

WELLBEING OF SINGLE MOTHERS IN A SLUM COMMUNITY

Thawanrat Mairattanachaichan

**A Dissertation Submitted in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy (Social Development Administration)
School of Social and Environmental Development
National Institute of Development Administration
2020**

WELLBEING OF SINGLE MOTHERS IN A SLUM COMMUNITY
Thawanrat Mairattanachaichan
School of Social and Environmental Development

..... Major Advisor
(Assistant Professor Awae Masae, Ph.D.)

The Examining Committee Approved This Dissertation Submitted in partial Fulfillment of Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy (Social Development Administration).

..... Committee Chairperson
(Associate Professor Buapun Promphakping, Ph.D.)

..... Committee
(Assistant Professor Awae Masae, Ph.D.)

..... Committee
(Associate Professor Nareenoot Damrongchai, Ph.D.)

..... Committee
(Assistant Professor Renliang Li, Ph.D.)

..... Committee
(Patcharinruja Juntaronanont, Ph.D.)

..... Dean
(Assistant Professor Awae Masae, Ph.D.)

_____/_____/_____

ABSTRACT

Title of Dissertation	WELLBEING OF SINGLE MOTHERS IN A SLUM COMMUNITY
Author	Thawanrat Mairattanachaichan
Degree	Doctor of Philosophy (Social Development Administration)
Year	2020

This research aimed to investigate wellbeing, livelihood strategies to pursue wellbeing and conditions effecting wellbeing achievement of single mothers in a slum community in Bangkok. This research was conducted following a qualitative research methodology. Data were collected mainly through in-depth interviews with 12 key informants, and 18 cases of single mothers. The case were divided into 2 groups, 9 each: 1) single mothers living with children and relatives; and 2) single mothers living only with children. Data analysis was done by means of typological analysis, data synthesis, and interpretation. The resulted showed that the wellbeing of the two groups of single mothers consisted of 3 main components; 1) having assets and money for living and savings, 2) being able to support their children to pursue a higher education, and 3) being physically healthy. Furthermore, the second group of single mothers also expressed the needs for support from someone trustful. Conditions affecting the wellbeing of single mothers found to be related to state policies, their social and cultural conditions, and economic conditions of their families, and the environment of the area where they lived. As there was no clear state policies or regulations to actually support single mothers, they seemed to have limited access to several government services. Consequently, they were not nightly satisfied with their overall wellbeing achievement. Even though they had put strong effort, to adjust livelihood strategies amidst rapid economic and social changes of the urban society.

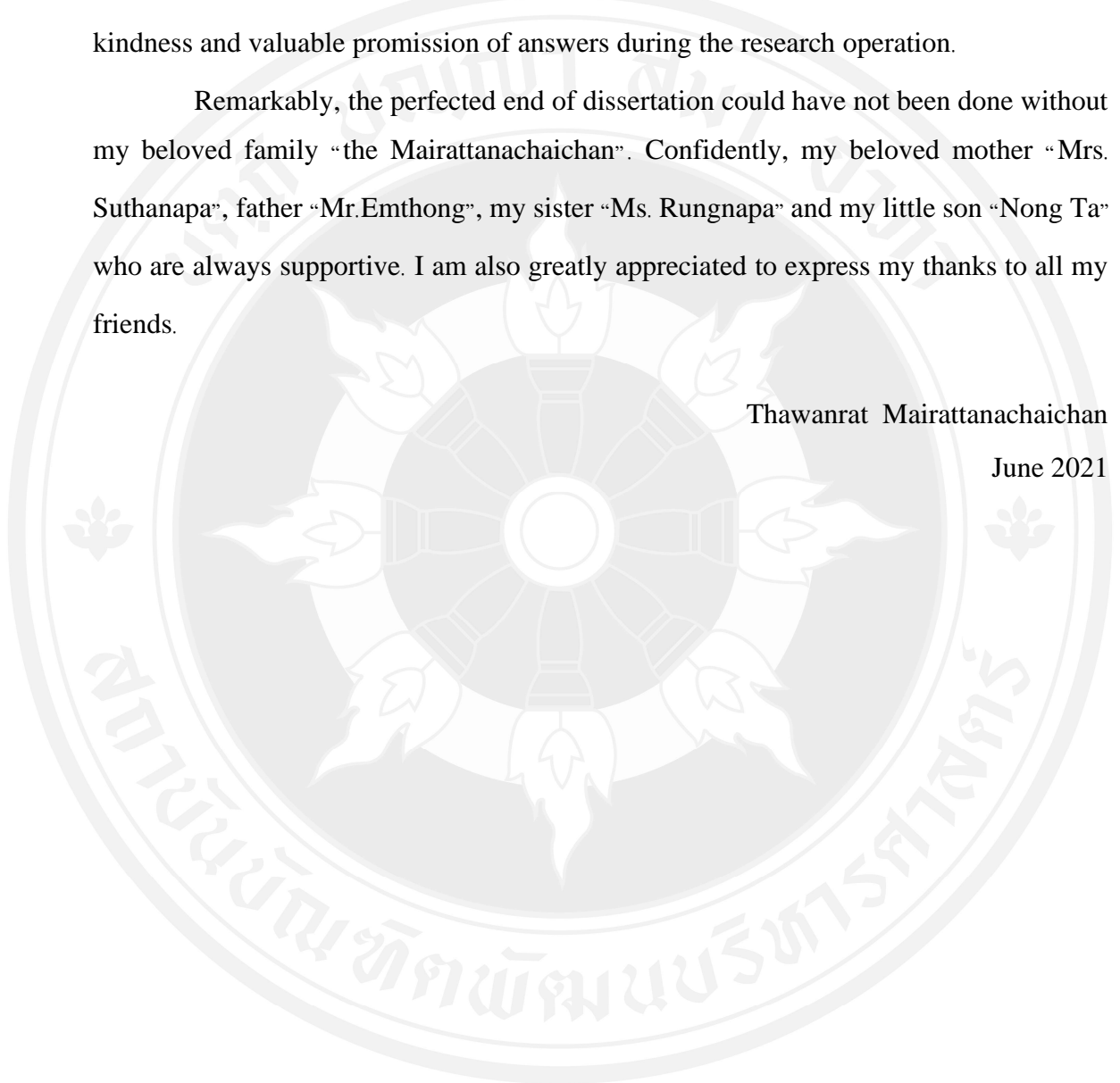
ACKNOWLEDGEMENTS

The author would like to thank Assistant Professor Dr. Awaie Masae, the supervisor of this dissertation for his invaluable advice, and patient proofreading to make this dissertation complete. Correspondingly special thanks to all informants for their kindness and valuable promise of answers during the research operation.

Remarkably, the perfected end of dissertation could have not been done without my beloved family “the Mairattanachaichan”. Confidently, my beloved mother “Mrs. Suthanapa”, father “Mr.Emthong”, my sister “Ms. Rungnapa” and my little son “Nong Ta” who are always supportive. I am also greatly appreciated to express my thanks to all my friends.

Thawanrat Mairattanachaichan

June 2021

TABLE OF CONTENTS

	Page
ABSTRACT.....	iii
ACKNOWLEDGEMENTS.....	iv
TABLE OF CONTENTS.....	v
LIST OF TABLES.....	xi
LIST OF FIGURES.....	xii
CHAPTER 1 INTRODUCTION.....	1
1.1 Statement and Significance of the Study.....	1
1.2 Research Questions.....	10
1.3 Objectives of the Study.....	10
1.4 Scope and Limitations of the Study.....	10
1.4.1 Content Scope.....	10
1.4.2 Area and Target Scope.....	10
1.4.3 Time Scope.....	11
1.5 Expected Benefits of the Study.....	11
1.6 Definitions of Terms.....	11
CHAPTER 2 CONCEPTS, THEORIES AND RELEVANT LITERATURE.....	13
2.1 Theory of Single Mothers.....	13
2.1.1 Meaning of Single Mothers.....	13
2.1.2 Problems and Impact of Being Single Mothers.....	15
2.1.3 General Characteristics of Single Mothers in Urban Society.....	17
2.2 Family Theory.....	20
2.2.1 Meaning of Family.....	20
2.2.2 Types of Family.....	21
2.2.3 Roles of Family.....	23
2.2.4 Roles of Men and Women in Family.....	25

2.2.5 Family Life Cycle.....	28
2.2.6 Concept and Theory about Family	31
2.2.6.1 Concept of Family Existence.....	31
2.2.6.2 Structural – Functional Theory.....	32
2.2.6.3 Family Development Theory.....	33
2.3 Wellbeing Theory.....	34
2.3.1 Meaning and Boundary of Wellbeing	34
2.3.2 Evolution of Wellbeing	38
2.3.3 Components, Measurement and Indicators of Wellbeing	41
2.3.3.1 Components of Wellbeing.....	41
2.3.3.2 Measure and Indicators of Wellbeing.....	49
2.3.4 Conditions of Wellbeing	51
2.4 Theory of Livelihoods	53
2.4.1 Meaning of Livelihoods	53
2.4.2 Concepts Related to Livelihoods.....	54
2.4.2.1 Concept of Basic Human Needs.....	54
2.4.2.2 Resource Profile Framework.....	56
2.5 Theory of Community and Slum Community.....	57
2.5.1 Theory of Community.....	57
2.5.2 Characteristics and Types of Community	59
2.5.2.1 Characteristics of Community.....	59
2.5.2.2 Slum Community.....	62
2.6 Relevant Literature	63
CHAPTER 3 RESEARCH METHODOLOGY	68
3.1 Selection of Study Area.....	68
3.2 Unit of Analysis.....	69
3.2.1 Key Analysis Unit of This Study.....	69
3.2.2 Secondary Analysis Unit.....	69

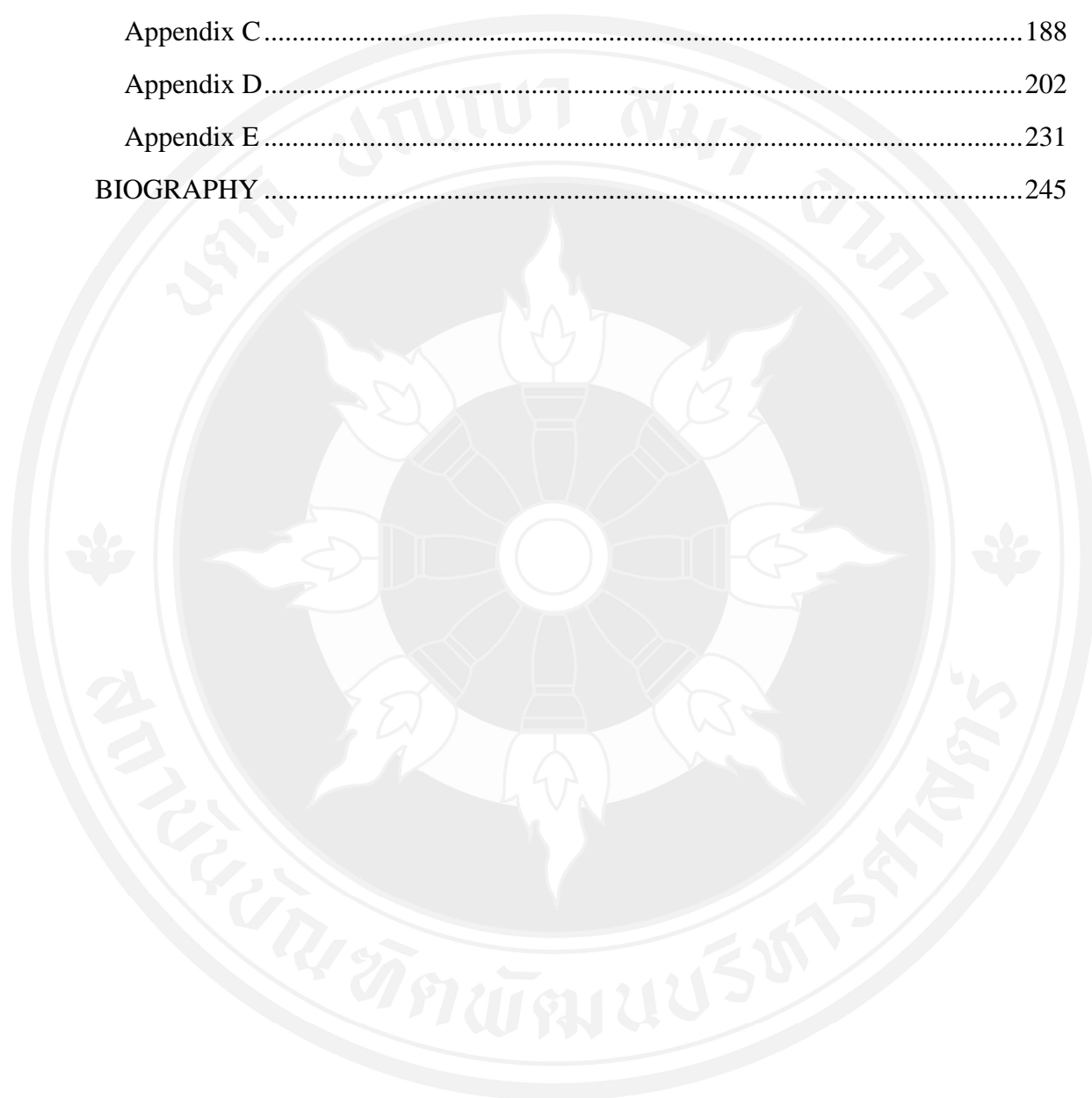
3.3 Research Informants	69
3.3.1 Individual Level Informants.....	70
3.3.2 Community Level Informants.....	70
3.4 Data Collection.....	72
3.4.1 Case Study Method.....	72
3.4.2 In-Depth Interviews with Key Informants.....	72
3.4.3 Observation	72
3.5 Data Verification	73
3.6 Interview Guidelines	73
3.6.1 Interview Guideline For Case Studies.....	73
3.6.2 Interview Guideline for In-Depth Interview with Key Informants.....	74
3.7 Data Analysis.....	74
3.7.1 Typological Analysis.....	75
3.7.2 Data Synthesis and Interpretation.....	75
3.8 Confidentiality	75
CHAPTER 4 RESEARCH RESULTS	77
4.1 The Settings of the Research Area	77
4.1.1 Background of Phasuk Community	78
4.1.2 Physical Setting	81
4.1.2.1 Location.....	81
4.1.2.2 Planning and land utilization	81
4.1.2.3 Community infrastructure.....	81
4.1.2.4 Public and private offices available in Khlong Toei District include the followings:	82
4.1.2.5 Organizations providing services in the community.....	83
4.1.3 Economic Setting	87
4.1.3.1 Transportation.....	87

4.1.3.2 Trade and service	87
4.1.4 Political, Social, and Cultural Settings	87
4.1.4.1 Politics and government	87
4.1.4.2 Education	87
4.1.4.3 Public Health	88
4.1.4.4 Social Welfare	88
4.1.4.5 Internal and External Relationship	88
4.1.4.6 Culture	89
4.2 Backgrounds of Key Informants	91
4.3 Backgrounds of Case Studies	95
4.4 Living Conditions of Single Mothers	98
4.4.1 Family Life Cycle of the Single Mothers	103
4.4.1.1 Leaving home: Single young adults	103
4.4.1.2 The joining of families through marriage: The new couple	103
4.4.1.3 Families with young children	104
4.4.1.4 Families with adolescents	104
4.4.1.5 Launching children and moving on	105
4.4.1.6 Families in later life	105
4.4.2 Sexual Role of the Single Mother and their spouses	105
4.5 Wellbeing of Single Mothers in the Slum Community	108
4.5.1 The Single Mothers who Lived with a Child or Children and Relatives	108
4.5.1.1 Universal needs, values, and goals of the single mothers in this group	108
4.5.1.2 Managing livelihood resources	113
4.5.1.3 Achievement of the wellbeing	118
4.5.1.4 Achievement of basic human needs and life expectation	120
4.5.2 The Single Mothers Who Lived with a Child or Children Only	122
4.5.2.1 Universal needs, values, and goals of single mothers in this group	122
4.5.2.2 Managing livelihood resources	126

4.5.2.3	Achievement of the wellbeing	129
4.5.2.4	Approaches to the achievement of the wellbeing	133
4.5.3	Comparison of Wellbeing between the Single Mothers who Lived with Children and Relatives and Those who Lived with Children Only.....	137
4.5.3.1	Material resources	138
4.5.3.2	Human resources	138
4.5.3.3	Social resources	138
4.5.3.4	Cultural resources	140
4.5.3.5	Natural resources	140
4.6	Livelihood Strategies	141
4.6.1	Community establishment period (1983 – 2003)	142
4.6.2	Community development period (2003 – 2019)	142
4.7	Conditions that Affect Wellbeing of the Single Mothers	143
4.7.1	State policy condition	143
4.7.2	Social and cultural condition	144
4.7.3	Economic condition.....	146
4.7.4	Environmental condition	146
CHAPTER 5 CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS.....		148
5.1	Conclusion.....	149
5.1.1	Social and Physical Context of Phasuk Community	149
5.1.2	Wellbeing of Single Mothers	150
5.1.3	Achieving Wellbeing.....	151
5.1.4	Conditions of Living of Single Mothers.....	153
5.1.5	Living Strategies of Single Mothers.....	157
5.2	Discussion.....	158
5.3	Recommendations	161
5.3.1	Policy Recommendations	161
5.3.2	Recommendations for Future Research	161

BIBLIOGRAPHY.....	163
APPENDICES	173
Appendix A.....	174
Appendix B.....	177
Appendix C.....	188
Appendix D.....	202
Appendix E.....	231
BIOGRAPHY.....	245

LIST OF TABLES

	Page
Table 1.1 Comparison of the Family Life Cycle Concept by Carter and McGoldrick	28
Table 1.2 Indicator of Objective Wellbeing -OWB	42
Table 3.1 Classification and Quantity of Case Study.....	70
Table 3.2 Quantity and Characteristics of Key Informants.....	71
Table 4.1 Some General Descriptions of the Key Informants	92
Table 4.2 Background of the Case Study	95

LIST OF FIGURES

	Page
Figure 1.1 Components of wellbeing according to Professor Nanak Kakwani ...	2
Figure 1.2 Statistics of Marriage and Divorce 2006-2016.....	5
Figure 1.3 Bruno S. Frey and Alois Stutzer's Concept of Happiness.....	37
Figure 1.4 The 7 Components of Wellbeing.....	45
Figure 4.1 Map of Phasuk Community, Klong Toey District, Bangkok.....	80
Figure 4.2 Khlong Toei Nok Temple, Bangkok.....	90
Figure 4.3 Nurul Hidayatil Islam Mosque, Klong Toey District, Bangkok.....	91

CHAPTER 1

INTRODUCTION

1.1 Statement and Significance of the Study

Thailand development based on the mainstream approach which focuses mainly on economic growth and industrialization has brought about negative impacts on the living of some groups of people who strive to earn a livelihood and struggle hard for a life quality uplift. Consequently, some scholars who are interested in the field of social development and are aware of the problems arising from this concept of development has introduced a concept of alternative development, which highlights the development of other aspects altogether in addition to the economic aspect. A concept that has been recently introduced and has gained much academic attention is the wellbeing concept, which is based on 3 main frameworks: 1) the framework of value system and goal, 2) the framework of resource profiles and consumption, and 3) the framework of governance and individual responsibility (Buapun Promphakping, 2012). This concept is influenced by the suggestion of a world leading Amartya Sen (Sen, 1985) who pointed out a key goal of the development that enabling individuals to meet their needs and to have the right and freedom to opt for the way lead to the success which is regarded as the ultimate outcome of the development, whereas earning income is a supporting way to success. The wellbeing is a concept of what components of happiness and a good life that a human seeks, as well as the approach to achieving a good life, are included. This can be divided into 2 aspects, namely subjective wellbeing and objective wellbeing (Rosesarin Grey, 2013).

The wellbeing concept was introduced around two decades ago to alter former concepts of development. Moreover, this concept concentrates the procedure of the adjustment of livelihood strategy to achieve expected goals (Buapun Promphakping, 2012). The concept includes having and living a good life, that incorporate what

components of happiness and a good life and needs, which can be divided into 2 aspects: subjective wellbeing and objective wellbeing. According to Professor Nanak Kakwani, the human wellbeing consists of the following 7 components covering all dimensions of life (Office of the National Economic and Social Development Council, 2005).

Component 1 Health and Nutrition

Component 2 Education

Component 3 Work Life

Component 4 Family Life

Component 5 Economic Growth, Poverty, Income Distribution, and Welfare

Component 6 Environment and Safety

Component 7 Civil State

This concept has been included in the National Economic and Social Development Plan since 1997 for Thailand and other countries, as in Figure 1.1.

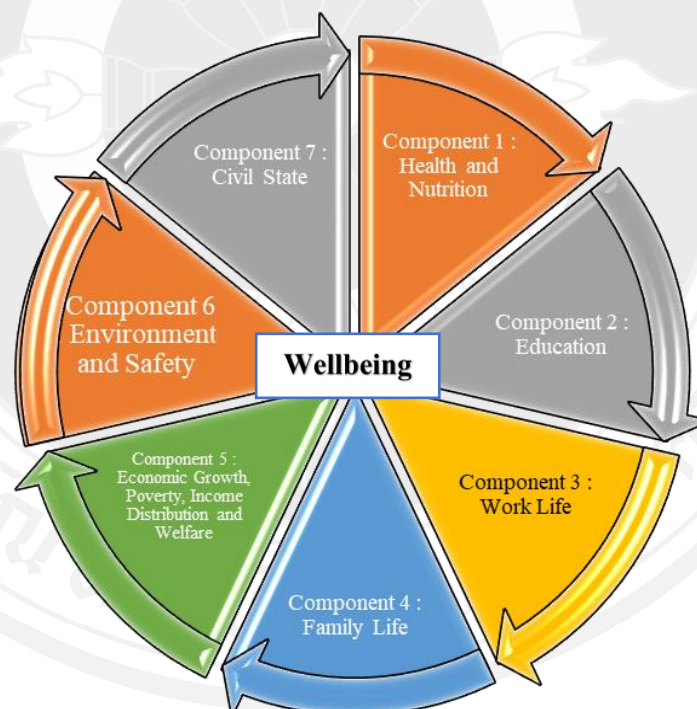

Figure 1.1 Components of wellbeing according to Professor Nanak Kakwani.

Source: Office of the National Economic and Social Development Council (2005).

As the wellbeing is an important development goal according to the National Economic and Social Development Plan since 1997 for Thailand and many other countries (Office of the National Economic and Social Development council, 1997), efforts have been made to set key performance indicators for the wellbeing as a tool for its achievement measurement. It is the tool that is considered for monitoring different phenomena covering all dimensions of life, which includes 3 categories of indicators 1) economic indicators, 2) social indicators, and 3) politic indicators. Although different sectors have made continual attempts to set the key performance indicators for the wellbeing, the wellbeing of people in different societies and countries varies according to different individual life standards which may not be used as a universal standard worldwide. However, the wellbeing is regarded as an overall concept covers various dimensions which are undercommented (Office of the National Economic and Social Development Council, 2005).

Thailand has long developed a series of its National Economic and Social Development Plan since 1961, each of which is for the interval of 5 years. The focus of the plans has varied according to different situations. The earliest four National Economic and Social Development Plans focused only on economic growth and unsawed that wellbeing would be achieved widely many social problems emerged when time passed. In later versions, the social development dimension was included. Later, as the government planned to initiate the concept of more development with humans as the center of the development as well as adoption of holistic wellbeing approach, the 8th National Economic and Social Development Plan (1997-2001) and the 9th National Economic and Social Development Plan (2002-2006) proposed that the wellbeing should begin with an individual and the scale up to family, community, institution, and national levels respectively (Office of the National Economic and Social Development Council, 2005). This view continued to the 10th National Economic and Social Development Plan (2007-2011), the focus of which is on creating wellbeing of Thai people alongside economic development. In this regard, the wellbeing has a broad scope in which a personal success is emphasized. In this sense economic development should be a tool of human development for the purposes of happiness and better quality of life. As for the most recent one, the 12th National Economic and Social Development Plan (2017-

2021), humans are still central to the development with the main goal of the wellbeing of the population.

At present, most of Thai society has changed its way of family life to accept more westernized values. The most obvious one regarding this is the value of living together before marriage based on the claim that this allows a couple to learn more about their personalities before ending up with marriage. This change values have entailed several impacts, especially divorce. An apparent relevant witness is an increase in the divorce rate which will cause family problems and other subsequences ones. In this respect, it is reported that a number of couples refuse a new marriage and raise a child or children alone as single fathers or mothers, which is alternatively called “single-parent families”. Related data show that the number of single-parent families tend to increase, and most of them are “single-mother families” with a percentage of up to 80 out of all the single-parent families. Being the single-parent families is an important condition for the change toward the insecurity of family structure or incomplete family. This problem will be more significant as a result of the tendency toward an increase in the number of the single-parent families in the same direction nationally and internationally (National Statistical Office, 2012). The situation regarding the single-parent families worldwide tended to blow up in 2011 according to surveys conducted in the member countries for the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). This revealed that single-parent families also increase in number. The countries that had highest ratios of the single-parent families were Latvia (11.5%), New Zealand (11.2%), Australia (10.4%), Canada (10.3%), Mexico (9.9%), USA (9.5%), and Republic of Korea (9.2%) (OECD, 2015). In addition, it was reported that the ratio of the single-parent families with a female family leader was higher than that with a male one in almost all the countries. For Thailand, in 2006-2016, the Bureau of Registration Administration, the Department of Provincial Administration, reported that the number of couples who had a certificate of marriage became more and more decreased. In contrast, the number of those who had a certificate of divorce surged. The ratio of the divorce in 2016 increased by 33% compared with 2006 (Figure 1.2). With the divorce or separation, mother is the main person as a single mother to look after her child or children, calculated as approximately 80% of all the single-parent families in Thailand (The Bureau Of Registration Administration, 2017a).

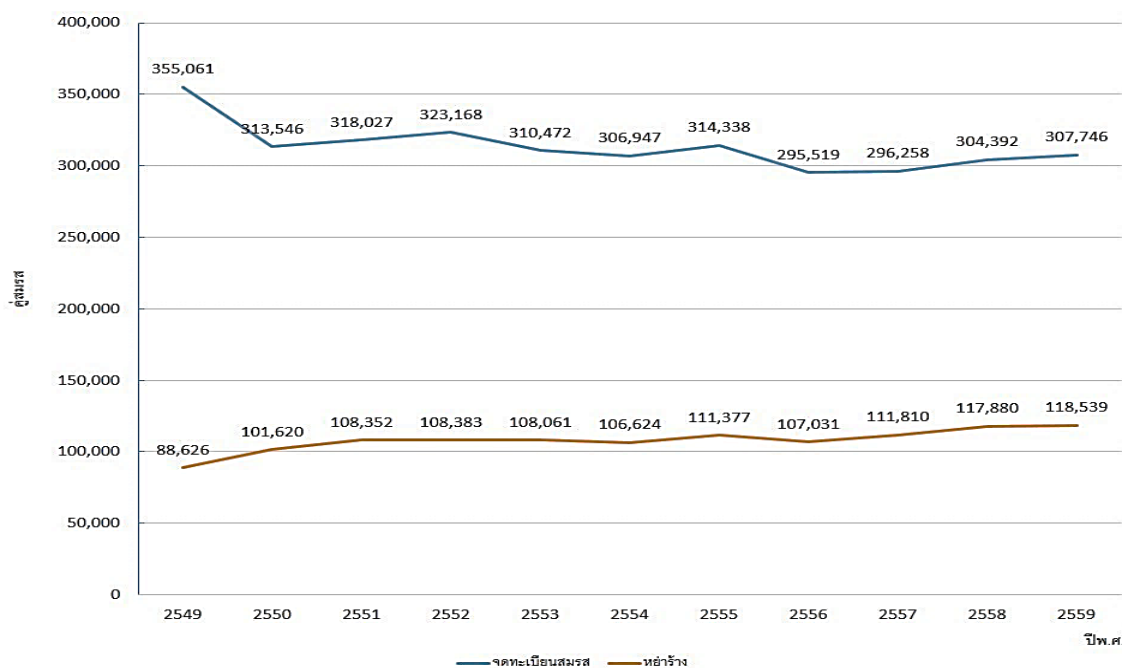

Figure 1.2 Statistics of Marriage and Divorce 2006-2016.

Source: The Bureau Of Registration Administration (2017).

According to the Figure 1.2 showing the statistics of marriage and divorce for Thai population from 2006 to 2016, the number of the couples with a certificate of marriage decreased consecutively. In 2006, the number of those with a certificate of marriage was 355,061, and decreased to only 307,746 in 2016. On the other hand the number of couples with a certificate of divorce is increased from 88,626 in 2006 to 118,539 in 2016.

Although the data on single-parent families in Thailand are not somewhat obvious, the tendency toward a higher rate of divorce reflects that the number of single fathers or mothers is increasing. This tendency is particularly interesting as the single fathers or mothers are an important cause of social problems, and regarded as a group of population in risk of social problems. The family weakness survey showed that up to 28.3% of both male and female were subjected to in widowed, separated or divorced, which signals the instability of family security in the country (Apichat Chamrasritthirong, Pramote Prasartkul, & Panya Chulert, 2010).

However, a family of only a father or a mother with a child or children may cause stress or worry about the insecurity. In taking a new role as both mother and father at the same time responsible for looking after a child or children and handling things alone. Most of the problems that single fathers or mothers face are family relation and economic problems owing to an income inadequacy and job insecurity (Chollada Jarusrichaikun, 2012). In this respect, according to the studies by both Thai and foreign scholars, most single fathers or mothers have a mental problem and go under pressure that need to seek psychotherapy. The main reason why they require a psychotherapy is the worry about impacts on their children and about the practice of a good role model for their children. A study revealed that a single father or mother has the following impacts: 1) role overload, i.e., The fact that a single father or mother has to be responsible for being both father and mother at the same time may cause the stress for raising children, and is considered to be a difficulty of performing both duties of a breadwinner and child guardian; 2) economic hardships, i.e., upon the end of the marital status, a single father or mother has to adjust himself or herself to a family leader and takes a role as the only breadwinner, which leads to a struggle to facilitate his or her family with sufficient livelihood including child expense and other living expenses, and in case of failure, there may be stress; 3) social isolation, i.e., as a single parent who acts as a breadwinner alone, he or she may not be available to take their family members to join social activities unlike a functional family, so he or she may not be confident to build a social interaction, especially in a single-mother family that results from divorce or pre-mature pregnancy, so that family lacks social interaction and support compared with the pre-divorce life; 4) feeling of loss and grief, i.e., those who have gone through divorce, separation, or out-of-marriage pregnancy have experienced the moment of loss including economic loss and lack of social support (Kanokrat Sittibus, 2014). These impacts are not only on single fathers or mothers but also on their children that are raised in single-parent families. The child or children in such families are at risk of having aggressive behavior, anti-social behavior, drug abuse, abnormal sexual behavior, and emotional and mental problem that affects their school study (Nisa Chuto, 2002). They are also more vulnerable than those who are raised in a functional family that both father and mother live together (Chai Bodhisita, 2009). According to a national report, more than a half of legally guilty children and youths have separated

parents. An international study reveals the “Red Flag Behavior” of affected students in classrooms that teachers can notice after their parents’ divorce have lower self-esteem and classroom interaction change which puts a negative effect constantly on their learning and long-term one mental conditions (Kanokrat Sittibus, 2014).

A higher rate of divorce and a greater number of children in a single-parent family apparently change the component of a family and the child raising burden. When single mothers take the leading role in their families, they have another important role that is to struggle to live their lives in the society. It should be noted that when the change of women status to single mothers does not only occur in a particular social group but also in all social levels, whether urban societies with high economic growth or rural societies with low economic growth. Specifically speaking, one of the most highlighted society at present is the society of a slum community as it is regarded as a society full with social problems which is sometimes called social waste.

A slum community is a community with a crowd of untidy and deteriorated buildings, residents, and environments that are decadent. It is often seen as not being suitable for good life living, and harmful for residents’ health and safety. In Thailand it is generally referred to an urban community which is based on the criteria of density of at least 15 buildings per 1 rai (1,66 square meters). According to the Community Development and Promotion Group, Office of Social Development, Bangkok (2005) the total number of the slum communities in Bangkok was 729 in 2005, estimate to be double in 2017(Office of the National Economic and Social Development Council, 2005).

Due to the fact that number of residents slum communities are the highest in the capital city of Thailand and these residents are classified as marginal people who are not provided with good quality of economic system, health and education. Single mothers who live in the slum communities may face stress because they are responsible for taking care of their families, and living in an undesirable area. Additionally, they worry that their children will grow up in such as unpleasant environment that will have an effect on their development, which has become a problem of common concern. Nevertheless, it is still unclear which sectors provide supports to single mothers in slum communities. All these problems affects their wellbeing in terms of physical health, mental health, and economic status. The problems can become more severe in the future so that the government needs to prepare a specific

amount of public budget to solve. Otherwise, the problems may be more complicated thus too difficult to solve.

In accordance with the social policy, a good society is required to have a child and youth protection and development system which supports primary incubation and education, promotes male and female equity, builds and reinforces family and community harmony, and provides assistance and welfare to the elderly, the poor, the handicapped, and the vulnerable for better quality of life and self-dependence. In this respect, the 11th National Economic and Social Development Plan (2012-2016) focused on and highlighted the issue of inequity in order to reduce the gap and difference in terms of opportunity for and the accessibility to related rights and state welfares, which also covers economic status development for single mothers. However, even though some single mothers are provided with state assistance that helps improve their living, others have no rights and accessibility to various resources. Moreover, their ways of life reflect their attempts to develop some aspects of wellbeing. Therefore, it is believed that their wellbeing does not depend only on economic factors but also on other factors, based on their socio-cultural conditions and social settings. The question is what involves in the wellbeing construction of single mothers in communities and what conditions affect their wellbeing in Bangkok slum communities. The study to seek an answer to the question will make a major contribution at both policy and practical levels as it will supply fundamental data to establish social development policies and administration systems beneficial for single parents and their children. At the same time, it will also reveal the past implementation outcomes of existing policies on the wellbeing of single mothers in slum communities, which related authorities can apply to solving problems and uplift the wellbeing of single mothers in this context.

This research aimed at the study of the wellbeing of single mothers in “Phasuk Community” (alias), which is a slum community situated in the Khlong Toei the larger Slum Community in Khlong Toei District, because it is a community that is diverse in cultures and social status in terms of socio-economic, educational, and religious backgrounds. More importantly, there are significant numbers of single mothers residing in their community. The number of its population was approximately 9,000 (as of February 2019) from 1,183 households. Most of its residents with approximately 70% were factory contractors and construction workers whereas the rest residents worked as traders, hired labour, and officers. Recently, representatives from public

sectors, private sectors, and locals collaborate participate to develop the community, to improve its environment, and to solve different social problems including education, infrastructure, public health, as well as to build up and uplift the quality of life of the locals. According to a study by Ministry of Social Development and Human Security in collaboration with Bangkok Metropolitan Administration, Duang Prateep Foundation, and National Institute of Development Administration (NIDA), conducted a survey in Suan Aoy Community and Phasuk Community in Khlong Toei District as a pilot study aimed to collect and process the data for the solution to the problem of premature pregnancy and childbirth. It was found that up to 100 teenage mothers at the age of under 18 were pregnant and gave birth although they had the same difficulties, i. e., low quality of life, poverty, and child-raising failure. Also, the problem of single mothers in these communities was important and tended to be more and more considerable but there was still no organization to conduct a study to seek a way of support based on the concept of the wellbeing which highlights the local setting, life expectation, and way to expectation, which may vary depending on different communities and residents, specifically single mothers in slum communities who may be accessible to limited resources and have some limitations that are different from others. Thus, it was appropriate to conduct a study about the wellbeing of single mothers in Phasuk Community. The study suggested concerned departments to establish a policy and to find out a solution to different problems. This is based on the hypothesis that if the status of single mothers in Thai society is appropriately given social supports by various concerned departments, this will be to provide and equip them with encouragement and power so as to adjust their livelihood strategies toward wellbeing and to make good contribute reciprocate good things to the society. With the setting of the above-mentioned social diversity of the slum community, it is believed that this should reflect the aspects of the wellbeing of single mothers and the conditions that affect the wellbeing of the single mothers in slum communities in big cities.

1.2 Research Questions

- 1) What is the wellbeing of the single mothers in Phasuk Community like?
- 2) What resources are the single mothers with different socio- cultural backgrounds associated with? What are the livelihood strategies to fulfill their wellbeing achievement?
- 3) What are the conditions that affect the wellbeing of the single mothers in Phasuk Community?

1.3 Objectives of the Study

- 1) To study the wellbeing of the single mothers in Phasuk Community, Klong Toei District.
- 2) To investigate livelihood strategies to fulfill wellbeing of the single mothers in the slum communities
- 3) To study the conditions that affect the wellbeing of the single mothers in the slum community

1.4 Scope and Limitations of the Study

This study determined the following 3 scopes.

1.4.1 Content Scope

This research aimed to study the wellbeing of the single mothers in a selected slum community in consideration of the components of the wellbeing, the availability and accessibility to various resources, the livelihood strategies for managing the resources to achieve the wellbeing, and the socio-cultural conditions that affect the process of building the wellbeing of single mothers in Phasuk Community.

1.4.2 Area and Target Scope

The research was conducted only in Phasuk Community (alias), Khlong Toei Sub-district, Khlong Toei District, Bangkok Metropolitan. The target was the single

mothers who lived in the Community, which were divided into 2 groups: the single mothers who lived with their child or children and relatives, and the single mothers who lived only with their child or children. Both of the groups had been living in the Community 15 years and over until the time of this study which was somewhat a long time.

1.4.3 Time Scope

The presented data covered a life cycle of being the single mothers for each of the selected case from the beginning of being the single mother to the time of completing data collection at the end of 2019.

1.5 Expected Benefits of the Study

1) Providing a body of knowledge and understanding of the wellbeing of the single mothers in slum communities, which covers components of the wellbeing, related resources and their management process in connection with adaptation of the livelihood strategies, and socio-cultural conditions that affect the wellbeing of single mothers

2) Providing a set of data for relevant authorities to establish related policies for the protection of and the solution to related problems, as well as for promoting the wellbeing of single mothers in the study area and other slum communities with a similar settings.

1.6 Definitions of Terms

Wellbeing means that single mothers have a happy life, have a good living, achieves what they want and expect in terms of values and goals, are healthy, have adequate livelihoods, have a well-educated child or children, and have important people including relatives or reliable people by their side to provide them with living advice.

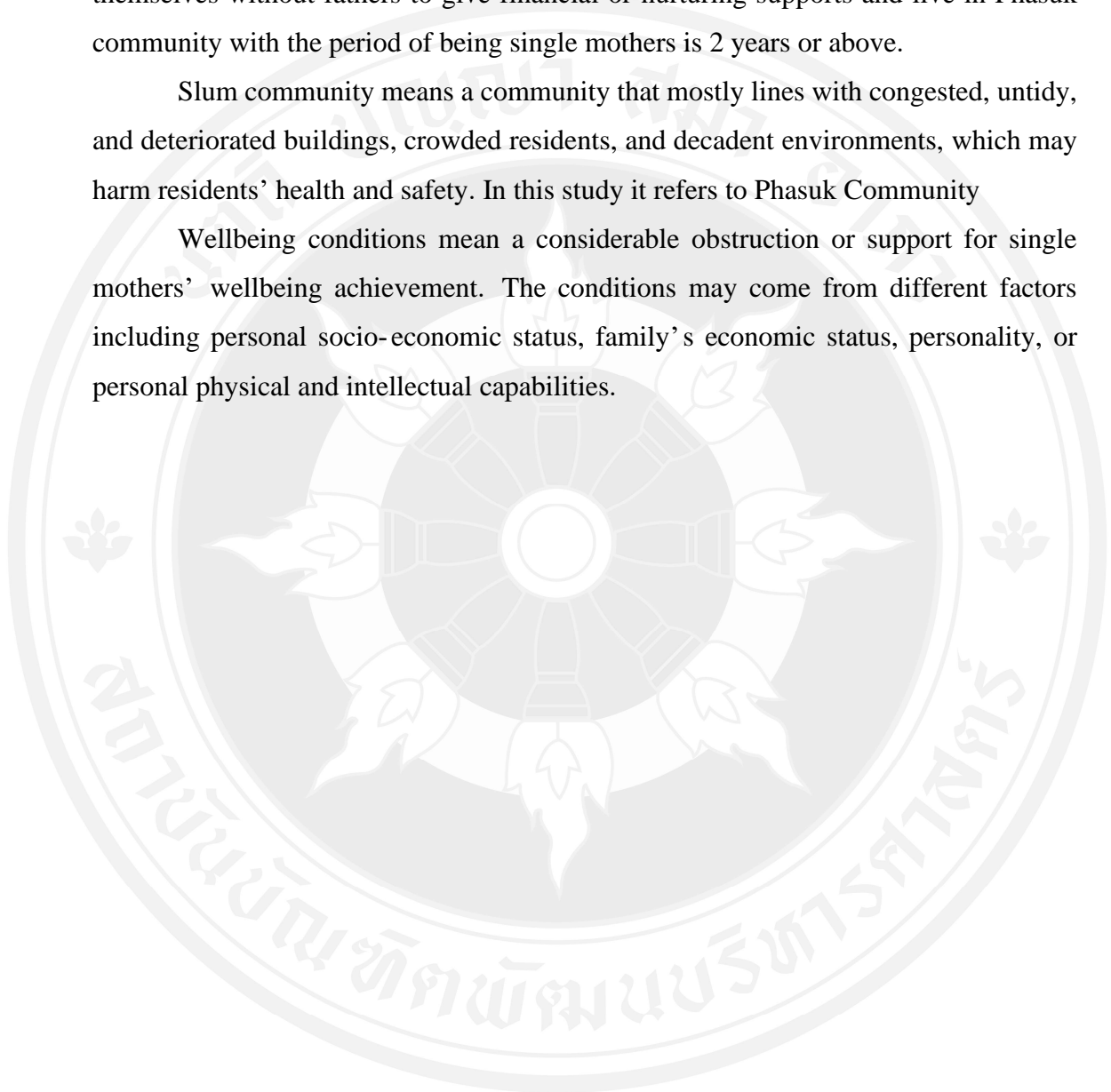
Availability and accessibility to resources means the right and freedom to live single mothers' lives according to the way they expect and the protection of their right of ownership to be able to manage related resources for wellbeing achievement.

Livelihood strategies mean the actions to be undertaken with knowledge, abilities, and professional skills to earn livelihoods important for their livings including salary, wage, food and various expense.

Single mothers mean the mothers who raise their child or children by themselves without fathers to give financial or nurturing supports and live in Phasuk community with the period of being single mothers is 2 years or above.

Slum community means a community that mostly lines with congested, untidy, and deteriorated buildings, crowded residents, and decadent environments, which may harm residents' health and safety. In this study it refers to Phasuk Community

Wellbeing conditions mean a considerable obstruction or support for single mothers' wellbeing achievement. The conditions may come from different factors including personal socio-economic status, family's economic status, personality, or personal physical and intellectual capabilities.

CHAPTER 2

CONCEPTS, THEORIES AND RELEVANT LITERATURE

This study is on the wellbeing of single mothers in slum communities. The following extent literatures are reviewed.

- 2.1 Theory of Single Mothers
- 2.2 Theory of Family
- 2.3 Theory of Wellbeing
- 2.4 Theory of Livelihood
- 2.5 Theory of Communities and Slum Communities
- 2.6 Relevant Literature

2.1 Theory of Single Mothers

Nowadays, the term “single mothers” is widely mentioned. One of the main reasons is the increasing number of single mothers. Single mothers can also be defined as the ones who live only with children or the ones who live with children and relatives. The family of single mothers is an essential point that should be prioritized as well as the definition and other relevant issues.

2.1.1 Meaning of Single Mothers

Currently, there is a dramatic increase in single mothers due to many factors. Most people are familiar with the term “single mothers” rather than “single fathers”. Perhaps it is because a mother is a woman while the majority assumes that women are more vulnerable than men, thus women are always deserved attention and sympathy as they have to nurture children on their own. There are many definitions given to explain

the meaning of single mothers. Chiranan Pimthavorn, Sophataree Na Thalang, and Ornadda Chinasri (2013) explains that a single - mother family is a family consisting of core members who are a mother and a child and caused by the divorce, separation, bereavement, unwed motherhood, child adopting, spousal abandonment, etc. Malee Jirawattanan (2002) also explains that single - parent families refer to a family consisting of core members who are a mother and a child. The problems caused by the divorce, separation, bereavement, spousal abandonment, unwed motherhood, child adopting and having no male to be responsible as a father to the child. With this condition, single - parent families may live separately on their own or living with relatives. However, single mothers do not live in a conjugal status with any man. Nisa Chuto, Wimon Siricharnvech, Khattiya Karnasuta, and Thanya Sanitwong Na Ayudhya (2002) defines single - parent families as a family which has a mother or a father living with a child. The single parenthood situation is caused by becoming a single parent by choice whether through artificial insemination, in-vitro fertilization, adoption, or other means including child adopting, bereavement, divorce, abandonment, separation and unmarried couple. By this condition, single parents might either live separately or live with other family members as an extended family with no conjugal manner. Besides, Nisa Chuuto also explains that a child is a person under 20 years old except the ones who study in a university or undergraduate study would be extended to less than 25 years old as being a child to single parents. For the legal definition, it might be different in each country. Nevertheless, the condition of single – parent families might change in case the child is over the stated age or remarriage of single parents. Moreover, there are many foreign academics who define the meaning of single – parent families. To start with Malee Jirawattanan (2002), single – mother families or single – father families are a family of a separated parent who decides to live with either friends or primary family members together with at least one child who is under 18 years old. This condition is a result of divorce, separation, being a widow or widower. As well as Firth who describes single parents as a mother or a father who has to raise a child on one's own because of the divorce or bereavement. Single parents can be ones who neither married or unmarried (Firth, 1998).

In conclusion, single mothers mean mothers who raise children by themselves without fathers of the children. The condition caused by divorce, death of a spouse,

abandonment or being abandoned by fathers who denies taking responsibility to a living of families. Even though there are both single mothers and single fathers in the society, the majority give more attention to single mothers since women are considered as vulnerable and inferior while they have great responsibility to raise children on their own.

2.1.2 Problems and Impact of Being Single Mothers

There are many reasons behind the becoming of single mothers. While some single parents have divorced, the others have lost their spouse or been abandoned by male spouse. These various causes lead to different problems depending on mindset, social value and social context in any society. In any society that the idea of being single mother families is still unacceptable, single mothers are normally considered as an unusual condition or deviation as well as being preoccupied by and accepting their own image. Resultingly, these negative values affect physical and mental condition, emotion and behavior of single mother families and indicate how much they are capable of family adaptation in order to live and struggle any difficulty for the wellbeing of single mother families (Payao Ruenruay, 2019).

However, there are both positive and negative effects found in children of single mother families. Positive effects usually come from life experiences that strengthen their lives so that the children choose not to bring up the problems of being in single - mother families to be their own difficulties. On the contrary, they decide to face the problem and think about the solutions in various ways as follow; 1) acceptance of what actually happened, 2) realization of self - esteem, 3) life planning and management and 4) building life passion. Moreover, it is also found that this group of children is good at life planning as they have to provide financial support to their families. Since they realize the lack of supporter, the children of single mother families are forced to plan on their way of living. Consequently, this type of children is even more tough and enduring. They know how to find their own interesting field and way to study without their parents' assistant. Therefore, it is obvious that these children have been barely affected or even not affected at all. For the realization of self - esteem, the children become an important factor and a hope to the families, thus they feel like having a great

responsibility and expectation which make them realize their own value. These positive effects also protect the children from making bad choices in their life.

On the other hand, negative effects are; 1) suffering life especially the case caused by divorce while the children have to live with their mother and not obtain any financial support from father, 2) having effects on mental health because of grief and sadness, moreover, their personalities have changed from a lively person to be an isolated one who is overthinking. The increase of stress probably causes some physical diseases such as gastritis and 3) having effects on the study since they might pay less attention, skip the class as they want to be sarcastic and call for attention from parents.

The consequence is that they have low grades as well as clinging to their friends and are easily persuaded to drink alcohol or commit an offence.

Chaninat Wattana and Pennapha Koolnaphadol (2015) study about stress and effects of being single mother families report that the stress is the result of the following effects;

1) An effect from playing a role of being both father and mother at the same time resulting in stress while raising and nurturing family members. According to the incomplete condition of the family, single parents also have to compensate for children's complicated emotional and social requirements.

2) An effect from a burden of financial responsibility, meanwhile becoming single parents is obligated to become a family leader who makes a living for family. To do this, single parents have to earn family's living with great effort on their own especially all expenses related to children. The family leaders usually concern that they cannot earn enough money to cover all family expenses whereas the children often consider themselves inferior compared with their friends in terms of financial status. There are more effects in the case of divorcing parents due to losing another person who makes a living for family. Only one parent has to cover all the expenses in the family. By doing this, single parents tend to have more stress which affect their physical health, less quality time with children and lack of attention paying to children;

3) An effect from being isolated by the society as a result of single parents' obligation to make a living for family so that they do not have enough time to take their family to participate in any social activities like normal families do. Moreover, single parents hesitate and are uncertain to conduct social relationship as well as the

acceptance of the concept of single parents tends to be low in the society especially the divorcing parents, separation and unwed pregnancy.

4) An effect from loss and grief that single parents have from experiences of divorce, separation or unwed pregnancy including other kinds of loss affected by low economic conditions and social assistance deficiency.

Furthermore, according to the study of Bohannan and Bernard (1970), it is found that the loss of friendship among divorcing single parents is the consequence of separately grouping by only normal families that consist of mother and father. Single – parent families are categorized as abnormality and not normal to associate with, thus, they tend to lose social interaction as well as support from society.

In summary, problems and impact of single mothers are different from one another as a consequence of various causes; death of a spouse or divorce. After becoming single mothers, there are many difficulties and problems depending on condition of single mothers and children. In the meantime, social context influences and plays an important role in single mother families which effect physical and mental health, emotion and behavior of single mothers and children. On the other hand, if single mother families are able to develop themselves and overcome many obstacles in order to live with normal life. The positive impact will finally lead to pleasure of living in the society.

2.1.3 General Characteristics of Single Mothers in Urban Society

Human beings are social animal. Every human relies on cooperation to survive since the moment of birth until the last. There are differences in each human society according to social value, culture and tradition. For the characteristics of Thai society, Public Relations Office, Region 1, Khon Khan describes that Thai society is a society where people can decide their own way of action; even it is different from the others. It is a compromised and flexible society that opens to diversity (Public Relations Office, 2016).

In general, Thailand is regarded as an agricultural society due to the majority of Thai people who cultivate and farming. Thai society can be obviously divided into 2 systems; rural society and urban society. These two systems indicate function and way of living of members in Thai society which have slightly changed. Normally, the

changing of function and way of life occurs in urban society rather than rural society where the majority of Thai people live in. Characteristics of rural society differ from urban society. The communal structure of rural community is a hierarchical society where people who occupy higher position in the hierarchy according to age and power are praised individually. Most Thai people in rural community live in poor circumstance, not open to new idea and perception while strongly believe in traditional customs, folklore, money, honor and power. On the contrary, urban society is a complex community and functions as both a center of development and deterioration according to the important characteristic of urban communication in terms of permanent location, high population density and diversity of people. Urban society has a kind of secondary social group as well as highly competitive environment, industrial society, and highly different social status. There are different kinds of occupation, e. g. , business, commerce, government officials, employees, hospitality careers, etc. The relationships among people in urban society are impersonal, temporary and goal – oriented. Moreover, families have loose relationship according to financial burden so they do not spend much time together. The relationships with neighbors are also in a low-level situation. Normally, the community is located in crowded area or high population density compared to rural area. This condition leads urban community to many social problems. Even though Thai people in urban community worship and respect religious places, recently it seems religious places are simply functioned as a place for ceremonial purposes and where people learn moral principles and ethics. Nevertheless, there are some people who offend the customs and traditional rules. This condition is an influence from the western traditions and core values which emphasize the idea of power, social security, and admiration of people in elite class and would like to be one of them.

According to all of mentioned issues, it obviously shows differences of contexts between rural and urban societies, both social and economic points. The relationships between people in urban communities are quite loose and have different social status. Accordingly, people in urban areas are more dependent on themselves compared with people in rural communities.

Under the dependent circumstances, single mothers living in urban societies are forced to lead everyone in the family in order to live and overcome any obstacle. Single

mothers have to be the key person who is responsible for both parenting and supporting the family with the requisites in order to pursue wellbeing. For this reason, single mothers in urban societies have huge responsibilities both inside and outside of the household. Most of them are obligated to work outside the house for earning money during daytime while taking care of children and family at nighttime.

According to the study by Khan and Brown (2003), a lot of women who function as a leader of a family have to work in informal employment and earn low wages. This condition leads single mother families to poverty. Social and cultural conditions are factors that indicate differences of single mothers' roles in society. Besides, these factors restrict the definition and function of being a woman, for example, in old times women in rural societies lived their lives under cultural and traditional rules which functioned as social norm. It means that, in the past, women were labeled to be a wife, a mother and a good daughter and mainly played an important role inside the house. Therefore, most wives had no actual occupation while husbands were family leaders who support and earn for family living by working outside the house. Subsequently, rural society was influenced by the economic expansion and globalization. From then on, women in rural societies made a movement and slightly changed their roles in family, community and economic activity by working to earn money outside the house, so that they could keep up with these major changes. For the whole picture, there is an increase of labor migration from rural to urban areas. However, this major change of women's role does not also change the norm and value of women which is defined and expected by society. It means that women are supposed to be a good daughter, wife and mother, in other words, a well-behaved lady who keeps following social norms and traditional rules like in the old times. Not only being a good wife and good mother, nowadays, women have to make a living and provide financial support to the family. Among highly competitive economic conditions, women are pressured by the social conditions that most people considerably prioritize money and material. Meaning that having a high - paying career is a way to gain respect from the others in society and a well education leads to better opportunity in careers.

In conclusion, playing a role as single mothers in urban society has to suffer and has more issues to concern with especially financial problems compared to single mothers in rural society. While the social condition in urban areas forces single mothers

to struggle, work hard to support the family and be dependent with less social support, the rural area is on the contrary conditions.

2.2 Family Theory

2.2.1 Meaning of Family

The family is the smallest social institution and most basic unit in a society. According to the Dictionary of the Royal Institute of Thailand A.D. 1982, (Royal Academy, 1999) family is an intimate domestic group of people consisting of a husband, a wife and a child. Bureau of Women and Family Affairs (2005) explains that family is a group of people related to one another that live together and function as a core institution which is the basic and most important factor of living. There are various types of family. Normally family consists of a father, a mother and a child. The family is the most important group in any society (Supattra Supapap, 1982). Family is considered as the smallest unit of society and has close relation and cooperation and the most enduring relationship. In all human societies the family is a primary social unit where children are born and nurtured until they grow up and ready for building a new family of their own. Besides, family declares its members' position, name and surname, which indicate status, roles as well as the rights and duty not only in a family unit but also in a society. Furthermore, family is a primary and important social institution that determines human behavior according to the norms and social rules. As same as Sanit Samakarn (1995), a social and environmental development officer, defines family as an intimate domestic group of relatives living together in the same house or domestic area. In general, a family conducts all primary obligations in order to respond to basic human needs. However, some family functions might have changed according to social and cultural development. This situation probably affects the relative condition among family members, both biological and social relationships. Macmaster Model of Family Functioning or MMF, Uthaikan Thanapet (2009) explains that family is an open boundary system composed of small units which are family members, spouse and cousins. Family also has relation with other systems, for example, expanded family, community, school, religious organization, etc. These systems are parts of the

community system so each unit in a family is related to one another. Thus, one's behavior might affect the relationship between that person and other family members.

According to the above-mentioned definitions, family can be summarized as a group of at least two people, normally bonded with blood, living together in the same domestic area. Members of a family relate to one another as a close relative, spouse, father, mother, children, cousin, uncle, aunt and grandparents. Family is considered as a primary, the smallest and the most essential social unit of human society. Furthermore, a family is a unit that functions as an institution that determines human behavior and shapes them while they live in any society. Behaviors of each family member affect one another either in a direct or indirect way. However, members of any family always have affection, relationship, caring and support for one another.

2.2.2 Types of Family

There are different types of families defined by the society according to various criteria, for example, numbers of family members, spouse living conditions, family leader, blood relationship, etc.

Pinyo Thongdee (2009) categorizes family into 5 main types. Start with

1) a type of family considering the order of family members who build up a family and size of family which is defined as (1) nuclear families are families consisting of two people with different genders and commit to live together as wife and husband. They both decide to have their own offspring or an adopted child. Nuclear families have few family members and have close relationships. This type of family is commonly found in society. (2) extended families consisting of family members extending from the original one. Meaning that there are other people either related by blood or affection living together in the same household so sometimes this type of family is called joint family. Joint families can be divided into 4 types; a family related by blood, a family related by marriage, a polygamous family and a family by chance or a family that one of parents has to live separately according to some obligated reasons.

2) A type of family considering the blood relation; from the father's side or mother's side.

3) A type of family categorized by whose household to live with; wife's, husband's or living individually.

4) A type of family categorized by the leader of a family; husband is a leader or both husband and wife play the leader's role.

5) A type of family categorized by types of conjugal relationship as follow (1) monogamous family (2) polygamous family or a family of one husband living together with many wives after the former wife approve and consent (3) a family of one wife living together with many husbands who are either siblings or relatives, in this case, the child's surname is under mothers. Mostly this happens in the underdeveloped communities and (4) a family of multiple spouses.

Similarly, Sanit Samakarn (1995) divided families into 4 types which are;

1) nuclear or elementary family consists of two generations, mother, father and their children. According to social context, this type of family might also consist of relatives, Thai society for example; there are grandparents, or single siblings from the husband's side living in nuclear families. This type of family is commonly found and it is an elementary family in Thai society.

2) Extended family is a family of three generations: grandparents, married offspring, and grandchildren living all together in the same household and sharing all expenses systematically like a firm or in Thai called "Kongsi" (Hokkien root).

3) Composite or compound family is a family consisting of three or more spouses sharing the same household.

4) Essential family is a family of mother and children while a father has to leave for work in an urban area. This type of family is commonly found in developing countries as well as Thailand.

In conclusion, family can be divided into 2 types: single family: a family that is formed from two people with different gender that agree to live and have children together. All members in a single family have a very close relationship with one another. The number of members is small and this type of family is more common in urban society. Another type is extended family or a family with a number of members and expanded into families. Normally, the most popular criteria for categorizing the family type are the number of members, characteristics of marriage life and blood relations.

2.2.3 Roles of Family

The family institution is an important institution to determine human behavior in society. It is an institution that creates new members for society and plays an important role in the development of suitable society members. Family has many important functions and roles.

Supattra Supapap (1982) describes the role of the family as follows:

- 1) The family is responsible for creating new members so that society can continue to exist as well as creating balance to human resources within the country.
- 2) The family is responsible for the treatment of sexual desire. The form of marriage can reduce some sexual problems such as rape, for example. Marriage is very important and necessary in an organized society because marriage is a way to control the relationship within the range of acceptable traditions.
- 3) The family is responsible for raising children from birth to growth. Parenting in other ways can be done but it is not as good as family parenting. Therefore, the family is an institution that plays an important role in the physical and mental development of the child. It is a place to raise children to grow without causing any social problems.
- 4) The family must educate children regarding social order. It is the primary training ground that has the greatest influence on children.
- 5) The family is responsible for determining the status even the status inherited since birth such as being a rich man, being a merchant, a farmer's child, etc., The status can be changed depending on the society in which the person is a member.
- 6) The family must pass on love and warmth to each other's family members with sincerity. It is a source that ensures that there is always someone who really loves us. The family is where humans can always find consolation and encouragement so that all members can overcome obstacles.

National Women Promotion and Coordination Committee Office of the Prime Minister Pakamas Nantajeewarawat (2011) explains that performing the duties of the family is the most outstanding characteristic in all forms of family regarding promoting good relationships among family members. This is done through the family roles as follows:

- 1) The creation of psychological, social and economic obligations between spouses. The initial steps of building a family are that a man and a woman love and

bond and desire to live together. There is an agreement between the adults (parents) of both sides. Therefore, the marriage ceremony has been held officially and makes the marriage legal. Some people may prefer not to hold the marriage ceremony. The relationship between spouses is the foundation of family. These primary duties are supposed to be conducted in every family. Both people have to put their efforts in developing a marital relationship to be warm and functioning properly.

2) Childbirth and sexual relations between spouses; Marriage and cohabitation of couples are the pathways of sexual relations that are acceptable to the social foundation. Biological foundations serve as the important marital connection that leads to maintaining the population in society.

3) Giving names and status to family members; According to the convention of children rights : United Nations General Assembly Resolutions 44/25 (United Nations, 1989), all children have the rightful rights since their birth to obtain a name and nationality. Generally, children that are born from officially married parents will statutorily receive family surname and certain legal rights such as inheritance.

4) The custody of children and relatives. The family plays a role in caring for and supporting the fundamental needs of the family. In particular, raising a child is a fundamental family responsibility because babies need to be nurtured in order to survive and grow. This is to say that human development requires both emotional and mental participation, and being responsive as well as physical health care. Functioning as a parent is an important role throughout the life of a child since a stage of infancy, preschool age, school age, adolescence and so on.

5) Learning about the social and educational processes of children; Families have an obligation to educate and promote social learning for their children because education is the primary way to strengthen the future of children to become a good member of society. The children's social and psychological development needs families to foster understanding and self-esteem. The family is also responsible for the transmission of social and cultural values.

6) Protection of family members. One of the important roles of the family is to protect family members from physical, mental and social cruelty.

7) Emotional and mental care and recreation of family members. Family is a social group that differs from others in terms of their emotional attachment. For many

people, home is the primary place to provide emotional and psychological care through intimacy, understanding and helpful interactions. On the other hand, If the relationship between family members is in an unfriendly way to each other, many serious problems may be a consequence.

8) Material exchange and service for the majority. The family is the one who provides essential and fundamental services such as cooking, laundry and clothing including the fulfillment of daily life such as education, recreation, material resources, and housing or shelter.

In conclusion, families have various functions to society. The most essential function is being a social unit to ensure the continuation of society through socialization by providing education, nurturing and learning support to all family members. In families, social norms, cultures, way of life, traditions, personality development, mindsets and social value are passed down from generation to generation. At the same time, it is a unit of life practicing to provide both quality producers and consumers. Family is a place of primary social services with generosity and support from one another in any difficult times.

2.2.4 Roles of Men and Women in Family

Under the context of Thai society, “male” or “man” represents strength, power, a great warrior, etc. This attitude towards manhood shows the greatness and strong power of man. From the past to present, it is believed that “manhood” is a state originated from different sex as males are supposed to be strong and brave, lead a family as a father and a husband according to social expectation. As explained by Nithi Eowsriwong (1993), the structure of Thai society from the past to present has clearly classified functions of male and female. The main obligation of male is to bring family a great honor, which comes from other social dimensions; religious, cultural, and political, while female is located to be responsible for the living of herself and her family member’ s. To explain in a different way, Kongsakon Kavinraweekun (2002) describes that being a male in present days under Thai government is a state to do with political concepts as the country leader prefers putting the concept of civilization on peoples’ bodies. Therefore, male’ s body is rebuilt under the ideal and norm of sex differences and also the concept of being physically healthy. A man has to be a family

leader (a father and a husband) and normally keeps working out for a strong body. The body of male is evaluated by sex, external genitalia and muscles; consequently, man must keep working out, doing sports or other exercises in order to be physically healthy and “good figure”, however, the definition of manhood is different in each period of Thai society. In the period of Field Marshal Plaek Phibunsongkhram, prioritized health and sanitation because being a man also means being a “breeder” or a person who produces offspring or reproduces. It is the one who functions as a father and a husband. Ideally, a good breeder has a strong, healthy, massive and well - toned body. From that period, Thai government started to promote the concept of the ideal male figure, therefore, there was a male figure contest in every New Year which is popular among Thai people. In other words, talking about male and female relationships, male figures are considered as a condition which attracts females. Consequently, the trend of working out and bodybuilding of male in fitness or modern gym emphasizes the concept of a strong and healthy body which is necessary for reproduction.

On the contrary, Thai society set the roles of “female” or “woman” to be a mother who gives birth to a child. Also, women are obligated to be a wife, do household chores, and take care of a husband and a child and even the elderly family members. However, according to the changing world, both economics and technology, it affects way of life so money plays an important role as one of the essential factors for a living. Therefore, the roles and functions of women have shifted from inside the household to the outside in order to earn money for a living. Likewise, Makha Khittasanga (2003) states and summarizes the roles and functions of women are divided into 4 functions;

- 1) A mother - a biological function of a woman who has to conceive a child. Then, a mother has roles of raising a child and taking care of the whole family either food and nutrition and household management.

- 2) A producer and a labor in the manufacturing system - women have to work in any career in the agricultural or industrial sector and small and medium enterprise in order to earn money for a family living. Hence women have functions either inside or outside the household.

- 3) A manager in the community - meaning that women are supposed to cooperate and support social activities, health promotion and education as well as planning and managing the community.

4) A political and government role in a community - Different from men, women are not truly supported to play this role. Most men are honored to govern a community and even rule the country while only few women have spaces in the local government because of the social and cultural factors that determine roles of women and separate women from men. Consequently, up to present, women are forced to accept inferior status in the local government. This condition should be developed in the policy level in order to support women to have more function in the political world.

Referring to the mentioned roles of men and women, in summary, men in Thai society play a role as the one who support the family, children and wife. Under social expectation, men should have efficiency in leadership and be a leader in any social level while women are positioned as followers. This concept shows how society gives priority to the leadership of men. However, according to the changing society, the development of economics and technology, and the rising of gender equality and feminism, the roles of women have also changed. Women provide financial support to the family even more while they are also responsible for the domestic matters. This situation leads to the changing role of men that causes some indirect social problems in a family. As a father and a husband, there are some men who conduct inappropriate behavior, for instance, family abandonment, commit adultery, etc. However, these behaviors do not change the attitude of people in the society that prioritize men as a leading gender which are stronger and more important than women. In other words, society often presents a positive image of men like always, so men are still praised and honored. To support this statement, if an unmarried couple has a baby, father can legally abandon a wife and a child. In this actual case, there is no condemnation of men. On the contrary, the abandoned women are labeled as a sin woman or a bad mother who has done something wrong and cannot be a good mother to a child so the husband decides to leave them. As well as Supot Denduang's statement, "the child abandonment, especially by father, is a result of the patriarchy concept. It means that the unlimited sexual relationships of men are acceptable in society. It is acceptable if a father decides to abandon his family and put all burdens to a mother or any others so that he can start new relationships (Supot Denduang, Nathruddee Denduang, Phronpirin Inso, & Pattama Kuanmueangtai, 2017). On the other hand, there is a negative attitude toward the

abandoned women who have to raise their child on their own. They are despised and labeled as unfortunate ones with flaws.

2.2.5 Family Life Cycle

The family life cycle is a series of developmental stages a family moves through over time depending on each family preference, belief, culture and way of life. Family life cycle has three main characteristics; certain format, consisting of developmental stages and universality. Researchers differently divide the family life cycle into stages. Each type may be different to one another in some detail but overall has the same core essentials.

Carter, Mcgoldrick, Garcia-Preto, and N. (1999) has studied the family life cycle of people in North America and finds out that family changing is a condition every family has to experience over time. The main formats of family life cycle depend on the period of time and culture of the community where the family lives in. The family life cycle is a long-term series of developmental stages. In each stage, there are tasks which family members have to achieve in order to develop every stage properly. There are 6 stages of the family life cycle according to Carter and McGoldrick which is similar to Duvall and Miller's study (Duvall & Miller, 1985) that divides family life cycle into 8 stages as shown in Table 2.1.

Table 1.1 Comparison of the Family Life Cycle Concept by Carter and McGoldrick and Duvall and Miller

Stages	Carter and McGoldrick Concept	Duvall and Miller Concept
Stage 1/Tasks	Unattached young adult / differentiate of self in relation to family of origin, develop peer relationship, establish of self in work	Beginning families / Establishing a mutually satisfying marriage, adjusting to the new system and kin network
Stage 2/Tasks	Joining of families through marriage / formation of marital	Child - bearing families (oldest child - birth through 30 months) /

Stages	Carter and McGoldrick Concept	Duvall and Miller Concept
	system, realignment of relationship with extended families and friends to include spouse	adjusting to the parenting roles, maintain the satisfying marital system
Stage 3/Tasks	The family with young children / accepting new members into the system, adjusting marital system to make space for children, taking on parenting roles, realignment of relationships with extended families to include parenting and grandparenting roles	Families with preschool - age children (oldest child 2 - 6 years of age) / adapting to the critical needs and interests of preschool - age children, coping with new room in the house for children, having more privacy of spouse (in Western world, children normally stay with parents until becoming teenager)
Stage 4/Tasks	The family of adolescents / increasing flexibility of family boundaries to include children's independent, refocus on midlife relationship and career issues, beginning shift toward concerns for older generation	Families with school - age children (oldest child 6 - 13 years of age) / fitting to the community of school - age families in constructive way, encouraging children's educational achievement
Stage 5/Tasks	Launching children and moving on / accepting a multitude of exits from and entries into the system, renegotiation of marital system as a dyad, development of adult - to - adult relationship between grown children and their parents, realignment of relationships to include in - laws and grandchildren,	Families with teenagers (oldest child 13 - 20 years of age) / balancing freedom with responsibility as teenager mature and emancipate themselves, accepting the physical and emotional changing of teenagers, preparing for the upcoming separation of teenagers to establish new relationships

Stages	Carter and McGoldrick Concept	Duvall and Miller Concept
	dealing with disabilities and death of parents (grandparents)	
Stage 6/Tasks	The family in later life / accepting the shifting of generational roles, maintaining own and/ or couple functioning and interesting in face of physiological decline, support for a more central role for middle generation, dealing with loss of spouse, siblings, and peers and preparation for own death	Families with young adults (over 18 - 20 years of age) / adjusting to and accepting the development of adult - to - adult relationship between grown children and their parents, accepting of exits from and entries into the system on the in - laws
Stage 7/Tasks	-	Families launching young adult (empty nest to retirement) / middle - aged parents, releasing young adults into work or marriage, rebuilding the marriage relationship, dealing with loss of older siblings
Stage 8/Tasks	-	Aging families / adjusting to retirement, physiological decline, relying on more support from the middle generation, coping with loss of spouse, siblings, and peers

Source: Duvall and Miller (1985).

According to the changing world, the original formation of family life cycle has great differences compared with the non - original one. The original family life cycle begins with two single adults (man and woman) decide to be in a marital system and

establish a family together. They are bonded by childbearing and development of parenting roles until the children become young adults and ready to leave the family of origin to build a new own family. Nowadays, the family life cycle has different and additional detail. The family does not have to begin with two single adults. Divorce rates are increasing as well as birth control. Therefore, in the future, aging people may not receive any support from the younger generation.

In conclusion, the family life cycle not only shows the physiological change of human beings but also presents the specific tasks and nature of each stage. Normally, family life cycle formation conforms to the way of life of people in certain communities except in the cases of singles and not appropriate family establishment in terms of timing and years of age. In general, the family life cycle starts when both man and woman decide to get married and move in the marital system. Then they give birth to a child or children and spend time raising them until the children become young adults who are ready for leaving and establishing their own family. A couple live together in a relationship until the last moment.

2.2.6 Concept and Theory about Family

2.2.6.1 Concept of Family Existence

In order to clearly describe the concept of family existence, it should refer to McMaster Model of Family Functioning (MMFF) states that the family is considered an open dynamic system consisting of minor systems; family members, spouse, and siblings. If these minor systems cannot function appropriately, there must be problems as a consequence. MMFF categorizes family functioning into 3 different dimensions (Epstein, Bishop, & Baldwin, 1982);

1) Problem solving; Meaning as family's ability to resolve problems at a level that maintains effective family functioning.

2) Communication; Meaning as how information is exchanged within a family. The focus is on verbal exchange since nonverbal exchange is easily misinterpretation.

3) Roles; Meaning as the recurrent patterns of behavior by which individuals fulfil family functions. These also include 4 basic needs support for all family members, nurture and fulfil sexual intimacy for spouses.

The effectiveness of family existence and development depends on an ability to cope with everyday tasks. Ministry of Social Development and Human Security (2004) reports the effects of globalization which focuses on individualism and consumerism. Society shifts to industrial society. This circumstance causes 5 critical family problems;

1) The downsizing of nuclear family structure and more variety of family structures.

2) Families with grandparents and grandchildren; this family structure is increasing especially in the rural area according to the young adult migration into the urban area for working. Once a couple has their own child, they normally bring the child back to grandparents in rural areas and pass the parents' duty to the older generation because of the high cost of living in urban areas or an unplanned birth.

3) The shifting roles and more burdens of grandparents in rural areas; while the old generations are supposed to obtain support and caring from younger generations, they are forced to do the parenting roles. In case of no financial support from the actual parents, the grandparents may suffer from the great burdens which probably affect the mental health.

4) The increasing rate of unmarried couples; People tend to value independent life and freedom more.

5) The increasing rate of single parents, especially single mothers, and divorce; this condition is a result of the loss of spouse and separation. As single parents have more responsibility, it may trouble older generations or other family members in order to take care of children.

2.2.6.2 Structural – Functional Theory

For functionalists, the family structure means a system of interaction among family members. The structure directly affects how the family members react or treat to one another either in positive or negative ways. Families with well – organized structure and appropriate governance normally conduct family members how to properly behave. Consequently, the family structure has its significance as the family norm and regulation determination.

Merton (1980) divides social roles into 3 main functions; manifest function, latent function and dysfunction. Some institutions and people may have benefits from the social pattern while others may have only little benefits or not at all. Moreover,

there are also some people who might have disadvantages from the functioning social pattern.

According to Talcott (1955), he defines a social system as a network of interactions between actors. The stable interaction is an essential factor for social equilibrium. He points out that the unpleasant social change is the result when social equilibrium is destroyed. It means that the social components, which are personality, organism and culture, are disunited by both internal and external factors, e.g. social tension, disunited units in society, wars and distribution of culture. The social change can either partially or totally take place in society. Parsons emphasizes the essence of culture, belief, social norm and value as they are core that unites the whole society.

2.2.6.3 Family Development Theory

Samrit Kwanphon (2010) states that theory of developmental family consists of structural – functional theory and psychological development theory. This focuses on the development of interaction among family members from infancy through old age and the family is expected to accomplish each stage of family tasks properly. The family tasks concept is broadly discussed and developed by the U.S. family dynamics study committee in 1984. After that, in 1957 there was a conference regarding marriage and family research at the University of Chicago so the concepts related to family, including developmental family theory, had even more attention, development and publishing from then on.

Developmental family theory originally proposed by Hill and Hansen (1960), they proposed that families have processes of change all the time with wide perspective and dynamic characteristics rather than stable characters. The development of families normally begins with the marriage of a man and a woman until ending up when reaching the bereavement of spouse. The sequence of stages precipitated internally by the characteristics and demands of family members. Most families have developed through similar stages; however, the main activities may differ from one another in accordance with the various family patterns. This whole process is known as “family life cycle”. The stage of the family life cycle usually comprises main events which are having a child, launching to school, becoming an adult, and becoming the older generation. Besides, there is an exception for some type of family, for example, the childless family does not have a stage of child bearing.

In conclusion, according to structural - functional theory, society is similar to the human body in a way that each part or organ of the body supports one another for the one and only goal that is “to live”.

2.3 Wellbeing Theory

Theory of wellbeing is broadly applied in social development, either in human resource or health development and other social dimensions. Wellbeing is defined as a social condition that supports human beings to search for and eventually obtain life satisfaction without reducing wellbeing of other people (Buapun Promphakping, 2006). Generally, “wellbeing” is a state of being comfortable or having a well life condition with basic needs that regularly support comfortable living. Wellbeing is a condition all human beings desire and search for in different ways according to intellectual ability, social and economic status.

2.3.1 Meaning and Boundary of Wellbeing

An overall sense of wellbeing is understood as a state of having a good life and well living. It is a concept focused on the components of happiness and desired way of life. However, there is no unanimous definition of human wellbeing; it can be considered as a high-level abstract concept which is commonly a concept to research in the philosophy world. According to Aristotle’s theory of wellbeing Aristotle (384-322 B.C.) defines that wellbeing is the way to reach the highest level in human life. Wellbeing consists of good manners, intellectual ability and self-morality. There is a great number of experts and scholars give definition to the term of wellbeing and can be summarized and explained in the following paragraphs.

The term “wellbeing” has two senses in it. The first one is the sense of “well living” and another is “happiness”. To describe further, the sense of well living is a perfect life that has a perfect way to live, fine occupation, well-educated and healthcare condition. While the sense of “happiness” is more complicated to clearly explain since the sense of “happiness” is more individual and depends on the organization, the society and the country. As stated in the Dictionary of the Royal Institute of Thailand A.D. 1982 (Royal Academy, 1999), happiness is a sense of wellbeing, joy and healthy. There are many perspectives of happiness defined by experts which can be divided into two

main categories; 1) Physical happiness is a kind of happiness that depends on 5 senses of the body: touch, sight, hearing, smell and taste or known as “5 sensual pleasures. 2) Mental happiness is a kind of happiness that one can have when the mind is in joy and content states. It is also defined as an authentic happiness. These two types of happiness are essentially related as one cannot stand alone.

Buapun Promphakping et al. (2007) states that wellbeing is a state that includes both subjective and objective aspects; physical and mental dimensions. The definition of wellbeing is far beyond happiness. Similarly, Salinee Thepsuwan (2007) also divides wellbeing into two main dimensions; subjective and objective aspects. While subjective wellbeing is based on an individual's emotion, feeling and aspect which seem to be an abstract, the objective wellbeing is based on assumption about basic human needs so objective wellbeing is more concrete and can be measured.

Thongdeng Chomvisan (2013) and Penkha Lapying (2009) also confirm to the above-mentioned definitions. They propose that wellbeing is a state of content and satisfaction when human beings are comfortable, happy, and healthy, either subjective or objective aspect. Objective wellbeing is a kind of concrete happiness while subjective wellbeing is based on each human being's aspect of being happy and individual's feeling. Wellbeing is a harmony in the soul, mind and body meaning that humans need to adjust themselves to live with any limitation, sickness and disability. Moreover, to be in a state of wellbeing, humans are supposed to make relations with surroundings and reality as well as living wisely with a heart filled with mercy, kindness, sympathy and detachment. Wellbeing is a result of the overall appreciation in true value of life that harmonizes with the “outside factor” or the society.

There are also some international experts stating the definition of wellbeing in similar meaning. According to Professor Amartya Sen (1985), to understand the meaning of wellbeing, it is necessary to consider the individual boundary of success because it is too narrow to consider only the capability approach. The standard of wellbeing not only means an ability to be an owner of the products and services but it is also concerned with our living. Professor Amartya Sen has developed the concept of “mission” and “capability approach” in order to explain the meaning of wellbeing. In this context, Professor Amartya Sen states that mission means the accomplishment while capability approach means and ability to accomplish the mission. Mission is

directly attached to choices of life that individuals make. Capability approach relates to choices or freedom that human beings search for a living or life achievement. In terms of economic wellness, an income is the individual ability to meet basic needs of both products and services. However, not everyone values economic wellness in the same sense of accomplishment. Even if a person earns higher income can be assumed as a high - potential person, it is still difficult to understand the relationship between these two factors. In Nanak Kakwani's study, wellbeing is the measurement of "mission" which an individual is able to accomplish or "capability" which an individual has. The society or state had a role and responsibility to develop and elevate the standard of potential and capability of society members, for instance, providing appropriate nutrition, healthcare services, and increasing average life expectancy. However, to develop the wellbeing standard does not always bring happiness to society members (Kakwani, Khandker, & Son, 2004). Another study explains that wellbeing is having a good quality of life and human resources development for fulfillment of human needs (McGarrigle & Walsh, 2011).

For the Buddhist aspect, there are many words with similar meaning to wellbeing, for instance, happiness, living happily, wellness and quality of life. According to the Buddhist aspect, happiness means getting a response to what one needs and there are 5 stages of happiness. The first stage is common, related to physical condition so that one can have when consuming material. This stage of happiness is a kind that everyone needs. The second stage is to have mercy, kindness and faith. The third stage is a kind of happiness from living one's life in harmony with the truth of nature aspect, not obsessed with mundane or materially things. The fourth stage is happiness from mental formations. And the fifth stage is a kind of happiness which extends beyond mental formations and occurs by living with mindfulness (Pornpen Pankham, 2009).

Apart from "wellbeing", there are words with similar meaning that often used as replacement, e.g., happiness and blissfulness; therefore, their definitions are broadly stated as in the following paragraphs.

Happiness is blissful or pleasure when one achieves life satisfaction or fulfills one's wishes. This goes along with Phra Dharmapitaka who mentions that happiness is the state all human beings search because it provides a good way of life. There are two

kinds of happiness; 1) happiness from within is a happiness from living mindfully and intellectually and 2) happiness from external factors (Phra Dharmapitaka, 2006).

Frey and Stutzer (2002) classify happiness in two concepts, objective and subjective happiness. Objective happiness can be measured with society regulation and technical approach while the subjective happiness asks people how happy they feel themselves to be. To measure subjective happiness, all things are considered as well as experiences and perception. However, subjective happiness is changeable over time so it affects the feeling of self-recognition because of the experience in each life event and expresses through emotion regarding that experience. Perception and expression show in both physical and mental action. For the mental action, self-perception is transformed into happiness in one's mind and then the mind interprets all things that happened, as in Figure 2.1.

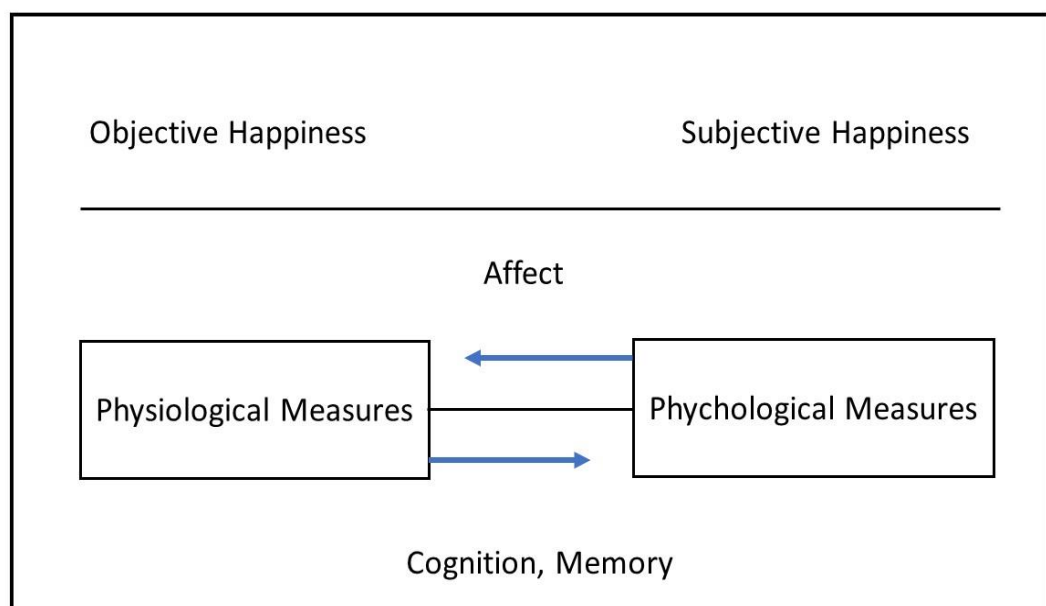

Figure 1.3 Bruno S. Frey and Alois Stutzer's Concept of Happiness.

Source: Frey and Stutzer (2002).

Blissfulness is an important and essential state of life for all human beings. It is a condition that everyone desires and wishes for. In a bigger picture, blissfulness is the goal of human resources development in many countries and also an indicator and country development plan in superpower countries. Blissfulness is similar to self-

satisfaction as Prapit Boranmoon makes conclusions that blissfulness is related to happy living conditions. It is a consequence of life management capability. A person who has a blissful life means having a life with no unsettled knowledge or the past that irritates the mind. This kind of person also knows how to deal and eliminate unresolved feelings or subjects so a person can focus on the actual present moment very well. A person who has good mental health is supposed to have an ability to realize their own feelings, needs and self-motivation, and be able to open their senses for the environment and know how to harmonize with it properly. The present moment is the most important state for a blissful person (Prapit Boranmoon, Piyalak Pothiwan, & Phattakorn Satsanasupin, 2019). Furthermore, Campbell states that blissfulness of a human being's life is an experience and a perception toward the real situations in life then evaluate by comparing with their own expectation or desire, either satisfaction or dissatisfaction (D. T. Campbell, 1967).

In summary, wellbeing is having and living a good life. Wellbeing is a concept that focuses on the components of human being's happiness and a quality life. Wellbeing can be classified into two concepts; abstract concept and physical concept.

2.3.2 Evolution of Wellbeing

The concept of "wellbeing" was firstly mentioned in the period of Ancient Greece by the Greek philosopher Aristotle. According to his study, he defines a state of wellbeing as it is a path leading to the perfection of human nature and to the enrichment of human life. This state consists of good character, wisdom and virtue. Consequently, this can prove that the origin of wellbeing concept of wellbeing appeared in human society more than hundreds of years ago (Buapun Promphakping, 2012).

Subsequently, social development in the global context prioritizes the economic system so the concept of wellbeing is overlooked and narrowed to be mostly mentioned in economic context. However, some researchers propose that the concept of wellbeing should be considered as one whole process and the main goal for social development. According to Buapun Promphakping's proposal, there is a relation between happiness and the evolution and concept of wellbeing even though it is a controversial issue among two groups of western researchers; utilitarianism and positivism (Buapun Promphakping, 2012). A philosopher named Jeremy Bentham states that actions to

acquire happiness are all related to morality, social norm and ethics which are based on the fact that pleasure or happiness is the goal (Jeremy Bentham, 1748 - 1832). On the other hand, positivism believes that happiness cannot be defined since it is something changeable regarding an individual's state of mind.

Later on, the concept of wellbeing is considered as one of main factors in social development framework based on the economic system which focused on solutions for poverty and unemployment problems. At the beginning, the concept of wellbeing cannot function with full efficiency with the economic development plan so the concept has been developing for better function. Eventually, the concept of wellbeing consists of two perspectives, subjective and objective wellbeing. Objective wellbeing shows human's basic needs and this perspective is developed to be a tangible objective indicator. It also can be a happiness measurement of society members. Subjective wellbeing refers to happiness comes from within, life satisfaction based on thought, emotion, feeling and desire. According to the Nation Development Programme, there are factors promoting subjective happiness which are 1) overall life satisfaction including work, income, accommodation and good environment 2) positive emotion 3) negative emotion and 4) subjectivity, perception of life and life achievement (UNDP, 1990).

For many decades, concept of wellbeing is becoming a replacement for concept of happiness. A number of researchers presume that wellbeing has the sense of life satisfaction which shows a longer period of while happiness merely refers to a state or emotion in an actual moment. The state and emotion can be changed overtime and also do not have clear meaning and measurement. At that point, the concept of subjective wellbeing proposed by an American psychologist Professor Ed Diener becomes more and broadly accepted as it is one branch of psychology study (Diener, Suh, E., & Smith, 1999). Ed Diener's study focuses on the effect of mental condition, moods and emotions on life satisfaction evaluation. This is on the contrary of objective wellbeing which focuses on external factors and can be evaluated through quantitative approach from income, employment status, health, education etc. Although these two concepts are completely different, they are not opposed to each other. It is only because of the nature of the definition statement and different evaluation approach. On the contrary, both subjective and objective wellbeing may depend on and fulfill each other in terms of life

satisfaction reporting and help humans even have better and extensive understanding of life satisfaction.

During late 1990s, a scholar from University of Bath, United Kingdom, proposed a concept of wellbeing in developing countries with the hypothesis framework stated that “All humans’ needs are very important so that everyone ought to achieve. The different level of resources accessibility each family has determines how certain quality of wellbeing they would have.” This framework is used to review the concept of wellbeing through two important concepts: 1) resources profile approach is a concept focused on the accessibility to resources of each family and the way each family deals with the resources in order to satisfy family members and eventually it leads to the wellbeing of all family members. In this context, resources can be classified in 5 categories: material resources, human resources, social resources, cultural resources and natural resources. 2) theory of human needs - THN proposed by Doyal and Gough (Doyal & Gough, 1991). This theory believes that family members have individual motivation to make decisions on certain situations in order to satisfy an individual's demand. Each family member considers their own level of demand and allows themselves to achieve that goal. As soon as an individual has or accesses various kinds of resources, it can fulfill or bring pleasure and happiness to an individual (Methawee Boonpitak, 2017).

Recently, the concept of wellbeing is an active issue which broadly discussed among researchers in developing countries including Thailand. To affirm this statement, there was an establishment of the Research Group on Wellbeing and Sustainable Development - WeSD at Khon Kaen University. This group is originally set up from a research project called Wellbeing in Developing Countries - WeSD which receives financial support from Economic and Social Research Council (ESRC) of the United Kingdom by having University of Bath as a coordinator. This project researches in four developing countries: Peru, Bangladesh, Ethiopia and Thailand with the key issue of the “wellbeing” of the population in developing countries. In Thailand, the areas of this research are in the northeastern region and the southern region while the statement of problem concerns about an effect of rapid economic growth on the state of wellbeing of Thai people. Some parts of this research which cover many issues have been published in journals. Even though this project finished in 2006, the issue of

wellbeing was still an attentive topic in Thailand, therefore researchers under this project decided to establish the WeSD in 2010 in order to continue studying and developing the concept of wellbeing.

In Thailand, the concept of wellbeing is obviously and officially used for social development plan when the Office of the National Economic and Social Development Council (2003) summarizes the concept of wellbeing which developed from Professor Amartya Sen (1985). The statement says “The final impact of development is an ability of an individual to achieve the goal or get what one needs. Individuals have rights to choose their own way to fulfill their desire while an income is only an approach to the accomplishment.” Afterwards, the related concept to wellbeing is written in the Eighth and Ninth National Economic and Social Development Plan focused on human resources development and the wellbeing. Besides, Office of the National Economic and Social Development council makes a report under the topic “Wellbeing and Happiness of Thai People: 5 Years after the Economic Crisis”. In this report there is a definition of wellbeing stated that wellbeing means a state of being physically and psychologically healthy. It is a state where an individual is supposed to have education, employment, earning for a living, a stable and comfortable family, a good environment and good governance by the government sector.

As the global changing in social, economic and political dimensions, Thai society and also Thai families have to adjust to these changings and provide the National Economic and Social Development Plan. From the Eighth National Economic and Social Development Plan and so on, the wellbeing of Thai people has been written in the plan as it is the development goal. This action shows how Thailand actively responds to and prioritizes wellbeing from then on. Wellbeing becomes an important mechanism for social development according to the ideology in each period of time.

2.3.3 Components, Measurement and Indicators of Wellbeing

2.3.3.1 Components of Wellbeing

Wellbeing can be defined in either psychological or physical condition and different from one another according to the social context and environment. Since the wellbeing concept becomes the key issue regarding social development at present, organizations in many countries including Thailand have developed the components

and indicators of wellbeing for signifying the achievement level. In order to provide clarity on this matter, many researchers and experts have put their efforts to categorize and classify the components of wellbeing for the sake of policy application in a better way.

Methawee Boonpitak (2017) explains that the concept of wellbeing is derived from the concept of happiness and blissful life of human beings while the task is to search for the effective way to the wellbeing which classified in two concepts:

1) Objective Wellbeing – OWB. The concept of objective wellbeing is focused on the basic needs for human beings in order to accomplish the wellbeing. Objective wellbeing indicators concern economic activity which focuses on material or objective aspects such as family of national income and facilities. For national income and economic information, they are extensively applied and understood in general. Therefore, objective wellbeing indicators are able to measure evidently, for example, percentage of people who can read and write life expectancy at birth, residential types and cost of living. Policy makers usually use objective wellbeing indicators to measure quality of life in a family, community, city and country (Liu, 1975; Rogerson et al., 1989). An objective wellbeing evaluation relates to statistics as mentioned in Salinee Thepsuwan (2007)'s study that the indicators have been developed to be more material and tangible. Consequently, the particular indicators can be used in social welfare and development assessment which consisted of 6 areas: economic, social surrounding, family, healthcare, culture and education with 13 indicators that shows in Table 2.2.

Table 1.2 Indicator of Objective Wellbeing – OWB

Area	Indicators
1. Economic	1) Income 2) Borrowing and the Burden 3) Having Savings 4) Materials used to make the house 5) Residence Tenure

Area	Indicators
2. Social Surrounding	1) Social Capital in the Community
3. Family	1) Family Warmness 2) Marital Status
4. Healthcare	1) Illness 2) Having Health Insurance
5. Culture	1) Satisfaction on one's own position as compared to his neighbor 2) Merit
6. Education	1) Highest level of education

Source: Salinee Thepsuwan (2007)'s study.

2) The concept of subjective wellbeing emphasizes an individual's overall life satisfaction evaluations including emotional state, attitude and understanding. These elements are abstract and difficult to set the indicators so the indicators are designed to evaluate happiness and satisfaction of human beings. The subjective approach relates to an understanding and attitude in quality of good life (family, friends and standard of living). Nevertheless, A. Campbell, Converse, E., and Stokes (1980) indicates that the subjective wellbeing evaluation is based on the report of understanding, emotion, and individual's response (positive feelings, quality of good life and blissfulness). Subjective wellbeing includes 4 issues: 1) overall life satisfaction and satisfaction in rights and limitations (marriage, work, income, residence, recreation) 2) a positive emotional state as usual 3) a negative emotional state and 4) a perception on the meaning of life and an ability to accomplish the goal.

An application of wellbeing concepts for social development originates from the Eighth and Ninth National Economic and Social Development Plan which concentrates more on a paradigm shift of social planning. Partners and organizations are called for collaboration in order to operate for the goal of wellbeing of Thai people. Therefore, the Eighth and Ninth Development Plans are aimed at the wellbeing of the people involved in all operational units, enabling more opportunities for all parties to be able to contribute to the greater utilization of the people's potential in order to raise the level of living of the people for the better.

Kakwani, Wagstaff, and Doorslaer (1997), an ABD expert who supports Office of the National Economic and Social Development council in terms of academic information regarding the project of creating key performance indicators in order to evaluate the Eighth National Economic and Social Development Plan, summarizes that there are 7 components of wellbeing to cover overall life aspects. According to Office of the National Economic and Social Development council, the basic concept of indicators development focuses on an ability to use human potential along with human potential development. The basic concept is defined as in two terms, "mission" and "capability". Mission is an accomplishment which is directly related to choose making of an individual's way of life. Capability is an ability of an individual to achieve the goal and based on freedom of choice making in life and the way to success. Therefore, wellbeing aspect is composed of many related elements and dimensions. Nanak Kakwani states that there are 7 components of wellbeing: 1) health, sanitation and nutrition 2) education 3) working life 4) family life 5) economic growth 6) environment and security and 7) state and citizen. The development strategy in the Eighth and Ninth National Economic and Social Development Plan cover overall substances of wellbeing and they are undivided and indivisible. All 7 components connect to one another with a goal of human wellbeing, as shown in figure 2.2.

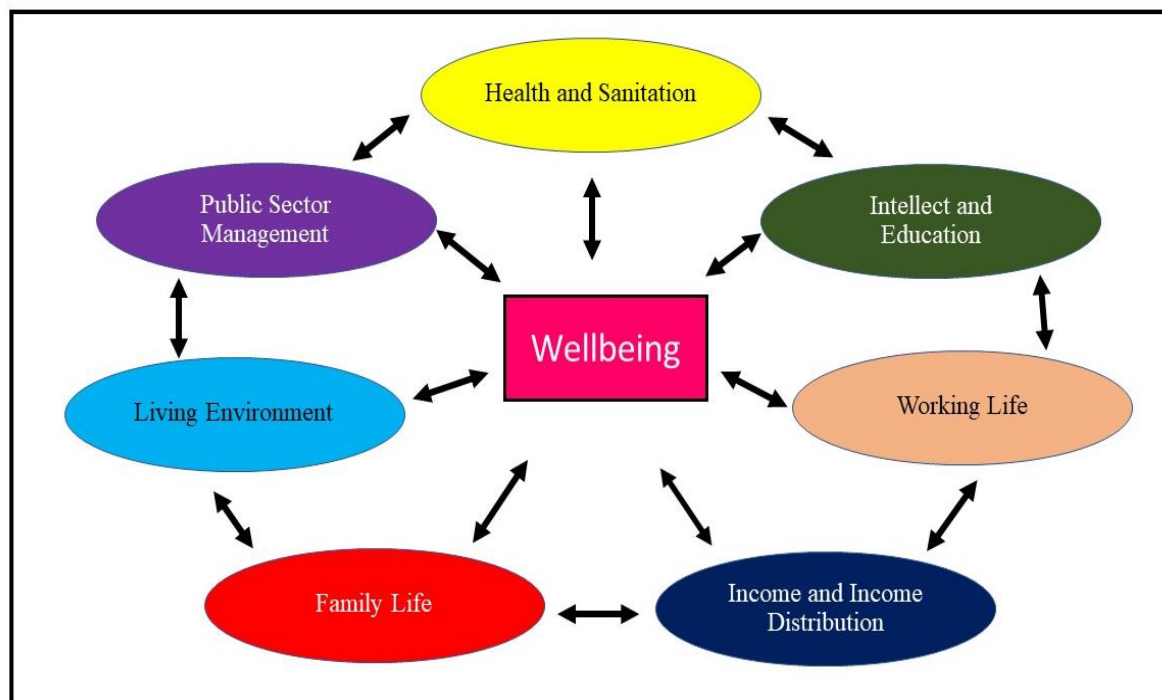

Figure 1.4 The 7 Components of Wellbeing.

Source: Office of the National Economic and Social Development Council (2004).

There are more details and descriptions provided for 7 components as shown in the following paragraphs.

1) Health and Sanitation: This first component consists of 4 elements: longevity of life, disease free, nutrition and health care service. It is the first and most important component of wellbeing because it brings perfect state of physical, mental, and intellectual condition and good nutrition. With these components, people can realize and learn how to stay healthy and access health care services so people can have longevity in life and live in a society with happiness and full efficiency to do good for oneself, family and society.

2) Intellect and Education: It covers all learning processes, basic education and skills, and ability to access educational services. This component is the most essential factor for Thai people to elevate their wellbeing. Knowledge and education bring Thai people an ability to adjust themselves for the changing. In order to gain knowledge, one has to be educated. Thus, education is an important tool to make better life opportunities and develop one's intellect and a learning process so that person can live and rely on

oneself as well as contributing knowledge, skill and good services to the society with full efficiency.

3) Working Life: It is an important factor to define citizen wellbeing because of the fact that working consumes the majority of human life time. The good quality of working life normally concerns the working environment, employment and satisfaction in earning. Besides, this component also concentrates on female and child labor and social security.

4) Income and Income Distribution: A high rate of poverty, financial difficulties and economic inequality shows the distressed state of people in the society. Consequently, one of the components of wellbeing is to strengthen economic growth that supports citizen wellbeing for a better state. Meaning that all people in the country have an ability to afford for a living, become free from poverty and have an equality in income distribution. When people are in this condition, it brings sustainable development to the country.

5) Family Life: Family relationships matter to one's wellbeing. Both family structure and size indicate the living standard of each family member. Accordingly, a good and wellbeing family means a family that has love and warmth. All family members' requirements are perceived and everyone treats one another equally.

6) Living Environment: Defined here as an assembly of the natural and built environment. It is an important element for wellbeing because a good environment positively affects peoples' mental and physical health, working life and life in general. A good living environment includes having a secure residence, sufficient social utilities, security of life and property, good environmental health, and supportive natural resources and environment for wellbeing.

7) Public Sector Management: This component is the relationship between citizens and the public sector. Wellbeing of people in society is also defined by how good the public sector manages the society. Moreover, the public sector is supposed to open for public corporation and inspection. This is the way to increase and utilize human resources capability and push it to the maximum level. Therefore, wellbeing of people is elevated and met with equality according to the social regulations. In order to become a wellbeing society, it is necessary to build a good relationship between people and the public sector.

The National Health System Reform Office (2005) proposes that in order to consider the philosophy of wellbeing, it should include all 7 dimensions as explained in the following paragraphs.

1) Holistic Principle: Holistic originally comes from the Greek word meaning “the truth or the completeness of all things that the whole is more than the sum of its parts and must be considered instead of just considering its parts. According to the Oxford Dictionary, the term holistic means “considering a whole thing or being to be more than a collection of parts”. The term “holistic” is still considered as a new and complicated concept among academics, political fields and others. However, the term “holistic” is usually applied for a broader dimension and related to the term’s “integration”, “complement” and “sustainability”. Holistic concept is used as a key approach in the Eighth and the Ninth National Economic and Social Development Plan in order to solve social issues and develop the plan. In conclusion, it can be assumed that the concept of holistic has great and true significance for the future of Thai people. Holistic principle is important and necessary for the wellbeing in society.

2) Sufficiency Principle: In other words, a principle of sufficient management, this principle consists of three main inseparable elements which are modesty towards actual self-ability and environment, rationality and self-immunity (consciousness). These three factors cannot be separated otherwise the sufficiency principle is nonfunctional.

3) Balance or Equilibrium of Development Principle: Balance or equilibrium refers to a state of when all things are in steady position. It does not mean that all things are freeze, on the contrary, they should be in a dynamic state and eventually be steady periodically. This leads the human society to be in order or tidy state. Once this state is destroyed, then the formless state of matter or “chaos” would appear. At this point, what should be considered further is the being of human society. According to the social norms, rules and regulations that have been set up in the society, even though there are uncertain phenomena which bring chaos to human society, the law of the universe and social mechanism can bring back balance to human society. For social development, the state of balance or equilibrium in any development can bring great benefit and effectiveness to the wellbeing of people in society.

4) Original Social Value System Principle: In Thai society, there are valuable matters, e.g., Thai wisdom and Thai identity. Many core values have been passed down from generation to generation. As a result, these good aspects bring goodness to Thai society. It would be ideal for a state of wellbeing if the society can hold on to and carry on the original social value.

5) Religion Aspect Principle: Meaning that being unattached to self and object. In Thai context, Buddhism is counted as the national religion. One of important principles in Buddhism is the notion of nonattachment to self and object. For further explanation, a human life is a composition of body and mind. To live in a society, the human body depends on many objects which respond to human basic needs such as foods, clothes, residence, medicine, etc. Moreover, humans also create and invent many new objects to fulfill desire and convenient life such as houses, cars, refrigerators, air conditions, computers, mobile phones, appliances, etc. In order to acquire things in life, humans are supposed to work harder so that they gain more money to cover all expenses. Humans' desire is out of limit so it directly affects their mind. One the mind attaches to and relies on an object; the mind is in suffering. Consequently, the notion of nonattachment to self and object has an impact on people and society as it leads to happiness and satisfaction in life.

6) Creative and Positive Thinking Principle: Positive thinking does not only mean having positive perception but also refer to a will to search for an opportunity from a person, an object or situation in everyday life. People should usually learn how to think positively and creatively because it allows people to learn how to seek for good opportunities. Positive thinking people also have even better learning skills which mean they have more knowledge beyond the others. In any circumstances, positive thinking people would have a broader picture than the negative ones. The more practicing on thinking positively and creatively, the better and broader knowledge one can have.

7) Acceptance of Cultural Diversity Principle: According to the differences of each society in terms of social value, culture, physical environment, economic development and technology, therefore there is a cultural diversity. The actual differences may cause conflicts among societies, so the way to avoid and deal with the problems is to compromise and accept the cultural diversity. In short, this principle can also cause wellbeing of the society.

Gaspar (2005) proposes the idea of 6 concepts of wellbeing: 1) Pleasure or Satisfaction 2) Preference Fulfillment 3) Free Choice 4) Opulence 5) Wellbeing: Recognition of value beyond oneself, e.g., healthiness 6) Capability Approach: an ability to possess resources and asset that brings opportunity to achieve the goal.

In summary, wellbeing has various definition depends on the context that the term of wellbeing is used. Wellbeing consists of two components: 1) Objective wellbeing is “a list” of objects of basic needs which all humans cannot live without in order to obtain a good living and wellbeing. The objective approach defines wellbeing in terms of quality-of-life indicators such as material resources and social attributes. The objective indicators are developed and can be interpreted in statistical indicators for the measurement of wellbeing. 2) The subjective wellbeing examines people’s subjective evaluations of their lives especially individual’s life satisfaction and emotional state. A healthy mental health and having positive thinking and less negative thought are the important basic elements of wellbeing.

2.3.3.2 Measure and Indicators of Wellbeing

The controversial issue stated that social development only emphasizes economic growth and particularly considers GDP and income for indicators of the development. The question is, by using this approach, would it be able to provide truly wellbeing of all people? For decades, many academics have proposed various ways to measure wellbeing and presumed that indicators based on only economic dimension cannot be the only answer for truly wellbeing. The concept of wellbeing measure became more concrete during the 1970s when two American economists, Nordhaus, William, Tobin, and James (1972) proposed the idea of wellbeing measure that there are more dimensions of indicators apart from economic factors. By this point Nordhaus and Tobin means the factors that cannot be evaluated by economic approach, for example, housework, nurturing a child and elderly care. Afterwards, Morrison, Roelants, Mayor-Withey, and Murray (1978) showed the result of their long - term study on the perception of wellbeing in American people. The study took a number of samples. They intended to see how different the state of wellbeing in each group of American people is. During the study, they also developed the measuring approach in order to assess perception of wellbeing for a better and more precise mechanism. The result shows that age which is considered as a variable makes slight differences on

perception of wellbeing. While considering family life, the married samples have a different perception of wellbeing from unmarried samples. Considering the social and economic status, it shows an extreme difference between the higher status samples and the lower status samples. Likewise, in terms of ethnicity, it shows an extreme difference between the white samples and the black samples.

During 1994 - 1999, the wellbeing indicators were created. This concept consists of two groups of factors: social factors and ecological factors. Social factors consist of population's health, social and economic condition, education and culture, politics and governance, and equality. Ecological factors consist of management and allocation of land, water, air and natural resources (Kingthong Kijjannor, 2014).

As mentioned above, efforts have been made to develop the wellbeing indicators, based on the fact that the components and indicators of wellbeing can be used as a tool in social development measurement. It is used for monitoring the development of a country or a group of people. Also, it is a tool that can identify the state of the country and its tendency of changes from the past to present. Currently, many countries around the world have focused primarily on measuring the success of economic-oriented development. A popular and familiar indicator is Gross Domestic Product (GDP). However, nowadays, GDP indicators may not cover all dimensions of development assessment, so many countries have paid attention to the development concept that places a greater emphasis on personal development for the wellbeing or the quality of life rather than on the overall economic growth of the nation solely.

According to a review of the papers, it is found that at present the government and institutions working on development around the world are increasingly interested in monitoring and assessing wellbeing, both at the individual, social and national levels. Therefore, the concept of wellbeing regarded as the key issue of the agenda for several policy conferences. The meeting content is about integration for the development of society and extended to environmental sustainability. As a result, the measure of national wellbeing is becoming an important tool for policy makers and citizens to measure the progress of the country. The fact that countries begin to develop a set of important indicators or Dashboards of National Wellbeing may be due to The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress

(CMEPSP) (2008) has proposed that the wellbeing of a country should be a comprehensive measure of eight key elements:

- 1) Living standards of the population (income, expenses and wealth)
- 2) Health
- 3) Education
- 4) Personal activities (including work)
- 5) Participation in politics and good governance
- 6) Relationship and social connectivity
- 7) Environment (current and future conditions) and
- 8) Sensitive issues, both economic and physical issues.

Hence it can be concluded that the measure of the level of wellbeing requires the establishment of a monitoring indicator in order to evaluate the upcoming phenomena. It is supposed to cover all aspects of life such as economic, social, political and cultural dimensions. All dimensions are necessary to create a connection with the formulation of various policies. The focal point in the development of indicators is the government sector which keeps pushing and supporting the development of standard and appropriate indicators that can be put into practice in the future.

2.3.4 Conditions of Wellbeing

From the literature review of wellbeing, it shows the conditions that cause the wellbeing of humans. It can be divided into seven indicators: money, intelligence, education, age, marital status, religious belief, and relationships with family members and surrounding society and ability to do what brings pleasure to one's life. Each condition can be described as follows:

1) Money and property are basic needs for humans in order to live. Many people believe that having a lot of wealth will lead to wellbeing. An important study by Sacks, Stevenson, B., and J. (2010) analyzed national income data from 140 countries, both at the individual and national level. The result shows that wealthy people have more satisfaction with life than the poor. The comparative data among countries with high national incomes shows higher levels of life satisfaction than countries with lower incomes. In addition, long-term analysis of national data shows that economic growth relates to level of satisfaction in life. In countries with rapid economic growth, it can

be assumed that life satisfaction of people dramatically increases. From the above studies, it can be concluded that income is positively related to wellbeing. The relationship of income and happiness or wellbeing varies between people and countries, groups of people and countries, for example, high income and low income, countries with different levels of economic development.

2) Education is considered as one important condition that results in a person's wellbeing, either directly or indirectly. From Research in Canada, studies have shown that education is considered to be the primary source for humans that have an impact on wellbeing. Sznitman, R., Reisel, and Romer (2011) reported that the group with higher education has higher emotional wellbeing than those with low educational success.

3) Marital status. According to the study by Brooks (2008), it is found that married people are more likely to be happy than those who are not. This is consistent with the study by Layard, Nickell, and Jackman (2005) found that both men and women have more happiness from marriage. The study also indicates that people's happiness has been increasing for three years before the wedding. The first period of the marriage is when people are in the happiest state. After that, a married couple has nothing new and starts to get familiar with certain conditions, and then a couple finally begins to feel less happy. In Denmark, there is research on the happiness of men and women showing that when living together as a couple, men are happier when they spend their lives together. As for women, happiness increases when having the first child. From the above research, it can be concluded that married people are happier than being single since people with a partner are counseled, loved and reassured to each other. They can also share the resources. At the same time, research has found that the end of "unhappy marriages" leads to greater happiness (Gardner & Oswald, 2005).

4) Religious belief. Having faith and holding on to a particular religion brings more pleasure to one's mind due to getting together with a group of people who comfort and encourage one another.

5) Relationships with family members and surrounding society. Family relationships have a direct impact on the wellbeing of all family members. A good relationship is when family members love, connected and caring for each other. These feelings and actions will bring comfort and happiness to family members. There is

research on family relationships related to wellbeing, such as a study by Yupa Jiewpattanakul (2016). It is a study of families in Bangkok and surrounding provinces. The result shows that family relationships, physical surroundings of the residential area have a positive influence on family wellbeing. On the other hand, a broken family with no bonding or incomplete families, it affects the mental condition of family members and makes the family suffering. For the surrounding communities and society, research by Pangpond Rakamnuaykit and Phiriya Pholphirun (2007) investigates the relationship between happiness and social capital of the sample in Kanchanaburi. The research results show that social capital as a personal perspective directly affects an increase in an individual's happiness, especially trust and property security.

2.4 Theory of Livelihoods

2.4.1 Meaning of Livelihoods

Livelihood in general means a way of life, especially the way to make one's living and subsistence. This concept arises in the development academics in the Western for describing an ability to survive and self-adaption potential of people living in rural areas. Pinkeaw Luangaramsri (2010) mentions that Robert Chambers and Gardon Conway define the terminology of livelihoods in order to describe the way of life of rural farmers.

The concept of livelihood is an idea that focuses on income poverty or subjective scarcity which prioritizes the social and cultural dimensions. This concept is based on research on human-linked natural resources and the environment (Thongdeng Chomvisan, 2013). This study finally becomes a theory called a framework of sustainable livelihood in rural areas. The study is under the conceptual framework of livelihood and resource strategies. The definition of livelihood as follows:

Awae Masae (2015) conducts research on promoting sustainable livelihoods in rural areas with community-based development. The result of the study shows that livelihood is a vital component of the way of life of people in rural communities. Livelihood in rural areas often focuses on agriculture, utilization of natural resources, and local wisdom. This may differ from one another according to the context of each community. Living in the countryside involves the ability to manage the assets that

rural people possess or access to. Therefore, people in rural areas are able to continuously raise the standards of their lives for long term under the actual context of each area. This is consistent with the research of Pinkeaw Luangaramsri (2010), which explains that nowadays the livelihoods of Thai farmers rely on strategies for survival. Under the great pressure from the development of capitalism that is more focused on objects or money than any other matters, farmers respond by finding ways to survive under these stressful conditions.

Buapun Promphakping (2006) mentions that, in fact, development should start with the question of what resources or assets people have or possess and how much of an ability they can convert the possessing resources to be the factors of living. Both having or possessing resources and converting resources, they cannot be understood only by the concept of "production". Although most resources are "objects", they may change their state and value according to the context. Converting resources into livelihood factors therefore involves not only the production process, but also to the other processes of society.

In addition, international scholars discuss on the studies of livelihood, such as Weber (1905), who concludes that the way of life that adapted well to the way of capitalism is able to become the vital concept of living above other theories only when arising from the same way of life for all people. Ellis (2000) says that livelihood is supposed to be subject to the critical conditions including ability, property and activities in connection with education which is considered as a specific condition. The lack of education affects lower ability or human capital. While investing in private assets for education often leads to the achievement of education and expertise. This will affect the development of household activities as adaptation for livelihood.

2.4.2 Concepts Related to Livelihoods

2.4.2.1 Concept of Basic Human Needs

Buapun Promphakping (2006) explains that the concept of basic need or Basic Human Needs - BHN comes from the human belief that each human being has a set of common and essential needs. That is called basic human need. When this perspective arises, it is necessary to distinguish between "what humans need" and "what humans want". Doyal and Gough (1991) propose the concept of "basic needs" to describe the

universal goal which all humans have. Basic needs concept is different from what humans want or desire since it represents the goals of the individual and it is a matter of each society and culture. The concept of universal basic needs is the basis of human beings from the belief that "if such a need does not get a response, then there will be a serious danger to humans", this is counted as the basic needs. In addition, by nature, humans are classified as social animals. The goal or basic needs or the universal characteristic of a human is to participate in various forms of social activities, for example, being a child to parents, being parents, being a leader, being a member of the community, etc. There are two key conditions for participation in those forms which are healthiness and independence. The two key conditions are considered as universal basic needs. There are various ways in which these needs can be achieved or fulfilled. They define these methods as Need Satisfiers. They can be divided into 11 groups: adequate food and drinking water, sanitary residence, safety working environment, good and suitable health care service, safety of childhood, good basic relationship, stable physical and economic, population controls (birth control) and safety and appropriate basic education for children. Doyal and Gough made a proposal for BHN in which they sought to differentiate the generally needed and what fulfills those particular needs. It is called Need Satisfiers which may vary from region to region. The need for physical health and freedom has to be fulfilled as a compulsory task due to general needs of an actual society and culture.

In 1990, the concept of basic human needs was given priority once again and influenced by Professor Amartya Sen's theory of "Mission and Capability". The idea was presented in 1999 in the Human Development Report as a follow-up of an international development. Subsequently, there is a focus on human-centered development (Thongdeng Chomvisan, 2013).

The concept of basic human needs is associated with wellbeing, wherein the basic human needs value the human needs in a form of essential goods and services. However, it does not cover all wellbeing aspects, especially regarding the individual mission and capability, which reflect the lifestyle and the pursuit of success that are broader and more complex than the basic human needs.

According to the literature review, it can be concluded that the basic human needs is an indispensable factor and often evident in the subjective needs. It is the most

basic in human life in order to have a wellbeing livelihood. Therefore, from this concept, single mothers in slum communities can be seen as another group in Thai society. The government, as being a part of the communities where single mothers live in, therefore, the government is a part of society that can fulfill the basic needs and wellbeing of single mothers in slum communities also.

2.4.2.2 Resource Profile Framework

The concept of the resource profile framework is a fundamental concept used to understand the concept of livelihoods which describes the resources that an individual or household has and access. They can be used in living management. This concept considers the importance of various resources and is divided into five categories:

- 1) Material resources refer to tangible and visible things or matters such as land, houses, material properties, etc.
- 2) Human resources mean labors, skills, health conditions and experiences.
- 3) Social resources refer to the relationships and social networks of individuals and family members who become part of society and community.
- 4) Cultural resource refers to the status that a person receives from people in a community or society. It has meaning and values in the belief system of a group of people in coexistence and in life.
- 5) Natural resources refer to the resources available in nature and it can be shared among community members.

Both concepts of livelihood and resource are related to two basic human needs concepts: First, resources are conditions and factors used to fulfill basic human needs. Second, resources are the factors that determine the potential of individuals in society regarding the process of living in order to achieve their basic needs. In addition, the concept of basic human necessity is related to the concept of wellbeing because human beings have various needs that are essential to their livelihood. The ability to respond to these essential needs affect the individual wellbeing indicators. The livelihood concept also describes the process of resource management that everyone is able to access. It involves a variety of resources. The way of living affects the wellbeing of individuals and family members. It is an important part that pushes an individual's life to be in a wellbeing state.

2.5 Theory of Community and Slum Community

2.5.1 Theory of Community

The word "community" is rooted in Indo-European that is the word "Mei" means change or exchange. When combined with the word "Kom" which means together or with, then the actual word is "Kommein" which means sharing together by all (Seage. Peter M. Cited in Anuchat Puangsamli and Veeraboon Wisarntsakul,). In Thailand, the terminology of communities was firstly used in 1962 when there was a structural change of the government. One organization under the Department of the Interior was separated and then established as a new department called Community Development Department under the Ministry of Interior. The word community was used to define "house or village"(Damrongsak Kaewpheng, 2013). After that, the word community was widely used. In particular, it was used in a context of the social units and administrative institutions such as governance, cultural and academic development, etc., Moreover, the characteristics of the communities involved in the process approach such as rural communities, urban communities and slums communities, etc. In addition, there are various concepts that are linked to communities such as community organization, community forestry, community leader, community development, community culture, community rights and community authorities, etc. Therefore, community has a very broad meaning which most scholars give similar meanings as in the following paragraphs.

Damrongsak Kaewpheng (2013) has classified the meaning of the community into 3 ways:

- 1) Community refers to the association of people with related social norms, boundaries and solidarity. It may refer to a group of people who are connected to one another both in the relative dimension and social and cultural dimensions;

- 2) Community refers to a group of people living in a particular area, such as a neighborhood, village, subdistrict, district, province, etc. These people are related according to living areas and generosity sharing among the groups.

- 3) A community is defined as an organization and social movement with a definite purpose and people living together for a considerable amount of time until a

system of relationships arises, for example, community organizations, local organizations, occupation groups, interest groups, etc.

There are also a wide range of community definitions. Parichat Walaisathien (2006) states that “Community” means “gathering of people”. The English word "Com" has a deep sense of meaning which means "Together" or to journey with each other. Commune means a feeling of intimacy. The description of Chamnong Adiwatasit et al. (2002) supports this view by explaining that a community is a group of people who live together in a certain area. They are bound to the area and have strong bonds with each other and conduct activities that show the interdependence. Each community has activities that fulfill the basic needs of community members.

The Dictionary of Sociology (Royal Academy, 2014) describes the term “community” in three ways:

- 1) a subgroup that has many characteristics as a social aspect but with smaller size and has a narrower coordination
- 2) an area, familiarity level, individual tracking and some specific bond that distinguish communities from the others. The community has a more limited self-sufficiency economy than a society. However, within those limits, there would be a closer social gathering. There may be specific things that bind to unity of a community, such as race, national origin, or religion, and
- 3) all feelings and attitudes that bind individuals into groups with similar will.

Sanders (1958) defines the word community as a group of people who live together in one area under the same law or regulation with common interests. They share the same culture and behavior. Norton (1994) explains what the word community is originally derived from French terms that means the long - term association of people in a particular area until people love and bond one another and become unity. Therefore, people put an effort to create a Self-Governing Community, which is considered a fundamental and important foundation of local government in France, Germany and many other European countries.

It can be concluded that communities generally refer to groups of people living together and sharing the same cultures in the same geographic area where people are familiar and communicate with one another. As well as having certain obligations in order to live together such as ethnics, origins, religions or neighborhood. Therefore, in

a particular community may consist of many groups. Afterwards, the meaning of communities is not always linked to geographic boundaries; instead, it refers to the identification of people who share certain interests in order to drive related activities.

2.5.2 Characteristics and Types of Community

2.5.2.1 Characteristics of Community

Sonthaya Phonsri (2013) describes the characteristics of the community as follows:

1) the integration of a group of people, in other words, the union of at least two people. The integration then becomes a population or citizens of communities with diverse groups of people such as population structure, gender, age, status, race, ethnicity, religion, education, occupation, as well as people with disabilities and disadvantaged people. Groups of people may differ from one another according to the readiness or the type of the activity they have shared interests such as occupation, politics, environment, creating innovation, etc. This starts with the formation of small groups, community organizations, institutions, foundations and co-operatives.

2) There is a geographic territory to indicate the boundary which may be the ecological scope based on the geography or topography of that community, (river basin area, mountain area, coastal area, etc.) or man-made areas such as buildings, houses, workplaces, etc. Also, the boundary may be government areas such as villages, sub districts, districts, provinces, and even specific areas like economic zones, development zones, conservation and tourism areas and tourism, etc.

3) Interact or the way humans treat each other is a communication and interaction through activities. This is because when the group of people living together in a community, inevitably having contact and dealing with one another or between relatives or neighbors even at the family level, village level, and sub-district level, etc. The interactions can be either direct or indirect activities such as knowledge sharing, communication, solidarity either in good or bad times. When there is a mutual interaction among people in the community, there is knowledge exchange in a form of learning community.

4) There is a sense of connection and possession which means the feeling of love and cherishing towards the community. If the members live together in a

democratic way, there is an opportunity for all members to get involved in many issues. And for the diversity of community members, it needs to establish the foundation of love, compassion, sympathy, caring and harmony in order to connect and develop a strong community.

5) Having common objectives and goals: The gathering of people in the community is often a gathering with good objectives and goals and desire to achieve the goal as one. To support this statement, people in rural communities have come together to develop the community and solve local problems by emphasizing on the development and transfer of culture and local wisdom. It is the way to gather as a group with scholars and think, analyze and critique on actual matters that are beneficial to the public. In determining objectives and goals, community members have to create a common vision by thinking and analyzing the situation and trends of future changes. This will lead to learning and new solutions or options and activities according to the community goals.

6) Having conscience and participating in activities to achieve community goals or the public consciousness. Of the diversity of community members, their actions or activities differ from one another. In addition, the community also has activities that cause advantages in public service and sharing assets or resources such as infrastructure, health services, education services and solving traffic problems, etc. There is often a learning process shared among community members. This is a productive situation which contributes to a learning society. According to the continuous participation of members based on awareness, decision making and public consciousness, the true learning society definitely exists.

7) An organization of community is to organize the community and aim for orderliness by controlling relations of community members such as setting social norms, social stratification, and establishment of social and cultural institutions and resulting in a good and effective management system so that community members can follow the regulations, patterns and cultures that have been created. Consequently, community members can live peacefully together.

8) Having communication and network within the community. People in particular communities have a system of communication, either formal or informal, such as mingling, meetings, via local media, internet and social network, etc. In

addition, the community may have its own network, both internal and external network. Communication and networking are essential to build a community because it leads to information sharing, knowledge sharing and developing processes in community management; and also connects to an outside of a community which is the true operating area of society.

Anon Araphapirom (1973) has classified the characteristics of communities as follows:

1) Neighborhood community or village. It should consist of approximately 250 families and a population of 3.6 per family. The total appropriate population of a community is approximately 900.

2) Small community. It is a small community comprising 4 - 5 villages with a population of approximately 4,500 people with central area serving the community's services and business with 250 families or 900 people including the entire population. The total population of the community is approximately 5,400.

3) Town. The town is a larger community with approximately four sub-communities with a population of approximately 20,600 people and a center serving the city of approximately 54,000 people with a population of approximately 25,000.

4) City. The city is a large urban town comprising 10 towns with a central area. The population of the city center is approximately 10,000 families, or approximately 30,000 families, and the population of the suburban city is approximately 250,000. Total citizens of the city are about 280,000.

5) Metropolis. The metropolis is the largest city consisting of 10,000 suburban citizens or approximately 250,000 people in the center suburban area. The metropolis has 100,000 families or approximately 250,000 people. Total population of the metropolis is approximately 3,300,000.

It can be concluded that the community is characterized by the coexistence of a group of people in the form of a social group which have generosity and interdependence. Communities tend to have actual territory functioned as residential areas or areas for social activities. The size of the community can be small or large. There is a social organization to regulate member relations. Community members have common objectives and goals for living and sharing the same results of social impact.

2.5.2.2 Slum Community

Nongnooch Chantaraprathet (2001) defines slums community as a community with dense and unorganized buildings in a state of decay and crowded with people. The environment is not suitable for living and may endanger the health and safety of residents. Slum communities are often a community with economic and social problems. The specific characteristics of the slum communities may differ in each region. The common thing is that most residents are either very poor or economically and socially disadvantaged. The buildings in slum communities are various, from simple cottages or sheds to well-preserved permanent structures. Most slum communities are short of clean water, electricity, sanitation, and other utilities. Slum communities can be divided into four categories as follows:

- 1) Original community refers to an old community that was settled before or with the development of the city for more than 15 years. The community is in a state of decay and should be made improvements for better conditions.
- 2) New community refers to an emerging community that has been settled less than 15 years and with no regulations support. It often has a risk of deteriorating in the future.
- 3) Intruding communities refer to communities occupied by residents without any consent or recognition of the landlord. In some cases, an intruding community is in the process of eviction by the landlord, which may be communities that enter public areas, such as the bank of the canal or railroads, etc.
- 4) A community to be demolished means a community that must be unbuilt or developed for other functions such as communities that are on the route of highway construction plans, or on the area where it must be returned to use for the public benefits, or communities in areas that tend to be changed into a commercial area.

Dusita Ketphet (2001) mentions the main factors that cause an existence of slum communities. Slum community exists because it is a source of employment and laborers. Most of the slum people are low-income earners who can survive by being a laborer or having not enough stable jobs in order to promote their own social level. Also, in the big city, there is a high demand for employees so it is a benefit for both sides. The existence of the community is formed by the people in the community being displaced in order to expand the urban area and by an evacuation of people from outside

of the urban area including relatives to live in the slum community together. In addition, the origin of the slum community in the city may be a result of mistakes and unfair resource allocation which focused on investments in buildings, transportation, dams, electricity and utilities. In other words, it is a development model that uses capitalist economic policy and seeks profit and encourages more consumption. It becomes the catalyst for the unreasonable use of resources. The country's resources are rapidly declining and the allocation of resources is unfair. The country is unable to distribute resources to cover the majority people of the country. Eventually, it causes poverty and large gaps between the rich and the poor. Therefore, many social problems occur so that some groups of people migrate to the city, with an imperfect and unsecured social support, the only solution for them is to build slum communities.

Pat Sukamnong (2001) concluded that the ghetto or slum communities are densely residence areas with dense population where it is the origin of various allurements that lead to ruined life and even crimes.

In conclusion, slum communities mean residential areas of gathering people where densely packed with houses or buildings. Slum communities are in inferior conditions with environmental and utility problems. It is a poor-quality area with old, decayed, dirty, and messy residential buildings. It is not a safe place to live in terms of hygiene and sanitation so it may affect the wellbeing of community members.

2.6 Relevant Literature

Jones-De Weever (2005) studies on single mothers: Life Experiences of Unwed Single Mothers of a Group of Labor in New York. The study focuses on decision making, thinking method, definition and feeling towards the present status. There are policy recommendations including social welfare through the perception of single mothers. The result of the study shows that most single mothers have feelings of loneliness and desolation. They have tried to adapt to and face the new situations. Single mothers believe that it is difficult to complete their life's purpose because they are in a rapid social change.

White (2009) studies the concept of wellbeing "Bringing Wellbeing into Development Practice", which is a study on the application of the concept of wellbeing

in social development. There will be more attention paid to the quality of life in international development. However, it is unclear how to apply this idea for a practical use, either at the micro or macro levels. This study addresses gaps in application of the development concept and reviewing different approaches including proposing a new conceptual framework that will be used in research, development, monitoring and evaluation. The study reflects the experience of piloting projects in the rural areas of Zambia, the gap between interests in quality of life in international development and methods for practical use. It is a review of important approaches to understanding quality of life in developing countries. Also, the study provides suggestions of a new model that assemble the strength capability of the local people.

Smith and Dressler (2013) conducts research on the success of low-income mothers who have to raise their children only. The low-income and successful mother lives in the Midwest. These names have been proposed by the lawyer. In the study, Smith starts with the interviews of 10 single mothers. Step two, he adjusts the questions and then interviews six new single mothers. In the second interview, there are two leading questions: 1) what is the experience of the successful sole parenting of low-income mothers? 2) what are their strengths? A theoretical method was used to gather details of recognizing the strengths and experiences of low-income mothers. There are three main areas involved: stress and challenges, immune factors, and recognition of strengths and achievements. There are discussions on the limitations and practical implication impact for future research.

Suchada Soison (2010) examines the psychological experience of single parents in raising children by using a qualitative research methodology based on phenomenology theory. Data is collected through in-depth interviews with specifically selected single parents individually. The analysis result shows that psychological experience can be classified into 3 main points: 1) the distress from the loss of a partner consisted of four emotions: disappointment / regret, feeling unfortunate, and worries about the future 2) Mental health care and stress relief. Single parents have four ways to take care of the mind: securing the mind, calming the mind, focusing on work or activities and seeking or receiving psychological assistance; and 3) Growing state after the family crisis: It is the learning process of single parents through real life experiences

that has developed themselves to have a growing life state, meaning that single parents are able to live in reality and positively change their attitudes.

Jumpanyarach (2011) conducts a study on "Single - parent families in Bangkok, Thailand: Factors affecting children living in single-parent families". The study aims to comprehend the experiences of single mothers living only with children. The research compares the process of the transition from marriage to divorce by collecting data from 40 interviewees reflecting the causes of divorce or separation, financial situation, parent capability and social support systems. These situations are important factors in order to understand the effect on children, their behavior in matters of violence, emotional and legal perspective. It is found that the major factors influencing the wellbeing of children in single - parent families are financial resources, pattern of parenting and discipline and social support.

Chiranan Pimthavorn et al. (2013) studies "Character and Lifestyle of a Mother in a Single Mother Families". The objective of this study is to study the lifestyle of single mothers who are members of the Family Network Foundation in Bangkok as well as lifestyle and adjustment of single mother families in urban society of Bangkok. The results of the study on the general living state shows that most of them have significant differences in terms of less income which resulted in less ability of expense. Their mental health is stressful but later they can accept the truths. In terms of lifestyle and maternal adaptation, parenting roles and responsibility in single-parent families, the result shows that single mothers have to be financially responsible by preparing provision of expenses in respect of the child. In terms of future aspects of the child, most single mothers have planned for each step of the child's future, either education or recreation. Most single mothers want to increase time spending with their children.

Natchaleeya Tavorn (2015) studies on "A Study of the Process of Empowering Single Mothers to be Volunteer", which the objective is to study the life path of single mothers, the empowering process of single mothers, and the transition of single to volunteering. The data is collected through research participants divided into 2 groups: 1) staff from the Family Network Foundations in Bangkok, staff of the Health for the Community Foundation in Surin Province and 2) single mothers who have been served in the Family Network Foundation in Bangkok and the Health for the Community Foundation in Surin Province for a period of more than 1 year. The study shows that

there is a difference of pre-marriage life path and family backgrounds between single mothers in two areas. Families of single mothers in Bangkok earn moderate income. Single mothers in Bangkok graduate with a bachelor's degree and have a stable career with a certain income. On the other hand, single mothers in Surin province have poor family backgrounds. Most of them work in agriculture and farming. According to the poor family status, as a result, two single mothers from Surin graduate with only Primary School Level and Secondary School Level. However, another single mother has a better opportunity to graduate with a bachelor's degree because the family is able to support. Regarding married life, all six single mothers view marriage as a way to provide stability to life. The life after marriage is not very smooth due to the improper behavior of the husband that causes family problems and leads to divorce. For the empowering process of single mothers, before entering the empowering process, both groups of single mothers have to bear various burdens after the divorce. The result is that single mothers have stress which affects their daily life. During the empowering process, single mothers seek for social support resources in order to find solutions for their problems. The Bangkok Family Network Foundation and the Health for the Community Foundation in Surin Province have organized the process empowering single mothers by using parents' classroom activities as a learning process for physical and psychological rehabilitation skills. The empowering process emphasizes on strengthening knowledge, building self-esteem, self-awareness, emotional management, and learning about your child's development including profession and regulations. The group activities result in the learning of other life experiences by sharing during the empowering process. This brings a sense of empathy to single mothers. Valuable experiences have been applied to oneself in regard to the transition to be a volunteer of the Family Network Foundations and the Health for the Community Foundation.

Methawee Boonpitak (2017) studies the wellbeing of the elderly and industrial development in Plaeng Yao District, Chachoengsao Province. The study focuses on social change in the community due to industrial development in Plaeng Yao District, Chachoengsao Province and its impact on the wellbeing of the elderly in nearby communities and communities in further locations. In this qualitative research, data is collected through case studies, non-participant observation and informal interviews

with key informants. The data is analyzed by using content analysis methods, classification, synthesis and interpretation. The research results show that the elderly in the two communities have a quite similar way to provide definition of wellbeing and what the elderly desire. The elderly desire for receiving love, compassion and care from their children, having good relationships with relatives, neighbors, and people in the community, good physical health, sufficient income to live, and freedom. The study also shows that the elderly in farther areas from the industrial estates tend to achieve wellbeing better than the elderly in the close areas to the industrial estates.

A review of relevant research shows that most of the studies of single mothers' wellbeing and single mother families are qualitative studies while quantitative research is in a few numbers. The issue of research covers the quality of life of single mothers, livelihoods, lifestyle, living experiences. It also covers an analysis of the approach and transitional processes of the single mother's life cycle, adaptation, problem solving and building a single mother's mental strength. Most informants are single mothers. Almost all research is a study through the perspective of single mothers. The key informants are both single mothers living in urban and rural areas. Although other countries have research which examined single mothers who are successful in raising a child on their own, in Thailand there has not been any researcher study on the wellbeing of single mothers living in slum communities. Therefore, the research on the wellbeing of single mothers in slums is necessary. This is because it will help society to prioritize and recognize the difficulties of single mothers in slum communities. Moreover, the slum community is also classified as a marginalized group of Thai society. This study will also push the government sector or the relevant private sector to provide and support single mother families in slum communities with better wellbeing according to the principle of humanity.

CHAPTER 3

RESEARCH METHODOLOGY

A study entitled “ Wellbeing of Single Mothers in Slum Community” is conducted by following a qualitative research methodology. The study emphasizes on understanding the feelings, thoughts, circumstances, and efforts involved in building wellbeing including conditions affecting the wellbeing of single mothers in a slum selected community in Bangkok. It focuses two dimensions of wellbeing: subjective wellbeing and objective wellbeing. The study process can be explained:

3.1 Selection of Study Area

The selection of the research site is the first step that should be considered in order to obtain accurate, complete and appropriate information for explaining the issues and phenomena related to this study. The research area was specifically selected. The study area should have a distinctive problem related to the objectives of this study, and it should be an accessible area. Therefore, the area chosen should be where a number of single mothers live with a diversity of economic, social and cultural backgrounds. Another important criterion considered was will cooperation of a good and positive response from people in the community who are willing to participate stated in this research. Consequently, one community with distinctive characteristics according to problems of this research was selected. The selected community is called Pasuk Community (alias) which is a slum community located in Klong Toey, Bangkok Metropolitan. The community covered a wide area and was densely populated. The total population approximately 9,000 people (as of February 2019) attached to 1,183 households. Approximately 70 percent of the community members were factory workers and construction labours, while the rest of them were traders and company employees. This slum community is located mostly in the land of the Port Authority of

Thailand. From an initial interview with the leader of the Pasuk community, there were more than 200 single mothers living in this community. They came from many provinces in Thailand and they were all above 15 years of age and had a diversity of cultural, social and religious backgrounds.

3.2 Unit of Analysis

The analysis units used in this study were divided into two levels: individual level and community level. The target groups are classified as follows

3.2.1 Key Analysis Unit of This Study.

The target group was single mothers who were chosen case-by-case (as a case study). The focus of analysis was on defining of wellbeing, effort to achieve wellbeing and conditions associated to with wellbeing achievement of each case.

3.2.2 Secondary Analysis Unit.

The target group of this investigation was key informants. The selection of these key informants focused on people who have knowledge of single mothers in the community, including formal and informal leaders, seniors and knowledgeable people in the community. Moreover, the key informants included officers from organizations working on/ or and supporting single mothers. This level of analysis aimed to understand the general context of the community including physical, economic, social and cultural conditions, the overall problems of single mothers, and supports for single mothers in the community.

3.3 Research Informants

In this study, informants are classified into 2 groups as follows;

3.3.1 Individual Level Informants.

These selected case studies of 18 single mothers were divided into 2 groups: single mothers living with children and relatives and single mothers living only with children. In each group, there 9 selected case studies as shown in Table 3.1.

Table 3.1 Classification and Quantity of Case Study

Case Studies	Quantity of Case Study
1) single mothers living with children and relatives	9 cases
2) single mothers living only with child/children	9 cases
Total	18 cases

This method of selecting informants at this level was a purposive selection. This was based on preliminary information obtained from knowledgeable people and community leaders. The criteria of selecting single mothers in both groups were explained to these people and leaders for their consideration.

3.3.2 Community Level Informants.

This group consists of knowledgeable people, which include both formal and informal community leaders, and officers from concerned organization. They were considered as key informants for in-depth interviews. The total member of key informants selected were 12 persons, as shown in Table 3.2.

Table 3.2 Quantity and Characteristics of Key Informants

Key Informants	Characteristics of Key Informants	Quantity of Key Informants
1) key informants group 1	formal community leaders; the community president, member of the community board, and informal community leaders; religious leaders, activity group leaders	6 persons
2) key informants group 2	relevant government officials and officers of concerned non-governmental organizations	6 persons
Total		12 persons

The key informants were divided into two groups: The first group of key informants was selected from formal community leaders and informal community leaders. The informal community leaders included religious leaders, group leaders of various activities existing in the community. The criteria for consideration were being the formal or informal leaders of the community who truly knew the context and the environment of the community as well as being community members. The second group of key informants was selected from government formals and employees in concerned organizations. The criteria focused on government formals and employees in private non-governmental organizations who play an important role in improving the livelihoods of single mothers in the community. These key informants should be richly knowledgeable about problems related to single mother and support is available for single mothers in the community.

3.4 Data Collection

Data used in this study were collected through various methods. The employment of various methods aims to cover adequate information in various dimensions.

3.4.1 Case Study Method.

This method was referred to specifically chosen cases of single mothers. There were divided into 2 groups: single mothers living with their children and relatives, and single mothers living only with children. In-depth interviews were conducted with each case together with participant observation. Topics covered included single mothers' livelihoods and wellbeing. In relation to wellbeing, data on meaning, value, goals, needs and expectations in life were gathered. In addition, the relevant conditions of the state of wellbeing, life satisfaction in each case of single mothers as well as conditions that contribute to wellbeing achievement of single mothers in the community were also taken into consideration.

3.4.2 In-Depth Interviews with Key Informants

The in-depth interviews were conducted by a purposive dialogue between two parties: the researcher (as the interviewer) and the key informants (as the interviewee) in an atmosphere of good interaction. The interview guidelines were set up based on the proposed core concept a framework. However, there were no strict rules for answering and no sequence specification for the interviews. The in-depth interview questions were conducted by focusing on general information about the key informants, relationship and supported roles related to single mothers, the livelihood of single mothers, social and economic conditions, problems facing single mothers, and state policies and supports available for single mothers both from the governmental and non-governmental organizations.

3.4.3 Observation

The researcher has observed various situations by participating in activities with single mothers in the community, for instance, preparing food in religious ceremonies, attending some religious and social events, donating clothes and other necessary items

to poor single mothers. In addition, the researcher also observed activities related to the community development, project such as savings. This group is to comprehensively understand the livelihoods of single mothers as well as to build trust with them. Nevertheless, while observing, there were informal interviews with thoroughly note taking.

3.5 Data Verification

Data verification and data analysis were being conducted both during the process of data collection and after all data were collected. The data were synthesized using the following techniques of triangulation:

- 1) data triangulation: consideration was based on time, place, and informants on how different, concordant or clear they are.
- 2) method triangulation: consideration was based on the data collected through different methods. Then the researcher analyzed how concordance of data collected through different methods is. This information was eventually synthesized for clarification of the study result.

3.6 Interview Guidelines

The interviews with the case studies and key informant were open-ended, no fixed answers were expected and no sequence specification. The interviews were conducted naturally and informally. However, the researcher needed to use guidelines in order to start and to carry on with conversation. The interview guidelines for case studies and in-depth interviews set out in this study were as follows.

3.6.1 Interview Guideline For Case Studies

- 1) General information about the case study including age, occupation, education level.
- 2) Current Conditions of living, resources and resource management. (The process of converting resources for a happy living).

3) Single mothers' daily activities including occupation, work, caring children and/ or family members.

4) Meaning of wellbeing and components believed that would lead to wellbeing.

5) Achieving wellbeing and life satisfaction.

6) Basic human needs, expectations, desire of oneself and of children.

7) Methods / efforts to achieve wellbeing.

8) Obstacles of achieving an expected wellbeing.

9) Supports, both from inside and outside the community.

10) Kind of supports needed to improve the wellbeing.

3.6.2 Interview Guideline for In-Depth Interview with Key Informants

1) General information of key informants including age, occupation, education level, duties, responsibilities in the community, relevance to help and support of single mothers in the community.

2) Lifestyle and livelihoods of community members and single mothers in the community.

3) Social, economic and living conditions of single mothers in the community, including the types of houses, current living situation, resources profiles and resource management.

4) Meaning of wellbeing and conditions to obtain it.

5) Single mothers' efforts to achieve wellbeing.

6) Problems and barriers to achieving wellbeing.

7) Supports for enhancing the wellbeing of single mothers, from both outside and inside the community.

8) Development guidelines for improving wellbeing of single mothers in the community.

3.7 Data Analysis

Data analysis was conducted in accordance with qualitative research methodology. The analysis focused on the content of the data obtained from both key informants and case studies. These included data gathered by means of in-depth

interview and observations on various occasions. The methods used for data analysis are as follows.

3.7.1 Typological Analysis

It is a classification of data gathered through interviews with key informants and case studies and those gained from observation. The data were systematically classified into various topics. Then these were categorized into patterns as actually discovered from the study. It may or may not match the proposed core concept. In case some findings were not matching with the proposed concept framework, then they would become the new findings.

3.7.2 Data Synthesis and Interpretation

Data synthesis is based on the concept of dialect method by bringing data from various sources to compare and refine in order to provide clarity. Then these data would be interpreted based on related concepts and theories, as well as to consider their correspondence with the contexts of the study area.

3.8 Confidentiality

This research was conducted in accordance with ethical guidelines of conducting qualitative research in which protection of informants should be observed. The following actions were made in this research:

1) Submit research reports to agencies involved in providing information for this research including Duang Prateep Foundation, Foundation for Slum Child Care, Pasuk Community Administration Committee, in order to consider the ethics of this study.

2) Prior to data collection, the researcher explained the aims and coverage of the study to the key informants clearly as well as made self-introduction. During the interviews, the researcher was seriously careful not to disturb the privacy of the key informants. The interviews were conducted mainly in well-behaved manner. In case someone intervened during an interview, the interviews would immediately terminate.

3) The researcher intended to keep personal information of the key informants as confidential. Personal information would not be published even during the process of

recording and data analysis. No real name of the key informants would be used in this study. Alternatively, aliases were generally used.

CHAPTER 4

RESEARCH RESULTS

This research was conducted in Phasuk Community (alias), Khlong Toei District, Bangkok. This chapter is to demonstrate the research outcome in response to the defined objectives of the study: 1) to study the wellbeing of the single mothers in slum communities: a case study of Phasuk Community, 2) to study the livelihood strategies to pursue wellbeing of the single mothers in the selected slum community, and 3) to study the conditions that affect the wellbeing of the single mothers in the selected slum community. The research results from the analysis and synthesis of data gathered through various methods can be described in the following topics:

- 4.1 The settings of the Research Area;
- 4.2 Backgrounds of Key Informants;
- 4.3 Background of the Case Studies;
- 4.4 Living Conditions of Single Mothers;
- 4.5 Wellbeing of Single Mothers in the Selected Slum Community;
- 4.6 Livelihood Strategies of Single Mothers; and
- 4.7 Conditions for and Against the Wellbeing of Single Mothers.

4.1 The Settings of the Research Area

The illustration of the research area settings can be divided into different parts covering the topics as follows: background Phasuk Community, physical setting of Phasuk Community, economic structure of Phasuk Community, and socio-cultural description of Phasuk Community. The details of each topic can be explained as follows.

4.1.1 Background of Phasuk Community

Phasuk Community is a slum community as a part of Khlong Toei Community, Thailand's largest slum community. Its main area is located on the land of the Port Authority of Thailand that was officially expropriated in 1943. Formerly, the Port Authority of Thailand had a policy to utilize this area for port and warehouse constructions. However, during the WWII, the project was terminated and people started to evacuate to the area that had been a vacant land in possession of the Port Authority of Thailand. At the beginning, approximately 200 residential families decided to move there and had earned their livelihoods by raising animals, specifically pigs, and planting vegetables. However, more and more people later had moved to the area continually. This has multiplied the current numbers of the residential families.

In 1970, the Royal Thai Government was granted a loan by the World Bank for the port expansion, but the Port Authority of Thailand could not operate the project because the area was largely invaded by residents. The Port Authority of Thailand struggled to persuade the residents' evacuation, the operation failed eventually. In 1973, the National Housing Authority was established. As at that time the emergency of Khlong Toei slum community was considered a serious problem, the Government assigned the National Housing Authority the policy to carry out the project of the Khlong Toei slum community gentrification in collaboration with the Port Authority of Thailand to provide a land for the project operation. This had led to the Community improvements at a later time.

The project of the Khlong Toei slum community gentrification was originally operated in 1973. In this respect, the National Housing Authority had a main policy to arrange accommodations for people to live near their workplaces, especially for those who had a low income, which was to reduce the commuting cost and lessen the traffic problem. Thus, different methods of the slum community gentrification were introduced, specifically the method of the flat construction which needed a smaller area but could solve the housing problem for a large number of residents. Nevertheless, as the residents were not accustomed to the flat-dependent living, they often resisted it. Nevertheless, the struggle for the slum community solution to accommodation problem that promoted the flat-dependent living still continued. Therefore, the Port Authority of

Thailand in conjunction with the National Housing Authority and Bangkok Metropolitan Administrator entered into the agreement to demolish the Khlong Toei slum community. For this purpose, a committee under the name “Committee of Support and New Accommodation for the Residents in Slum Communities in the Area of the Khlong Toei Port Area” was established consisting of the representatives from the Port Authority of Thailand, the Bangkok Metropolitan Administrator, and the National Housing Authority. The mission of this committee was to cooperate in planning to support and accommodate the residents in the Khlong Toei slum community. Following the project, the National Housing Authority had allocated them live in the flat provided but project which was built on the land owned by the Port Authority of Thailand. There were 1,126 units built in 1978, 972 units in 1980, and 458 units in 1983. For those who did not wish to live in the flat, they were asked to move to suburb areas instead. This was conducive to their resistance once again (Chonthicha Kaewchinda, 1997).

Later in 1982, the Port Authority of Thailand needed to utilize the Row 12 area of the Khlong Toei slum community for a container warehouse construction, so it entered into an agreement with the National Housing Authority for demolishing it as the residents in the area did not want to move to the flat provided and to evacuate from the area. Finally, the Port Authority of Thailand allowed the National Housing Authority for gentrifying the neighborhood area with the area of 70 rai for them to live. Later, after they evacuate to this area, this community was named “Phasuk Community” (alias).

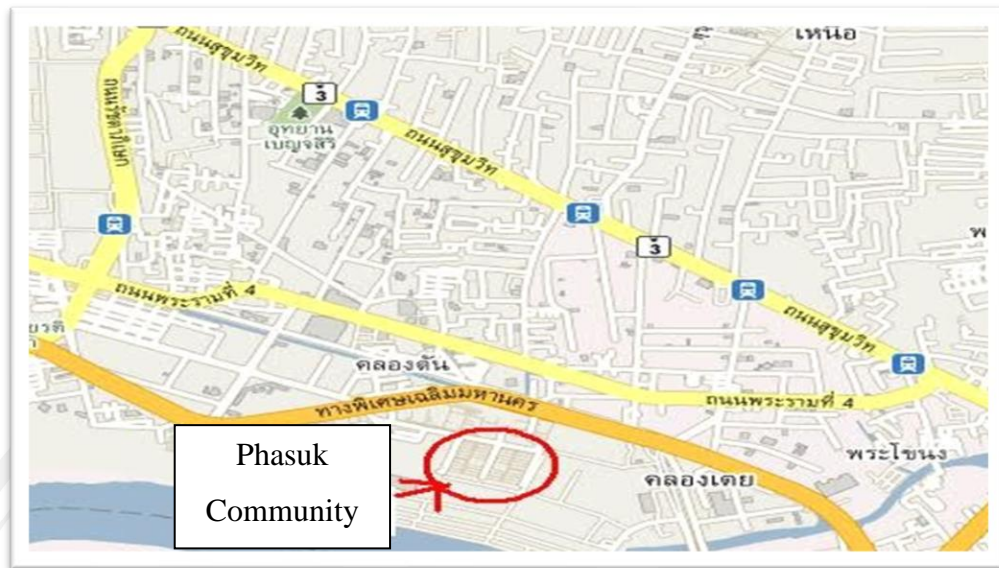

Figure 4.1 Map of Phasuk Community, Klong Toey District, Bangkok.

Source: Klong Toey Environmental Conservation Group (2019).

Due to the fact that the housing area was crowded, the draining pipes were so small that was not enough for the wastewater that needed to be drained from the community, the problems of insanitary rubbish and wastewater management, and the community had a number of so narrow alleys that a garbage truck could not enter the community, a lot of garbage was thus dumped into the wastewater way, the draining pipes were stuck, and the wastewater flooded. For the original management method during 1989-1991, the community committee along with the community members were called to do the wastewater pipe cleaning and garbage collecting so that the wastewater was successfully drained, which depended on their collaborations in terms of labor, financial support, or item support provided by the community members. After some time, the wastewater way was stuck again owing to the dumped garbage. That method was considered to be only a temporary solution to the problem. Therefore, several projects that reflect the concepts of new actions for the residents' living condition improvement were later introduced.

4.1.2 Physical Setting

4.1.2.1 Location

The location of Phasuk Community is on the land owned by the Port Authority of Thailand which leased to the National Housing Authority. In accordance with the land lease agreement between the National Housing Authority and the Port Authority of Thailand made on 14 January 1986, this land covers the area of 66 rai and 68 square wa (around 10.6 hectares), with its front northern part attached to the Row 6 area with the road connecting the Art Narong Road. Its rear southern part parallel with about 20-meter distance away to the wall line of the Port Authority of Thailand with a separating pond of about 5-meter width. Its eastern part is attached to the 3rd container warehouse of the Port Authority of Thailand. And its western part is attached to a paddy field. The Port Authority of Thailand leased this piece of land to the National Housing Authority with the rate of 1 Baht per square Wah per month for the period of 20 years (Kanokporn Saengkaew, 1999).

4.1.2.2 Planning and land utilization

The National Housing Authority has defined the criteria for its planning as follows: 1) community density, employing the criteria of urban community density that is 10-30 families per rai; and 2) the ratio of the land use for pavements, playgrounds, and public spaces with approximately 17-22%, for living with approximately 60-70%, and for other purposes such as wastewater ponds with approximately 8-18 %, and others. The community has a transport way that connects the community area to the Art Narong Road, Khlong Toei District, Bangkok, and so on (Kanokporn Saengkaew, 1999).

4.1.2.3 Community infrastructure

The infrastructure of Phasuk Community consists of the followings:

- 1) Electricity, served by the Metropolitan Electricity Authority, Khlong Toei District;
- 2) Waterworks, served by the Metropolitan Waterworks Authority, Sukhumvit Branch;
- 3) Public telephone, equipped with public telephone booths at the Community's entrance to the central road;
- 4) Garbage management system, served by the Khlong Toei District Office, Bangkok;
- 5) Wastewater management system, using locally-owned domestic ponds;

6) Flood protection, using 0.05-meter-high compressed landfill at the same level as the wall crossbeam of the Port Authority of Thailand and water draining system using V-shaped gutter system to drain water to the back area of the Community to be pumped out to the Hua Lamphong Canal;

7) Community market, situated on the community's central area;

8) Recreational park, public park, and community sports area, with the size of about 78 meters x 40 meters situated on the Community's central area (Cholthida Kaewjinda, 1997).

4.1.2.4 Public and private offices available in Khlong Toei District include the followings:

1) Chumchon Phatthana School, located approximately 200 meters away from the community;

2) Vocational Training School Bangkok, located approximately 500 meters away from the community;

3) Samakee Songkroh School, located approximately 2 kilometers away from the community;

4) Soonruamnamjai School, located approximately 1 kilometer away from the community;

5) Public Health Center No.41 and Khlong Toei Community Hospital, located approximately 1.5 kilometers away from the community;

6) Taa Reua Police Station, located approximately 1.5 kilometers away from the community;

7) Khlong Toei District Office, located approximately 2 kilometers away from the community;

8) Port Authority of Thailand, located approximately 1 kilometer away from the community;

9) Flat No.1-10 Public Housing Estate and Fresh Market, located approximately 1 kilometer away from the community;

10) A Public pawn shop, located approximately 500 meters away from the community;

11) Khlong Toei Nok Temple, located approximately 2.5 kilometers away from the community;

12) Krungthai Bank and Customs Department Branch , located approximately 1.5 kilometers away from the community (Chonthicha Kaewchinda, 1997).

4.1.2.5 Organizations providing services in the community.

1) Community Care Office (CCO)

CCO is an organization under the supervision of the National Housing Authority which is a state enterprise under the Ministry of Social Development and Human Security. It was established on 12 February 1973 in accordance with the Announcement of the National Executive Council, No. 316. It operates under the National Housing Authority Act, B.E. 2537 (1994) and the amendment (No. 2) B.E. 2550 (2007) (Social Development and Human Security Law, 1994), with the aim to accommodate people and provide them with infrastructures, public assistances and facilities, as well as supports and develop them for better a quality of life in terms of society, economy, and environment. Moreover, it offers financial supports to people who wish to have their own houses or who decide to take part in the campaigns by the National Housing Authority for accommodations by means of rent, hire purchase or purchase, and for business in association with the construction or land supply and slum gentrification, demolition, or relocation, for improving living condition, environment, economy, and society. Recently, the community Care Office has played a key role in developing the living environment surrounding Phasuk Community in terms of the housing arrangement for residentials and garbage management area (National Housing Authority, 2020).

2) Duang Prateep Foundation

Duang Prateep Foundation is a non-governmental development organization that originated from the recognition of law crowded and poverty problem in the Khlong Toei slum community as a result of parents earnings and children lacking of good and being left alone. Ms. Prateep Uengsongtham Hata and Ms. Mingphon, core sister, thus started a child care project the children by providing a daily pre-school care and education center with 1-baht expense per capita. The operant of this center went so well that residents call it “one-baht-daily school”. Later, with more and more children brought in to the center, the study system was standardized, and residents mutually named it “Chumchon Phatthana School”, meaning “development community school. As it was not certified by the Government and at that time, social problems of the Khlong

Toei slum community were revealed by the study of the researchers from Thammasat University, the Government proposed the policy of systematic demolition, and the representatives to negotiate with the Government was first established. Eventually, the Bangkok Metropolitan Administrator accepted the Chumchon Phatthana School under its supervision in 1976 and, with its continual development, it able to recruit students up to the secondary level at present. As a result of this social support, on 31 August 1978 Ms. Prateep was awarded the Ramon Magsaysay prize in Social Service from the Republic of the Philippines. The Award also included 402,500 baht cash and Ms. Prateep used it as the seed money for establishing the Duang Prateep Foundation with the main focus on the followings: 1) concentration on education for poor children and development for the underprivileged, with respective objectives, namely, to provide an educational opportunity to the children and youths in poor communities and to offer vocational and skill trainings to upgrade them to be citizens with good quality, education, and ability to make a living for themselves and their families in the future; 2) promotion of children and youths' health, goodness, and work forces for their families, society, and country; 3) assistance in and support of the study and research on poor community conditions and problems; 4) understanding and pursuing community development; 5) dissemination of academic and experience-gained knowledge by means of providing workshop and training for children and youths, and of documentaries on environment, human relations, and poor community development in collaboration with charitable organizations; and 6) promotion and support of strengthened community organizations. Currently, the Duang Prateep Foundation has carried out a number of projects, such as the Community Organization Enhancement Project, the Khlong Toei Youth Leader Project, the Community Economic Enhancement Project, the New Life Project, and others (Duang Prateep Foundation, 2017).

3) The Human Development Foundation (Mercy Centre)

The Mercy Center is non-profit organization that was established in 1973 by Father Joseph H. Maier and Sister Maria Chanthawarodom to provide helps to the poor. In the period of 25 years, it has launched additional 5 Mercy Houses that grant a homeless children asylum including the Mercy Home, the Community Health Centre, the AIDS-Affected Mother and Children Home, and Row 6 Nursery Centre, and the

Community Meeting Project. Later, in 2001, the Human Development Foundation (Mercy Centre) in conjunction with the Ministry of Justice entered into an agreement to protect the children's rights. In this regard, if a child is judged by the court, that child without knowledge is sent to the Mercy Home instead of the juvenile detention home in order to avoid their acquisition of improper behaviors which is rather to worsen the problem. The environment of the Mercy Centre is green area at the center of the Khlong Toei slum community, equipped with an evergreen park, and dense forest (The Human Development Foundation (Mercy Centre), 2019).

4) Sikkha Asia Foundation

Sikkha Asia Foundation is originated from a volunteering organization which began its operation in 1979 and was registered as a charitable organization in 1991, with a main mission to help the poor and the underprivileged, especially children and youth to improve their quality of life. The Sikkha Asia Foundation work focuses on running the projects coupled with educational support for poor children and youth, based on the concept that education can help them to become successful with their own potential and to grow up as an important work force for domicile community and society development in the future. Its education-related projects include community library, mobile library, teacher training and development, pre-school children development center, student home project, and educational scholarship project. Furthermore, the Foundation has provided children-related trainings for relevant workers, including teachers, children caretaker, and other development-related workers. In addition to the educational projects, the Sikkha Asia Foundation have carried out several community projects such as vocational training for community women, community development, traditional culture and environmental conservation, and others. Its operations include cover slum community areas in Bangkok and rural areas, especially along the Thailand- Myanmar border areas where minorities and immigrants live, as well as the communities in the south of the country that were hit by Tsunami in 2004 (Sikka Asia Foundation, 2019).

5) The Foundation for Slum Child Care

The Foundation for Slum Child Care was established in 1981 by 5 contributing people, namely, Ms. Prateep Uengsongtham Hata, Ms. Nongyao Naruemitrakhakarn, Mr. Norarat Tangporakorn, Ms. Thongsuk Uengsongtham, and Mr. Shuzuki Iwazagi.

The purposes of this establishment were to operate a slum child daycare center for the newborn – 3-year-old children in the Row 12 of the Khlong Toei Community, to nurture them with love and care, and to promote age-based learnings for children. Later, the foundation expanded to cover caring of children age 0-5 years old. In 1983, Princess of Naradhiwas accepted the Foundation under the royal patronage as a result of her royal care and generosity for the underprivileged children in slum communities, the foundation to be registered as “Foundation for Slum Child Care under the Royal Patronage of Princess of Naradhiwas”. Later, in 2008, Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn agreed to be the honorable president. At the same time when Dr. Ann-mary Van Denbossey Trongthiang started to work for child support and investigated children problems in On Nut garbage dump community and found that their health problem is significant. Thus, she proposed an indoor project for the foundation’s assistance so as to provide the service in fundamental mother and child health in the On Nut garbage dump community and Nong Khaem garbage dump community. Later, Srinakharin Nursery and Home of Hope for children daycare center were established with the main aim to develop the quality of life for the children in both of the garbage dump communities along side with the aims to educate fathers, mothers, and baby sitters with proper child care techniques. Currently, both the Srinakharin Nursery and the Home of Hope were under the supervision of the Foundation for Slum Child Care (Foundation for Slum Child Care, 2019).

6) Voluntary Group for Civil Disaster Prevention and Mitigation, Khlong Toei District

This a group of civil disaster prevention volunteers was established due to the fact that up to the present Thailand has constantly encountered disasters. As time passes, the disasters have become more frequent and more severe, and consistently affected communities, society, and Thailand as a whole. Therefore, the government has to prepare itself for tackling the disasters and to lessen the factors that cause social risks or impacts. The Voluntary Group for Civil Disaster Prevention and Mitigation consists of voluntary people who are willing to help society to prevent and mitigate disasters, and to take part in solving social problems as well as developing the society, without a request for reciprocation. (Administrative Department, 2019) .

4.1.3 Economic Setting

4.1.3.1 Transportation

Phasuk Community has a main road that connects to the Art Narong Road and alleys from the community entrance to each house. At present, there are a campaign and request to all residents for mutual cleaning and clearing the transport way.

4.1.3.2 Trade and service

Most of the residents of Phasuk Community are traders with the percentage of about 60; most of the goods for trade are various types of food—fresh food, dried food, and made-to-order food, as well as drinks their businesses appeared mostly in forms of stalls and wheelbarrows, and so on, to earn a livelihood for their families. The rest of residents with the percentage of 40 are officers and contractors for organizations and private companies, namely, the Port Authority of Thailand, restaurants, and private companies.

4.1.4 Political, Social, and Cultural Settings

4.1.4.1 Politics and government

Phasuk Community has an administrative committee to manage different matters in the community. The committee consists of a president and 20 committee members. The main mission of which are to prepare the community development planning to be proposed to the Khlong Toei District Office for financial support, and to keep the community peace and living. In this regard, the Khlong Toei District Office is a governmental organization that is officially responsible for people's living. There were officials in charge of various aspects of development such as community development officers, departmental officials and others who often to visit and advise people about related matters.

4.1.4.2 Education

Education is a frontrunning important system for people, specifically children and youth, as it is legally compulsory that current Thai children are educated of at least the secondary level and regarded as an important factor to uplift their wellbeing as well as to allow them to grow up for the future of the society and nation. In Phasuk Community, there are several educational institutions in form of public and private schools including Chumchon Phatthana School, providing various levels of education

starting from the nursery level 1 to the secondary level grade 9 with the total student number of 912. The Bangkok Vocational Training Center, offers short-term vocational training programs for careers, with the total student number of about 200. The Samakeesongkroh School provides education from the primary level grades 1-6 and the Soonruamnamjai School provides education of the nursery level 1 to the secondary level grade 12 with the total student number of about 500.

4.1.4.3 Public Health

Phasuk Community residents are provided with health services by the Khlong Toei District Office in collaboration with the Public Health Center 41 and Khlong Toei Community Hospital to allow age-related vaccination for children in the community and offer the residents primary health services moreover, concerned officials from the Khlong Toei District Office also provide guideline for daily practices related to public health matters, such as, eating hot, using serving spoons, washing hands, eating clean, and having clean clothes, etc. There is also a private drugstore located in the community.

4.1.4.4 Social Welfare

Phasuk Community administrative committee accentuates the residents' social welfare by establishing a community-based co-operatives for development with the purpose to instruct the community residents to save money, to allow a loan for investment on livelihood activities, and to spend some of its profits for scholarships for children in the community, as well as to provide financial support for the residents with dead or sick family members. This welfare is to relieve troubles for the families of the dead and to nurture their minds to fairly live their future lives in the society.

4.1.4.5 Internal and External Relationship

1) Internal relationship

According to the key informant interviews about the relationship of the residents in the community, families in the community can be categorized into as 3 categories; nuclear family; extended family; and single-parent family. A nuclear family normally has members that include a father, a mother, and a child or children. An extended family has more members that may include a paternal grandfather, a paternal grandmother, a maternal grandfather, a maternal grandmother, or other close relatives living together. A single-parent family usually includes a single father or a single mother and a child or

children and possibly has relatives together. Generally, family-to-family relationship is very intimate with regular talks. Moreover, there are gatherings in the meetings of the community administration committee and on traditional occasions such as ordination ceremonies, funeral prayer ceremonies, and so on, or in schools' parental meeting, as well as, informal meetings that most of the residents meet and chat in the evening circles which they often gather to dine or drinks together. It is remarkable that, when the community organizes merit-making activities, its residents willingly put hands together. For Muslim families, the family-to-family relationship is very close, which is similar to Buddhist families; they regularly gather in the evening or at dusk to drink tea and juice. Usually, men and children meet, but women cook and do grocery shopping together.

2) External relationship

The apparent external relationship is the relationship between Phasuk Community residents and residents of neighboring communities within the same area of the Khlong Toei slum community. This is often kinship or marriage relationship. The description of the external relationship is the inter-dependence between relatives and the traditionally related social relations. That is, if a community organize a traditional activity, its residents generally invite outsiders to join, for example, the Songkran festival and others.

3) Relationship with public and private organizations

Officers from public developmental organizations regularly visit and perform their missions on the community development. For example, the community development officers from the Khlong Toei District Office regularly visit and provide achieves the residents about living matters, namely, household accounting, money saving, community environment, etc. Sincerely, officers from private organizations, such as CP All Public Co., Ltd., visit and help develop the community's trading system and the like. This category of the relationship is formal on the one hand but it is intimate on the other. This highly familiar and favorable relationship is as a result of the officers' regular visits.

4.1.4.6 Culture

The residents in Phasuk Community are composed of people of several religions. The majoring of them are Buddhists. Others are Muslims, Christians and

unspecified. A minority of them do not specify their religions. Formerly, all the residents are Thai and speak Thai, but at present there are few numbers of foreigners, specifically from neighborhood countries such as Cambodia, Myanmar, and others, living in the community. They use their own languages for communication with respect to religion and language. These foreigners normally are the community residents do not interfere with one another; they respect personal freedom for religion or language expression, so there is no conflict on these matters. The Buddhist residents has their spiritual center at the Khlong Toei Nok Temple, which is the place where religious rituals are generally performed such as ordinations, funerals, etc. Traditional events are usually organized at the Temple, such as the water splash in Songkran Festival, community deities respect tradition, new year tradition, etc.

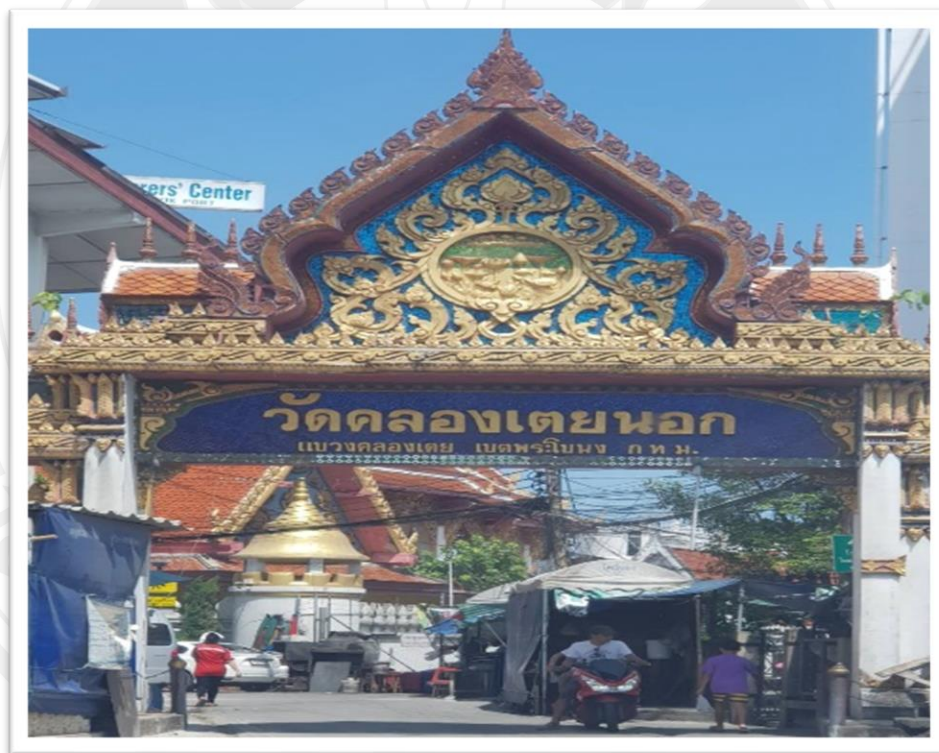

Figure 4.2 Khlong Toei Nok Temple, Bangkok.

For Muslims, as the majority of them came from the Malay dominated areas in the southern most provinces of Thailand, they speak both Melayu and central Thai. They live in the community for their careers as vendors and officers of the companies around the community. The Nurul Hidayatil Islam Mosque or “Khlong Toei Mosque”

situated in the community for mutual religious and rituals purposes. On Fridays and Islamic holy days, are organized at this mosque.

Figure 4.3 Nurul Hidayatil Islam Mosque, Klong Toey District, Bangkok.

4.2 Backgrounds of Key Informants

There were 12 key informants selected for the in-depth interview data collection. They shared similar backgrounds. They mostly lived in Phasuk Community for at least 15 years and at most 53 years. Some of them lived in the Community as formal or informal leaders while others worked in the field of community development as concerned officials of related public and non-governmental organizations. All of them well understood the community residents' way of life and were well familiar with the single mothers' situations in the community. A summary of their backgrounds is illustrated in the Table 4.1.

Table 4.1 Some General Descriptions of the Key Informants

Key Informants No.	Alias	Length of Living or working Time in the Community	Occupation	Relation to the Single Mothers/Role in the Community
1	Bualuang	35 years	Retired government official	Community leader
2	Buakaew	30 years	General contractor	Community leader
3	Buakhao	30 years	Hired driver	Community leader
4	Buadaeng	28 years	Hired driver	Community leader
5	Buathong	17 years	Teacher	Children's teacher
6	Buanguen	16 years	Government official under the Khlong Toei District Office	Public officer to offer help
7	Buabueng	16 years	Officer under the Foundation for Slum Child Care	Child care officer and helper

Key Informants No.	Alias	Length of Living or working Time in the Community	Occupation	Relation to the Single Mothers/Role in the Community
8	Buatom	15 years	Officer under the Foundation for Slum Child Care	Child care officer and helper
9	Buabarn	35 years	Officer under the Duang Prateep Foundation	Child care officer and helper
10	Buasai	15 years	Officer under the Mercy Centre	Child care officer and helper
11	Buahom	10 years	Officer under the Mercy Centre	Child care officer and helper
12	Buabucha	17 years	Monk	Buddhist Preacher and Spiritual leader

According to general descriptions of the key informants' backgrounds as shown in the Table 4.1, the key informants can be divided into the following 4 groups in relation to the single mothers in the community.

Group 1 included Phasuk community leaders and members of the community administrative committee with the total number of 4. This group comprised the Community leaders, i. e., a community chairman who was responsible for community developments and coordinating with the officials of the Khlong Toei District Office regarding budget allocation and development activities. This group holds planning meetings and set up activity groups as well as a single mother group, Loan for Mother Fund, campaign for money savings planning for single mothers' development, public health activities, traditional events, and others. Most of the group members had lived and had collaborated to develop the community for 28 – 35 years, before the community was separated from the Khlong Toei slum community. They had observed the community development and change since its early stage, and had been widely respected by the single mothers in the community.

Group 2 included religious leaders and school representatives. It consisted of a Buddhism leader, who is a monk from the nearby temple, and a community school administrator, who is a teacher from the academic administration division under the Chumchon Phatthana School. This group had lived in this Community for up to 10 years. The first one related to the single mothers in terms of spreading Buddhism teachings and doing a giving for the single mothers in need who sought help from the Khlong Toei Nok Temple. The second one was the person who educated the single mothers' children at the school. These key informants normally visited and talked to the single mothers and they perceived their living conditions and livelihoods well.

Group 3 included officers of Non-governmental Organization's offices who worked in Phasuk community. They were 4 Foundation in relation to the community single mothers and 3 staff who worked for the Foundation. This group had lived or worked in the field of community development for up to 10 years, so they had consecutively experienced environmental change, livelihoods, and living conditions of the community single mothers. Some these foundations offered the child care for the newborn to primary age, and provided necessities including milk powder and ready-to-use napkins for children of single mothers, birth control education, and granted scholarship children.

Group 4 included public officers who worked in community development department. It consisted of 2 officials from the Khlong Toei District Office who worked

and were responsible for community development. This group covered the officials whose main mission was to take care of the Khlong Toei District residents and to educate and help the single mothers about developmental aspects, as well as to coordinate with Phasuk Community leader for Community activities. They visited the Community at least once monthly. The instructional issues for the residents and single mothers included income management, money saving, environment and household care, children's education, and request for state welfares. This group had worked closely with this the community for up to 10 years, so they had seen the community change. Also, they collaborated with the Ministry of Public Health officers to educate women and teenagers about birth control, and they put hands together with other governmental officers to deal with teen age mothers and implemented many other projects related to the community single mothers.

4.3 Backgrounds of Case Studies

The cases selected for investigation in the research were 18 single mothers which were categorized into 2 groups: 9 single mothers who lived with a child or children and relatives and 9 single mothers who lived with a child or children only. The background of the 18 cases of single mothers can be summarised in the Table 4.2.

Table 4.2 Background of the Case Study.

No.	Name	Age (Years)	Number of Children	Children Age (Years)	Education Level	Occupation	Domicile
Single mothers who lived with a child or children and relatives							
1	Jaidee	47	2	32,29	Grade 6	Fried chicken vendor	Bangkok

No.	Name	Age(Years)	Number of Children	Children Age (Years)	Education Level	Occupation	Domicile
2	Jaiboon	45	1	22	Grade 6	Plastic ware vendor	Bangkok
3	Jaiyen	45	2	24,21	Grade 4	School caretaker	Bangkok
4	Jaiyai	42	1	12	Grade 12	Foundation administrative officer	Khon Kaen
5	Jaito	42	2	22,17	Grade 6	Shaved ice dessert vendor	Nakhon-Nayok
6	Jaisoong	42	1	20	Grade 9	Fried tofu vendor	Samut-Sakhon
7	Jaiklang	39	1	14	Grade 6	Food vendor	Bangkok
8	Jaikla	33	2	10,8	Grade 6	Hotel caretaker	Prachin-Buri
9	Jaikraeng	24	2	3,1	Grade 4	Waitress	Bangkok

Single mothers who lived with a child or children only

10	Jaikwang	69	2	52,50	None	Child caretaker	Bangkok
----	----------	----	---	-------	------	-----------------	---------

No.	Name	Age(Years)	Number of Children	Children Age (Years)	Education Level	Occupation	Domicile
11	Jaipetch	57	3	30,29,25	Grade 4	Foundation officer	Bangkok
12	Jaided	52	2	35,29	Grade 6	Noodle vendor	Bangkok
13	Jaidiaw	51	1	32	Grade 12	Fried pork vendor	Nakhon-Phanom
14	Jaijod	48	2	16,14	Grade 4	Coffee vendor	Nong-Khai
15	Jaijoh	40	1	20	Grade 9	Rice with barbecued pork vendor	Bangkok
16	Jaikho	40	1	15	Grade 9	China-imported item vendor	Bangkok
17	Jaichuen	31	1	10	Grade 9	Ready-to-eat/pickled fruit vendor	Nakhon-Pathom
18	Jairak	26	1	6	Grade 12	Convenience store officer	Yala

The Cases in Group 1 included 9 single mothers who lived with a child or children and relatives. They were 24 – 47 years old. There were 5 single mothers with 2 children and 4 ones with one child. The children age intervals were 1 – 32 years. Their highest education level was grade 9 and their lowest one was grade 4. There were 5 ones who

worked vendors, others worked as school and hotel caretakers, foundation officer and waitress. The majority of them, (5 ones), were domiciled in Bangkok, and each of the rest one was domiciled each of the remaining provinces including Khon Kaen, Nakhon Nayok, Samut Sakhon, and Prachin Buri. The Group 2 comprising single mothers who lived with a child or children only, they were at 29 -69 years of age. The majority of them, (5 ones), had one child, 3 of them had 2 children, and one of them had 3 children. Their children ages were in the range of 6 – 52 years. Their highest education level was grade 12 and their lowest one was no education. Most of them were vendors for foods and drinks. There were 3 single mothers, each of whom was a foundation officer, a child caretaker, and a convenience store officer. The majority of them (5 single mothers) had domicile in Bangkok, and each of the rest one had domicile in each of the remaining provinces, namely, Nakhon Phanom, Nong Khai, Nakhon Pathom, and Yala.

4.4 Living Conditions of Single Mothers

The data collected from each of the cases and from the key informants revealed the living conditions of single mothers as follows.

The Cases in Group 1 included 9 single mothers who lived with a child or children and relatives. 5 of them were divorced single mothers and 4 of them were widowed. All of them had lived in Phasuk Community for 10 years or over, with a child or children and relatives in small rented houses or rooms at rental rate of not over 3,000 baht monthly. All of them had fairly low economic status and were among under developed society and circumstances, slum community health problem, and illegal drug addicts. This was due to the fact that they had no better choices, although they wished to live in a community with better living conditions. However, with limitations they faced both in economic and resource aspects, they could not find better solutions to the problems, especially for the issue of residences, as explained by a single mother's interviewed as follows:

If I can choose, I'll take my children and family to leave this slum as soon as possible. I feel pity that my children have to live in this slum community. There are also a lot of thieves. With CCTV installed, they still are not arrested even though police come and inspect every day. It is so bad

around here. If I have enough money, I'll move out immediately (Jaisoong, Alias, personal communication, April 11, 2019).

This account corresponded to another key informant saying seriously about the condition of the community in terms of the ignorance from the development by the government and other sectors:

Who cares for slums? The government never does. No real developmental projects for this slum community development. As far as I've seen, foundations came, donated, and took photos. No one has improved the Community. If any, the Khlong Toei District officers came and held some activities, temporarily. The residents are still overlooked (Buatoom, Alias, personal communication, May 15, 2019).

A member of the community administrative committee mentioned what she experienced in the living conditions of the single mothers:

The single mothers are pitiful. They have no husbands to help with earning a livelihood. Their habitats are troublesome. As far as we know, this is a slum. The committee has tried to develop the community environment, but only limited for garbage collection. The residents themselves litter so much. It's littering and collecting (Buadaeng, Alias, personal communication, April 8, 2019).

At the same time, a key informant, working as a district community development officer, stated that:

I've worked for and been familiar with the community residents for nearly 20 years. I've given a try for improving the community environment and wellbeing. But there is a problem with budget, so the development is as what we're seeing now, possibly not an effective one. We, as a governmental body, try to help them our best (Buanguen, Alias, personal communication, June 7, 2019).

This interview reflects a lack of effective governmental assistance. Alternatively, if any, it is just partial and temporary assistance for the community development and wellbeing improvement.

With respect to livelihood, all of the single mothers tried to find their occupational based on their capabilities and assets which are limited. The majority of them, 5 out of 9 in this group, were minor vendors, i.e., food vendors, followed by school caretaker, hotel caretaker, and waitress. According to their backgrounds, they had limited assets especially monetary asset and their educational background were not high enough to uplift their work. As related to their educational limitation, they needed knowledge and specialization from trainings. Based on their backgrounds, they had low educations attainment. i.e., primary to secondary level only. Moreover, from their life background, they had trouble in their childhood. Some of them were orphans and lived with their close relatives when they were young. All of them met love with their ex-husbands like normal teenagers. Their husbands had similar economic status. Their marriages were traditionally simple with no massive ceremonies. On their divorce or widow life, they became single mothers, lived with their relatives, wished no more marriage or husbands, had good and close relationship with their family members, and were offered helps by their relatives or families for child-raising and expenses. All of them appreciated and were pleased to have their relatives to live with them and to help their families, as in a single mother's saying:

I've had a chronic disease for years. Without my uncle helping me with child-raising, I may have gone so bad. You know? For a patient with children, what would I be like if I had no reliable one to take care of my children. As for me, if my uncle didn't help me, I'd not be here right now and I might have been so mad. It's a pity I've not really done good to her. I think one day if I become better, I want to reciprocate her as much as I can (Jaito, Alias, personal communication, April 22, 2019).

A key informant who worked for a foundation in the Community, mentioned the generosity that the single mothers in the Group 1 shared together:

Although my daily task was to raise children, I've seen families are poor but never selfish. A grandpa, or sometimes an uncle, sends children to school

while the single mothers are working hard. It's a scene of love and family on the poverty, you know (Buabueng, Alias, personal communication, April 22, 2019).

The interview above corresponded to a key informant who was a monk telling about a single mother who appeared to depend on the temple during her difficult times. No matter how hard she was, she raised her children in her full capacity:

I've seen the way of life of a single mother. Her family loves each other so much. With the trouble in making her living, I once did good to them by allowing her to bring food for her family. Poverty is frightening, but, with family's shared love and help, I think they'll get through it together, though. (Buaboocha, Alias, personal communication, April 8, 2019)

The interview with a monk above reveals the difficulty and survival how-to of a single mother who is dependent on the temple's mercy and shows the family's love and generosity from a single mother to contribute to her children's wellbeing.

The case in Group 2 comprised of the single mothers who lived with a child or children only. Five of them were divorced single mothers and 4 of them were widowed ones. All of them had lived in Phasuk Community for 3 years or more, with a child or children only in small rented houses with monthly rental rate of not over 3,000 baht. The houses in which they lived were very small in form of a single room with the area of less than 20 square meters. They had fairly poor economic status.

In making their living, all of them tried to find their occupations as much as they could for themselves and their children. The majority them, 6 out of 9, were shop keepers, followed by a foundation officer and a child caretaker. They had limited financial and social properties because they were originally poor. They lived with a child or children only, as their relatives were upcountry or they had no relatives. Most of them had troublesome childhood backgrounds. They also had limited educational backgrounds. All of them met love with their ex-husbands like those in the Group 1.

For their family life, upon their divorce or widow life, they became single mothers living with a child or children only. They wished no more marriage or new husbands, as was stated in a single mother's interview:

I don't want a new love. I'm afraid and pity my children would be hurt. Living like this is my comfort, but I'm sometimes broke. That's better than having a stepfather to argue with my children, as appears in a lot of news today. Prevention is better than cure. I don't want to be sad later (Jaijoh, Alias, personal communication, May 30, 2019).

Also, a key informant expressed an opinion about a single mother's family life as follows:

For the single mothers who raise their children alone, if they live with their relatives, they don't want a new love. They work hard. Earlier I talked to a single mother. She told me that she feared of having a new husband. In my opinion, if they're comfortable to live alone, they shouldn't find more troubles (Buahom, Alias, personal communication, April 28, 2019).

All the interviews with single mothers and key informants reflect the strength and ability of the single mothers to live alone without depending on men or new husbands. This shows their courage and fear of a new marriage life, and manifested that child-raising of this Group that has encountered some difficulties as they live with their children alone. Also, in some cases, the children were still very young that they need a caretaker at all times. So, some of them sometimes need neighbors, acquaintances, or colleagues to help take care of their children. Others decided to leave their children with the Foundation for Slum Child Care.

Overall, it can be concluded that the single mothers in both Groups had simple livelihoods and had fair living difficulty, because their careers were limited to their low financial availability and educational backgrounds. Also, they had housing insecurity, they had troublesome childhood background, and they found their couples with love, not with their family's arrangement. The majority of them worked as vendors, especially for foods in neighborhood areas. Some of them worked hard for securing livelihood and child-raising. The single mothers who lived with a child or children and relatives had good relationship with the relatives, and they helped one another. In contrast, those who lived with a child or children only had no relatives to help them. Some of them were teenage mothers under the early family cycle. That is, they had

small children, so they had several limitations for the need to go outside, and they needed their neighbors or colleagues to take care of their children. As a whole, both Groups had good relationship with neighbors and society, except for some of those who lived with a child or children at a young age only, as they need spend almost all of their time working and taking care of their child or children. This did not allow them to have free time for social gatherings or interactions with their neighbors. All of them were not provided with governmental assistance for the child-raising. However, some had received grants from the elderly welfare and handicapped children relatively. For sickness-related welfare, based on the Universal Health Coverage, they used the Gold Card welfare for medical expenses which is the basic right on public health of Thai people. Nevertheless, public health services provided were not effective enough as there were a lot of service recipients.

4.4.1 Family Life Cycle of the Single Mothers

The study on the family life cycle of the single mothers in both Groups reveals the change of the livelihoods that varies according to life experiences of their family members and their livelihood strategies. In this respect, the family life cycle of the single mothers selected as case studies can be explained by dividing into 6 stages according to the theory of the Family Life Cycle developed by Carter et al. (1999) as follows.

4.4.1.1 Leaving home: Single young adults

This is the stage when single mothers met their husbands, share love, and want to live a couple life together. Mostly, they began the couple life with an illicit cohabitation, which depended on the permission of the relatives of any side or both sides. During this stage, most single mothers were happy, contented with their couple life, and prepared to leave their original families, and they had good relationship with their original families and society. Although some of them might have arguments with their original families, this did not bring about so much trouble to their couple life.

4.4.1.2 The joining of families through marriage: The new couple

This is the stage when most single mothers separated from their original families to build their own families. Both single mothers and their husbands helped each other to earn a living for their families. This stage was the time when they built a new family.

A problem and difficulty found during this stage was that her husbands' relatives' or families disapproved of them. However, they also began to build relationship with neighbors and society in which they lived. At the same time, they still constantly got in touch with their original families, but they kept something secret from them as they worried that they will be so concerned about them that may affect the couple life.

4.4.1.3 Families with young children

This is the stage when single mothers gave birth to their child or children. In this stage, some of them might encounter a remarkable change of their lives, i.e., the end of the relationship with their husbands, as a result of their husbands' deaths or abandonments. Normally, during this time, people are pleased to welcome new family members and a family is completed with a father, a mother, and a child or children. They should be happy and delighted as a result of their coupled bond. On the other hand, the single mothers who had faced the loss of their husbands were highly pressured and stressed owing to their beloved husbands' passing, and they also had a burden as a breadwinner. Thus, they were mostly determined to working hard with their low educational background and economic status. This led to a very poor or no relationship with their neighbors and society and a lack of participations in community activities. At the same time, their neighbors and society had negative attitudes toward them for such failure.

4.4.1.4 Families with adolescents

This is the stage when single mothers faced a considerable life difficulty. This was due to the fact that when their children had become adolescents, some of them had no sufficient time with their children as they had to work. Also, their children usually had friends, and some of them had undesirable behaviors such as an attachment to friends without a return to home, an addiction to games at an Internet café, a burglary in shops, and so on, but others had good behaviors such as a good study habit and vending help, a good study performance, a contact with good friends, and others. In this stage, single mothers did not have to raise their children as closely as before because their children were somewhat self-dependent, so some of them had some free time for working cooperatively with their neighbors and thus spent some time to participate in community activities. The trouble that was often found was her stress caused by their children' negative behaviors.

4.4.1.5 Launching children and moving on

This stage is the stage when children became mature and started to have an affection. They might choose to separate from their family of origin and had their own families, but they occasionally visited their single mothers during important festivals. Nonetheless, some of them were concerned about their single mothers' feeling and alternatively lived with them. During this time, single mothers became less stressful of earning a living as they were no longer responsible for their children's education. Also, several children gave their single mothers some living expenses. Thus, single mothers were more available than before to attend community activities and to have social interactions with their neighbors. In this regard, some of them gathered to have dinner together with their neighbors.

4.4.1.6 Families in later life

This is the stage when single mothers, i.e., those at the age of 50 or more, entered the end of their lives. They felt relaxed and no longer stressed of their incomes. The only concern about earning a sufficient living was for 3 meals daily and medical expenses. They did not worry so much about their children as they thought that they will pass away in the near future. They accept their elderly role change. They acted as a counselor for their neighbors and society. They were worry-free from their own lives and families. However, some of them mostly needed to spare some money for their health expenses.

4.4.2 Sexual Role of the Single Mother and their spouses

The data from the interview with the cases and key informants can explain the sexual role of the single mothers and their ex-husbands as follows.

The 18 cases from both of the Groups became single mothers as a result of 2 main reasons: their husbands' deaths and their husbands' abandonments. The deaths were caused by illnesses, such as hepatitis B, heart attack disease, and others, and by other reasons including motorbike accidents, murders, and deadly addictions to illegal drugs. This depressed them so greatly that they became temporarily absent-minded and unbearable. However, shortly after their husbands' deaths, they needed to strengthen themselves and took the role as family leaders as well as to substitute the duty of earning

a living for all of their family members. This role as the reason for the society to praise and encourage them, and sometimes to offer them helps including child-raising for them or lending them living expenses, as in an account provided by a single mother:

When my husband died, I became absent-minded. But I was still cheerful. My friends encouraged me. I was so tired then that I didn't have anyone to help me with living expenses. But I still had to fight for my children, though (Jaiboon, Alias, personal communication, June 11, 2019).

A key informant talked about the difficulty of the single mothers after the loss of their husbands:

The single mothers whose husbands died are pitiable he observed. We can help with what we can. They are strong. Their husbands have gone well but left burdens with them. We shouldn't condemn them because they were dead, not simply left (Buatoom, Alias, personal communication, August 8, 2019).

Also, another key informant addressed:

Upon Jaiboon's husband's death then, we helped with the funeral. The cause of the death was an irresponsible truck crash. Phasuk Community provided them with a grant of 2,000 baht, given by the community residents. We helped with what we could. Death is unprejudiced (Buakhao, Alias, personal communication, June 11, 2019).

The accounts by the single mothers and key informants above reflect the image of the single mothers whose husbands died and the praise for their role as both a mother and a father at the same time, and they show the empathy of the society that surrounds them.

For single mothers' husbands who abandoned and neglected families, they were supposed to be family leaders and breadwinners, but deserted them and failed to take responsible for taking their wife and children when they left. Some husbands abandoned them because of having a new wife, entering new marriage, or for no reason. In this regard, in the slum community residents' point of view, when the husband, as the family

leader, has gone, this is the desertion of the breadwinner. Thus, the affected single mothers are sad and some are blown away. However, they have a short time for the sadness because they still have missions to do, i.e., to take the role as a father to earn a living, to be the family leader, and to instruct their children to do good for the society. At the same time, they have to perform household duties and to give advice to their children. In this respect, although the role as a father and a mother at the same time is tiresome, the surrounding society considers this to be their negative image as some people in the society do not blame their husbands who abandoned them but they instead realized that it is some of their mistake that causes her husbands to be bored and leave them. This is supported by an account of a single mother who were deserted by her husband as follow:

My husband betrayed me. He had an affair with my close friend. I and my children cried a lot. My neighbors didn't know the real reason. They gossiped that I hadn't been good enough for things. I hadn't taken care of him well. Instead of him, they kind of blamed me (Jaiklang, Alias, personal communication, June 11, 2019).

A key informant, who worked for a private developmental organization in the community, accounted and mentioned the gender issue in the view of the residents in the community and of Thai society in brief, which corresponded to the problem of the single mothers who were abandoned by their husbands:

I think people didn't know the reason why their husbands deserted them. They suspected but didn't dare to ask them. It's all in their heads. They condemned them for things. It's so gossipy. Thai people admire masculinity. The men who have many wives are praised as a hero of Khun Phen (a male character in a story of Thai literature), but the woman with many husbands are blamed as Lady Wanthong, Lady Mora, Lady Kaki (female characters in a story of Thai literature) (Buahom, Alias, personal communication, April 21, 2019).

The accounts of the single mother and the key informant above reflect the unfairness in terms of the views of masculinity and feminism roles in Thai society. This

corresponded to the literature review regarding the male and female roles which is found out that in Asian societies, specifically in Thai society, the favorable viewpoint toward the man ship is prioritized as the leader that possesses more strength, endurance, patience, capability, and outstanding social role than women do. In this regard, women are seen as followers and are supposed to nurture their husbands and families. This is contradictory to a current social phenomenon which is the era of economic competition and growth, and more men and women agree to have illicit cohabitations, which reflects the equality that has been more promoted than before.

4.5 Wellbeing of Single Mothers in the Slum Community

The in-depth interviews with the 18 single mothers selected for cases studies in the slum community alone and the interviews with the key informants reveal several significant components of the wellbeing of the single mothers in connection with different resources owned or accessible by them. The details are as follows.

4.5.1 The Single Mothers who Lived with a Child or Children and Relatives

4.5.1.1 Universal needs, values, and goals of the single mothers in this group.

Findings can be divided into 4 categories as follows.

The first category: The single mothers in this group showed universal needs or basic human needs, i.e., “money”, which came from the income from their own effort and from the grant provided by the government as well as other sources. At the same time, they specified that living with their own beloved relatives was also important. Nonetheless, for their strategy to earn income, it seemed somewhat difficult and troublesome as they had low educational background, lacked professional skills and capabilities to work that generates high income. This corresponds to an account of a single mother related to the universal need as follows:

Money is an indispensable thing for me. Having no money is like a death. It is more than the four requisites. It is for meals, house rentals, and milk powder for my baby. Formerly, I was a bad girl and wasted money before. Now, only one-baht values more than a life. My only disadvantage

is low education. Earning a small amount of money comes from my hard job a waitress (Jaikraeng, Alias, personal communication, June 11, 2019).

Also, a key informant described the universal need of the single mothers as their top priority, especially money:

Everyone wants to have money for necessary expenses. It is like the God that brings everything we want. The single mothers work hard around the clock. As far as I know, they are poorly educated, so they are not qualified for working in the office (Buanguen, Alias, personal communication, August 14, 2019).

The accounts above revealed the importance of having sufficient amount money that the single mothers in this group wished and struggled for. Although they were poorly educated and worked hard, they were determined to and strived for it.

For the need of living with their beloved relatives, the single mothers in this group provided an interesting answer that, apart from the money, they needed was to live with their beloved relatives. This was necessary and indispensable because they opted to live with their relatives, such as father, mother, uncle, and others, from the beginning of their single mother life. Their relatives helped with things including earning a living, child-raising, and counselling their problems. Several of the single mothers repeated that, without them, they could not have lived until the present. This was reflected by an account of a single mother:

At that time, my husband took a knife to stab me. Without my older brother and mother's help, I couldn't have been talking to you right now. Without them, my life shouldn't have been like this for today (Jaikla, Alias, personal communication, May 30, 2019).

Additionally, the accounts of the 2 key informants showed the single mothers' importance of living with their beloved relatives in correspondence to the account above:

I've been working for Duang Prateep Foundation and living in Khlong Toei slum community for 35 years. I've seen so far that some single mothers have lived with their uncles, and aunts and they have helped one another. Sometimes, they've helped with vending and child-raising. In the Mother's Days and Father's Day, their relatives have been to their children's school and have acted as a guardian for their parents (Jaikla, Alias, personal communication, May 28, 2019).

What's more important than money, in my opinion, is the love and understanding among the family members. Living together is like being in the same boat, to help one another. I once talked to a single mother and she told me she appreciated her father for his help and encouragement. Without him, she wouldn't have wanted to live any longer. I then warned her so much about her deadly thought. (Buabucha, Alias, personal communication, June 11, 2019)

The accounts of all cases single mothers in this group and key informants mention above showed their needs of the money and living with their beloved relatives as being important for wellbeing of single mother. The opinions and feelings of almost all of them were the same way and clearly described their universal need which are universal.

The second category: The Life-sustenance reflects the humaneness of the single mothers to live for longevity and health. According to their expressions regarding this issue, it was suggested that longevity was dependent on health, no sickness, exercise, and convenient and prompt medical welfare. However, currently, they use the Gold Card provided by the government under the health coverage welfare for medical expenses for general Thai people. The problem is that they faced some program difficulty using the welfare services because, in Khlong Toei District, there are regularly a lot of service recipients and long service queues. The medications provided for one disease at a time only while some of them had served diseases. This is not enough for prompt treatments for some diseases. The single mother's dissatisfaction with the services is suggested as follows:

If the service queue wasn't long on that day, I'd have been prompted to get medication on a regular basis, and I wouldn't have been short of it and had my toes cut caused by diabetes spoiled wound. The queue was so long that I couldn't wait throughout the day for I had to make a living and look after my family. How come the government doesn't care for the poor? (Jaito, Alias, personal communication, June 11, 2019).

Owing to the single mothers' heavy burdens and less time to address their health problem, the slow health services greatly affected their livelihoods, as in the account of a key informant:

I pity the people around here using the Gold Card welfare. They have to wait all day long, and some of them have lost incomes for waiting. Their children need to be left with their neighbors. ...Some single mothers need to take their little children with them and a few days after that the children get serious sickness possibly caused by the infection from the hospital. A lot of people spread diseases. The government should build more hospitals for people and their lives should be better. That's a hard thing as public hospitals have the limited number of doctors and nurses (Bualuang, Alias, personal communication, May 30, 2019).

The accounts of a single mother and a key informant above revealed that they needed the government to provide more hospitals. This is to facilitate the single mothers to spend less time than the present situation, to avoid the sufferings from illnesses, and to have better quality of life. In this respect, people usually think that, with prompt treatments, the sickness will be better more quickly, thus leading to the longevity. This idea reflects the need of the longevity and health.

The third category: This is about prestige and respect. The single mothers in this group needed the respect and reliability from their families, including both their children and close relatives, and they also longed for the acceptance from the outside society including their neighbors, the community leader, and the officers from foundations, as in an account of a single mother:

My neighbors are good. They trust me and I trust them. They call me auntie. Sometimes, they leave their children with me to take care of them, and I occasionally leave mine with them. For merit-making or ordination ceremonies, they ask me to help, and I've been to all, to help provide foods for attendees and alms-giving. They've encouraged me so much. They respect me as a single mother, and I'm so glad they're friendly to me. (Jaidee, Alias, personal communication, May 14, 2019).

The acceptance from neighbors and relatives lessens their weaknesses. Generous relationship with neighbors who share similar problems will help cope with frailties, as in an account of a key informant:

The single mothers in this community are not rich with money but with generosity. They act like they are siblings and are constantly helpful. I've never seen them quarrel. The older ones are respected as seniors and the younger as juniors. They usually invite one another for merit-making events. For example, for our 14th anniversary of Brahma merit-making ceremony, the single mothers were spearheads with their children to help (Buakaew, Alias, personal communication, May 14, 2019).

The account above illustrated the single mothers' wish for acceptance from people surrounding in terms of assistance, reliability, and opinion hearing. They got helps from their neighbors based on this characteristic of relationship.

The fourth category: This is the freedom of an idea exchange and a choice livelihood. The single mothers needed the freedom of a right choice livelihood to look after themselves, their children, and relatives living with them. However, as a result of their poor living conditions, underdeveloped circumstances, and limited knowledge and skills, their livelihood strategies were thus under these constraints, which brought about negative impacts on their income, caused the lack of working areas, and others. Some of them explained that they could not reserve an appropriate vending area, which was a result of the slum community's narrow area and lack of facility and the shortage of a higher capital source for seeking a better location. In this regard, the selling of consumer

goods by some of the single mothers needed a good area for stalling for a high performance. At present, the Community has a narrow area of road margin, and the road is the main transport way for cars, motorbikes, and local pedestrians. This is fairly an obstacle for vending, as in an account of a key informant:

I feel for them that the road in our community is rather narrow. And there are cars passing by and people walking. The vendors' stalls mess it up. If they're not allowed, then they are troublesome. The community committee is meeting to find another area ground for them but not yet decided. There are also a lot of vendors. I pity them so much. In case of a car slashing, it's not worthwhile as there are several lives behind them (Buadaeng, Alias, personal communication, June 11, 2019).

The fact that the single mothers faced this problem reflects the failure to choose a suitable area for vending. This affected not only their livelihoods but also law enforcement:

It's been so troublesome and it's not free to place a stall for fried tofu. Sometimes, I'm blamed by the car drivers passing by for blocking them. The road is narrow. If I freely stop my wheelbarrow, this is overlapped on others' areas. Once someone called responsible officers to arrest me, I was fined over 2,000 baht but I sold for less than 500 baht only per day. So that's the fine. But it's been better to sell right here now (Jaisoong, Alias, personal communication, April 28, 2019).

The accounts of both the key informant and single mother given above showed the limit to the freedom for the trading areas because there were several vendors doing it for making their livings. Without appropriate arrangement, this problem affect to income generating to support This affected their income for themselves and their family members.

4.5.1.2 Managing livelihood resources

In an analysis of the livelihood framework by considering the "resources" under the single mothers' ownership or possession, the resources could be classified into 5 elements:

- 1) Material Resources, including land, house, properties, tangible facilities or miscellaneous things which appeared in form of income circulation flow;
- 2) Human Resources, including education, knowledge, skill and labor, and health;
- 3) Social Resources, consisting of the relationship and network which the single mothers or their family members took part in and benefited from;
- 4) Cultural Resources, including their family members' status or position which were valuable in the belief system under local cultures; and
- 5) Natural Resources, comprising the resources that were found naturally and the residents commonly shared.

The single mothers' status could be categorized according to the elements of the resources as follows.

1) Material resources

None of the single mothers who lived with a child or children and relatives in Phasuk Community had their own lands or houses. Some of the lands and houses in which they lived were rented from the Community cooperative with monthly rentals of about 1,500 – 3,000 baht, depending on the house size and area. Others were rented from the house owners who rented the areas from the Port Authority of Thailand, with monthly rentals of 2,500 baht or more. Most of the rented houses were not over 20 square meters in size, were one-storied and wall-attached, and had an internal equipped bathroom. Most of the single mothers had been vendors for years and they owned livelihood facilities, including wheelbarrows, tables, pots, cups, bowls, and others. Under a limited area, some of them had trouble finding their vending areas because the livelihood area in the community was restricted and situated on the road margin. This was hard for locating or using the wheelbarrows.

2) Human resources

The single mothers in this group had to take a role as family leaders whose main mission was to earn livelihoods for themselves and their child or children. Most of them had primary education level, which is the basic education that is required by law, and were not trained for improving professional skills. Thus, they were mostly vendors for foods in forms of stalls or small shops with wheelbarrows. They had time freedom for earning a livelihood, and they used somewhat low capitals. For those who worked as school or hotel caretakers or waitresses, they had the time freedom, which was similar

to those who were vendors. However, the fact that the single mothers in this group had their relatives to help in child-raising made them fairly relieved the stress from the burdens of earning a livelihood and being a father and a mother at the same time. Their relatives helped them to have some free time from to spend with their children. This led to their good mental health, constant encouragement for their livelihoods, and good physical health apart from non-communicable diseases such as blood pressure disease, diabetes, and others.

3) Social resources

The social description of the single mothers in this group was that, even though they lived in an urban society, the crowd and density of the community affected their interaction with neighbors. Most of them had social interactions with their neighbors due to the attachment of their houses. Their neighbors were kind to them, helped in hard times, and had intimacy although they were not relatives, as in an account of a single mother:

My neighbors are nice. We've shared child-guarding. Sometimes, I leave my child with them, and they occasionally leave theirs with me. We don't need to lock houses. We have a close relationship. What we should be careful of, though, is drug-addicted thieves. My neighbors' shared foods, and we sometimes gather in front of our houses right here. We've had dining together. We feel comfortable and don't have to overthink (Jaidee, Alias, personal communication, June 12, 2019).

The account reflected the reliability between the single mothers and their neighbors. A key informant gave an account about the relationship of the single mothers and the society according to their observation:

The local residents are very close to one another. For merit-makings, ordinations, or funerals, they are helpful. In merit-making ceremonies, the community needs their helps. They are close to many people. In difficulty, there are financial and, sometimes, labor supports. And I've never seen they argue with others. They are beloved by many ones here (Buakhao, Alias, personal communication, June 12, 2019).

Considering the account above, it can be seen that the relationship of the single mothers and their neighbors were good, intimate, and close; they helped one another, there were no practical arguments, and they loved and shared bond with one another. For the relationship with their relatives, they had great love and closeness; their relatives constantly offered helps to the single mothers and they well shared love and understanding.

4) Cultural resources

Phasuk Community is a slum community situated on the area in possession of the Port Authority of Thailand. Most of the residents are the Port staff. The single mothers in this group are mostly vendors. The areas outside the community are somewhat developed rapidly. The physical and transport developments bring about the change in a cultural way. In other words, on the one hand, 10 – 20 years ago, the community residents gathered to perform traditional activities, especially for Buddhists, such as religions study, merit- making, and others. In this respect, around the community, there are 3 main Buddhism temples, namely, the Khlong Toei Nok Temple, the Khlong Toei Nai Temple, and the Saphan Temple. As Islamic mosque and a Christianity church are located not far away on the Rama IV Road. Muslims and Christians have regular gatherings for religious rituals; Muslims gather and perform prayers on Friday afternoons and rituals on occasions, whereas Christians meet for prayers and praise for the God in churches on Sundays. On the other hand, at present, Buddhists in the community do not go to the temples as frequently as in the past as they are busier with livelihood activities even on holidays. This is similar to the single mothers under this group. They rarely go to the temples for merit-making, and they only go to the temples to take part in ordinations and funeral cremations, as in an account of a single mother who was pleased with the merit-making in temples:

I love going to the temples and merit-making. My life contentment or happiness, you know, is personally the comfort, merit- making, praying, fairness, and good sales. That's all. New ages don't normally go to the temples. They prefer to go to the department stores. The world has changed. In the near future, there' ll possibly be no temple gathering (Jaiboon, Alias, personal communication, June 12, 2019).

A key informant who was a Buddhist monk also gave his account:

Formerly, a lot of people came for merit-making. The single mothers carried their children for prayer and dharma studying hearings on Sundays. But they don't come now. Their children grown up and they work. The mothers have loads of burdens and high living expenses. Religions may disappear in the future. I worry that if people don't come, how do we teach them to be good? (Buabucha, Alias, personal communication, June 12, 2019).

According to the accounts of the single mother and key informant above, the cultural way of life of Phasuk Community residents and the single mothers in this group has changed gradually from the past because they need to earn a living. Although religions are a main cultural core as a trust for people to do good and refrain from doing evil, the struggle for the livelihood has kept religion-related cultural practices away from the consciousness of the community residents including single mothers.

5) Natural resources

Natural Resources refer to the resources that are found in nature and commonly utilized. Up to the present, all of the housing lands for Phasuk Community residents are the property of the Port Authority of Thailand, which the Khlong Toei slum community and Phasuk Community lease from with the rental rate of 150 baht per month for the entire area and the community Administrative Committee allows the residents a appropriate share of lease. As a result of the household crowd and the lack of effective management system, the single mothers in this group had poor living conditions with dirty garbage and wastewater. The only common area of the community is the multi-purpose ground for its activities. With the limited area of the ground, they could rarely make use of it. This is described by a community leader who has lived in this community for tens of year:

Our community has arranged a part of the common area as the multi-purpose ground. The residents can use it for gathering on occasions. It doesn't belong to a specific one. The financial support was provided by the Khlong Toei District Office (Bualuang, Alias, personal communication, June 14, 2019).

4.5.1.3 Achievement of the wellbeing

According to the interviews and the consideration and achievement of life expectation, the single mothers in this group prioritized the satisfaction of rare universal needs and wants to achieve their wellbeing. This can be explained as follows.

1) Universal need: They focused on money as being crucial for a livelihood. The single mothers under this Group needed money or valuables for the livelihood of themselves, their children and their beloved relatives, because they believed that money would bring about happiness for their children and all of their family members, and living with relatives was like having a life counselor, as in an account of a single mother:

I don't know what's important to others' lives, but as for me, money matters the most. With money, it's never troublesome. But making enough money is rather difficult today. In these days, people struggle for the livelihood. It's so hard to earn just one baht (Jaidee, Alias, personal communication, June 14, 2019).

The account of this single mother revealed the need of enough money for the livelihood and happiness and comfort.

2) Expected Need: This is to provide their children with as higher education level as they can. Most of the single mothers in this group needed their children to be highly educated some of them needed their children's bachelor's degree at least, as they thought that a high education attainment would keep their children away from troubles in the future, could earn high income, and could move to live outside the slum community with unpleasant environments in which they were living. The single mothers had no opportunity for a high education level owing to the poverty in their young age, so they needed their children to have higher education than they did. They greatly appreciated the benefits of education, as in an account of a single mother who wanted to see their children attending a graduation ceremony:

My dream is to see my children wearing a graduation gown because I only completed grade 12 as I had no money for education. I think I'll struggle for their bachelor's degrees at least. So they are educated enough

to earn their livings until death, and will not be troublesome throughout (Jaiyai, Alias, personal communication, June 14, 2019).

Furthermore 2 key informants gave relevant accounts as follows:

The Community residents have changed. Formerly, they, as the underprivileged, had no idea of educational benefits. They sent their children to be labors in the Port Authority of Thailand. Now, they normally find a loan for their children's tuition fees and facilities. They see, with high education level, their children will have a better life (Bualuang, Alias, personal communication, June 14, 2019).

I've lived here for 17 years, you know. I've experienced the change in modern children. The single mothers lived in the slum community urge their children to study. At least, grade 12 is alright. Many of them are single have asked me to look after their children and to force them a lot to graduate from Ramkhamhaeng University (an open university). I think they focus on their children's education (Buathong, Alias, personal communication, May 14, 2019).

3) Want: The most important one they want to be healthy. Although all of the single mothers in this group had relatives to take care of their children when they were out to earn a livelihood, they wanted to spend as much time as possible with their children. Also, all of them wanted good health without sickness, as it was inconvenient for them to receive the health coverage welfare which was an unsatisfactory service and a day-long waiting. Upon good health, they would have physical energy to earn a livelihood for everyone under their responsibility. A single mother interviewed stated that she was aware of the benefits of good health because she had a disabled child and worked as a food vendor. Her opinion was that, with good health and strength, she would have physical energy for making a living:

In my opinion, if our body is strong, we'll have force for a happy living. If our body is weak, it's like we lack livelihood facilities. This is my

wish that to be strong (Jaiklang, Alias, personal communication, June 14, 2019).

4.5.1.4 Achievement of basic human needs and life expectation

For the achievement of basic human needs in the life of the single mothers in this group, they tried various methods that can be classified as follows.

1) Achievement of basic human needs and expectation of money or valuables: They mostly affected to do 2-3 jobs daily to make sufficient money or wage, because they took over the duty to look after family members for their husbands who had gone. At the same time, they themselves took care of their children, as in an account of a single mother:

I need to work for 2 intervals. The first one is daytime construction. The second one is a waitress job during in the evening. I make 400 baht per day from both. It supports my life, my father, and my children's well, you know (Jaidee, Alias, personal communication, June 11, 2019).

The account of this single mother showed the livelihood strategies for herself, her children, and her father that lived together. She had had 2 jobs in order to earn 400 baht daily for 10 years, which needed great patience and perseverance.

2) Achievement of want and expectation of their children's education: Because they had low education attainment, they wanted their children to completed a bachelor's degree at least. Therefore, they struggled to work hard for their children's highest education, or sometime to seek a loan for educational expenses, as in an account of a single mother:

Once, I had no money for my child's tuition fee. I and my relatives strived for it. I intended to work but it wasn't enough, though. At last, I needed to borrow some money from the former community chairman. He was kind and lent me some. How lucky I was then (Jaiyai, Alias, personal communication, June 14, 2019).

3) Achievement of health: They mostly appreciated good health and tried to maintain their health on a regular basis. They nurtured their health with typical

exercises or physical activities and a reduction of stagnant behaviors, as in an account of a single mother:

I've tried to do exercise regularly at the space in front of the school, you know, I want to be healthy. In case I get sick, my family members will be all in trouble for sure. And because I'm a food vendor, if I get sick, who want to buy my food? So, being in a good health is the best. (Jaiklang, Alias, personal communication, April 25, 2019).

From observations, several of the mothers had a concern about health food, i.e., a priority of vegetables and fruits, a reduction of carbohydrate and fat foods, and others.

In conclusion, the single mothers who lived with a child or children and relatives in Phasuk Community had poor living conditions for many reasons. That is, they lived in the slum community with bad environments and risks of some illness like dengue fever, tuberculosis, and others. Also, they were in risk of theft owing to frequent ones in the community, and they felt unsecured. Their livelihoods were troublesome and mainly depended on their labor because they had low educational attainments. Most of them were vendors. However, a problem and threat for this regard was the lack of freedom to choose their vending areas as a result of the limited available area and inconvenience. For their livelihoods, from the beginning of becoming a single mother, they had their close relatives to help take care of their children in terms of school pick-ups, parental meetings, sickness nurturing, and other related arrangements, so they could fully work to earn a livelihood. For social interactions, being in an urban and slum community did not really affect the relationship with their neighbors. They were well intimate with their neighbors, and they also had reliability on and generosity for one another. For the relationship with their relatives, it was considered good to excellent. Their close relatives who lived together offered helps and supports for child-raising, encouragements, and, for some cases, earning a livelihood.

Nevertheless, the single mothers who lived with a child or children and relatives had a fairly poor level of life satisfaction because they somewhat had difficulty in earning sufficient income for themselves, their children, and their relatives. Even though their children could work to make a living. That was not enough for living together. In this regard, the single mothers in this group had an opinion about the

universal need as the most important factor which brought about their wellbeing, especially money. They needed as much money as possible for a good living and believed in the power of money by expressing that, “If we have money, we are happy.”. At the same time, they needed their children to have as highest education as possible because they believed that, with a high education level, their children would live their life without trouble in the future. Compared the trouble of earning a livelihood for themselves and their children, they did not want their children to have the same trouble. Their last want was good health and better government- provided health coverage welfare because they believed that, with a good health, they would be able to make a living strongly to take care of their children and relatives even better. Nonetheless, living in the crowded community or the so-called “slum” reduced their quality of life, and was a threat to the livelihood for all family members. Although they had neighbors or friends to encourage and help, this did not lessen their want for relocation as soon as their families could as an effect of their feeling of insecurity and uncertainty for their life, their children, and their relatives who lived together.

4.5.2 The Single Mothers Who Lived with a Child or Children Only

4.5.2.1 Universal needs, values, and goals of single mothers in this group.

They can be divided into 4 categories as follows.

The first category: The single mothers in this group had their universal needs which were considered indispensable, i.e., “money”, which was the same as those under the first Group. Because they lived only with their children, they had to earn income themselves without relatives to help. Money was the first thing to think about at the beginning of every day and they needed to plan about it at the end of everyday about what to do in the next day both with respect to earning and spending as they had various responsibilities, as in an account of a single mother:

Money is an indispensable thing for me. ...It is for meals, house rental, and milk powder for my baby... My only disadvantage is low education. Earning a small amount of money comes from my hard job of food serving (Jaikraeng, Alias, personal communication, July 20, 2019).

Also, an account of a key informant manifested the universal need of the single mothers, i.e., money as their top priority:

Money wins over everything today. A teacher needs money. And so does a beggar. No money means to starve to death. It's impossible to get foods in exchange for kindness. Society has changed. Money is highly valuable. Everybody needs money. Single mothers are in more need of it. They have greater burdens for child-raising. Money is indispensable, you know (Buathong, Alias, personal communication, July 14, 2019).

The account revealed the importance of money as a universal need that the single mothers in this group wished and struggled for. Although they were poorly educated, they worked hard, were determined to and strived for it.

The second category: This is the life-sustenance that is an important thing to show the humaneness of the single mothers to long for longevity and good health. On their interviews regarding this issue, they focused greatly on and needed to have the longevity and good health because of their responsibility for the child-raising themselves without their relatives' helps. According to the interviews with all of the 9 case study single mothers in this group, the majority of them had health problems facing with diseases including heart disease, diabetes, stroke, migraine, and hypertension. All of them relied on the universal health coverage welfare for medical treatments, with which they were considerably unsatisfied. They expressed the need to access to more standardized, more convenient, and better medical services, since, they had never had ones from the hospitals to which they were registered. Also, it was an all-day-long wait for a treatment and they were limited to a treatment for one disease at a time. They expressed an opinion about the government-provided medical services that, with more prompt and better quality services, they would be more satisfied and the services would be so beneficial to their health that they would not have chronic illnesses. In this respect, a single mother in this group was not satisfied with the universal health coverage welfare, and she bought an annual health insurance from a private company for her child. She needed to pay a high amount of money for charges of the insurance for her child's better and more prompt medical services, so that she did not have to worry about or to be uncomfortable with the government-provided service. Also, the

case studies of single mothers suggested that they expected the government support of better health coverage welfares, including more hospitals, more prompt and friendly services, and others, as in an account of a single mother:

I've received heart disease treatments for many years. I use the Gold Card welfare service, you know. I've also been given a few drugs. Having the heart disease is suffering. When using the Gold Card welfare service with an all-day-long waiting, I cannot work that day and it's a great waste of time. ... The Government should improve the Gold Card service system, I think (Jaijod, Alias, personal communication, June 14, 2019).

Nonetheless, the problem can be found commonly, which is not limited only to single mothers:

The District Office itself investigated the problem of community residents' use of the Gold Card welfare service. But it has to follow the state policies. The district office has provided no more special services to the single mothers. But in the future, there may be more special services about medical treatments specifically for them (Buanguen, Alias, personal communication, June 14, 2019).

The accounts of a single mother and a key informant above reflect the difficulty and inconvenient access to the universal health coverage welfare system. Also, these reveal the need of health service system improvement by the government to reduce the service waiting time. This was on the basis of belief that, with prompt medical treatments, their quality of life would become better, which corresponded to the concept of the sustainable Livelihood. According to the opinion of a concerned government official, i.e., an officer from the Khlong Toei District Office, the government fairly took into consideration the problems related medical treatment services for single mothers but it had to follow the state policies to treat every citizen equally.

The third category: This is the need of respect. The single mothers in this group did not really need the respect and reliability from the society, including neighbors, community leaders, and related foundation officers. This was because their life cycle was mostly in the period of young child raising without relatives to help earn a

livelihood. All of their thoughts and perceptions were the same; that is, in their lives, there were only themselves and their children without the need to request for helps from relatives or the society. Their social dependences or interactions were temporary without the needs of a bond or respect and reliability, as in the accounts of 2 single mothers and a key informant as follows:

In my life, I don't care for anyone. I mustn't mess up with my relatives. I've met with some neighbors but I'm not close to them. I think I don't have to. The more bond, the more trouble. I'm alright inside. Too many cooks spoil the broth. I don't have to depend on anyone. I've been by myself for years (Jaijoh, Alias, personal communication, April 28, 2019).

I don't really contact my neighbors. I'm a Muslim. They've actually noticed me. They've called me when without a Hijab covering my head. I'm not really comfortable when they involve my religion like we're terrorists. My life is enough to care for my children the best. I don't really want to care for the society (Jairak, Alias, personal communication, April 28, 2019).

It's clear different. The single mothers with their relatives are a type and those with their child or children only are the other. For the first group, few of them have left their children with me to take care of them, and they are quite talkative with a talk of half an hour. But for the other, they've constantly left their children with me. They rush to talk like they don't really want to get to know the caretakers and staff here. They may be stressful, I think (Buabueng, Alias, personal communication, April 28, 2019).

The accounts of the 2 single mothers and a key informant above reflected the single mothers' social expression descriptions. Most of the single mothers who lived with a child or children only seemed not need social acceptance in any form. This might be due to the fact that their life cycle was mostly in the period of young child raising, that they had to act as both a father and a mother at the same time, and they were unavailable to participate in social activities or interactions. So, they had some specific attitudes; stress, and worry about the security of themselves and their children.

The fourth category: This is about the freedom of exchange the idea and choice of livelihood. The majority of the single mothers in this group, were vendors of foods and Chinese imported products. All of them had freedom for selecting a livelihood for themselves and their children. They had a secure land lease for a livelihood without the need to move their shops or stalls on a daily basis. Although their living conditions in an underdeveloped environment might be a cause of the limitation of a livelihood area option, most of them felt no lack of the freedom of the area option, as in the account of a key informant as follows:

Those who sell noodle and rice with barbecued pork lease areas from the cooperative permanently. The areas are small shops, and there are no risks of cars passing by. They have to reserve years ahead. That's similar to an auction (Buadaeng, Alias, personal communication, April 20, 2019).

4.5.2.2 Managing livelihood resources

In consideration of the management of the livelihood resources under the ownership or possession of the single mothers who lived with a child or children only, which was based on the same livelihood framework as the single mothers who lived with a child or children and relatives, the resources could be classified into 5 elements as follows: 1) Material Resources, including land, house, properties, tangible facilities or miscellaneous things which appeared in form of income circulation flow; 2) Human Resources, including labor, health, education, skills, and experiences; 3) Social Resources, which were referred the relationship and network in which the single mothers or their family members participated; 4) Cultural Resources, including their family members' status or positions which were valuable in the belief system under local cultures; and 5) Natural Resources, comprising the resources that were found naturally and the community residents commonly shared. The research outcome could be categorized according to the elements of the resources as follows.

1) Material resources

None of the single mothers who lived with a child or children and relatives in Phasuk Community had their own lands or houses. All of them lived in very small rented houses with monthly rental rates of about 2,000 – 3,000 baht, depending on the house size and location. Most of the rented houses had an area of about 3 meters x 6

meters, were one-story and wall-attached, building and had an internal equipped bathroom. Most of the single mothers worked as vendors. They rented their shop areas from the community cooperatives with annual rental rates of 7,000 – 12,000 baht including an electricity fee. They owned livelihood facilities. Although the community environments were somewhat obstructive, their livelihood was fairly good.

2) Human resources

The single mothers in this group had to take a role as family leaders alone without any relatives to help with the child-raising or earning income. Their main mission was to earn a livelihood for themselves and their child or children. Most of them had primary educational background, which is the basic education that is required by law and is considered as having a low education level. Thus, they worked with a fairly low income. They were mostly food vendors, only 2 of them were a child caretaker and a foundation officer. They had time freedom for earning a livelihood. Mostly, their children were grown-ups and educated which could help them make a living, whereas the single mothers whose children were in school age sent them to study in the Chomchon Phatthana School nearby the community.

3) Social resources

The social description of the single mothers in this group was living deteriorated and underdeveloped urban society with a crowd and insecurity. According to the interviews, most of them rarely had kind social interactions with their neighbors owing to the worry about their negative views toward them, the feeling insecure of living alone, and the escape from inquiries. However, all of them did not refuse to help with some social activities in which they could take part. Several of them intended to move to live outside the slum community as soon as possible owing to undesirable surrounding environments, as in an account of a single mother:

I have daughters. Who want them to live in a slum? The surrounding society is all bad. The neighbors are selfish. I have to take them outside the community, that is my intention. I've saved money every day. Whether I have money or not, I must save. I want to pay by installments for buying a condominium unit. ... I'm unsure where I can sell the rice with barbecued pork. But I've intended to, though (Jaijoh, Alias, personal communication, April 28, 2019).

The account above reveals the need of the single mothers in this group to move out of the slum community partly because of the feelings of the lack of helps or unfamiliarity with neighbors and society and of the failure to accept the surrounding environments. With her daughters, she did not want them to live in the environments and society that she considered undesirable. A key informant described the relationship between the single mothers in this group and the surrounding society:

I've seen a single mother with her children had a argument about a thing loss with her neighbor. They blamed each other and told the community committee. They checked from the CCTV and it appeared to be the drug addicted neighbor took it. They no longer talked, hated, and meet with each other. Sharing the same wall, they no longer looked at each other. It's complicated for different people living together (Buakhao, Alias, personal communication, April 28, 2019).

In consideration of the account above, the relationship between the single mothers in this group and their neighbors was mostly not intimate and fairly argumentative in terms of some opinions and actions. Thus, they had no bond and their relationship tended to be bad.

4) Cultural resources

The situation of this slum community is surrounded by material prosperity of people from the community outside society. Throughout the last 20 years, there have apparently developments, e. g. , community CCTV security system installation, community internet café service, and others. With the greater number of the material prosperity, their cultural practices appeared to be declining. The single mothers in this group lived under the same cultural setting as those who lived with a child or children and relatives. In other words, around 10 – 20 years ago, many community residents and single mothers frequently gathered to participate in Buddhism activities including prayer, dharma studies and merit-makings. Around the community at that time, there were 3 major Buddhism temples for the Buddhism activities, namely, the Khlong Toei Nok Temple, the Khlong Toei Nai Temple, and the Saphan Temple. Islamic mosque and Christianity churches were located not far away. However, at present, Buddhists in the community do not go normally to the temples as they need to spend most of their

time a livelihood. Even on holidays, they rarely attend the community's religious rituals. According to the interview, this is as a result of their strong need to earn a livelihood and to avoid social interactions, as in an account of a key informant:

The single mothers who come and do and help with the merit-making mostly come with their relatives on their request. I've once talked to one coming for the merit-making. She said she needed to work and raised her children alone. She was unavailable to come (Buabucha, Alias, personal communication, April 30, 2019).

According to the account of a key informant above, the religious and cultural ways of Phasuk Community residents have changed gradually. The single mothers in this group were out of the religious practices for many reasons. Nonetheless, A Muslim single mother still had a close attachment to her religion and behaved well following the teachings, she gave her opinion that all religions were valuable and we were expected to have a religion as mental dependence to avoid doing evil and to perform good deeds.

5) Natural resources

The single mothers in this group seldom utilized the community's common areas as a result of its limitation. Moreover, as the community is an urban slum community that the residents are not dependent on natural resources for their livelihoods. The residents somewhat do not appreciate the resources and common facilities. The area of which the single mothers made use the most was the community multi-purpose ground. Also, at present, transport development and technology advancement have changed local ways of life, as well as the single mothers limited free time, cause their failure to pay attention to the importance of the natural resources, even though they have indirectly utilized the local natural resources, such as use of tree shades for a recreational purpose, growing such vegetables as chili and kaffir lime on the ground surrounding their habitats.

4.5.2.3 Achievement of the wellbeing

The single mothers in this group had the universal need and expectation that would bring about the struggle for the wellbeing achievement. Their needs and expectations can be divided into the following 3 elements as follows.

(1) Universal need: The universal need of the single mothers in this group was not different from that of the other Group, as they specified that the top priority for their lives and their children was money for a good living. Most of them needed to have money sufficient or to possess valuables for the livelihoods of themselves and their children because they believed that money would bring them success and happiness, as in an account of a single mother:

What brings me and my children wellbeing is money. It can buy things for us to be full. Its keeps troubles away. Without it, we'll only die. Money is more than God, you know, as it helps us to be full and have a good life (Jaidiaw, Alias, personal communication, May 24, 2019).

According to the account of a single mother above, money was very important for their livings. Having a sufficient amount of money was their expectation for their happy lives in the future.

At the same time, a key informant mentioned about the single mothers' need of money for the livelihood as follow:

Some of the single mothers work themselves without their relatives to help. They work very hard and need money very badly. I've once talked to some of them. They told me that in their lives, the most important for them was money. They could struggle in all ways to get it.... As for me, I also think that it is really indispensable. (Buadaeng, Alias, personal communication, May 24, 2019).

An account of a key informant who have lived in the community for years reflect a social change of the local residents that obviously affects the single mothers' livelihoods. That is, in the past, the community residents did not focus mainly on money, but, as present, money has become the most important factor that everybody needs. Thus, it is undoubtful that all of the single mothers need money and see that it is a basic human need for them and their families. This corresponds to an account of a key informant who explained their need of money in their livings:

The single mothers who raise their children alone without their relatives' helps are so pitiful. They tried to work really hard. I've once talked

to them on my visit to their houses. They all similarly told me that what they needed the most was money as it would keep their lives away from troubles. (Buatoom, Alias, personal communication, May 24, 2019).

The account of a key informant above shows that money is what the single mothers in this group needed. This can be seen from their struggle to work hard for earning sufficient amount of money to bring their wellbeing.

(2) Need of children's education: The single mothers in this group needed their children to have a high educational attainment of a bachelor's degree at least. This need was second to that of the money. According to the interviews with most of the single mothers whose children graduated at least from senior high schools and some of them whose children were in a school age, they needed and aimed that their children would graduate at least a bachelor's degree because they learned from their own life experience that with a low educational attainment, they could not work for a good income, and had a difficult life. Some of them wished to further their educational attainment despite their old age. Another reason for their children's education was that they thought that a high education level would benefit their children's future. A degree would be a key to a good future life, a good job, and a comfortable job, in an account of a single mother:

At present, anyone who is highly educated will get a good job. People consider a university degree as very important. It's unlike before that uneducated people could also own big national businesses. People are highly competitive nowadays. The ones of our level don't have many properties. High education will be a legacy for children (Jaided, Alias, personal communication, May 24, 2019).

This corresponds to a key informant's account about the education need for their children of the single mothers in this group:

Many of the single mothers I've ever talked to need their children to be highly educated, ... so that they'll not be troublesome in the future... I agree that although education is not only an indicator, it's commonly

acceptable that the higher education, the better it is (Buahom, Alias, personal communication, May 23, 2019).

Also, another key informant who was a teacher mentioned the importance of education for the single mothers' children as follow,

I told a single mother who raised her child alone to patiently allow her child to study and not to stop it because, at least, a degree be more or less helpful her child. I, as foundation officer, could help with this only. The single mothers need to make a decision themselves later. They believe me, however. At present, many of them are glad for their children's graduation and employment, and so am I. (Buatoom, Alias, personal communication, May 23, 2019)

(3) Need of health: Health was the third need for the single mothers in this group, which followed the money and the education. This was partly due to the fact that many of them had health problems from a minor illness to an acutely deadly one. The interview revealed their need of good health for being a family leader in a long run, and it indicated that sufferings from illnesses would greatly be a problem and threat to earning a livelihood. For medical treatments, they used the universal health coverage welfare system. On receiving the welfare services, they regarded them as very unsatisfactory, and needed the government to improve public health service policy because their access to the services based on their right was not easy and the treatment and service waiting wore time-consuming, as in an account of a single mother:

If we are healthy, we'll then have energy to earn a livelihood. We're getting older and older. Without taking care of it, it's bad if we get sick. I also want to have a good health so that I'll be strong to earn a livelihood for myself and my children (Jaided, Alias, personal communication, May 22, 2019).

The account of this single mother pointed out that single mothers need a good health to earn a livelihood for themselves and their families because they are breadwinners by themselves.

(4) Need of reliable relatives or friends: Many of the single mothers in this group needed reliable relatives or friends to live together for helps, such as child-raising, livelihood counselling, and others. According to the interview, many of them felt isolated, discouraged, and stressful. Almost all of them had no reliable ones to give counselling or share uncomfortable feelings, and become more and more stressful. This caused their worry, fear, and distrust of dangers. Occasionally, they were depressed. The worst-case scenario was the thought of committing suicide. However, their children provided them with encouragements to fight and earn a livelihood later. One of them said, “*I won’t die because I have children.*” (Jaijod, Alias, personal communication, May 22, 2019). In this respect, a single mother accounted,

I don’t fear death. .... Death is normal. Many times, I’ve discouraged with my life. Once, I managed to slurp bathroom liquid cleaner to kill myself. But then I turned to see my children lying beside me, so I couldn’t, thinking about who they would be with. I have no relatives. Had I died; they’d have died after me. (Jaidiaw, Alias, personal communication, June 24, 2019)

The account of discouragement by this single mother shows her quite state of mind that was so bad as she appeared to think about committing suicide as a result of her hopelessness and no relatives to help them. Nonetheless, because of her great responsibility her children living with her, she realized that she could not commit suicide to get away with the trouble. If the single mothers had reliable relatives or friends to help with their burdens, they should not have to suffer from the stress and despair and would fairly achieve the wellbeing.

4.5.2.4 Approaches to the achievement of the wellbeing

(1) Approaches to the achievement of the wellbeing in terms of money or valuable properties: The single mothers in this group mostly adapted the livelihood strategies to constantly earn an income, such as selling of seasonal goods, making a regular survey of the market’s need and customers’ purchasing power, releasing sales promotions, and so on. In addition to their permanent jobs, some of them earned an

income from different ways by means of extra jobs such as selling of foods at the day time and cooking for restaurants at the night time, and so on. For those who were not vendors, they tried to do as many jobs as possible in one day, and almost all of them spent less than 5 hours taking a rest. All had the same purpose, which was to earn as much income as they could because they thought that money is an important factor for them and their families' livelihoods. It would change their lives for better future, as in an account of a single mother:

The reason why we need to earn much money, you know, is that we'll have enough money to buy things. I've tried many ways to earn money from both my main job and some extra ones. I get 400 – 500 baht daily and that's comforts me. Without money, we'll die only (Jaidiaw, Alias, personal communication, May 24, 2019).

The account of this single mother reflects that working hard was the livelihood strategy for her and her children. She needed to have patience and perseverance to do many jobs and have a short time to take a rest. This was for the child-raising by herself without her relatives to help, as in an account of a key informant:

I understand this because I've lived in this community for nearly 20 years. I've seen the single mothers who live with their children only. They've worked so hard. Some of them have worked so hard they get sick. The district office has ever provided some health check-up projects, but they are seldom available to join. We've helped to give them counselling about how to take care of health for each of our visits. I once asked them about the reason why they had to work so hard. The only answer was to earn as much money as possible for their living with their children (Buanguen, Alias, personal communication, April 20, 2019).

This key informant was a district officer that tried to help the community residents including the single mothers in this group. For over 10 years, he has experienced an overview of the livelihood strategies of the single mothers who have worked so hard that led to sickness to seek for what they need the most, i.e., money, for the livelihood of them and their children under their responsibility.

(2) Approaches to the achievement of the wellbeing in terms of children's education: Their children's education was what the single mothers in this group needed, so they struggled for this by means of working hard for money to spend for their children's education. For some of them who had a fairly low income and could not save enough money for their children's education, they sought a private loan with a higher interest rate than that of a public one to which was difficultly accessible. In this regard, they needed their children to be as highly educated as possible, as in an account of a single mother:

I struggled for my children's graduation. I did every job unconditionally. Without enough money, I got a loan. That's what I could only do because I had no one to help me. Now, my children work in offices. I've been good and no worry since then. Formerly, they requested only grade 12 and I asked them if they wanted to be like me or not. Let's further the study for good future. With low education, it's hard to seek jobs and the future won't be bright for sure (Jaieded, Alias, personal communication, August 24, 2019).

Also, a key informant mentioned the single mothers' approach to the achievement of their children's education:

I've seen they are very strong and struggle for supporting their children to pursue high education. Some of them got a loan with a very high interest rate. It's a private loan. But they did for the education. I respect their strength, really (Buatoom, Alias, personal communication, August 24, 2019).

(3) Approaches to the achievement of the wellbeing in terms of health: The single mothers in this group appreciated the values of having a good health and tried to maintain their health on a regular basis. They got an annual health check-up, cared for foods, and tried to occasionally do exercises, as in an account of a single mother:

I have an annual check-up for diabetes and fat because I need to be healthy. If I get sick, I can get a prompt treatment. I have children to take

care, and I have to sell goods to earn a livelihood for me and for them as well. Health is inevitably important. (Jaikho, Alias, personal communication, August 25, 2019)

According to the account of this single mother, the single mothers maintained their health and tried to have a good health for making a living to support them and their families.

(4) Approaches to the achievement of the wellbeing in terms of reliable relatives or friends for counselling and livelihood helps: Because the single mothers in this group had no relatives to help and give them counselling, some of them were stressful and needed reliable relatives or friends to support. However, they could not find the right ones, and most of them chose close colleagues, neighbors, or customers as their counsellors for livelihood problems, especially intimate and close colleagues with reliability for child-raising to help them when they were unavailable, as in an account of a single mother:

I always leave my children with my friends of different ages at the convenience store while I'm out. They can be with them. I can rely on them. I don't have to worry about my children and to carry them outside with me. Without them, it's so troublesome for sure. That helps me a lot (Jairak, Alias, personal communication, June 8, 2019).

The account of this single mother shows that although they had no relatives to help take care of their children and to lighten the load, they had reliable colleagues to help and give them some counselling very well. This fairly help relieved their stress and worry about their loneliness.

In conclusion, the single mothers who lived with a child or children only in Phasuk Community had poor living conditions because they lived in the slum community surrounded by wastewater and garbage and were in risk of some illnesses. Almost all of them had low education level, so they lacked an opportunity for high-income occupations. Most of them were vendors and followed by a foundation officer and a child caretaker respectively. Most of them had work-age children. For their

livelihood since becoming single mother, they had no relatives, parents, uncles, and aunts to help them and provide them with counselling. Their livelihood was troublesome because they had to manage the child-raising and livelihood. Their occupations were troublesome and mainly needed their labor. Their main occupation was vending with a lot of problems and obstacles, specifically capitals which were in occasional shortage causing a loss and depending on a loan for the next investment on vending. For social interactions, they had complicated relationship with their neighbors and the society because they felt worried, unsecured, and violated by their neighbors and society affecting some of their right and freedom. This caused their poor and fragile relationship, and they took part in only some social activities.

The single mothers who lived with a child or children only had a fairly poor level of life satisfaction because they somewhat had difficulty in earning a livelihood for themselves and their children. The top priority of what they needed was enough money for a living, and was followed by the need of their children's education of a bachelor's degree at least. They believed that, with a high education level, their children would live their life without trouble in the future. This was based on their difficulty earning a livelihood for themselves and their children. They did not want their children to suffer from the same troubles like them. Their subsequent need was a good health, because of their opinion that, with health, they could raise their children well. Their last need was to have reliable relatives or friends to provide them with counselling and to help with earning a livelihood for them and their children, because they had to face the problems for being isolated single mothers so much that they became stressful and occasionally discouraged and hopeless; without the encouragements from their children, they might have died.

4.5.3 Comparison of Wellbeing between the Single Mothers who Lived with Children and Relatives and Those who Lived with Children Only

According to the in-depth interview and observation of the livelihood of the case study single mothers under both of the Groups along with the interview with the key informants, their wellbeing was similar in terms of their priorities of values, goals, needs for the livelihood. Their focus was on enough money an expense for their and their children's livelihood, so they concentrated on and persevered in working as much

as they could for an income. At the same time, they needed their children's high education level and they needed good health for themselves as family leaders. In this regard, the achievement of the wellbeing in terms of the above-mentioned elements depended on the livelihood resources that, in consideration of the management of the livelihood resources, were different among them as follows.

4.5.3.1 Material resources

The single mothers who lived with a child or children and relatives needed money as expenses for their habitats, foods, and commodities that were more necessary to them than to those who lived with a child or children only. Also, they valued consumption of expensive and up-to-date luxury goods such as mobile phones, home electric appliances, motorbikes, and others, so they had more loan debts than those who lived with a child or children only. Although in some families the children and relatives were helpful to earn a livelihood, that was not enough for many family members, and the single mother in this group needed to work harder with longer work hours to earn more money than those under the other Group. At the same time, most of those who lived with a child or children only lived on the basis of the Sufficiency Economy, with a working goal of earning a livelihood for them and their children only. They spent only as much money as they could earn. They utilized as money household facilities as they had and they seldom bought additional ones. However, they were occasionally short of their vending capitals and needed to get a private loan instead of an inaccessible public one.

4.5.3.2 Human resources

The single mothers who lived with a child or children and relatives were somewhat poorly educated and lacked professional knowledge and skills. They had their family members to help earn a livelihood, but that was not enough, compared with their high living expenses. The work-age family members share the responsibility as much as they could. In this respect, most of them were vendors of foods, and some of them were school and hotel caretakers as well as a restaurant waitress, with a quite low income.

4.5.3.3 Social resources

The single mothers under both of the Groups valued their social resources apparently differently. The first difference was that the single mothers who lived with

a child or children and relatives had many family members with good relationship, the family members lived with mutual understanding, they were helpful and provided one another with counselling for problems, they could rely on one another and perform duties for one another, and they helped earn a livelihood for household expenses, whereas those who lived with a child or children only had no relatives, only the single mothers and their children encouraged and helped one another, they lived isolated and were rarely associated with their relatives or asked for their helps for problems, and the decision-making power and responsibilities were on the single mothers themselves. The second difference was that the neighbors and society were in an obvious difference among the single mothers under both of the Groups. In other words, those who lived with a child or children and relatives had a close intimacy with their neighbors and society. Some families could rely on their neighbors to take care of their house or children. Others were acquainted with their neighbors because their relative had known them earlier. Also, there were community networks, including foundation officers, community Buddhist monks, school teachers, and related government officials. The single mothers in this group preferred to participate in the community's activities including traditions, merit-makings for monks, and other charities. They helped with the activities with as much of their labor and money as they could provide on occasions. Some of them asked for others' helps as they needed, such foods from the temples for their child-raising, borrowing of their neighbors' money, and so on. In contrast, those who lived with a child or children only were suspicious of their neighbors as they thought that no one was their reliable friends and they only had their children to understand them. Thus, they escaped and isolated themselves from their neighbors and society, and wished no social interactions. If it was unnecessary, they did not take part in the community's activities. Also, they had few neighbors to trustfully talk to. The single mothers in this group were family leaders by themselves without their relatives to help. They were not close to their relatives who lived upcountry and they somewhat did not have a close intimacy with their neighbors and society because they themselves needed to earn a livelihood and had less free time than those under the other Group did for their longer work time. Moreover, they were provided with less help with a livelihood by their relatives or society than those under the other Group were. The difference of the living characteristics of the family members of the single mothers

under both of the Groups led to a different value of the human resources. In this respect, those who lived with a child or children and relatives had more livelihood encouragement and less work-caused tiredness than those under the other Group did.

4.5.3.4 Cultural resources

According to an interview with a key informant, in the last 15 – 20 years, Phasuk Community residents have been attached to the temples and have participated in the Buddhism activities that have been held in the 3 community-surrounding temples, including the Khlong Toei Nok Temple, the Khlong Toei Nai Temple, and the Saphan Temple. In this regard, the Khlong Toei Nok Temple is the most popular temple where Buddhism rituals, ordinations, and cremations base been held and Buddhists do merit-making and teaching-listening on Sundays. Nonetheless, as time passes, with more and more community and society developments, the community residents are hard-working even on weekends and they usually do not go to the temples to attend the Buddhism activities like before. Also, the interview with the single mothers regarding this suggested that the relevant difference between the single mothers who lived with a child or children and relatives and those who lived with a child or children only was that those under the first Group attended the Buddhism activities more often than those under the other Group did. In this respect, the main reason for this was that those under the first Group went to the temples together with their children and relatives in order to help with food preparing, whereas those under the other Group rarely went to the temples and attend the religious activities but they joined as necessary, e.g., attending of the cremations of their acquainted neighbors and so on.

4.5.3.5 Natural resources

According to a non-participant observation, the single mothers under both of the Groups gained access to the natural resources and the common ground in the community and neighborhood areas as they shared these same limited resources. However, their apparent differences were the livelihood areas. Most of those who lived with a child or children and relatives had no annual area or stall leases but they earned a livelihood from the wheelbarrows or temporary stalls, whereas most of those under the other Group had annual area or stall leases but they earned a livelihood without the use of the wheelbarrows or temporary hawking stalls.

In consideration of the need of the achievement of the wellbeing of the single mothers under both of the Groups in Phasuk Community, there were 3 common needs as follows: 1) Need of enough money or income for a livelihood of them, their children, and their relatives under a tough, robbery, and murder environment; 2) Need of health to earn a livelihood; and 3) Need of their children's high education level for its benefits and importance for their great and bright future. However, the difference was that those who lived with a child or children only expected an additional need; that is, they needed "reliable ones to be with them and help with the child-raising" because they were so stressful to take loads of livelihood burdens to themselves, to make a decision for both minor and major problems, and to take a role of a mother and a father at the same time. Thus, most of them needed reliable relatives or friends to give them counselling and to live together to help lighten the child-raising load, as in an account of a single mother:

Two heads are better than one, you know. No matter how strong I am, I need someone to help me. I'm stressful, you know. At times I've looked around and have seen no one to advise me. But the only thing I can do is to fight only. Who'll help me? I'll fight for my children (Jaijoh, Alias, personal communication, May 24, 2019).

This account showed these single mothers outside strength that, whether she tried to persevere in raising her children, she occasionally needed reliable ones to help and encourage her to raise her children and to earn a livelihood.

4.6 Livelihood Strategies

The livelihood strategies of the single mothers under both of the Groups in Phasuk Community were slightly physically and biologically different in terms of the living in the community with the same environment, capability background, and properties in possession and ownership. Therefore, their livelihood strategies were similar. The single mothers in each family had a variety of the livelihood strategies for themselves and their families. In this respect, the goal of all of them was the need to get away from the poverty and their family members' wellbeing. They have developed the livelihood strategies under the change of circumstances and periods. According to the

interviews with the key informants and the case study, the livelihood strategies can be divided into 2 periods: 1) community establishment period (1983 – 2003) and 2) community development period (2003 – 2019), which are detailed as follows.

4.6.1 Community establishment period (1983 – 2003)

The community establishment period was the beginning of the community establishment. The community living area was gentrified. Most of the area was untidy and deserted and full of garbage and waste, and transport was inconvenient. The single mothers who lived in this period could not earn a livelihood from vending smoothly, so most of them were employers for restaurants, companies, stores, and foundations around the community. Some made a living from preparing foods for Buddhism rituals in temples, such as ordinations, cremations, and others. They earned a very little amount of money in this period and the employment was temporary. Thus, their livelihood in this period was troubled. For their beginning of location, their land ownership was an inevitably an important condition that was influential to their livelihood. This caused them to struggle for their livelihood strategies under the circumstances and settings. Moreover, it could be seen that their livelihood strategies in this period had to be dependent mainly on their patience and capability of managing the community-available properties and capitals, such as social capital, natural capital, and others, for their self-adjustment and livelihood.

4.6.2 Community development period (2003 – 2019)

In the community development period, there were a great number of developments in the community, namely, accommodation development, internal transport arrangement, public health and environment development, and others. In this period, people faced an economic recession, and single mothers really needed to adjust their livelihood strategies to live their lives under such socio-cultural and economic change. Most of them chose to earn a livelihood from vending of commodities. Some of them did the vending job at day time and did an extra job at night time, such as food serving, corpse guarding, and so on. The condition that impacted their livelihood was the state policy, capitalism, climate and seasonal change, illnesses, and economic recession. They had to rely on their capability of managing the available properties and

capitals for their self-adjustment and occupations for their livelihood. This depended on the properties and capitals. The adjustment produced livelihood results, including more income, better livelihood, and others, which ensured the survival for the living in the community.

In conclusion, the single mothers under both of the Groups in the community had slightly different livelihood strategies as they had similar educational background, capability, and economic status. Their main livelihood strategies were their hard-working, their perseverance, their all-job availability, and their extra job options including the vending of foods of consumer goods, food-preparing employment, and others, which was based mainly on the incomes for themselves and their families. Therefore, they tried all the ways to get jobs. According to the relevant interviews, the author concluded that all of the single mothers had livelihood strategies on a “3F” principal which stands for “Fighting, Flexible, and Family Oriented”: 1) Fight for the jobs with perseverance (Fighting), 2) Flexibility for all jobs with self-adjustment (Flexible), and 3) Family Oriented to work or earn a livelihood in consideration of families and children for their living expenses and the need to live with beloved children (Family Oriented)

4.7 Conditions that Affect Wellbeing of the Single Mothers

This part of the research findings was based on an analysis of different important conditions that affect the wellbeing of the single mothers, which included state policy condition, social and cultural condition, economic condition, and environmental condition.

4.7.1 State policy condition

Based on in-depth interviews with related government officials who were among key informants, at present the Thai government has no clear policies in support of the livelihood the single mothers specifically. The relevant governmental organization at the level, i.e., the Khlong Toei District Office, has once collaborated with the Duang Prateep Foundation, an NGO working in this area, to conduct a survey on the livelihoods of the single mothers in the Phasuk Community. The Khlong Toei District Office has

also carried out a project on scholarship allocation for their children. However, the project was brought to a halt and there was no further plan for some reasons. If the government had supported the project continuously, it would be greatly beneficial to the single mothers and their families, as this would be to lighten a load of burden for their children's tuition fees. At the same time, it would be promising for their future livelihood improvement. Moreover, a public hearing was organized and revealed the single mothers' opinions about the universal health coverage or their right for medical treatments. Nevertheless, at present there are still no clear policies or specific welfare system designed for them, so they still rely on the same welfare related to medical treatment, i.e., the same universal health coverage as others do which limited only to start the process at local hospitals. . Due to some shortcomings of service provided under this system, they suggested that if the government introduces the special policy or the project of medical support for single mothers to receive the medical treatments from other hospitals as well, it will be useful for them to receive more convenient and prompter treatments. Moreover, they proposed that if the government prioritizes the medical treatment welfare specifically for the single mothers, they will have a better living. In consideration of the wellbeing achievement of the single mothers in the Phasuk Community by government officials in recent years, they have had a fairly low level of the wellbeing for many reasons including livelihood struggling, low income, health problem, and others. This corresponds to an account of a key informant:

If the government provides the single mothers better and special rights for medical treatments, it'll be better. They're pitiful. They have trouble in earning a livelihood and caring their children, so they should be more convenient to receive proper treatments when they're sick ... The government often neglects the poor and the single mothers so much. (Buatom, Alias, personal communication, May 28, 2019).

4.7.2 Social and cultural condition

The social and cultural condition that affects the wellbeing of the single mothers under both of the Groups consists of health, knowledge, and family life, with the following details.

(1) Health: The single mothers needed to be physically and mentally healthy, to be strong, and to have good mental health, to bring about the wellbeing. In this respect, they needed the Government to provide the support of better medical treatments, and they needed their close relatives to care for their health when they had sickness because they needed encouragement. Moreover, they needed clean, enough, and safe foods, enough rests, and regular exercises, for their good health. A key to the wellbeing is good physical and mental health. This is relevant to an account of a single mother:

In my evening free time, I do an exercise. I have a burden of my handicapped child to take care. My health needs to be good first to help others survive (Jaiklang, Alias, personal communication, May 20, 2019).

Also, a key informant gave an account,

Our community has a multi-purpose ground for all the residents to exercise. Formerly, we had an aerobic dance, you know, but the residents rarely joined. Afterward, children have played the football. We have a futsal team. We also have an exercise promotion program. We need ourselves to have good health because of our bad environment. We need it to fight illnesses (Bualuang, Alias, personal communication, July 14, 2019).

(2) Knowledge: If the single mothers have knowledge, understanding of their problems, and capability of problem-solving, this will bring about the wellbeing for them and their families. They are supposed to prioritize social event news, to be notified of accurate information, and to process and consider its facts, for their daily use. If they are educated, they can have professional security in the future. As a matter of fact, the single mothers in Phasuk Community are mainly vendors, followed by employees. They have no career variety, so they lack learning experience and access to the knowledge of different fields that are methods of earning income in addition to the former ones. At present, most of them escape from social information. With a lack of self-learned and socially-acquired knowledge, it can fairly impact the wellbeing.

(3) Family life: The single mothers who lived with a child or children and relatives could be interdependent, live together with understanding and warmth,

have no disputes, encourage no violence for problem-solving, express love and care to one another, and be helpful for earning a livelihood for their wellbeing. For those who lived with a child or children only, it was the same; that is, with the single mothers' love and understanding for their children and with their children's love, respect, encouragement, no quarrels, reliability, obedience, and best behavior in reciprocation for their mothers, they and their families would also have the well-being, an account of a single mother:

I've got sick, I've had illnesses. My family also has trouble. My children need to study and I need to work. We're lucky to have our relative with us. It's my aunt to manage everything for the livelihood. She has constantly encouraged me. Without her, I might have died a long time ago (Jaito, Alias, personal communication, July 14, 2019).

4.7.3 Economic condition

The economic condition is that all of the single mothers need enough money for the livelihood because, with enough money, they do not have to get a both public and private loan, and they need occupation security, which can bring about the wellbeing. All of the single mothers' struggle to work and have the livelihood strategies for vending consumer goods as they are the four requisites for the livelihood, and they have a weakness of the lack of professional knowledge. Thus, the goods for earning the most income is foods. This corresponds to an account of a single mother:

Selling noodle is the best. People need to dine. Selling other goods is worse than selling foods. Those who are bored with rice eat noodle. Selling noodle is profitable (Jaided, Alias, personal communication, May 15, 2019).

4.7.4 Environmental condition

The environment is generally what provides people with the wellbeing because, when humans live in a good environment without pollution, environmental problems, crime problems, and illegal drugs, they will not have a good physical health but also a mental health. However, various aspects of the environment of the Phasuk Community were not really good; it was full various problems including garbage

problem, wastewater problem, robbery and crime problems, and drug as well as gamble problem. These problems did not facilitate them to achieve wellbeing easily because they brought the single mothers no life and property security and their children's hope for having a good future. Many of them concerned about their children's future so they tried to work hard in order to earn enough money and leave the community as soon as possible, as was reflected by an account of a single mother:

Nowadays, no matter how much money I earn, I intend to save as much as possible. I plan to rent an outside building. I can't stand living here any longer. It's both thieves and drug addicts breaking open my house. My child's been bedridden. So pitiful with this condition (Jaiklang, Alias, personal communication, May 15, 2019).

The problem seemed to become better later, which was revealed by an account of a key informant:

Formerly, there were a lot of drug problems. But it's lessened now. For the theft problem, we've had 29 CCTY cameras. It's so helpful. The garbage problem is very important. We've campaigned actively for no-littering (Buakaew, Alias, personal communication, May 18, 2019).

In conclusion, each of the conditions mentioned above were related to the wellbeing achievement of the single mothers in this community, whether the state policy condition, the social and cultural condition, the economic condition, and the environmental condition. All of these were important and considered to be the conditions needed for the promotion of the wellbeing of the single mothers in this community

CHAPTER 5

CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

A study of wellbeing of single mothers in a slum community in Bangkok, Thailand, was conducted following a qualitative research methodology based using the Case Study Approach. The study area was selected purposively. The selected community was namely Phasuk Community (an Alias) located in an extended Khlong Toei slum community. The community is a large slum community composed of a large number of houses and are densely populated. It also has a large number of single mothers. People in the community are diverse in social and cultural backgrounds. In this study, 3 objectives were set: 1) to investigate the wellbeing of single mothers living in Phasuk Community; 2) to study the livelihood strategies leading to wellbeing of single mothers and 3) to analyze conditions affecting the wellbeing of single mothers living in the community. Data were collected through in-depth interviews with key informants, including community administrators, officers from foundations in the community, school administrators located in the community and in neighboring areas and relevant government officials. This was accompanied by case studies which were specifically selected from 18 single mothers who lived in the community at the time of the study. These cases were divided into two groups, nine each: 1) single mothers living with children and relatives; and 2) single mothers living only with children. The data collection from the aforementioned single-mother cases was conducted by both in-depth interview and observation methods. The data analysis methods employed included content analysis, typological analysis, data synthesis and interpretation. Several findings were analyzed and synthesized according to dialectic concept for clarification. It is then interpreted based on relevant concepts and theories as well as the context of the study area. The research results can be summarized and discussed as follows.

5.1 Conclusion

5.1.1 Social and Physical Context of Phasuk Community

The Phasuk Community is a part of Khlong Toei Community, the largest slum community in Bangkok. In 1982, people were moved from their original location to the new location. The current area is a part of the Port Authority of Thailand (PAT). It has a total area of about 10.6 hectares. The land legally belongs to PAT and since then PAT allowed the National Housing Authority to rent at the rental rate of 1 baht per square Wah (approximately 4 square meters) per month for 20 years (Kanokporn Saengkaew, 1999) in order to manage and allocate the land to people for housing and set to establish the new Phasuk Community. There are several governmental, non-governmental and private organizations located within and surrounding this community. Currently, approximately 9,000 people or 1,183 households live in this community. These people are employed in various fields such as factory workers and construction workers, small traders, private company employees.

The strong point of the Phasuk Community that it consists of people with various ethnic, religious and cultural backgrounds. However, people can live together in this community rather peacefully. There is a community administrative committee who enthusiastically work for the benefit of the community. To support this statement, it can be seen from the continuous development in various dimensions, with good cooperation and support from both governmental and private organizations as well as residents of the community. This results in improving the environment, reducing various social problems, developing the educational system, and improving the quality of life, even these are not totally reaching the good standard. The Phasuk Community could be considered as a strong urban community as their people are able to support one another very well when compared with other slum communities.

The main constraint or limitation of the community is the massive amount of waste and sewage on the streets and all over the community area. This is a result of the condition of being a slum community which is crowded with people of various backgrounds and houses built without a proper planning. Most of the community members still lack of awareness of good environmental management. Some

members litter the trash all over the area while some do not conduct the disposal of waste properly and no waste sorting. In addition, some community members have problems related to drugs and crimes such as burglary, carrying illegal firearms, etc. Even though the government has attempted to help develop the overall community in various aspects, it was fairly lacking in the dimensions of human security development and educational quality of the youth who lived in this community.

As with the role of private organizations, there are various foundations entered the community to support and improve the living conditions of people in the Phasuk Community by providing several assistances, especially with related to caring for children in the community. This can be seen from various projects initiated in order to obtain government funding for children and youth development. Some of these projects focused on helping the people in the community as a whole. By doing this, people in the community were observed to receive a range of supports and development. Many organizations conducted and created numerous learning activities as well as continuously made awareness campaign in the community for more than 10 years. These efforts had helped to improve the livelihoods of people in the community and develop their learning seemingly, for example, activities regarding the cleanliness and environmental management, recreation activities for children and youth, etc.

5.1.2 Wellbeing of Single Mothers

Both two groups of selected single mothers described how to achieve their wellbeing very similar to one another and can be concluded that wellbeing for them means having freedom to earn a living and being able to have a fairly happy life. The wellbeing of single mothers in the Phasuk Community associated with five key conditions: economic condition, health condition, child's education, relationship with their families and neighbors.

Both groups of single mothers identified three important needs to fulfill their wellbeing:

- 1) Having sufficient money: Money is one of the most necessary elements in the living of single mothers and their families. They explained that with the

money, they could undertake various activities important for their lives, whether they are related to day-to-day consumption, children's education, or healthcare, and etc.

2) Having their children highly educated: Most of the single mothers selected a case studies expected their children to graduate with at least a bachelor's degree. According to their perspectives, education is very important for everyone's livelihood and wellbeing. Based on their experiences, lacking educational opportunities and put many limitations in their lives. Therefore, they believed that education would bring a better life for their child/children in the future.

3) Having a healthy life: Single mothers in the Phasuk Community thought that their physical health condition is an important element for working in order to earn a living. Hence, having a healthy body with no illness was a condition which single mothers greatly desire after having sufficient money and ability to support higher education for their children. As a result, most single mothers attempted much to take care of their health. This could be seen that when they got sick, they did not hesitate to go to see the doctor. They also managed to work out in their leisure time as well as to control their diet.

In addition, single mothers living only with children had added the fourth important element unlike the groups living with children and relatives. They showed their desire to have a relative or reliable person by their side to provide advices and assistances in life matters because this group of single mothers had no relatives or reliable individuals to stand by and support in some important matters such as earning for a living, raising the children, etc. Without any reliable person by their side, this group of single mothers had to make decisions on their own which caused both physically and mentally exhausting that led to stressful. In some cases, stressful single mothers sometimes even thought of ending their own lives because they could no longer tolerate the exhausted life on their own. However, some cases sought solutions by listening to Dharma, making merit, and choosing to associate with their colleagues to discuss their life matters.

5.1.3 Achieving Wellbeing

In order to achieve wellbeing, the single mothers in both groups must be able to fulfill their needs and expectations as previously mentioned. For single mothers

living with children and relatives, there were three important components: 1) having sufficient property and money for living, 2) being able to support their children to attain high education, and 3) being in a good health. These three elements are similar to single mothers living only with children. However, there was one more component mentioned by the latter group, i. e., the single mothers living only with children needed to have a relative or reliable people who can be trusted by their side in order to provide advices and supports in various matters which can be summarized as follows.

1) Effort to earn adequate income for a living:

Having sufficient money to live was a common need for both groups of single mothers. They put a great effort to find a good and lawful job in order to earn enough money for their living. Each day, single mothers tried to do various tasks or jobs, for instance, working as a salary worker during the day and trading or being a waitress during the night. This kind of habit reflects patience, perseverance and indomitability even though they only have fewer hours to rest. Their intention to work hard aimed only for earning sufficient money to live their lives as they wanted and expected.

However, some differences were observed between the two groups of single mothers. The single mothers living only with children appeared to put more effort in working than the single mothers living with children and relatives. This was mainly because of their condition of being the only person in a family who worked and earned income without any financial support from relatives.

2) Effort to provide higher education for their children:

In order to achieve the wellbeing in terms of need to provide good education of their children, both groups of single mothers had tried hard to find a way to send their children to a school and not to let the children work or help them earning money. The single mothers also taught their children to focus only on studying. Both groups of single mothers tried to save money and prioritized it for their children's education. This effort reflects their vision and realization of the importance of education for children's living in the future. It was very obvious in a group of single mothers living only with children that they prioritized education of their children in a very important position. However, with the limitations they faced, therefore, sometimes they

had to borrow some money, either from the bank loan system or informal moneylenders, to pay for their children's tuition fees.

3) Effort to stay healthy:

In order to achieve wellbeing with respect to being healthy and strong, both groups of single mothers shared the same approach. They paid attention to and showed concern with their own healthcare by allocating time to do exercise every day. Moreover, they kept their track on the annual health checking at the hospital and tried to get the illness healed as soon as possible. They also took care of nutrition by choosing healthy foods, having all five main food groups and avoiding unhealthy foods.

The difference in this term of effort to achieve wellbeing is that the single mothers living only with children had a time limit to spend on the exercise when compared with single mothers living with children and relatives because the first group of single mothers appeared to spend more time working than the other latter group. The latter group had their relatives to share some of their burden of caring their families.

4) Effort to have reliable and trustful people by their side:

This condition was found only in the single mothers living only with children as they did not have any relative or trusted individual who can support them. They study shows that they tried to associate with reliable and trustful colleagues who are able to leave children with from time to time when they are occupied with other things. Alternatively, some of them also decided to consult with staff of the Foundation for Slum Childcare or Duang Prateep Foundation that operated a childcare center in the community.

5.1.4 Conditions of Living of Single Mothers

The result of this study showed that two groups of single mothers had different living conditions according to their different resource profiles. This finding is in a accordance with the concept of resource profiles proposed University of Bath, United Kingdom, that explains the importance of various resources owned or accessed by each individual or household in achieving ones wellbeing. The fact that having access to various resources in different degrees by an individual or household often leads to different levels of development to achieve one's wellbeing. Therefore, in order to consider the wellbeing concept, the Resources Profiles Approach can be applied in

the analysis. This approach of analysis focuses on assessing having and accessing to various types of resources of each household together with how the resources were managed in order to satisfy the needs of the household members. By classifying into 5 categories; 1) material resources 2) human resources 3) social resources 4) cultural resources and 5) environmental resources. The results of the study revealed the differences between the two groups of single mothers according to conditions of these resources as follows. (Methawee Boonpitak, 2017)

1) Material Resources:

Single mothers living with children and relatives usually accumulated and possessed durable assets and material objects such as motorcycles, televisions, fridges, etc. The main reason behind this was because this group of single mothers were found to live in a big family with many members living together. Their overall family income was somewhat better than a group of single mothers living only with children as more one member worked for family earning. Therefore, it is necessary to possess more material objects and have the ability to afford for buying the aforementioned products without much difficulty.

Contrarily, the single mothers living only with children tended to accumulate or possess very few durable assets. This was because they had a small number of family members and they earn less income than the first group as only one person in each household worked to earn income. It was also observed that this group of single mothers adopted the Philosophy of Sufficiency Economy in their livings so they tried to limit their expenses which were considered as unnecessary.

2) Human Resources:

The single mothers living with children and relatives tended to have a low level of education. Therefore, they lacked knowledge and professional skills that limited their opportunities to have a good paid job. Most of them worked as vendors mainly selling food commodities to support their families. Doing this type of work made them independent in terms of time management to undertake their income earning activities. Although they also had another important duty to raise their children, this group of single mothers had their relatives to support them easing this duty as well as to advise them on various matters of their living. As their relationship's children and

relatives were quite strong, they seemed to be less stressful in taking their responsibilities.

Similarly, the single mothers living only with children also had a low level of education and lack of knowledge as well as professional skills. However, this group of single tended to work against time because they were the only ones who bear the burden of various matters on their own. With their responsibility of doing housework, working to earn income and taking care of children at the same time, they tended to worry in many different matters. They appeared to face with stress more than the first group of single mothers, as they had to compete with time limitation to deal with various tasks and responsibilities on their own.

3) Social Resources:

The nature of relationship among residents of the slum community is similar to other urban societies that are densely populated. Houses are mostly small and built very close to each other with no proper planning. They are most in poor conditions and unsafe for living in. However, single mothers living with children and relatives in the Phasuk Community tended to have good social relationships with their neighbors. They were generous and trusting each other. Therefore, the neighbors were helpful in looking after the single mothers' houses and taking care for their children. With this kind of relationship, there appeared to interact and do activities together with their family and neighbors frequently such as having dinner, organizing festive feasts in any festival, merit-making, etc. This resulted in of a better and stronger relationship between the single mothers and surrounding society when compared with the group of single mothers living only with children.

While the single mothers living only with children tended to have a looser relationships or interactions with their neighbors or the surrounding society as compared to the other group mentioned earlier. This main reason behind this were likely to associate with the family life cycle of most single mothers in this group as they were still in the stage which their children were still young and in school age. Thus, there was a burden of raising children which requires a lot of time. Since they acted as both parents and breadwinners at the same time, building a good relationship with neighbors and the surrounding society were almost impossible. Moreover, this group of single mothers had a personal attitude with paranoia. Therefore, they tended to prefer being

separated and isolated from the surrounding society. They behaved like a person with no groups or clans, and not joining the conversation with neighbors which then causes a lack of trust and negative thinking. Sometimes they assumed that their neighbors and the surrounding society criticize and talk about them and children in negative ways.

4) Cultural Resources:

Since the surrounding society has great economic, social and cultural developments as well as technology, therefore the Phasuk Community has changed and developed in accordance with the mainstream development. That is to say, the advancement of technology and transportation has reduced the importance of traditional and cultural ways of life. It was observed in this study that people in the community had rarely gathered socially to conduct religious activities, especially among Buddhist members, they did not attend dharma teaching and merit making regularly at the nearby temples. For Islamic religious activities, even though Muslims were observed to go to the nearby mosque located in the Khlong Toei Community, during daily prayers there appeared that only a few numbers attended congregated prayers because of the rushing lifestyle. Nine cases of single mothers living with children and relatives informed that they occasionally participated in religious and cultural activities, probably on an average of 2 - 3 times per month, excluding funeral ceremonies which were considered as socially crucial. On the other hand, the single mothers living only with children reported that they did not have much time to participate in any cultural activities at all. Throughout the year, they had attended around one or two traditional and religious events. Exception was found among Muslim single mothers as they informed to attend religious activities about 1 - 2 times a month.

5) Environmental Resources:

Both groups of single mothers possessed and had accessed to natural and environmental resources in quite similar ways, especially the communally owned land resource which was very limited for people in the Phasuk Community. Nevertheless, they had accessed the electricity and water supply provided by the government. As for the place for vending, which was the main livelihood activity for the majority of them, they regularly used the space at the roadside or on the footpath for setting up their stalls. They also used the public area of the community, which was designed as a multipurpose field to be used for various activities from time to time.

The situation was slightly different among single mothers living only with children. Most of them realized the importance of land resources. They rented space for commercial purposes in quite an established way with a proper and secured condition. For other purposes, of the single mothers in this group also indirectly used community environmental resources. They used the shading under the trees as a place for seating and recreation and also use some spaces around the residential area for cultivation of some vegetables such as chili, kaffir lime, lime, etc.

5.1.5 Living Strategies of Single Mothers

Most of single mothers in the Phasuk Community has simple livelihood strategies which did not depend much educational qualifications and professional skills. Most of them preferred to work as a vendor of both consumer goods and products such as plastic products, products imported from China, street foods and drinks, etc. A few of them worked as salary workers such as foundation officers, housewives in schools and hotels, etc. Entering into these occupations were by chances as the common work like vendors were quite easy to start under the urban environment and did not require high capital to invest. As most of them had limited educational backgrounds, they tended to keep hold of the principle of diligence, patience and not being picky when choosing a job.

According to the interview with key informants and selected cases of single mothers, to the following conclusions can be made. The livelihood efforts of the single mothers in this community appeared to be following “3F” strategies. These 3F stand for “Fighting, Flexible and Family Oriented” as explained in following paragraphs.

1) Fighting: The single mothers tried very hard to fight for making their living in order to achieve wellbeing. They worked hard, and did not give up even facing difficulties or tiredness in order to earn money to raise their children and support their beloved families.

2) Flexible: This means that being flexible and adaptable in their living and working. The single mothers showed their flexibility in managing their work. They did not choose a job, but tried to find ways to adjust themselves to every possible work in order to earn money they needed most.

3) Family Oriented: They appeared to prioritize their family wellbeing over other matters. The single mothers tried to work hard and live a life by concerning the wellbeing of their families. Raising children appeared as the first priority of all single mothers. They also wished everyone in their families to have adequate resources to live well.

It is clear from the findings in this study that the single mothers in this community lived on the basis of essential conditions consisting of their own abilities, self-funded assets which are quite limited, both in the form of financial and social capitals, and activities that fulfill various needs. It was noticeable that the lack of education of the single mothers slightly affected their abilities to make a living and achieve wellbeing. However, the single mothers seemed to have a vision of investing in education for their children to increase their family potential in the future with the aim to improve their children's capabilities to achieve wellbeing by means of getting a good job with better income. Based on this reason, most single mothers tried to encourage their children to attain a higher level of education. This reflects their effort to adapt livelihood strategies which could lead to wellbeing as they desired and expected.

5.2 Discussion

According to the abovementioned results of the study on various issues, they can be discussed in the following paragraphs.

1) The definition of wellbeing according to two groups of single mothers referred to obtaining sufficient income for a living, live a freedom life and have abilities to satisfy various needs of themselves and their families in order to live a happy life. This definition is in accordance with Professor Amartya Sen's statement (Sen, 1985). He states that happiness is reached as a person has options and freedom to live in order to achieve success in one's life. By this statement, happiness is part of wellbeing. Considering this research findings in Phasuk Community, the wellbeing of single mothers in this community consists of several components covering economic status, health condition, an education of the children, and family relationships. Some of these elements can be measured in a concrete way while some are difficult to measure

because they are abstract and related with the feeling and consciousness of each individual. This is consistent with the wellbeing definitions by many scholars such as Salinee Thepsuwan (2007), and Frey and Stutzer (2002), who divide wellbeing into 2 dimensions: objective dimension and subjective dimension. Both dimensions are related to each other. Considering the living conditions of single mothers by diving into two groups, it was found that single mothers living with children and relatives appears to be happier than the single mothers living only with children. This can be explained that the single mothers living with children and relatives seem to have a loving and bonded family. They obtain happiness as they live together with those who love and care them. Their family members often support one another in various matters. This is in line with Office of the National Health Commission (NSO) (2005) which describes that the inner happiness of each person is very important. It relates to various factors in life including the relationship among human beings and basic needs which include the four basics of human needs, stability in life, love and warmth in a family, good environment and strong communities. At the same time, it can also be affected by external factors such including the overall social and economic changes. Despite some similarities, some differences were also found among single mothers living only with children that make them less happy than the first group. This was due to the lack of people who have love and understanding their way of family life. They also lack motivation and encouragement to fight against the obstacles in their lives. Additionally, the achievement of wellbeing can also be explained by considering the resource conditions based on the resource profiles concept proposed by scholars from the University of Bath, United Kingdom (Buapun Promphakping et al., 2007) which includes material resources, human resources, social resources, cultural resources and environmental resources. By determining their resource profiles, clearly the single mothers living with children only seemed to have less social and material resources as compared to the other groups.

2) Most single mothers adopted livelihood strategies to achieve wellbeing by means of working hard and having more than one occupation at the same time. The main reason for doing this was to respond to their need to earn income sufficient for living. In order to do this, it requires diligence and patience. This concept is consistent with the concept of Basic Human Need (BHN) as Buapun Promphakping

(2006) has explained. BHN comes from the belief that each person has a common and indispensable set of needs, that is, the basic human needs. When this perspective arises, it is imperative to distinguish between "need" and "desire". According to Doyal (1995) who proposed the theory of human needs, he describes all human needs that are common can be called universal needs. In this sense, the need for money of single mothers in this community are a global need. A universal need is different from "a desire" which refers to the goal of the individual's life which may not always necessary and can be different between societies and cultures. The concept of universal needs forms the basis of humanity according to the belief that if this kind of needs is not fulfilled, it will be seriously harmful to human life, that is, the reason why it is also called "basic human needs". Although single mothers in the studied community appeared to have low income due to their low level of educational qualifications, they tried to adjust their livelihood strategies according to the economic and social conditions as well as their abilities and knowledge which were somewhat limited. This finding is in line with findings of many scholars who have studied the livelihood strategies in capitalist societies, including Max Weber. Max Weber has studied and summarized that the way of life that adjusted well with capitalist paths and became the main way of life could not have been solely based on the idea of an individual. On the contrary, it must arise from the similar way of life of all people in the society (Weber, 1905). A study by Chambers and Conway (1992) shows that livelihood is subject to several key conditions, including the abilities of a person, assets and activities he/she undertake to make a living. In addition, they point out that the lack of education can lead to lower levels of ability or human capital. However, investing a part of one's assets for education can help raise one's living standard, as it leads to the achievement of specialization which has a positive impact on household livelihood in terms of increasing one's ability of adapting livelihood strategies. Based on findings regarding livelihood strategy adaptation of single mothers in this study, the researcher names "3F" livelihood strategies which cover: 1) Fighting, meaning that single mothers had to struggle, work hard, and surrender to difficulties or weariness in order to earn money to support their children and beloved families; 2) Flexible, being flexible or adaptable in their work as they tried not to choose a job within their limitations; and 3) Family Oriented, as they were obviously seen from the realization of the importance of their

family wellbeing. The single mothers in this community were found to work hard because they concern the wellbeing of the family members, especially their children who have the first place in the priority.

5.3 Recommendations

From this study of the wellbeing of single mothers in a slum community in Bangkok, there are recommendations which can be divided into 2 main topics as follows;

5.3.1 Policy Recommendations

1) Relevant organizations in both government and private sectors should encourage single mothers to develop knowledge and additional skills in a wider range of careers by providing short courses related to career development that suit the needs and background of single mothers. Thus, single mothers can learn and apply the knowledge develop their own livelihood dynamically or to properly adapt livelihood strategies in order to increase their incomes and live in a better life.

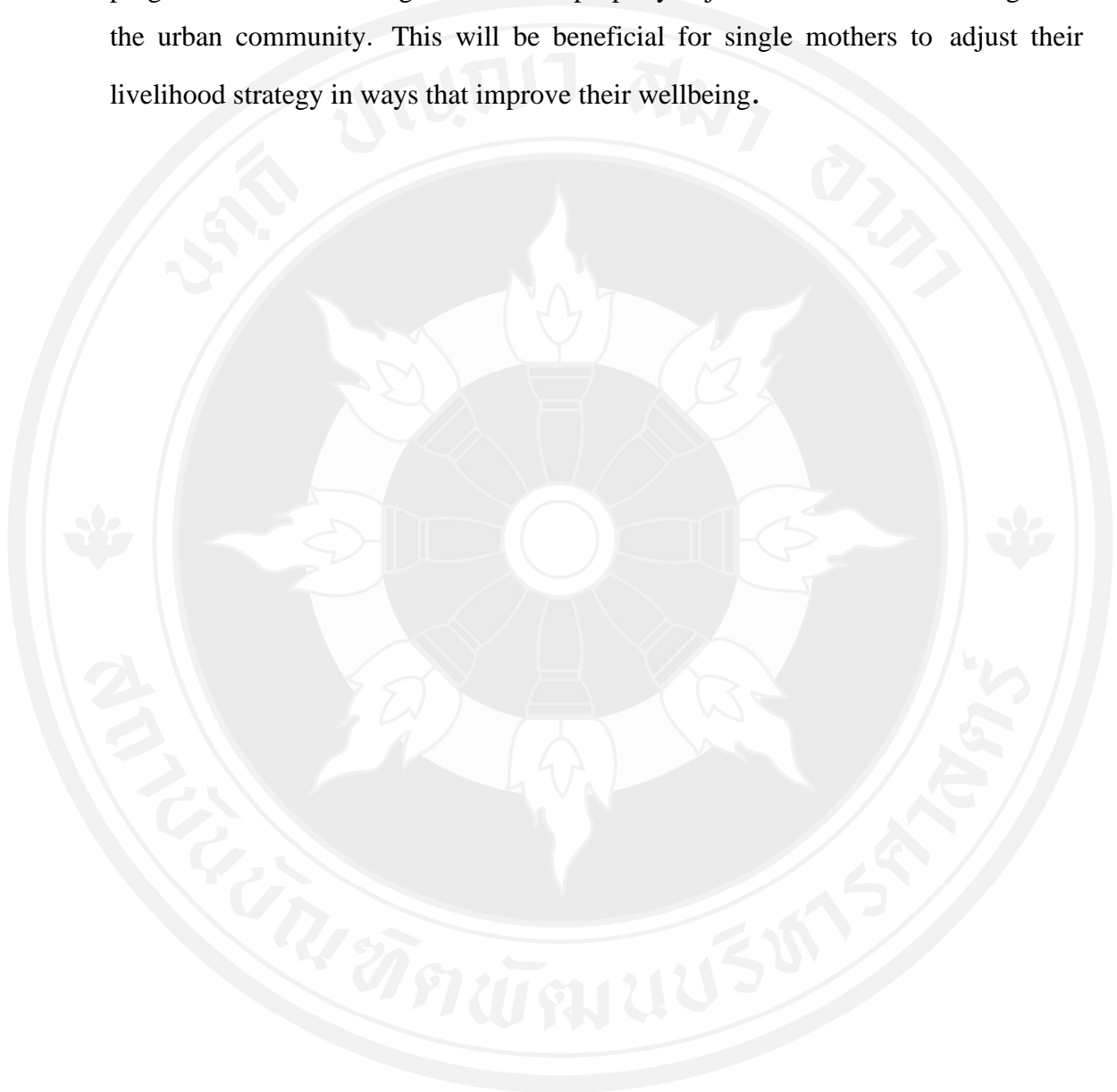
2) Solutions to the wellbeing of single mothers, a part from the use of policies and / or measures, the governmental and non-governmental organizations should encourage single mothers to apply the Philosophy of Sufficiency Economy in their living and develop ways to earn for a living that promote wellbeing in the context of poor urban communities. This means that they should know how to live a balanced life through by managing their income and expense wisely and adjusting their livelihood strategies fairly while living in urban society.

5.3.2 Recommendations for Future Research

1) There should be more research on wellbeing of single mothers conducted in other communities both in Bangkok and other provinces. The researchers should study the wellbeing of single mothers in various communities in order to be able to formulate comprehensive policies to support single mothers as well as considering ways to broadly promote the wellbeing of single mothers. The research should concern and focus on the problems and needs of single mothers under the

different social and cultural contexts. Furthermore, various research methodologies should be employed, preferably a mixed method approach should be used in order to provide substantial and more reliable information in various dimensions.

2) There should be research on the design of development of vocational training programs suitable for single mothers to properly adjust their livelihood strategies in the urban community. This will be beneficial for single mothers to adjust their livelihood strategy in ways that improve their wellbeing.

BIBLIOGRAPHY

- Administrative Department, K. T. D. O. (2019). *Civil defense volunteer activity Support Project*. Retrieved from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER029/GENERAL/DATA0001.00001784.PDF>
- Anon Araphapirom. (1973). *Thai society, culture and traditions* (2nd ed.). Bangkok: Odeon Store.
- Apichat Chamrasritthirong, Pramote Prasartkul, & Panya Chulert. (2010). *Situation of Thai Mental Health: Social Reflection*. Nakhon Pathom Province: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Awae Masae. (2015). Enhancing Sustainable Rural Livelihood through Community-based Development. *Journal of Social Development (JSD)*, 17(1), 22.
- Bohannan, P., & Bernard, J. (1970). *Divorce and After*. United States: Doubleday.
- Brooks, C. (2008). *Introductory econometrics for finance* (2nd ed.). United Kingdom: Cambridge University Press.
- Buapun Promphakping. (2006). Well-being: Concepts and research issues. *Journal of Human Sciences and Social Sciences, Khon Kaen University* 23(2), 31.
- Buapun Promphakping. (2012). Wellbeing. *Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Khan University* 29(2), 23-50.
- Buapun Promphakping, Nilwadee Promphakping, Phayao Nakham, Ketsaraporn Arsenal, Phattharaphon Sriprom, & Pornpen Punkham. (2007). *Political economics on cigarette control*. Retrieved from Bangkok:
- Bureau of Women and Family Affairs. (2005). *Annual Report Year 2005*. Retrieved from Bangkok:
- Campbell, A., Converse, P. E., E., W., & Stokes, D. E. (1980). *The American voter*. United States: University of Chicago Press.

- Campbell, D. T. (1967). Stereotypes and the perception of group differences. *American Psychologist*, 22(10), 817-829
- Carter, B., McGoldrick, M., Garcia-Preto, & N. (1999). *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family and Social Perspectives*, (3rd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Chai Bodhisita. (2009). *Science and Arts of Qualitative Research*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing
- Chamnong Adiwatassit, Saowakon Suthasawat, Chaliew Rerk Rujipimon, Prapee Wiriyasomboon, Suda Piromkaew, & Suraphan Phecharapa. (2002). *Sociology* (14 ed.). Bangkok: Kasetsart University.
- Chaninat Wattana, & Pennapha Koolnaphadol. (2015). The Effects of Narrative Counseling Theory on Emotional Expression of Male Adolescents from Single Mother Families. *Research Methodology & Cognitive Science*, 13(1), 15.
- Chiranan Pimthavorn, Sophataree Na Thalang, & Ornadda Chinasri. (2013). Character and lifestyle of mothers in Single mother family. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 40(1), 85-97.
- Chollada Jarusrichaikun. (2012). Being a single parent with quality. *Journal of Bureau of Mental Health Development*.
- Cholthida Kaewjinda. (1997). *Evaluation of the Khlong Toei Community Housing Project*. (Master of Engineering). Kasetsart University, Bangkok.
- Chonthicha Kaewchinda. (1997). *Evaluation of Khlong Toei Community Housing Project*. (Doctor of Philosophy). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Damrongsak Kaewpheng. (2013). *Community*.
- Diener, E., Suh, E. M., E., L. R., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Doyal, L., & Gough, I. (1991). *A Theory of Human Need*. United Kingdom: Basingstoke and London; McMillan.

- Duang Prateep Foundation. (2017). Origins of the Duang Prateep Foundation. Retrieved from http://dpf.or.th/en/autopagev4/show_article.php?auto_id=10
- Dusita Ketphet. (2001). *Formation and Characteristics of Low Income Communities in Mueang Chanthaburi District*. (Master of Public Administration). Burapha University, Chonburi.
- Duvall, E. M., & Miller, B. C. (1985). *Marriage and family development* (6 ed.). New York: Harper & Row.
- Ellis, F. (2000). *Rural Livelihoods and Diversities in Developing Countries*. Oxford: Oxford University Press.
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Baldwin, L. M. (1982). McMaster Model of Family Functioning: A view of the normal family. *Normal family processes* 115-141.
- Firth, A. (1998). *Discourse & Society* (Vol. 9): Aalborg University.
- Foundation for Slum Child Care. (2019). Founders of Foundation for Slum Child Care. Retrieved from <http://www.fssc.or.th/eng/founders.html>
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2002). What can economists learn from happiness research? *Journal of Economic literature* 40(2), 402-435.
- Gardner, J., & Oswald, A. J. (2005). *Money and mental health: A study of medium-sized lottery wins*. United Kingdom.
- Gasper, D. (2005). Subjective and Objective Well-Being in Relation to Economic Inputs: Puzzles and Responses. *Review of Social Economy (Rev Soc Econ)*, 63(2), 177-206.
- Hill, R., & Hansen, D. A. (1960). The Identification of Conceptual Frameworks Utilized in Family Study. *Marriage and Family Living*, 22(4), 299-311.
- Jumpanyarach, W. (2011). *Single-parent Families in Bangkok, Thailand: Factors Affecting Children Living in Single-parent Families*. (Doctor of Philosophy in Sociology). University of Kentucky University of Kentucky Libraries.

- Jones-De Weever, A. A. (2005). When the spirit blooms: Acquiring higher education in the context of welfare reform. *Journal of Women, Politics & Policy*, 3, 113-133.
- Kakwani, N., Khandker, S., & Son, H. H. (2004). *Pro-poor growth: concepts and measurement with country case studies Brazil*. International Poverty Centre.
- Kakwani, N., Wagstaff, A., & Doorslaer, E. V. (1997). Socioeconomic inequalities in health: measurement, computation, and statistical inference. *Journal of econometrics*, 77(1), 87-103.
- Kanokporn Saengkaew. (1999). *Changes in communities after dismantling: 70 rai of development village communities, Klong Toey*. (Master of Social Sciences). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Kanokrat Sittibus. (2014). *Roles and communication of single mothers in Thai society*. (Master of Social Sciences). Chulalongkorn University,
- Khan, L. P., & Brown, S. W. (2003). Regulation of the resistance to nematode parasites of single- and twin-bearing Merino ewes through nutrition and genetic selection. *Veterinary Parasitology*, 114(1), 15-31.
- Kingthong Kijjannor. (2014). *Happiness of people in Chanthaburi Municipality. Chanthaburi Province*. (Master of Social Sciences for Development). Rambhaibarni Rajabhat University, Bangkok.
- Klong Toey Environmental Conservation Group. (2019). *Garbage2Egg*.
- Kongsakon Kavinraweekun. (2002). *Creating the body of a Thai citizen in the period of Field Marshal Pibulsongkram 1938-1944 Constructing the body of Thai Citizens during the Phibun Regime of 1938-1944*. (Master of Sociology and Anthropology). Thammasat University, Bangkok.
- Layard, R., Nickell, S., & Jackman, R. (2005). *Unemployment: macroeconomic performance and the labour market*. United Kingdom: Oxford University Press
- Makha Khittasanga. (2003). Gender equality A new dimension of planning strategy. *Brochure of the Center for the Study of Female and Male Role*, 29.

- Malee Jirawattanan. (2002). *The process of becoming a single-mother family*. (Master of Social Science). Thammasat University, Bangkok.
- McGarrigle, T., & Walsh, C. A. (2011). Mindfulness, self-care, and wellness in social work: Effects of contemplative training. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 30(3), 212-233.
- Merton, R. K. (1980). *Sociology of science and sociology as science*. United States: Columbia University.
- Methawee Boonpitak. (2017). *The well-being of elderly people and industrial development in Plaeng Yao District, Chachoengsao Province*. (Master of Arts (Social Development Administration)). National Institute of Development Administration Bangkok.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2004). *Percentage of households Classified by household type and by region, 2004 classified by certain characteristics of household and by region, 2004*. Retrieved from Bangkok:
- Morrison, W., Roelants, G. E., Mayor-Withey, K. S., & Murray, M. (1978). Susceptibility of inbred strains of mice to *Trypanosoma congolense*: correlation with changes in spleen lymphocyte populations. *Clinical and experimental immunology*, 32(1), 25.
- Natchaleeya Tavorn. (2015). *A study of empowerment process form single mothers to be volunteers*. (Master of Social Sciences). Thammasat University, Bangkok.
- National Housing Authority, K. T. (2020). About National Housing Authority, Khlong Toei. Retrieved from <https://www.nha.co.th/information/>
- National Statistical Office. (2012). *Annual Report 2012*. Retrieved from Bangkok:
- Nisa Chuto. (2002). *Qualitative Research* (2 ed.). Bangkok: Mats Point Company Limited.
- Nisa Chuto, Wimon Siricharnvech, Khattiya Karnasuta, & Thanya Sanitwong Na Ayudhya. (2002). *Education for measures to help children who are struggling due to having only single parent*. Retrieved from Bangkok:

- Nithi Eowsriwong. (1993). *National education and local wisdom*. Bangkok: Amarin Print.
- Nongnooch Chantaraprathet. (2001). *Characteristics and occurrence of slums in the eastern region: a case study of the Chonburi Municipality*. (Master of Public Administration). Burapha University, Chonburi Province.
- Nordhaus, William, Tobin, & James. (1972). *Economic Research: Retrospect and Prospect* (Vol. 5). United States: National Bureau of Economic Research, Inc.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (1997). the National Economic and Social Development Plan since 1997. Retrieved from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=develop_issue&nid=3783
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2003). *Annual Report 2003*. Retrieved from
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2004). *Annual Report 2004*. Retrieved from Bangkok:
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2005). *Annual Report 2005*. Retrieved from Bangkok:
- Pakamas Nantajeewarawat. (2011). *A Study and Development of Successful Family Functioning Through School-Based Family Counseling*. (Doctor of Education Degree in Counseling Psychology). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- Pangpond Rakamnuaykit, & Phiriya Pholphirun. (2007). *Happiness from Social Capital: A Case of Study from a Sample Group in Kanchanaburi Province*. Retrieved from Bangkok:
- Parichat Walaisathien. (2006). *Community Learning Process and Knowledge Management*. Retrieved from Bangkok:
- Pat Sukamnong. (2001). *Community health* (5 ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.

- Payao Ruenruay. (2019). *The Development of Single Mother Inner Strength's Enhancement Models Based on Narrative Counselling* (Philosophy of Doctor). Burapa University, Burapa University.
- Penkha Lapying. (2009). *Health Promotion: Concepts, Principles and Strategies*. Nonthaburi: Thai Health Security Research Office.
- Phra Dharmapitaka. (2006). *Life, work, principles*. Bangkok: Thammapha.
- Pinkeaw Luangaramsri. (2010). Adolescent Culture. *Journal of Social Science, Chiang Mai University*, 22(1), 25-54.
- Pinyo Thongdee. (2009). Family and family institution. Retrieved from <http://human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/04.htm>.
- Pornpen Pankham. (2009). *Wellbeing of the Isan Migrant Household*. (Master of Arts). Khon Kaen University, Khon Kaen Province.
- Prapit Boranmoon, Piyalak Pothiwan, & Phattakorn Satsanasupin. (2019). Politics on Thai Buddhist Bhikkhunis' Social Movements. *Governance Journal*, 8(1).
- Public Relations Office, R., Khon Khan. (2016). *Thai Society*. Retrieved from Khon Khan.
- Rosesarin Grey. (2013). *The happiness index of Chainat Province*. Bangkok: Mahidol University.
- Royal Academy. (1999). *The Dictionary of the Royal Institute of Thailand B.E.2525*. Bangkok: Nanmee Books Publications.
- Royal Academy. (2014). *Dictionary of Sociology Terms*. Bangkok: Thammasat and Politics Division.
- Sacks, D. W., Stevenson, B., W., & J. (2010). Subjective Well-Being, Income, Economic Development and Growth. Retrieved from <https://EconPapers.repec.org/RePEc:nbr:nberwo:16441>
- Salinee Thepsuwan. (2007). *Thai well-being composite index: The importance of people participation*. (Master of Arts). Mahidol University, Bangkok.

- Samrit Kwanphon. (2010). *Relationship between study factors and the competency of professional nurses as a nanny nurse in a pediatric clinic of graduate nursing students. Sri Maha Sarakham College of Nursing*. Maha Sarakham Province: Sri Maha Sarakham College of Nursing.
- Sanders, I. T. (1958). *Community Welfare Organization*. New York: Thomas Y Crowell Company.
- Sanit Samakarn. (1995). *Cultural change and social development*. Bangkok: Bangkok: Institute of Development Administration.
- Sen, A. (1985). Well-being, Agency and Freedom: The Dewey lectures 1984 *The Dewey lectures 1984*, 82(4), 169-221.
- Sikha Asia Foundation. (2019). About Us. Retrieved from <https://www.sikkha.or.th/en/about-us/>
- Smith, C., & Dressler, H. (2013). Food choice, eating behavior, and food liking differs between lean/normal and overweight/obese, low-income women. *Appetite*, 65, 145-152.
- Social Development and Human Security Law. (1994). *the National Housing Authority Act, B.E. 2537 (1994) and the amendment (No. 2) B.E. 2550 (2007)*. Thailand: Social Development and Human Security Law,
- Sonthaya Phonsri. (2013). *Development of abilities of individuals and groups* (2 ed.). Bangkok: Odeon Store.
- Suchada Soison. (2010). *Psychological experiences of single parents in child rearing : a qualitative study*. (Master of Arts). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Supattra Supapap. (1982). *Thai society and culture: family values, religion, traditions*, Bangkok. Bangkok: Thai Wattana Panich Printing Co., Ltd.
- Supot Denduang, Nathrudee Denduang, Phronpirin Inso, & Pattama Kuanmueangtai. (2017). *The children that no one wants with injustice in society*. Retrieved from Bangkok:

Sznitman, R., S., Reisel, L., & Romer, D. (2011). The neglected role of adolescent emotional well-being in national educational achievement: Bridging the gap between education and mental health policies. *Journal of Adolescent Health* 48(2), 135-142.

Talcott, J. G. (1955). *U.S. Patent No. 2,708,012*. Washington, DC: U.S.: U.S. Patent and Trademark Office.

The Bureau Of Registration Administration. (2017a). Divorce Registration Number Statistics Report Year 2017. Retrieved from <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/new/staticDivorce.php>

The Bureau Of Registration Administration. (2017b). Marriage and Divorce Statistics 2006 - 2016. Retrieved from <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/new/staticDivorce.php>

The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress (CMEPSP). (2008). *The Stiglitz-Sen-Fitoussi Commission* French Government

The Human Development Foundation (Mercy Centre). (2019). History of Mercy Centre. Retrieved from <http://mercycentre.org/new/th/index.php?page>

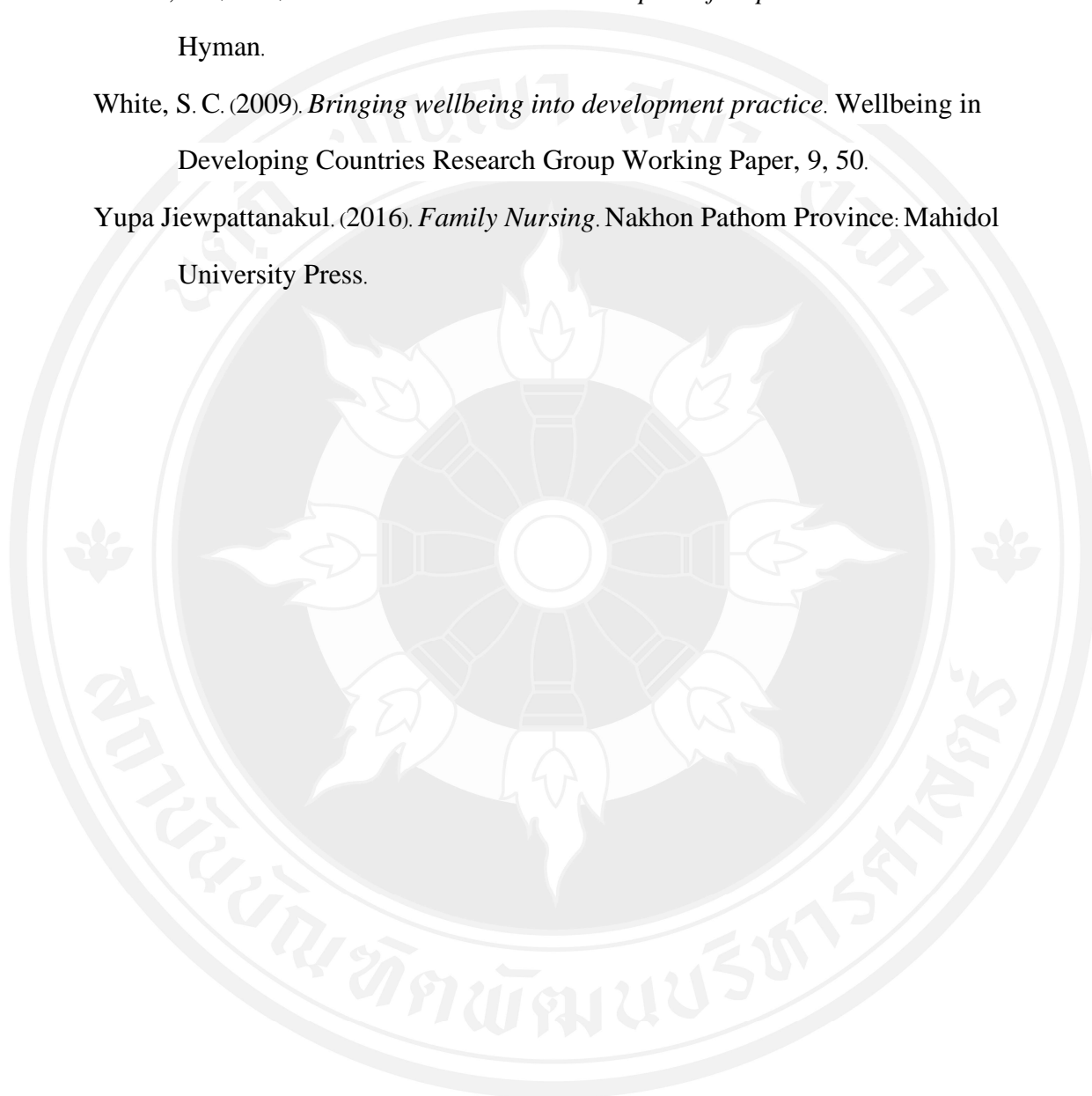
The National Health System Reform Office. (2005). *Summary of proposals, policies and strategies for a well-being From the National Health Assembly 2005*. Nonthaburi Province: The National Health System Reform Office,.

Thongdeng Chomvisan. (2013). *The well-being of the elderly in a community of Phonehong District Vientiane Province, Lao PDR*. (Master of Arts). Khon Kaen University, Khon Kaen Province.

UNDP. (1990). *Human Development Report 1990: Concept and Measurement of Human Development*. Retrieved from <http://www.hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1990>.

United Nations. (1989). *General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989*. United States: United Nations

- Uthaikan Thanapet. (2009). *Empowerment of families at risk on mental health problems in Charoenrat Sub-district, Mae Chai District, Phayao Province*. (Master of Education). Chiang Mai University, Chiang Mai Province.
- Weber, M. (1905). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London Unwin Hyman.
- White, S. C. (2009). *Bringing wellbeing into development practice*. Wellbeing in Developing Countries Research Group Working Paper, 9, 50.
- Yupa Jiewpattanakul. (2016). *Family Nursing*. Nakhon Pathom Province: Mahidol University Press.

APPENDICES

Appendix A

Certificate of Approval

COA No. 2019/0017

Protocol ID No. ECNIDA 2019/0023

เอกสารรับรองโครงการวิจัย
Certificate of Approval

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ขอรับรองว่าโครงการวิจัยตามที่ระบุด้านล่างได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย และได้รับการรับรองตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ ประกาศเฮลซิงกิ แนวทางการปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี และรายงานเบลมอนต์

This is to certify that the research project identified below has received an approval on human research protection by the Ethics Committee in Human Research, National Institute of Development Administration, which is in full compliance with international guidelines of human research protection such as Declaration of Helsinki, CIOMS Guidelines, and the Belmont Report.

ชื่อโครงการ: ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
Project title: Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community

ผู้วิจัยหลัก: นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
Principal Investigator: Miss Thawanrat Mairattanachaichan

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแอส
Advisor: Assistant Professor Dr. Awae Masae

สังกัด: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Affiliation: School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration

ประเภทการพิจารณา: การพิจารณาแบบเต็มคณะ
Type of Protocol Review: Full Board Review

(ศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สেনาสู)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Chairperson of the Ethics Committee in Human Research,
National Institute of Development Administration

วันที่รับรอง: 10 ตุลาคม 2562
Approval Date: October 10th, 2019

วันหมดอายุการรับรอง: 9 ตุลาคม 2563
Expiration Date: October 9th, 2020

COA No. 2020/0046

Protocol ID No. ECNIDA 2019/0023

เอกสารรับรองโครงการวิจัย
Certificate of Approval

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ขอรับรองว่าโครงการวิจัยตามที่ระบุด้านล่างได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับการรับรองตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ ประกาศเฮลซิงกิ แนวทางการปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี และรายงานเบลมอนต์

This is to certify that the research project identified below has received an approval on human research protection by the Ethics Committee in Human Research, National Institute of Development Administration, which is in full compliance with international guidelines of human research protection such as Declaration of Helsinki, CIOMS Guidelines, and the Belmont Report.

ชื่อโครงการ: ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
Project title: Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community

ผู้วิจัยหลัก: นางสาวจวีรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
Principal Investigator: Miss Thawanrat Mairattanachaichan

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส
Advisor: Assistant Professor Dr.Awae Masae

สังกัด: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Affiliation: School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration

ประเภทการพิจารณา: การพิจารณาแบบเต็มคณะ
Type of Protocol Review: Full Board Review

(ศาสตราจารย์ ดร.กัญญาณี เสนาสุ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Chairperson of the Ethics Committee in Human Research,
National Institute of Development Administration

วันที่รับรอง: 10 ตุลาคม 2563
Approval Date: October 10th, 2020

วันหมดอายุการรับรอง: 9 ตุลาคม 2564
Expiration Date: October 9th, 2021

Appendix B

Research interview

ชุดที่ 1 กรณีศึกษา (แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน)

แบบสัมภาษณ์กรณีศึกษาเพื่อการวิจัย
เรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
เพื่อการวิจัยในหัวเรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล คือ แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรเพียงลำพัง และแม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตรที่อาศัยอยู่กับญาติ ในชุมชนพัฒนา 70 ไร่
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปศึกษาทำความเข้าใจกับความหมายของความอยู่ดีมีสุขรวมถึงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึก
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์กรณีศึกษาชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบให้ตอบบรรยายตามความคิดเห็นมี 8 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และวิถีการดำรงชีพของแม่เลี้ยงเดี่ยวประกอบด้วย อาชีพ การทำงาน ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยอยู่กับบุตรเพียงลำพังหรืออาศัยอยู่กับเครือญาติ

ตอนที่ 2 ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทรัพยากรและการบริโภค (กระบวนการแปลงทรัพยากรเพื่อความเป็นอยู่อย่างมีความสุข)

ตอนที่ 3 ความหมายของความอยู่ดีมีสุขและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุข

ตอนที่ 4 วิธีการ/ความพยายามเพื่อให้บรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข

ตอนที่ 5 การบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข ความพึงพอใจในชีวิต คุณค่าและเป้าหมาย

ตอนที่ 6 อุปสรรคในการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขดังที่คาดหวังไว้

ตอนที่ 7 การช่วยเหลือหรือที่ได้รับการช่วยเหลือทั้งงานในชุมชนและหน่วยงานนอกชุมชน และลักษณะความช่วยเหลือที่ต้องการเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุข

ตอนที่ 8 ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ชุดที่ 1 กรณีศึกษา (แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน)

-2-

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา อาชีพ การทำงาน หน้าที่

ความรับผิดชอบ

1. ชื่อ – สกุล.....
2. เชื้อชาติ.....
3. ศาสนา.....
4. อายุ.....
5. การศึกษา.....
6. สถานภาพ.....
7. อาชีพ.....
8. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ.....

ตอนที่ 2 ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทรัพยากรและการบริโภค

1. ความเป็นอยู่ กิจวัตรประจำวันในปัจจุบันของท่านเป็นอย่างไรบ้าง
.....
2. โปรดเล่าถึงลักษณะการทำงาน วิธีการหาเลี้ยงชีพของท่านในอดีตและ ปัจจุบัน
.....
3. ท่านใช้อะไรบ้าง (ทรัพยากร) ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ
.....
4. ทรัพยากรเหล่านี้ท่านได้มาอย่างไร
.....
5. ปัญหาและอุปสรรคต่อการหาเลี้ยงชีพและการดำรงชีวิตของท่านและบุตรมีอะไรบ้าง
.....

-3-

ตอนที่ 3 ความหมายของความอยู่ดีมีสุขและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุข

1. คำว่า “ความอยู่ดีมีสุข” สำหรับท่านคืออะไร
.....
2. ท่านมีความคาดหวังอะไรบ้างที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุข
.....
3. ท่านคิดว่าเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนทั่ว ๆ ไป คืออะไรบ้าง
.....
4. ท่านคิดว่าเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของตัวท่านมีอะไรบ้าง
.....
5. มีหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนใดบ้างที่เข้ามาช่วยเหลือเจือจุนท่านในแง่ความเป็นอยู่ การหาเลี้ยงชีพ หากมีโปรดอธิบาย
.....

ตอนที่ 4 วิธีการ/ความพยายามเพื่อให้บรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข

1. ท่านมีวิธีการใดบ้างเพื่อให้บรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขตามที่ท่านคาดหวังไว้
.....
2. ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่ท่านได้พยายามทำเพื่อให้บรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขตามที่ท่านคาดหวังไว้
.....
3. ท่านคิดว่าคนในชุมชน หรือหน่วยงานใดบ้างที่จะสามารถผลักดันให้ท่านบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขตามที่ท่านคาดหวังไว้
.....

ตอนที่ 5 การบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข ความพึงพอใจในชีวิต คุณค่าและเป้าหมาย

1. ความพึงพอใจในชีวิตมีอะไรบ้างและอยากให้เกิดสิ่งใดบ้างในชีวิตของท่านและบุตรในอนาคต
.....

ชุดที่ 1 กรณีศึกษา (แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน)

-4-

2. ท่านคิดว่าปัจจุบันนี้ท่านมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต การหาเลี้ยงชีพ ความอยู่ดีมีสุขเพียงใด

.....

3. ท่านคิดว่าแนวทางใดที่จะช่วยให้ท่านและบุตรบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข

.....

ตอนที่ 6 อุปสรรคในการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขตามที่คาดหวังไว้

1. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีพของท่านมีอะไรบ้าง

.....

2. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคที่จะขัดขวางต่อการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของท่านคืออะไร

.....

3. ท่านคิดว่าอะไรคืออุปสรรคต่อการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขตามที่ท่านได้คาดหวังไว้

.....

ตอนที่ 7 การช่วยเหลือหรือที่ได้รับการช่วยเหลือทั้งงานในชุมชนและหน่วยงานนอกชุมชนและลักษณะความช่วยเหลือที่ต้องการเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุข

1. ปัจจุบันท่านได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้ท่านสามารถดำรงชีพอย่างอยู่ดีมีสุขอะไรบ้าง

.....

2. จากข้อที่ 1. หากท่านได้รับการช่วยเหลือท่านได้รับการช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง และเป็นไปในลักษณะใด

.....

3. ท่านคิดว่าปัจจุบันคนในชุมชนและหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

ชุดที่ 1 กรณีศึกษา (แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน)

-5-

ตอนที่ 8 ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....ถึง.....

ชุดที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย
เรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
เพื่อการวิจัยในหัวเรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ของชุมชนพัฒนา 70 ไร่
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปศึกษาทำความเข้าใจกับความหมายของความอยู่ดีมีสุขรวมถึงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึก
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบให้ตอบบรรยายตามความคิดเห็นมี 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา อาชีพ การทำงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพของคนในชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ประกอบด้วย จำนวน ลักษณะบ้านที่อยู่ ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทรัพยากรและการบริโภค

ตอนที่ 4 ความหมายของความอยู่ดีมีสุขรวมถึงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ตอนที่ 5 การบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนและอุปสรรคในการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว

ตอนที่ 6 การช่วยเหลือที่มีต่อการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว แนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ชุดที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

-2-

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา อาชีพ การทำงาน หน้าที่
ความรับผิดชอบ

1. ชื่อ - สกุล.....
2. เชื้อชาติ.....
3. ศาสนา.....
4. อายุ.....
5. การศึกษา.....
6. สถานภาพ.....
7. อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพของคนในชุมชน

1. การดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของคนในชุมชนในอดีตเป็นอย่างไร
.....
2. การดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของคนในชุมชน ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไร แตกต่างจากในอดีต
มากน้อยเพียงใด
.....
3. แนวโน้มการดำเนินชีวิตและการดำรงชีพของคนในชุมชนในอนาคตจะเป็นอย่างไร
.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ประกอบด้วย จำนวน ลักษณะบ้านที่อยู่
ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทรัพยากรและการบริโภค

1. แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนมีจำนวนเท่าไร
.....

ชุดที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

-3-

2. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของแม่เลี้ยงเดี่ยวเหล่านี้เป็นอย่างไรบ้าง มีความแตกต่างไหมระหว่างผู้ที่อยู่โดยลำพังเทียบกับผู้ที่อยู่กับเครือญาติ
.....
3. แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพอะไร หาเลี้ยงชีพอย่างไร
.....
4. แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนส่วนมากอาศัยอยู่ลำพังหรือกับเครือญาติ
.....
5. บ้าน/ที่พักอาศัยของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนมีลักษณะอย่างไร
.....
6. แม่เลี้ยงเดี่ยวในปัจจุบันได้รับการสนับสนุน/ช่วยเหลือจากชุมชน และ/หรือหน่วยงานต่าง ๆ ด้านใดบ้าง
.....

ตอนที่ 4 ความหมายของความอยู่ดีมีสุขรวมถึงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

1. คำว่า “ความอยู่ดีมีสุข” ท่านเข้าใจว่าหมายถึงอะไร
.....
2. เมื่อพูดถึง “เงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุข” คิดว่ามีอะไรบ้าง
.....
3. เงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของบุคคลทั่ว ๆ ไป ในชุมชนเหมือนกันหรือแตกต่างอย่างไรกับของแม่เลี้ยงเดี่ยว
.....

ชุดที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

-4-

ตอนที่ 5 การบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนและอุปสรรคในการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว

1. ปัจจุบันความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนของท่านเป็นอย่างไรบ้าง (เป็นไปตามที่ควรจะเป็นไหม)

.....
2. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีพของแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอะไรบ้าง

.....
3. ท่านคิดว่าจะสามารถช่วยให้แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข ท่านจะทำหรือไม่ และท่านได้อย่างไรบ้าง

.....

ตอนที่ 6 การช่วยเหลือที่มีต่อการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว แนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว

1. การช่วยเหลือเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องทำอย่างไรบ้าง

.....
2. หน่วยงานใดบ้างมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือที่มีต่อการยกระดับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว

.....
3. ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขควรเป็นอย่างไร

.....

ชุดที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

-5-

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะ อื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....ถึง.....

Appendix C

Request a certificate requesting assistance data for research.

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้อำนวยการสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเด็กเมอร์ซี

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้ี้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาระดับสูง คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแสะ เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๓๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแสะ)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิดวงประทีป

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้ี้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๗๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๔

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการสหกรณ์บริหารเพื่อการพัฒนาจำกัด

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด (Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๓๐๔ ๕๑๑๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๓๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ๖๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแสบ เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแสบ)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๗๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ๑ ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการศูนย์อบรมและพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษา

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๗๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ๖๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิศึกษาเอเชีย

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด (Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๗๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้จัดการมูลนิธิสันติสุข

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้ี้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๔

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน เจ้าอาวาสวัดคลองเตยนอก

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาระบบสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ประธานชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ๗๐ ไร่

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ว ๐๐๐๘๔

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๔ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตคลองเตย

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาระบบ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้ี้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๒๒๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ ๑๐๐๐๘๔

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

๒๕

เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๗๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๗๗ ๖๗๖๔

ที่ ศธ ๐๕๒๖.๑๑/ว ๐๐๐๘๕

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑๘ ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๒๕๐

๒๕ เมษายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและขอให้การสัมภาษณ์แก่นักศึกษาปริญญาเอก

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนยานุช คอร์ซัดแห่งเอเชียอาคเนย์

ด้วย นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ รหัสนักศึกษา ๕๙๑๐๕๓๒๐๐๘ นักศึกษาปริญญาเอก
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อยู่ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด
(Wellbeing of Single Mothers in a Slum Community)” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส เป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ นักศึกษาผู้มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์จากท่านหรือบุคลากรในหน่วยงานของท่านระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำงานวิจัยต่อไป ทั้งนี้ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ
จะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเอง หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘ ๔๗๐๔ ๕๑๓๘

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเลขานุการคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๒๓๒๗ ๓๑๐๑

โทรสาร ๐ ๒๓๒๗ ๖๗๖๔

Appendix D

Background of 18 case studies

ภูมิหลังของกรณีศึกษา จำนวน 18 ราย

ที่	ชื่อสมมติ	อายุ(ปี)	จำนวน ลูก	อายุ ลูก(ปี)	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม
กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและญาติ							
1	ใจดี	47	2	32,29	ประถมศึกษาปีที่ 6	ขายไก่ทอด	กรุงเทพมหานคร
2	ใจบุญ	45	1	22	ประถมศึกษาปีที่ 6	ขายของใช้ ประเภท พลาสติก	กรุงเทพมหานคร
3	ใจเย็น	45	2	24,21	ประถมศึกษาปีที่ 4	แม่บ้านโรงเรียน	กรุงเทพมหานคร
4	ใจใหญ่	42	1	12	มัธยมศึกษาปีที่ 6	ธุรการมูลนิธิ	ขอนแก่น
5	ใจโต	42	2	22,17	ประถมศึกษาปีที่ 6	ขายน้ำแข็งใส	นครนายก
6	ใจสูง	42	1	20	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ขายเต้าหู้ทอด	สมุทรสาคร
7	ใจกลาง	39	1	14	ประถมศึกษาปีที่ 6	ขายกับข้าว	กรุงเทพมหานคร
8	ใจกล้า	33	2	10,8	ประถมศึกษาปีที่ 6	แม่บ้านโรงแรม	ปราจีนบุรี
9	ใจแกร่ง	24	2	3,1	ประถมศึกษาปีที่ 4	พนักงานเสิร์ฟ ร้านอาหาร	กรุงเทพมหานคร

ที่	ชื่อสมมติ	อายุ(ปี)	จำนวน ลูก	อายุ ลูก(ปี)	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาเดิม
กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรโดยลำพัง							
10	ใจกว้าง	69	2	52,50	ไม่ได้ศึกษา	รับเลี้ยงเด็ก	กรุงเทพมหานคร
11	ใจเพชร	57	3	30,29, 25	ประถมศึกษาปีที่ 4	เจ้าหน้าที่มูลนิธิ	กรุงเทพมหานคร
12	ใจเด็ด	52	2	35,29	ประถมศึกษาปีที่ 6	ขายกล้วยเดี่ยว	กรุงเทพมหานคร
13	ใจเดียว	51	1	32	มัธยมศึกษาปีที่ 6	ขายหมูทอด	นครพนม
14	ใจจด	48	2	16,14	ประถมศึกษาปีที่ 4	ขายกาแฟ	หนองคาย
15	ใจจ่อ	40	1	20	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ขายข้าวหมูแดง	กรุงเทพมหานคร
16	ใจคอ	40	1	15	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ขายของนำเข้า จากจีน	กรุงเทพมหานคร
17	ใจขึ้น	31	1	10	มัธยมศึกษาปีที่ 3	ขายผลไม้แห้ง/ ดอง	นครปฐม
18	ใจรัก	26	1	6	มัธยมศึกษาปีที่ 6	พนักงานร้าน สะดวกซื้อ	ยะลา

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่เลือกเป็นกรณีศึกษาจำนวน 18 ราย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและญาติจำนวน 9 ราย และแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรเพียงลำพังจำนวน 9 ราย แม่เลี้ยงเดี่ยวกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและญาติ มีอายุระหว่าง 24 – 47 ปี มีบุตร 2 คน จำนวน 5 ราย และมีบุตร 1 คน จำนวน 4 ราย อายุของบุตรอยู่ในระหว่าง 1 – 32 ปี มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และการศึกษาต่ำสุด คือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นผู้ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 5 ราย เป็นแม่บ้านตามโรงเรียนและโรงแรม จำนวน 2 ราย และเป็นพนักงานมูลนิธิและพนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหารจำนวนอย่างละ 1 ราย สำหรับภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร มากที่สุด จำนวน 5 ราย ที่เหลือมีภูมิลำเนาเดิมกระจายตามจังหวัดต่าง ๆ คือ จังหวัดขอนแก่น นครนายก สมุทรสาคร และปราจีนบุรี จังหวัดละ 1

ราย ส่วนกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรโดยลำพัง มีอายุระหว่าง 26 – 69 ปี ส่วนใหญ่มีบุตร 1 คน จำนวน 5 ราย มีบุตร 2 คน จำนวน 3 ราย และ 3 คน จำนวน 1 ราย อายุของบุตรอยู่ในระหว่าง 6 – 52 ปี มีระดับการศึกษาชั้นสูงสุด คือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และการศึกษาในระดับต่ำสุด คือ ไม่ได้รับการศึกษา เป็นผู้ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิ รับเลี้ยงเด็ก และพนักงานร้านสะดวกซื้อจำนวนอย่างละ 1 ราย สำหรับ ภูมิฐานะเดิมอยู่ที่กรุงเทพมหานคร มากที่สุด จำนวน 5 ราย ที่เหลือมีภูมิฐานะเดิมกระจายตามจังหวัดต่าง ๆ คือ จังหวัดนครพนม หนองคาย นครปฐม และยะลา จังหวัดละ 1

กรณีศึกษารายที่ 1

ใจดี (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่พยายามสร้างความอยู่ดีมีสุขแก่เด็กน้อยแม่ไม่ใช้สายเลือดของตน ใจดี พุดถึงหลานที่ไม่ใช่สายเลือดแท้ ๆ ของตัวเองว่า

“เราก็เลี้ยงลูกลำพังลำบากจะตายแล้ว นี่ต้องมาเลี้ยงหลาน ๆ แถมเป็นหลานที่ไม่ใช่หลานแท้ ๆ ของเรา ลูกของลูกเขยหนะ ไม่เลี้ยงมันมันก็คงตายไปแล้ว ก็สงสารมันเลี้ยงเอาบุญละกัน”

ใจดี อายุ 47 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 32 ปี และ 29 ปี ตามลำดับ ภูมิฐานะเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันประกอบอาชีพขายไก่ทอด จ่ายค่าเช่าบ้านเดือนละ 1,500 บาท เดิมครอบครัวของใจดีมี 3 คน คือ พ่อ แม่ และตัวเธอเอง ตอนเธออายุ 14 ปี แม่ได้เสียชีวิต ทำให้เธอต้องอาศัยอยู่ลำพังกับพ่อ เธอเบื่อหน่ายกับการเรียนหนังสือเพราะไม่ชอบเรียนวิชาภาษาอังกฤษ จึงได้เลิกเรียนหนังสือกลางคันแล้วไปทำงานเป็นแรงงานก่อสร้าง และได้พบกับแฟนที่มีอายุมากกว่าตนเองถึง 20 ปี รู้จักกันเนื่องจากเธอไปทำงานที่เดียวกันกับแฟนและชอบพอกัน จึงตัดสินใจอยู่กับแฟนจนมีลูกสาวด้วยกัน 2 คน

เมื่อเธออายุ 22 ปี สามีได้นอกใจและมีภรรยาใหม่ ทอดทิ้งเธอและลูกทั้งสองคนไป เธอจึงกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและต้องทำมาหากินหาเงินเลี้ยงลูกเพียงลำพัง การหาเลี้ยงชีพของเธอในช่วงแรกเป็นเธอทำงานสองช่วงเวลา คือ เวลากลางวันทำงานก่อสร้าง และช่วงทำโม่งเย็นถึงตีสองกลางคืนทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณชุมชนแออัดคลองเตย การทำงานสองช่วงเวลานั้นทำให้เธอได้ค่าแรงรวมจำนวน 400 บาทต่อวัน สามารถประทังชีวิตของตนเอง พ่อของเธอ และลูกได้โดยไม่ขัดสน ในช่วงนั้นเธอทำงานอย่างมุ่งมั่นและอดทน เมื่อเวลาผ่านไป 10 ปี ทำให้มีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง จึงได้นำเงินที่เก็บออมมาลงทุนขายไก่ทอด

ทุกวันนี้ก็จิววัตรประจำวันของเธอ คือ ตื่นตั้งแต่ตีสี่เพื่อไปซื้อวัตถุดิบที่ตลาดคลองเตยมาทำไก่ทอด ประมาณหกโมงเช้าจัดร้านขายไก่ทอด ในระหว่างที่ทอดไก่ขาย เธอต้องทนทรมานกับความร้อนและน้ำมันที่ร้อนกระเด็นใส่แขนและตามลำตัว ตลอดเวลา 20 ปี เธออดทนทำงานหนักเพื่อหารายได้เลี้ยงลูกสาวทั้งสองมาอย่างยากลำบากเพียงลำพัง แต่มีพ่อของเธอเป็นผู้คอยช่วยเหลือในเรื่องการดูแลลูกสาว การส่งลูกไปโรงเรียนและจัดการ

ฐานะต่าง ๆ เกี่ยวกับลูกของเธอ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการค้าขายอยู่บ้าง ซึ่งเธอได้กล่าวว่า “หากไม่มีพ่อ เธอคงตายไปนานแล้ว” เป็นน้ำเสียงที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้เป็นพ่อ

สำหรับปัญหาสำคัญที่เธอประสบ คือ เธอมีโรคประจำตัวเป็นโรคความดันโลหิตสูง และใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ในการรักษาโรค หลายครั้งที่เธอมีอาการหน้ามืดเวียนศีรษะอยู่เสมอ เพราะจากความร้อนที่ทอดไก่ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นทำความดันในเลือดสูงขึ้น เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งเธอต้องถูกห้ามขึ้นรถพยาบาลฉุกเฉินส่งโรงพยาบาลอย่างเนื่องจากหน้ามืดและเป็นลม เธอได้รับความลำบากมากในการไปรับการรักษาพยาบาล เพราะแต่ละครั้งเธอจำเป็นต้องรอเพื่อพบแพทย์เป็นเวลานาน บางครั้งใช้เวลาทั้งวัน อีกทั้งการให้บริการทางการแพทย์พยาบาลนั้นเธอไม่ค่อยได้รับความสะดวกมากเท่าที่ควร เธอต้องการให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ใช้สิทธิรักษาพยาบาลประเภทเดียวกันกับเธอ

ปัจจุบันลูกสาวทั้งสองคนของเธอได้แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ซึ่งลูกเขยทั้งสองคนของเธอได้มาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเช่าหลังเดียวกันกับเธอ ซึ่งเช่าในอัตราเดือนละ 1,500 บาท โดยเช่าต่อมาจากสหกรณ์ของชุมชนพาสสุข เนื่องจากบ้านเช่าหลังดังกล่าวมีขนาดเล็กและคับแคบมากแต่มีจำนวนคนอาศัยอยู่มาก จึงส่งผลให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ค่อนข้างไม่ได้รับความสะดวกมากเท่าที่ควร เวลานอนก็ต้องนอนเบียดกันเป็นอย่างมาก ทุกคนนอนรวมกันในห้อง ๆ เดียว ไม่มีการกันแบ่งห้องออกเป็นห้องเล็กใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากชายไก่ทอดแล้วเธอยังมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูหลานแท้ ๆ จำนวน 2 คน และหลานที่ไม่ใช่สายเลือดของเธอ จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นลูกติดของลูกเขยคนโตของเธอ

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา เธอได้รับกำลังใจในการเลี้ยงดูลูก ๆ จากพ่อของเธอ รวมทั้งเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้เธอจะพยายามหาเลี้ยงชีพโดยการขายไก่ทอดที่มีกำไรเพียงวันละ 400 – 500 บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงดูหลายปากท้อง เธอไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากลูกสาวเลยเนื่องจากลูกสาวหาเงินได้น้อยไม่พอใช้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2562 เธอจึงตัดสินใจกู้ยืมหนี้ดอกเบี้ยจำนวนเงินต้น 7,000 บาท มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อเดือน ส่งผลให้เธอมีความทุกข์ร้อนใจมากกับการต้องชดใช้หนี้จำนวนนี้เป็นอย่างมาก เธอมีความรู้สึกน้อยใจว่าไม่เคยได้รับการช่วยเหลือใด ๆ จากภาครัฐหรือจากคณะกรรมการบริหารชุมชนพาสสุขเลย

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยยึดหลักการว่า ต้องทำงานให้มากที่สุด ทำหลายๆ งานในแต่ละวันและไม่เลือกงาน ทำงานหนักเหน็ดเหนื่อยแค่ไหนเธอก็ไม่ปฏิเสธ แต่ขอให้เป็นงานที่สุจริต เธอมีความคาดหวังให้เธอและครอบครัวมีความอยู่ดีมีสุข สำหรับความจำเป็นพื้นฐานที่เธอต้องการมี คือ เงิน เธอคิดว่าเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้เลย เงินสามารถทำให้ชีวิตทุกคนในครอบครัวดีขึ้น ส่วนความต้องการที่เธอต้องการมีคือการไม่มีหนี้ และการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง เธอมีความหวังว่าให้หลาน ๆ ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความอยู่ดีมีสุข ได้เรียนหนังสือสูง ๆ ทุกวันนี้เธอได้รับกำลังใจจากหลาน ๆ ในการสู้ชีวิตต่อไปและยินดีที่จะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างนี้ตลอดไปโดยไม่คิดจะแต่งงานใหม่หรือมีคู่ชีวิตใหม่อีกครั้ง

กรณีศึกษารายที่ 2

ใจบุญ (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความสุขด้วยการทำบุญทำทาน ได้พูดถึงความพึงพอใจและความยินดีที่มีสุขของตนเอง

“ความพึงพอใจในชีวิตเธอ ความสุขเธอ สำหรับตัวพี่นะ พี่คิดว่าถ้าพี่ได้มีกินมีใช้ ได้ทำบุญทำทานได้เข้าวัดสวดมนต์ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ มีลูกค้ำมาซื้อของเราก็น่าจะเพียงพอแล้วนะ”

ใจบุญ อายุ 47 ปี สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 22 ปี ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบอาชีพขายของชำ อาศัยอยู่บ้านเช่าเดือนละ 2,000 บาท ตั้งเดิมอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ และอาสาซึ่งเป็นน้องของพ่อ แม่ของเธอเสียชีวิตไปตั้งแต่เธออายุ 8 ขวบ ทำให้เธอต้องอาศัยอยู่กับพ่อและอาสาที่ประกอบอาชีพทำขายปลาสดติดก้าง เมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว ด้วยความยากจนประกอบกับการค้าขายไม่ได้กำไร ครอบครัวของเธอจึงตัดสินใจย้ายเข้ามาอยู่แถวชุมชนแออัดคลองเตย เธอเริ่มประกอบอาชีพขายขนมหวานต่าง ๆ แต่ด้วยวัตถุดิบในการทำขนมหวานราคาแพงขึ้น เธอจึงเปลี่ยนมาขายของใช้ประเภทพลาสติกต่าง ๆ โดยไปซื้อมาจากสำเพ็ง เมื่อเธออายุ 20 ปี ได้พบรักกับสามีที่ประกอบอาชีพขับจักรยานยนต์รับจ้างที่วินแถวย่านพระราม 4 และเช่าบ้านพักอยู่ในซอยชุมชนพาสู

เมื่อปี พ.ศ. 2547 สามีประสบอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ล้ม แล้วมีรถบรรทุกวิ่งผ่านมาทับร่างของสามี เสียชีวิตบนถนนพระราม 4 เหตุการณ์นี้ทำให้เธอกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว จากเหตุการณ์การเสียชีวิตของสามี เธอไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐหรือบุคคลใดเลย ตำรวจไม่สามารถจับตัวคนขับรถบรรทุกคันนั้นได้ และปัจจุบันคดีความได้หมดอายุความไปแล้ว

เธอทำงานอย่างหนักเพื่อหาเลี้ยงลูกชาย โดยมีพ่อและอาสาช่วยกันดูแลลูกชายของเธอ พ่อของเธอประกอบอาชีพขายข้าวเกรียบปลาได้กำไรวันละประมาณ 100 -200 บาท ส่วนอาสาไม่สบายเนื่องจากเป็นโรคตับอักเสบ ประกอบอาชีพรับจ้างทำอาหารในงานบุญงานบวช เธอประกอบอาชีพขายของชำประเภทสินค้าพลาสติกอยู่บริเวณในซอยชุมชนพาสู แต่ละวันได้กำไรไม่แน่นอน แต่เดือนเธอได้ว่าจ้างรถกระบะของเพื่อนบ้านเพื่อไปซื้อของที่แถวสำเพ็ง เดือนหนึ่งจะไป 2 ครั้ง คือ ทุกวันที่ 1 และ 15 ของเดือน ซื้อของแต่ละครั้งลงทุนประมาณ 2,000 – 3,000 บาท เธอได้คำนวณรายได้และกำไรว่าแต่ละเดือนจะได้กำไรจากการขายของประมาณ 5,000 – 7,000 บาท ซึ่งเพียงพอต่อการดำรงชีพของเธอและครอบครัวเพราะค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนของครอบครัวจะอยู่ที่ประมาณ 5,000 บาท

กิจวัตรประจำวันของเธอ คือ เวลาตีสี่เธอจะตั้งแผงลอย ที่จะขาย และจะเก็บแผงเวลาประมาณห้าโมงเย็น จากนั้นเธอจะไปที่บ้านของเพื่อน เพื่อสวดมนต์บูชาพระพุทธเจ้าตามแนวของลัทธินิคายมหายาน ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศญี่ปุ่น (นำ เมียว โย เติ้ง เง เคียว) เธอมีความศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ชอบการทำบุญทำทานและการไปวัด เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้รู้สึกสบายใจและไม่ต้องเศร้าเสียใจกับชีวิตการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เธอคิดว่าต้องการทำบุญเพื่อสะสมบุญ และสิ่งที่เธอต้องการมากที่สุดคือได้ทำบุญและไม่ถูกเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบ

จากครอบครัว ปัจจุบันลูกชายของเธออายุ 20 ปี จบการระดับชั้นศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้ทำงานแล้วเป็นพนักงานส่งอาหารหรือ Lineman ในความคิดของเธอ คือ เธอไม่ต้องการที่จะให้ลูกชายขับรถจักรยานยนต์ แต่ด้วยความชอบและความจำเป็นลูกชายจึงต้องประกอบอาชีพนี้ เธอมักจะคิดถึงอุบัติเหตุของสามีซึ่งเธอไม่ต้องการให้เกิดขึ้นกับลูกชาย

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยยึดหลักการว่าขอให้ทำงานที่ไม่ผิดกฎหมาย และไม่เบียดเบียนใคร หากลงทุนไปก็ขอให้ได้กำไรไม่ขาดทุน พยายามใช้เงินอย่างประหยัดอดออมเพื่ออนาคตของทุกคนในครอบครัว เธอกล่าวซ้ำ ๆ ว่าความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของเธอ คือ การมีเงินใช้ เธอมีความต้องการทำบุญทำทานและไม่ต้องการถูกเบียดเบียนจากใคร หากเป็นเช่นนี้ก็จะทำให้เธอและครอบครัวดำรงชีพอยู่ในสังคมกับทำหน้าที่ความเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้อย่างมีความสุข

กรณีศึกษารายที่ 3

ใจเย็น (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ที่เคยยังชีพด้วยการขอข้าววัดกิน กล่าวถึงความยากลำบากในการเลี้ยงลูกลำพังว่า

“ลำบากมาก ลูก ๆ ก็ลำบาก ที่เคยนะ ทุกเช้านี้เดินไปวัดคลองเตยนอก ไปขอข้าววัด มาเลี้ยงลูกเลี้ยงเพราะเงินค่าจ้างที่ยังไม่ออก ที่ไม่อายนะที่ทำแบบนั้น ไม่ทุกข์ ดีกว่าไม่มีอะไร ให้ลูกกิน ส่วนนมผงขอมที่มูลนิธิเด็กก่อน ค่าไม่ได้ให้ ฟรี ๆ นะ เราเองต้องออกเองด้วย สัปดาห์ละ 50 บาท ลำบากมาก พอมาเจอครูประทีป ครูเคาก็ให้มาทำความสะอาดที่มูลนิธิ ก็พออยู่ได้วันละ 150 นะ”

ใจเย็น (นามสมมติ) อายุ 45 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบอาชีพเป็นแม่บ้านของโรงเรียน อาศัยอยู่ในบ้านเช่าเดือนละ 2,000 บาท มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 24 ปี และ 21 ปี ตามลำดับ เดิมอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ และน้องสาว ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างขนส่งผักจากจังหวัดนครราชสีมาเข้ามาส่งที่ตลาดไท เขตรังสิต เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ขณะนั้นเธออายุ 15 ปี พ่อ แม่และน้องได้ถูกว่าจ้างให้ส่งผักขึ้นมาส่งที่ตลาดไท เขตรังสิต ขณะที่ครอบครัวของเธอกำลังเดินทางเข้ามากรุงเทพมหานคร พ่อมีอาการหลับในทำให้เกิดอุบัติเหตุรถพลิกคว่ำชนเข้ากับเสาได้สะพาน พ่อและแม่ของเธอเสียชีวิต ณ ที่เกิดเหตุ ส่วนน้องของเธอมีอาการโคม่าสมองบวมต้องเข้ารับการผ่าตัด และนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลอยู่นานนับเดือน ส่วนตัวเธอไม่ได้ร่วมเดินทางด้วย เนื่องจากต้องไปช่วยล้างจานที่บ้านเก่าแก่ร้านขายยาซึ่งมีงานทำบุญบ้านใหม่ ตั้งแต่นั้นมาน้ำของเธอก็เลี้ยงดูเธอแต่เพียงลำพัง ได้พากันย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนพาสยู ประกอบอาชีพเป็นแม่บ้านรับจ้างทำความสะอาดตามบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ส่วนเธอก็ทำงานรับจ้างเลี้ยงเด็กที่ร้านขายยาแห่งหนึ่ง

เมื่ออายุ 20 ปีเธอไปสมัครงานทำงานเป็นลูกจ้างรับจ้างขนส่งของที่ท่าเรือของการท่าเรือแห่งประเทศไทย เธอได้พบกับสามีที่ทำงานตำแหน่งเดียวกันและชอบพอกัน สามีเป็นคนดี ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ มีภูมิลำเนาเดิม

อยู่ภาคอีสาน หลังจากที่คบหาดูใจกัน 4 เดือน เธอจึงตัดสินใจอยู่กับสามี เธอและสามีได้ย้ายเข้ามาอยู่ในห้องเช่าบนตึกแถวให้เช่าข้างโรงพยาบาลกล้วยน้ำไท โดยข้างล่างตึกเป็นร้านขายของมือสอง ไม่นานนักเธอให้กำเนิดลูกชายคนโต หลังจากนั้นประมาณสามเดือนเธอได้ตั้งครรถ์ลูกคนที่สอง สามีของเธอได้ขอเดินทางไปเยี่ยมแม่ที่ป่วยอยู่ต่างจังหวัด หลังจากสามีได้เดินทางไปแล้วเป็นเวลาหนึ่งเดือนก็ไม่ติดต่อเธอเลย ทำให้เธอรู้สึกกังวลใจมาก เพราะต้องจ่ายค่าเช่าห้อง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เธอรู้ว่าตนเองต้องถูกสามีทอดทิ้งแล้วแน่ ๆ ในขณะเดียวกันเธอยังต้องเลี้ยงลูกอ่อนและเธอกำลังใกล้คลอดลูกคนที่สอง เธอจึงตัดสินใจยกเลิกเช่าห้องที่ตึกแถวนี้แล้วย้ายกลับไปอยู่กับน้าสาวที่ห้องเช่าในชุมชนพาสาย หลังจากที่มาอยู่กับน้าสาวปรากฏว่าน้าสาวของเธอมีป่วยเป็นโรคปวมน้ำในหูไม่เท่ากัน ดังนั้นเธอตัดสินใจทำงานเองเพียงผู้เดียวและให้น้าสาวช่วยเลี้ยงลูกทั้งสอง ตอนนั้นชีวิตของเธอลำบากมากได้ค่าแรงจากการทำความสะอาดตามมูลนิธิต่าง ๆ วันละประมาณ 150 บาท และเธอได้ไปซื้อมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมลงชื่อขอรับการช่วยเหลือคนพิการโดยต้องเสียค่าบำรุงให้มูลนิธิสัปดาห์ละ 50 บาท เป็นอย่างนี้อยู่ประมาณ 5 ปี นอกจากนี้ทุกวันตอนช่วงสาย ๆ เธอต้องเดินไปวัดคลองเตยนอก เพื่อไปช่วยล้างปิ่นโตและขอข้าวจากที่วัดมาเลี้ยงลูก ๆ และน้าสาว เพราะเงินที่หาได้ไม่เพียงพอในการประทังชีวิต วัดจึงเป็นที่พึ่งสุดท้ายของเธอ เมื่อลูกชายคนโตอายุ 6 ปี และคนเล็กอายุ 5 ปี เธอได้นำลูกทั้งสองไปฝากเลี้ยงไว้ที่มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม จากนั้นตนเองได้มีโอกาสไปช่วยทำงานที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา ผู้อำนวยการโรงเรียนรับเธอเข้าทำงานโดยให้ค่าจ้างเดือนละ 5,000 บาท เธอได้ทำงานนี้มาแล้วเป็นเวลา 10 ปี ปัจจุบันเธอได้รับเงินเดือน ๆ ละ 8,000 บาท

ทุกวันนี้ก็จิวตรประจำวันของเธอ คือ วันจันทร์ถึงวันศุกร์คือ ตอนเช้าประมาณ 7 โมง เธอไปทำงานที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา ถึง 5 โมงเย็น เมื่อเลิกงานแล้วเธอก็รีบกลับบ้าน ซื้อผักปลาทำกับข้าว ปัจจุบันลูกของเธอทำงานกันหมดแล้ว ถึงแม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่ดีร้าย แต่ลูกของเธอเป็นเด็กดีและน่ารัก ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เธอมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่เดือดร้อนอะไรแล้วเพราะตัวเองมีงานประจำอีกทั้งลูก ๆ ก็โตแล้วไม่ต้องกู้ยืมเงินใครอีก ผิดกับเมื่อก่อนต้องไปกู้เงินนอกระบบ มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายค่าเทอมของลูกสาว ในช่วงนี้เธอเห็นดีเห็นงามกับการเลี้ยงลูกและครอบครัวแต่เพียงลำพัง

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยยึดหลักการ คือ ตั้งใจและขยันทำงาน ไม่เลิ่กงาน ไม่หวังถึงศักดิ์ศรี ทำตัวให้เหมือนน้ำ คือ ไหลเปลี่ยนรูปไปตามแต่ภาชนะที่บรรจุ หากถึงคราวลำบากการขอข้าววัดกินก็ไม่ใช่เรื่องน่าละอายใจ สำหรับเธอแล้วความจำเป็นพื้นฐานของเธอ คือ การมีเงินใช้และลูก ๆ เป็นคนดี ความต้องการของเธอคือ ต้องการมีสุขภาพกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เธอมีความเชื่อว่าความเจ็บป่วยเกิดจากเจ็บตายเป็นเรื่องธรรมดาของคน ดังนั้นจึงรู้จักปลงชีวิตไว้บ้างชีวิตก็จะสุขใจ

กรณีศึกษาที่ 4

ใจใหญ่ (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ใฝ่ฝันอยากเห็นชุดครุยรับปริญญาของลูก กล่าวถึงความฝันที่อยากให้ลูกรับปริญญาว่า

“พี่ขอให้ทำงานให้ต่อเนื่องได้ตลอดจนแก่ นะ อย่างน้อยก็หาเลี้ยงชีพเราได้ไม่ต้องขอใคร เป็นภาระใคร แต่พอเราแก่ก็ขออย่าให้เจ็บไข้ได้ป่วยเลย พี่อยากให้ลูกเรียนจบสูง ๆ อย่างน้อยก็ปริญญาตรี อยากเห็นเค้าใส่ชุดครุย และเข้ารับปริญญาแบบคนอื่น ๆ เค้า พี่จบแค่ม.6 อยากเรียนต่อ แต่ก็ไม่ม่เงินเรียนมหาวิทยาลัยหรอก”

ใจใหญ่ (นามสมมติ) อายุ 42 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 12 ปี ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดขอนแก่น ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของหน้าตู้รถการของมูลนิธิสิริกษาลัย อาศัยอยู่บ้านเช่าเดือนละ 2,000 บาท เดิมเธออาศัยอยู่กับครอบครัวที่จังหวัดขอนแก่น พ่อของเธอเป็นชาวจีนประกอบอาชีพขายกุ้งเชียงหมูที่จังหวัดขอนแก่น เมื่อเธออายุ 10 ปี พ่อมีอาการหัวใจวายเสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน เมื่อปี พ.ศ. 2541 เธอและแม่ได้ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร เธอจบการศึกษานอกโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อย้ายมาเข้าอยู่กรุงเทพมหานคร เธอช่วยแม่ขายข้าวหมากในตลาดคลองเตย รายได้เฉลี่ยอยู่วันละ 200-300 บาท หลายปีต่อมาแม่ของเธอเป็นโรคเบาหวานจึงไม่สามารถยืนขายของได้นาน ๆ จึงได้เลิกขายข้าวหมาก เธอจึงได้เปลี่ยนอาชีพมาขายผลไม้ในซอยชุมชนลือค 4-5-6 เธอได้พบกับสามีซึ่งประกอบอาชีพขายไก่สดในตลาดคลองเตย เธอเห็นว่าเขาเป็นคนดีช่วยทำมาค้าขาย เธอจึงตกลงที่จะใช้ชีวิตคู่อยู่กับเขา

เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของเธอครั้งใหญ่เกิดขึ้นเมื่อ 8 ปีที่แล้ว เมื่อสามีของเธอได้เข้าไปพัวพันกับการพนันฟุตบอลและโต๊ะสนุก วันหนึ่งสามีของเธอทะเลาะวิวาทกับนักเลงใหญ่จนถูกยิงเสียชีวิต เธอต้องกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตั้งแต่นั้นมา เธอขายผลไม้ได้ไม่นาน จึงตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพเพราะเธอมีโอกาสรู้จักกับครูประทีปที่มูลนิธิดวงประทีป ครูประทีปจึงได้แนะนำให้เธอมาสมัครงานที่มูลนิธิสิริกษาลัย เธอจึงสมัครงานและได้ทำงานได้รับเงินเดือน ๆ ละ 9,500 บาท แม่ของเธอช่วยเลี้ยงลูกสาวอายุ 3 ปีของเธอ เมื่อลูกสาวของเธออายุ 7 ปี จึงเข้าเรียนที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา

กิจวัตรประจำวันของเธอ คือ ทุกวันตื่นนอนเช้าเวลาหกโมง เธอเดินไปส่งลูกที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา จากนั้นจึงไปทำงานที่มูลนิธิสิริกษาลัย ตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงหกโมงเย็น หน้าที่หลักในการทำงาน คือ เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุด จัดเรียงหนังสือที่อยู่ในห้องสมุดสิริกษาลัย ให้บริการยืม-คืน หนังสือและช่วยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ในชุมชนคลองเตยและชุมชนพาสุข ตอนเย็นหลังเลิกเรียนทุก ๆ วัน ลูกของเธอเดินทางไปหาเธอที่มูลนิธิฯ เมื่อก่อนเธอมีหนี้เงินกู้กับธนาคารออมสิน จำนวนเงิน 30,000 บาท โดยเธอกู้เพื่อมาใช้จ่ายในครอบครัว เธอตั้งใจทำงานและผ่อนหนี้ก้อนนี้จนหมดเรียบร้อยแล้ว เธอไม่เคยกู้เงินนอกระบบ เพราะคิดว่าดอกเบี้ยแพงมากและส่วนใหญ่ผิดกฎหมาย เธอไม่อยากข้องเกี่ยวกับเรื่องผิดกฎหมาย เธอเป็นสมาชิกของสหกรณ์ชุมชนและซื้อหุ้นทุกเดือนเป็นเงินออมไว้ให้ลูก ความหวังและสิ่งที่เธออยากให้เกิดขึ้นในชีวิตของเธอและลูก คือ เธอต้องการให้ลูกเรียนจบปริญญาตรี ให้ลูกได้ใส่ชุดครุยและเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เธอสั่งสอนลูกเสมอว่าให้ตั้งใจเรียน และไม่ให้ข้องเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดกฎหมาย เธอภูมิใจที่ตนเองไม่ต้องทำงานแบกหม้อกลางแดด ได้ทำงานในที่ร่ม สะอาดและสบาย

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยยึดหลักการ คือ ขยันทำมาหากิน ไม่ซี้เกียจ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และหลักการออมเงินของเธอคือ เงินที่หามาได้ 100 บาทให้ออมไว้อย่างน้อย 40 บาท เธอปรารถนาให้ชีวิตครอบครัวของเธอสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข มีพอกินพอใช้ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ลูกเรียนจบอย่างน้อยระดับปริญญาตรี เพราะในความคิดของเธอคิดว่าคนที่มีการศึกษาสูง ๆ ก็จะทำให้มีชีวิตที่ดี ไม่ต้องลำบากในการทำงาน เท่านั้นเป็นสิ่งที่ชีวิตของเธอต้องการ ความจำเป็นพื้นฐานที่เธอต้องการมี คือ เงิน และการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง

กรณีศึกษา รายที่ 5

ใจโต (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวใจสู้ถึงแม้มีโรครุมเร้า ใจโตได้เล่าถึงอาการเจ็บป่วยที่แสนทรมาณว่า

“พี่เพิ่งไปตัดนิ้วก้อยมา ก็เพราะเบาหวานหนะ เลียนดำทำไม่รู้สึกล้วนนิ้วมันน่าหมอละ ให้ตัดนิ้วทิ้งไป แกรมพี่เป็นโรคหอบ เวลาทำอะไรเหนื่อยก็หอบหนัก ต้องพกยาพันไว้ตลอด เป็นค่อนข้างเยอะ โชคดีที่ลูกมันโตแล้ว ไม่งั้นคงลำบากกว่านี้”

ใจโต (นามสมมติ) อายุ 42 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นั้บถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดนครนายก มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 22 ปี และ 17 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพขายน้ำแข็งไส อาศัยอยู่บ้านเช่าเดือนละ 2,500 บาท ในซอยชุมชนพาสสุข อาศัยอยู่กับอาสา (น้องสาวของพ่อ) และลูกสาว 2 คน เดิมเธออาศัยอยู่ที่บ้านจังหวัดนครนายก โดยอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ และอาสา ประกอบอาชีพปลูกมะม่วงขาย เธอไม่เรียนหนังสือเพราะต้องการช่วยพ่อปลูกมะม่วงเพราะที่บ้านมีแต่พ่อคนเดียวที่เป็นคนเพาะปลูก ส่วนอาสาและแม่เลี้ยงเปิดและไถ่ เมื่อเธออายุ 19 ปี ได้มีโอกาสพบกับสามีที่สวนมะม่วง สามีมาขายปุ๋ยที่สวนมะม่วงของเธอ จึงได้รักกัน เธอตัดสินใจแต่งงานกับสามีโดยไม่ได้จัดงานใหญ่โต เพียงแค่ทำบุญเลี้ยงพระและหลังน้ำสงฆ์ตามประเพณีของไทย เธอมีลูกสาวจำนวน 1 คน หลังจากมีลูกสาว สามีของเธอติดเหล้าหนักและไม่ค่อยกลับบ้าน เมื่อลูกสาวคนโตอายุ 4 ปี เธอได้ตั้งครรถ์ลูกคนที่ 2 สามีแอบไปมีภรรยาใหม่ซึ่งประกอบอาชีพเป็นหมอนวดอาศัยอยู่แถวรังสิต เธอโกรธมากจึงได้ชวนอาของเธอและลูกย้ายหนีมาอยู่กรุงเทพมหานคร อาได้พามาอยู่ที่คลองเตยกับเพื่อน เธอได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ และได้ไปสมัครทำงานเป็นช่างเย็บผ้า อยู่แถวพระราม 4 จากนั้นไม่นานเธอให้กำเนิดลูกสาวคนที่สอง สามีของเธอได้ตามมาหาที่คลองเตย มาได้ 2 – 3 ครั้งก็ไม่มาอีกเลย เธอตั้งใจทำงานเลี้ยงลูก อาเปิดร้านขายก๋วยเตี๋ยวต้มยำร้านเล็ก ๆ ใกล้ ๆ กับสหกรณ์ชุมชนพาสสุข ผ่านไปหลายปีเธอมีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวานและยังเป็นโรคหอบหืดอย่างหนัก เธอจึงทำงานเย็บผ้าไม่ไหว เพราะปวดเมื่อยตามร่างกายเป็นประจำ จึงตัดสินใจเปิดร้านขายน้ำแข็งไสใกล้กับร้านขายก๋วยเตี๋ยวของอา เธอได้เลี้ยงลูกสาวทั้งสองคนด้วยตนเองและส่งผลให้เรียนเป็นอย่างดี แต่ลูกสาวคนเล็กของใจโตมีสุขภาพไม่แข็งแรง เพราะเป็นโรคหอบหืดเหมือนกับเธอจนทำให้ต้องหยุดเรียนเป็นเวลาสองปีแล้ว

เวลาผ่านไป 17 ปี ความเป็นอยู่ของเธอ อา และลูก ๆ ก็ดีขึ้น แต่อาการโรคเบาหวานของเธอกลับไม่ดีขึ้น เธอมีแผลเรื้อรังที่นิ้วก้อยเท้าข้างขวาวิชาไม่หายทำให้ต้องตัดนิ้วก้อยเท้าด้านขวาทิ้ง เธอไม่เคยย่อท้อต่อชีวิต

ตั้งใจเลี้ยงลูกทั้งสองคนให้ดีที่สุด ถึงแม้ว่าร่างกายของเธอไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานหนัก ๆ แต่เธอก็รู้สึกดีใจและรู้สึกโชคดีที่มีอาชีพที่แสนดีคอยช่วยเหลือเธอและลูก ๆ เธอมีความหวังต้องการให้ลูกสาว ๆ ทั้งสองคนของเธอประสบความสำเร็จในชีวิต ลูกสาวคนโตของเธอได้แต่งงานมีครอบครัวแล้วเมื่อปีที่ผ่านมานี้ แต่ก็ยังอาศัยอยู่กับเธอไม่เคยทอดทิ้งเธอ ส่วนลูกสาวคนเล็กอายุ 17 ปี ขณะนี้ไม่ได้เรียนหนังสือแล้วเนื่องมาจากอาการโรคหอบตอนเด็ก

กิจวัตรประจำวันของเธอ คือ ทุกวันตื่นนอนเช้า เวลาประมาณตีห้า และไปตลาดกับอาเพื่อซื้อของมาขายทุกวันเธอลงทุนขายของประมาณวันละ 800-1,000 บาท ซึ่งเธอจะได้กำไรจากการขายน้ำแข็งไสประมาณวันละ 500 บาท เธอคิดว่าเพียงพอสำหรับเธอและลูกสาวคนเล็กแล้ว ส่วนรายได้จากการขายกล้วยเดี่ยวของอา ได้กำไรวันละประมาณ 800 บาท เมื่อรวมกันแล้วเธอคิดว่าเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของทุกคนในครอบครัว เธอไม่ชอบการกู้ยืมเงินทั้งในหรือนอกระบบเพราะเธอไม่ชอบการเป็นหนี้สิน ในขณะที่เดียวกันทุกวันนี้เธอยังส่งเงินไปช่วยเหลือพ่อแม่ของเธอที่จังหวัดนครนายกเป็นประจำเดือนละ 2,000 บาท

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยยึดหลักการ คือ การค้าขายอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่มักใหญ่ใฝ่สูง ไม่เอาเปรียบหรือโกงลูกค้า ทำงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจและอดทน หาเล็กผสมน้อยมีน้อยใช้น้อยมีมากใช้มาก เธอคิดว่าความจำเป็นพื้นฐานของเธอ คือ การมีเงินใช้จ่าย และเธอคิดว่าความอยู่ดีมีสุขของเธอ คือ การที่ได้เห็นลูก ๆ ประสบความสำเร็จในชีวิต และเธอต้องการมีร่างกายที่แข็งแรงกว่าที่เป็นอยู่ เพราะเธออยากทำงานหาเงินเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นทุกวันนี้ และเพื่ออนาคตของลูก ที่เธอรักต่อไป

กรณีศึกษารายที่ 6

ใจสูง (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ดูแลลูกต่อพ่อแม่และเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกของเธอต่อไป กล่าวถึงความรักที่ตนมีให้กับพ่อแม่และลูกว่า

“พี่ห่วงพ่อกับแม่พี่มากนะ คอยดูแลแก ไม่อยากให้แกเจ็บป่วยกัน ป่วยแทนได้จะป่วยแทนเลย ส่วนลูกก็ห่วงเหมือนกัน แต่ลูกมันก็มีผัวไปแล้ว ห่วงน้อยหน่อย ก็หวังให้ลูกมันกตัญญูเหมือนที่พี่กตัญญูต่อพ่อแม่นะ ได้เท่าไรก็เอาเท่านั้น”

ใจสูง (นามสมมติ) อายุ 42 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดสมุทรสาคร มีบุตรสาวจำนวน 1 คน อายุ 19 ปี ประกอบอาชีพขายเต้าหู้ เผือกและมันทอด ปัจจุบันอาศัยอยู่กับพ่อ แม่และลูกสาวโดยเช่าบ้านอยู่ในซอยชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ค่าเช่าเดือนละ 2,000 บาท เดิมเธออาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป พ่อรับจ้างกำจัดวัชพืช ส่วนแม่จับสัตว์น้ำไปขายที่ตลาด เธอเป็นเด็กเรียนเก่ง แต่ที่บ้านยากจนจึงทำให้เธอมีโอกาสเรียนเพียงจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เธอไม่มีพี่น้องมี สามีมของเธอคือเพื่อนข้างบ้านที่เป็นเพื่อนสนิทจนกลายมาเป็นคู่ชีวิตตอนโต เมื่ออายุได้ 22 ปี เธอตั้งครรภ์โดยที่ยังไม่ได้แต่งงาน พ่อและแม่เธอรู้สึกอับอายเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก จึงให้เธอแต่งงานกับสามีโดยไม่ได้รับสินสอดทองหมั้นใด ๆ เลย ต่อมาเธอมีลูกสาวจำนวน 1

คน เธอและครอบครัวทั้งหมดได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพราะที่บ้านไม่มีงานให้ทำ เมื่อเธอเข้ามาอยู่ กรุงเทพมหานคร ได้เข้าบ้านที่ชุมชนแออัดคลองเตย แม่และเธอขายโจ๊กในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่ายขายลูกชิ้นทอด สามี่และพ่อของเธอไปรับจ้างทำงานก่อสร้างได้ค่าแรงรายวัน ๆ ละ 200 บาท เธอเป็นคนขยันกตัญญูต่อพ่อและแม่ เมื่อพ่อและแม่เจ็บป่วยเธอจะดูแลพาไปหาหมอตลอดเวลา ต่อมาสามี่ของเธอเริ่มต้มสุราทุกชนิด เช่น สุราดอก ยา เหล้าขาว เหล้าจีน ฯลฯ เพราะอ้างว่าเมื่อต้มเหล้าแล้วทำให้หายปวดเมื่อยตัวจากการทำงาน แต่เธอไม่ชอบ และทะเลาะกันอยู่เป็นประจำ เมื่อทะเลาะกันบางครั้งสามี่ตบตีเธอจนเจ็บช้ำ แต่เธอก็ยังคงรักสามี่อยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อปี พ.ศ. 2555 ขณะที่ลูกของเธอกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามี่ของเธอป่วยหนักจากการเป็นมะเร็งตับและไวรัสบี เนื่องจากการต้มสุราจึงต้องนอนพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พ่อของเธอป่วยเป็นโรคต่อหินไม่สามารถทำงานได้เช่นกัน ภาระหนักจึงตกมาอยู่ที่เธอและแม่ เธอได้เปลี่ยนอาชีพจากขายโจ๊กมาขายเป็นอาหารประเภททอด เช่น เต้าหู้ทอด เผือก มันทอดแทน เนื่องจากการขายโจ๊กกำไรไม่ค่อยดีและบางครั้งก็ขาดทุน ส่วนการขายของทอดทำให้ได้รายได้ดีกว่า เฉลี่ยแล้วได้กำไรวันละ 500 – 1,000 บาท และเมื่อปลายปี พ.ศ. 2555 สามี่ของเธอได้เสียชีวิตลงอย่างทรมาณด้วยอาการตับแข็ง เธอเสียใจเป็นอย่างมากจนระงับสติ ไม่ได้จำเป็นต้องพึ่งยาคลายเครียดและยาระงับประสาทเป็นอย่างนี้อยู่สองปี แต่เมื่อเธอคิดถึงลูกทำให้เธอคิดได้ว่า เธอต้องสู้และตั้งใจทำมาหากินเพื่อเลี้ยงดูลูกและครอบครัว ตลอดเวลาที่ผ่านมามีผู้ชายหลายคนมาจีบ แต่เธอได้ปฏิเสธและบอกว่าไม่พร้อมที่จะมีความรักใหม่อีกแล้ว

กิจวัตรประจำวันของเธอ คือ ตื่นแต่เช้าเวลาตีสี่ครึ่ง เธอจะซื้อถักรยานยนต์ไปตลาดคลองเตยเพื่อซื้อ แป้ง เผือก เต้าหู้ มัน และวัตถุดิบต่าง ๆ มาทำของทอดขาย เมื่อเธอขายของเสร็จเธอจะไปดูแลพ่อที่มีปัญหาทางสายตา คือ เตรียมอาหารและกับข้าวให้พ่อและทำงานบ้าน ปัจจุบันลูกสาวของเธอออกเรือนมีครอบครัวแล้ว ลูกของเธอจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วก็ตั้งครุฑ เธอรู้สึกเสียใจมากเพราะต้องการให้ลูกเรียนให้สูง ๆ เธอมีแผนที่จะเปลี่ยนอาชีพ โดยต้องการเปิดร้านอาหารเล็ก ๆ แต่ยังไม่สามารถเก็บเงินเพื่อใช้เป็นทุนได้เพียงพอ อีกทั้งเธอยังมีหนี้สหกรณ์ชุมชนพาสุข เป็นจำนวน 25,000 บาท และต้องผ่อนชำระเป็นรายเดือน ๆ ละ 1,300 บาท

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ คือ ขยันทำมาหากิน ค่าขายและเก็บเงินไว้ให้ได้มากที่สุดเพื่อไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น เธอขายของแบบคืนกำไรให้ลูกค้า มียุทธวิธีการลดแลกแจกแถม บางครั้งเธอให้ลูกค้าได้ทดลองชิมอาหารที่เธอทำมาขายใหม่ ๆ ก่อน บางครั้งเธอใช้วิธีการ “ซื้อสามชิ้นแถมหนึ่งชิ้น” เป็นต้น

เธอแสดงความรู้สึกว่าเธอยังไม่ค่อยมีความพึงพอใจกับความเป็นอยู่ในทุกวันนี้ เพราะเธอคิดว่าความจำเป็นพื้นฐานของเธอและครอบครัว คือ ต้องมีเงินมากพอที่จะจ่ายซื้อของและมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ เธอต้องการย้ายออกไปอยู่ที่อื่นเพราะคิดว่าชุมชนแห่งนี้มีสิ่งแวดล้อมที่เลวร้าย ทั้งเรื่องยาเสพติด การลักขโมย ไฟไหม้ ฯลฯ เธอต้องการให้พ่อและแม่มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้ เพราะคิดเสมอว่าพ่อและแม่คือเทวดาประจำตัวของเธอ

ถ้ามีโอกาสเธอต้องการให้พ่อแม่และลูกมาอยู่ร่วมกันทุกวัน กินข้าวร่วมกันทุกมื้อเพราะใจสูงชอบความเป็น “ครอบครัว” มากที่สุดในชีวิต

กรณีศึกษารายที่ 7

ใจกลาง (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องดูแลลูกพิการตลอดชีวิต กล่าวถึงชีวิตของตนและลูกที่แสนลำบากว่า

“น้องว่าจะเหนื่อยไหม หากลูกเราพิการ ที่คิดว่าหากลูกไม่พิการที่คงสบายมากกว่านี้ สงสัยสวรรค์คงลิขิตมาแล้วแหละให้ชีวิตที่และลูกต้องเป็นอย่างนี้ ทุกวันนี้เหนื่อยสายตัวแทบขาดเลยแหละ ทำกับข้าวขายมันไม่ได้สบายเลยนะ”

ใจกลาง (นามสมมติ) อายุ 40 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 14 ปี ประกอบอาชีพขายข้าวแกง เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ในราคาเดือนละ 2,000 บาท อาศัยอยู่กับพ่อและลูกชายที่พิการต้องนอนติดเตียง เดิมเธออาศัยอยู่กับพ่อและแม่ แต่เมื่อสองปีที่แล้วแม่ของเธอป่วยเป็นโรคมะเร็งปากมดลูกและเสียชีวิต เธออยู่ที่ชุมชนแออัดคลองเตยมาตั้งแต่เธอจำความได้ เธอต้องย้ายบ้านเป็นประจำเพราะถูกเผาไล่ที่ เธอและครอบครัวประกอบอาชีพขายข้าวแกง อาหารตามสั่ง เช่าที่ขายบริเวณหน้าวินมอร์เตอร์ไซด์ไม่มีหลักแหล่ง ครอบครัวของเธอมีฐานะยากจน เธอได้มีโอกาสเรียนหนังสือถึงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากครอบครัวยากจนจึงไม่สามารถส่งเสียให้เธอเรียนต่อได้

เมื่อเธออายุ 20 ปี เธอพบกับสามีซึ่งเป็นคนงานร้านขายข้าวสารที่ตลาดคลองเตย สามีของเธอเป็นคนจังหวัดนครสวรรค์ เธอได้คบหาดูใจกับสามีเป็นเวลา 1 ปี เธอคิดว่าสามีเธอมีนิสัยที่ดี หลังจากอยู่กินกันแล้วสามีของเธอได้ลาออกจากงานประจำที่มีรายได้วันละ 200 บาท มาช่วยเธอขายข้าวแกง กิจการค้าขายของเธอและครอบครัวดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้กำไรวันละเป็นพันบาท เธอตั้งใจที่จะเปิดร้านขายข้าวแกง โดยจะเช่าตึกแถว ๆ พระราม 4 เธอมีเพื่อนสนิทคนหนึ่ง ชื่อ สมหญิง ที่คอยเป็นที่ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ สมหญิงมักจะมาหาเพื่อพูดคุยกับเธออยู่เป็นประจำ คอยช่วยขายอาหารบ้าง ทำงานบ้านบ้าง เธอรักและไว้วางใจสมหญิงเป็นอย่างมาก เมื่อเธออายุ 22 ปี เธอได้ตั้งครรภ์และได้คลอดลูกชายที่น่ารักเป็นขวัญใจของทุกคนในครอบครัว เธอมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงมากเวลาผ่านไป 8 ปี เธอจับได้ว่าสามีเป็นชู้กับสมหญิง ซึ่งสามีของเธอได้อยู่กินกับสมหญิงที่บ้านของสมหญิง เธอเสียใจมากจึงขอลีกกับสามี สามีเธอตอบตกลงและเลิกกับเธอทันที เธอพยายามเลี้ยงดูลูกชายในฐานะแม่เลี้ยงเดี่ยวด้วยความรักและทุ่มเทอยากให้ลูกชายเติบโตและมีอนาคตที่ดี

เมื่อปี พ.ศ. 2555 ขณะที่เธอและพ่อกำลังไปดูตึกแถวเพื่อจะเช่าไว้เปิดร้านขายข้าวแกงย่านโรงพยาบาลกล้วยน้ำไท ลูกชายของเธอเกิดอุบัติเหตุพลัดตกจากตึกชั้น 3 ทำให้เส้นประสาทเส้นที่ 7 ขาด และกระดูกต้นคอหัก และกระดูกหลังหักทับเส้นประสาท กลายเป็นผู้พิการนอนติดเตียง เธอเสียใจมากและตั้งสติไม่ได้เลย แต่ได้

กำลังใจจากพ่อของเธอที่คอยช่วยเหลือลูกชายและคอยปลอบใจเธอให้ลุกขึ้นสู้ได้อีกครั้งหนึ่ง เธอพยายามรักลูกชายมานานหลายปี แต่อาการของลูกชายไม่ได้ดีขึ้นเลย แต่เธอก็ไม่เคยทิ้งลูกชาย

กิจวัตรประจำวันของเธอคือ ตื่นเช้ามีตประมาณตีสี่ไปตลาดคลองเตยเพื่อซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหารที่จะขาย อาหารที่เธอทำขายเป็นกับข้าวที่ปรุงสุกร้อนใหม่ ๆ แต่ละวันจะมีเมนูประจำอยู่ 3 - 4 รายการ เมื่อขายของเสร็จช่วงบ่าย เธอก็จะเก็บร้านและไปดูแลลูกชาย เช็ดตัว ป้อนข้าว และช่วงเย็นเธอจะไปออกกำลังกายที่ลานกีฬาของชุมชนพาสุข สาเหตุที่เธอต้องออกไปออกกำลังกายทุกวัน เธอบอกว่าเพราะอยากมีสุขภาพที่แข็งแรงเพื่อจะได้เลี้ยงดูลูก และทำมาหากินได้อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย และเป็นการคลายความเครียดด้วย

ในการดำรงชีวิตและการทำมาหากินเลี้ยงชีพของเธอยึดหลักการ คือ ขยันทำมาหากินและรู้จักการวางแผนการขายว่าแต่ละวันจะขายอะไรปริมาณเท่าไร ตรวจสอบว่าวันไหนเป็นวันเทศกาลจะได้เพิ่มหรือลดปริมาณอาหารที่จะขายได้อย่างถูกต้อง เธอกล่าวว่าคนเราจะทำอะไรต้องมีการวางแผน ขยัน อดออม และตั้งใจทำงานของตนให้ดีที่สุด เธอบอกว่าความจำเป็นพื้นฐานของเธอคือ การได้อยู่กับลูกชาย การมีเงินพอกินพอใช้ พอไปหาหมอทั้งเธอ ลูกชาย และพ่อของเธอ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือความรักความเข้าใจที่มีให้กันภายในครอบครัว หากไม่มีความรักความเข้าใจกันก็ยากที่จะฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกันได้

กรณีศึกษารายที่ 8

ใจกล้า (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้โดนขู่ฆ่าจากสามี ใจกล้ากล่าวถึงช่วงชีวิตของตนและลูกที่อาศัยอยู่กับสามีว่า

“ต้องหอบลูกหนี เวลามันเมาทะเลาะกันที่ไร ชอบคว่ำมีดจะมาแทงเรา ข้าวของเครื่องใช้อะไรใกล้มีมันขว้างมาใส่ที่กับลูกตลอด มันบอกว่าจะฆ่าให้ตายให้หมดเลย อยู่ขวางหูขวางตาจริง ๆ”

ใจกล้า (นามสมมติ) อายุ 33 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดปราจีนบุรี มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 10 ปี และ 8 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพแม่บ้านทำความสะอาดโรงแรม เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ในราคาเดือนละ 2,000 บาท อาศัยอยู่กับแม่และพี่ชาย เดิมเธออาศัยอยู่กับแม่และพี่ชายที่จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบอาชีพรับจ้างเก็บผลไม้ต่าง ๆ ตามสวน ครอบครัวยากจน พ่อเสียชีวิตตั้งแต่เธออายุ 9 ปี แม่และพี่ชายของเธอคอยดูแลเลี้ยงดูเธอ เธอจบการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะแม่ ไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ ตอนเด็กเธอและพี่ชายต้มถั่วลิสงขายตามหน้าโรงเรียน แต่รายได้ไม่มาก ประกอบกับแม่ไม่ค่อยสบายเป็นโรคมะเร็ง ต้องมาหาหมอที่กรุงเทพมหานคร อยู่เป็นประจำ ทำให้แม่และพี่ชายของเธอตัดสินใจย้ายเข้ามาเช่าบ้านอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ในชุมชนแออัดคลองเตย โดยเธอและพี่ชายไปรับจ้างเสิร์ฟอาหารและล้างจานที่ร้านอาหารอินเดียแห่งหนึ่งในซอยนานา ได้ค่าแรงวันละ 200 บาท ส่วนแม่เป็นแม่ครัวครัวไทยอยู่ที่ร้านอาหารใกล้ ๆ กัน

เมื่ออายุ 20 ปี เธอได้พบกับสามีที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยที่โรงแรมแห่งหนึ่งในชอยนานา เธอสมัครเป็นแม่บ้านทำความสะอาดห้องพักที่โรงแรมแห่งนั้น สามีเธอเป็นคนรูปร่างหน้าตาดี ไม่เจ้าชู้ ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ แต่จะมีผู้หญิงมาขอจำนวนมา วันหนึ่งสามีเธอชวนเธอไปเยี่ยมพ่อแม่ที่จังหวัดหนองคาย พ่อแม่สามีจึงทำพิธีผูกคอง(แต่งงาน) ผูกข้อไม้ข้อมือแต่งงานให้ตามธรรมเนียมภาคอีสาน และมอบเงินสดให้แม่ของเธอเป็นสร้อยคอทองคำหนักสองสลึงและเงินสดอีก 5,000 บาท จากนั้นสามีของเธอก็ได้ย้ายมาพักอยู่กับเธอและครอบครัว เธอกับสามีมีลูกสาว 2 คน ทั้งครอบครัวมีรายได้รวมกันได้เดือนละเป็นหมื่นบาท แต่เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา สามีมีนิสัยเปลี่ยนไปกลายเป็นคนชอบเที่ยวไนท์คลับ ดิตเหล้า ไม่ยอมกลับบ้าน ดิตการพนันโดยจะเล่นพนันที่โต๊ะสนุกที่ทำยชุมชนพาสุข และเมื่อเวลาสามีของเธอเมามากจะทะเลาะกับเธอและทำร้ายร่างกายเธอเสมอ วันหนึ่งขณะที่สามีกำลังทำร้ายร่างกายของเธออยู่นั้น และเขาคว่ำมีดขึ้นมาจะทำร้ายเธอและลูก พี่ชายและแม่ของเธอได้เข้ามาห้าม แต่พี่ชายของเธอถูกมีดฟันเข้าที่ข้อมือต้องเย็บแผลจำนวน 28 เข็ม ส่วนแม่ของเธอถูกทำร้ายร่างกายด้วยเช่นเดียวกัน เธอได้ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจให้ดำเนินคดีกับเขา ตำรวจจับตัวและเขาถูกศาลพิพากษาจำคุก 7 ปี ยอมความไม่ได้ เธอจึงตัดสินใจแยกทางกับสามีตั้งแต่นั้นมา

กิจวัตรประจำวันของเธอคือ ตื่นแต่เช้าและส่งลูกทั้งสองไปเรียนที่มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมและมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล จากนั้นจึงไปทำงานพร้อมกับแม่ เพราะทำงานในช่วงเวลากลางวัน ส่วนพี่ชายจะทำงานในช่วงเวลากลางคืน เธอกับพี่ชายมีรถจักรยานยนต์คนละ 1 คัน เป็นรถมือสองที่ซื้อต่อมาจากเพื่อนของพี่ชาย เธอเริ่มทำงานตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงห้าโมงเย็น หน้าที่หลักคือทำความสะอาดห้องพัก โดยแต่ละชั้นจะมีทั้งหมด 10 ห้อง จำนวน 3 ชั้น ตอนเย็นพี่ชายเป็นผู้ไปรับลูกสาวทั้งสองคนของเธอมาดูแลให้เธอก่อนที่เธอจะกลับมา

เธอกล่าวว่าตลอดเวลา 3 ปีที่ผ่านมากับการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เธอไม่มีความลำบากในการหาเงินมาเลี้ยงชีพ เพราะครอบครัวของเธอมียาได้จากสามคนซึ่งเพียงพอต่อการดำรงชีพ พอกินพอใช้ เธอมีรายได้เดือนละ 9,000 บาท รวมค่า service charge ที่โรงแรมให้เป็นพิเศษอีกเดือนละ 2,000 บาท เธอไม่ได้กู้ยืมเงินจากแหล่งใด ๆ เนื่องจากเธอไม่ชอบการเป็นหนี้เป็นสิน เพราะไม่ต้องการมีความวิตกกังวลกับการจ่ายดอกเบี้ย

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกงาน มีความขยันอดทนและซื่อสัตย์ ทำงานอย่างตั้งใจและไม่เกียจคร้าน เธอกล่าวว่า เธอต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก ๆ ต้องตั้งใจทำงานให้ลูก ๆ ได้เห็นและซึมซับ

ความสุขของเธอคือได้อยู่กับลูก ๆ และครอบครัวที่เธอรักตลอดไป รวมถึงเธอต้องการให้ ลูก ๆ มีการศึกษาที่สูง ๆ จะได้ไม่ลำบากในอนาคต เธอฝากเงินไว้ให้ลูก ๆ ทั้งสองเดือนละ 1,000 บาท เพื่อนาคตของลูกทั้งสองจะได้มีทุนการศึกษาต่อไป ความจำเป็นพื้นฐานของเธอการได้อยู่กับครอบครัว เธอมีความสุขที่ได้อยู่กับลูก ๆ และดีใจที่มีแม่และพี่ชายคอยช่วยเหลือดูแลลูกทั้งสองคนให้เธออย่างเต็มใจอีกด้วย

กรณีศึกษาตอนที่ 9

ใจแกร่ง (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยววัยสี่ที่เสียสามีไปจากยาเสพติด กล่าวถึงชีวิตตนเองและลูกอย่างสิ้นหวัง ว่า

“ผัวหมันตายคาบ้อง ส่วนคนที่สองก็ตายคาเข็ม ทุกวันนี้ก็ได้ยัยนี้ แหละตุลุกให้หนูให้ยัยวันละ 100 ค่าเลี้ยงดู ยัยไม่ยักได้ แต่ก็ให้ยัยไว้กินขนม ทำได้ที่ ชีวิตล้มลุกแบบนี้แหละ อยู่อย่างไม่มีหวัง อยู่ไปวัน ๆ อยู่จนกว่าจะตาย”

ใจแกร่ง (นามสมมติ) อายุ 24 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 3 ปี และ 1 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารในร้านอาหารญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง เช่าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ในราคาเดือนละ 2,000 บาท อาศัยอยู่กับยาย และลูก เธอเกิดมาในครอบครัวที่ไม่อบอุ่น เดิมครอบครัวเธอมียาย แม่ และลูก โดยมียายเพียงคนเดียวที่หาเลี้ยงครอบครัว ยายของเธอเคยทำงานเป็นแม่บ้านที่มูลนิธิดวงประทีปและรับจ้างเลี้ยงเด็กภายในชุมชนวันละ 100 บาท ยายหารายได้เดือนละ 7,000 บาท ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในครอบครัว แม่ของเธอเป็นผู้ติดยาเสพติด และโดนยายไล่ออกจากบ้าน แม่ของเธอจึงไปประกอบอาชีพหญิงขายบริการที่สถานอาบอบนวดแห่งหนึ่งย้ายพระราม 4 ส่วนลุงของเธอมีภรรยาจึงย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดกับภรรยา เธอไม่ชอบเรียนหนังสือ เพราะคิดว่าเรียนไปก็เอาไปทำอะไรไม่ได้ จึงมักโดดเรียนอยู่เสมอ จนโรงเรียนต้องเชิญยายให้มาลาออกเนื่องจากไม่มีเวลาเรียนครบตามที่กำหนด เมื่อเธอลาออกจากโรงเรียนอยู่บ้าน เธอไม่ทำงานทำการอะไรสนุกเที่ยวไปวัน ๆ และมักโดนยายตำหนิว่ากล่าวอยู่เสมอ

เมื่ออายุได้ 16 ปี เธอได้พบกับสามีคนแรกเป็นวัยรุ่นอยู่ในชุมชนแออัดคลองเตย อายุ 17 ปี ไม่ทำการทำงานใด ๆ วัน ๆ ชอบเอาแต่แข่งรถจักรยานยนต์ และเสพยาเสพติด หลายครั้งที่สามีชวนให้เธอเสพยาเสพติดแต่เธอปฏิเสธทุกครั้ง เธอเกลียดยาเสพติดมากเพราะแม่ของเธอเสพยาจนรกเหล่านี เธอรักสามีคนแรกนี้มากและไม่คุมกำเนิด ปล่อยให้ตัวเองมีลูกเพราะคิดว่าหากมีลูกคงจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ เมื่อสามีทราบข่าวว่าเธอตั้งครรภ์ก็บังคับให้เธอไปทำแท้ง แต่เธอปฏิเสธการทำแท้ง ทำให้สามีโกรธและใช้กำลังข่มขืนเธอทุกวันเพื่อหวังให้เธอแท้งลูกวันหนึ่งขณะที่สามีเธอกำลังเสพยาเสพติด “กัญชา” อยู่ นั้น ได้เสพยาเกินขนาดทำให้ช็อคหัวใจวายและเสียชีวิตทันที เธอเสียใจมากเพราะเธอเพิ่งคลอดลูกสาว ลูกของเธอจึงตกอยู่ในความดูแลของยาย โดยยายเป็นคนเลี้ยงลูกคนแรกของเธอ หลังจากสามีคนแรกของเธอเสียชีวิตประมาณ 1 ปี เธอพบรักกับสามีคนที่สอง ซึ่งเป็นเพื่อนของเธอสมัยเรียนชั้นประถมศึกษาอายุเท่ากับเธอ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปแต่เป็นคนอารมณ์ร้อน เจ้าชู้ และเสพยาเสพติด เธอขอรื้อสามีให้เลิกเสพยาเสพติดแต่เขาแอบเสพยาอยู่เป็นประจำ เธอตั้งครรภ์ลูกที่สอง ขณะตั้งครรภ์ได้ 6 เดือน เขาเสพยาเกินขนาดทำให้หัวใจวายและเสียชีวิตลงในที่สุด เธอเลิกเสียใจและตั้งใจทำงานทำแต่ติดที่ตนเองยังตั้งครรภ์อยู่ จึงไปรับจ้างทำรับบั้นที่ติดพวงมาลัยมา ค่าแรงคือ ถ้าทำได้ 100 อันได้เงิน 3 บาท ทำอยู่ได้ไม่นานก็คลอดลูกชาย เธอต้องให้ยายเป็นคนเลี้ยงดูลูกทั้งสองคนให้ ส่วนเธอสมัครงานเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารร้านอาหารญี่ปุ่นในบึงกิ้งสาขาพระราม 4 โดยได้ค่าแรงวันละ 300 บาท และค่าล่วงเวลาชั่วโมงละ 30 บาท เดือน

หนึ่งเธอมีรายได้เดือนละ 7,000 บาท เธอคิดว่าพอเพียงต่อการเลี้ยงลูก ๆ ทั้งสอง นอกจากนี้เธอได้รับการช่วยเหลือจากมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม โดยรับการสนับสนุนนมผงและผ้าอ้อมสำเร็จรูปมาใช้ แต่ต้องจ่ายเงินให้แก่มูลนิธิฯ สัปดาห์ละ 100 บาท

กิจวัตรประจำวันคือ ตื่นแต่เช้าเลี้ยงลูกทั้งสองคน ทำงานบ้าน ช่วงบ่ายเธอออกไปห้างบิ๊กซีพระราม 4 เพื่อทำงาน เมื่อกลับถึงบ้านประมาณเที่ยงคืน เธอก็กลับมาดูแลลูก ๆ และทำงานบ้าน

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีวิธีการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัว คือ ทำงานไปทุกงานที่หาได้ ไม่เลือกงาน ตั้งใจทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินเลี้ยงลูก ถึงแม้เธอยังอายุน้อยมากแต่ไม่คิดจะมีสามีใหม่อีกแล้ว ตั้งใจว่าจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตลอดไป และจะตั้งใจทำงานเพื่ออนาคตที่ดีของลูกทั้งสองต่อไป

กรณีศึกษาครั้งที่ 10

ใจกว้าง (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่แสดงความรู้สึกว่าชีวิตของเธอมีแต่อยู่ที่มีทุกข์ ใจกว้างกล่าวถึงชีวิตที่แสนลำบากของตนเอง

*“อ๊วย ชีวิตฉันนะมีแต่ความอยู่ลำบาก มีทุกข์ ไม่ใช่อยู่ที่มีสุขหรอก ภาระตั้งแต่เด็กยัน
แก่ อยู่ลำบากเหลือเกิน”*

ใจกว้าง (นามสมมติ) อายุ 69 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ ไม่ได้รับการศึกษาในระดับชั้นใด ๆ ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีลูกจำนวน 2 คน เป็นลูกสาวอายุ 52 ปี และลูกชายอายุ 50 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพรับจ้างเลี้ยงเด็ก เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสซ ในราคาเดือนละ 2,000 บาท อาศัยอยู่กับหลาน 1 คน และหลานอีก 2 คน เธอเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเนื่องจากสามีเสียชีวิตเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา เป็นผู้กว้างขวางและเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนพาสซ เพราะเป็นคนแก่คนแก่ที่อยู่ในชุมชนนี้มาในยุคแรกเริ่มก่อตั้งชุมชน เดิมเธออยู่กับพ่อและแม่ ไม่มีพี่น้อง อาศัยอยู่ที่เพิงซึ่งปลูกเองแถววัดคลองเตยนอก พ่อประกอบอาชีพเก็บขวดและเศษกระดาษ ส่วนแม่ขายขนมหวาน เธอไม่ได้ไปโรงเรียนเพราะว่าต้องช่วยแม่ขายขนมหวานตั้งแต่เด็ก บางวันก็ไปช่วยพ่อเก็บขวดและกระดาษขาย ครอบครัวของเธอเป็นครอบครัวที่ยากจนมาก เมื่ออายุได้ 17 ปี พ่อของเธอถูกรถบรรทุกชนเสียชีวิต ส่วนแม่เป็นวัณโรคเสียชีวิตในเวลาต่อมา ทำให้เธอต้องใช้ชีวิตอยู่เพียงตัวคนเดียวตามลำพัง อาศัยเก็บขวดและกระดาษขายเพื่อหาเงินได้วันละไม่ถึง 50 บาท เธอได้พบกับสามีที่ทำงานเป็นพนักงานขายตัวโรงหนิงแถวสะพานขาว ได้รักกันและตกลงอยู่กินกัน สามีเธอได้พามาอาศัยอยู่แถวชุมชนแออัดคลองเตยทั้งคู่ มีลูกด้วยกัน 2 คน เป็นลูกสาว 1 คน และลูกชาย 1 คน

เมื่ออายุ 40 ปี เธอได้รู้จักกับครูประทีป จึงได้มาทำงานเป็นแม่บ้านอยู่ที่มูลนิธิดวงประทีป โดยมีหน้าที่หลักคือทำความสะอาดห้องทำงาน ห้องน้ำ และงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ลูกสาวของเธอติดสารเสพติด ส่วนลูกชายได้แต่งงานกับสาวต่างจังหวัดและย้ายไปอยู่กับภรรยาที่บ้านของฝ่ายหญิงและไม่เคยกลับมาเยี่ยมเธออีกเลย ลูกสาวของเธอตั้งครรถ์โดยไม่ทราบว่าเป็นพ่อของเด็ก เมื่อคลอดลูกสาวออกมาแล้วก็ได้มอบให้เธอเลี้ยง แล้วย้ายออกจากบ้านไปทำงานเป็นพนักงานนวดแผนโบราณที่ร้านอาบอบนวดแถวพระราม 4 เธอต้อง

รับภาระเลี้ยงหลานสาว ผ่านไปหลายปีสามีของเธอป่วยเป็นโรคมะเร็งปอดเนื่องจากการสูบบุหรี่ตั้งแต่สมัยหนุ่ม ๆ ทำให้เสียชีวิตเธอจึงต้องเป็นแม่เลี้ยงตั้งแต่อายุ 59 ปี เนื่องจากอายุมากแล้วจึงทำให้ไม่สามารถทำงานที่มูลนิธิดวงประทีปได้อีกต่อไปเธอจึงอยู่บ้านรับจ้างเลี้ยงเด็กโดยมีรายได้วันละ 100 บาทต่อเด็ก 1 คน โดยในปัจจุบันรับเลี้ยงเด็กทั้งหมด 1 คน หลานของเธอไม่ยอมเรียนหนังสือและตั้งครุภรมีเหลนให้เธอต้องเลี้ยงอีกสองคน

กิจวัตรประจำวันของเธอคือตื่นขึ้นเลี้ยงเหลน 2 คน และรับเลี้ยงเด็กแถวชุมชนอีก 1 คน หลานของเธอไปทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟที่ร้านอาหารญี่ปุ่นแห่งหนึ่งและให้เงินกับเธอวันละ 200 บาท เพื่อเป็นค่าอาหารและค่าเลี้ยงดูเหลน เธอกล่าวว่ามีชีวิตที่ลำบากมาตั้งแต่เด็กจนชรา ทุกวันนี้ได้เงินช่วยเหลือผู้สูงอายุจากรัฐบาลเดือนละ 600 บาท ได้เงินจากหลานเดือนละประมาณ 3,000 บาท และได้เงินจากการรับจ้างเลี้ยงดูเด็กแถวชุมชนอีกเดือนละ 2,000 บาท เธอไม่เคยกู้หนี้ยืมเงินใครเพราะไม่ชอบการถูกข่มขู่จากเจ้านั้นนอกระบบ เธอมีข้อเสียอยู่อย่างหนึ่งคือเป็นคนทีสูบบุหรี่หนักมาก วันละเป็นซอง ซึ่งเธอรู้ว่าเป็นสิ่งไม่ดีและพยายามเลิกบุหรี่ให้ได้ แต่เธอก็เลิกไม่สำเร็จ เธอกล่าวว่าขณะสูบบุหรี่เปรียบเสมือนได้นั่งอยู่ข้าง ๆ สามี เธอคิดถึงสามีอยู่ตลอดเวลาและเหนียวกับการเป็นแม่เลี้ยงเดียวที่ต้องรับบทเป็นแม่เลี้ยงเดียว ยายเลี้ยงเดียว และทวดเลี้ยงเดียวอีกด้วย เธอปรารถนาให้มีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนมาช่วยดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของตนเองและแม่เลี้ยงเดียวคนอื่น ๆ ในชุมชน เพราะทุกวันนี้แม่เลี้ยงเดียวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่เลวร้ายและย่ำแย่เป็นอย่างมากในมุมมองของเธอ

เธอกล่าวทั้งท้าวว่าตนเองไม่มีความอยู่ดีมีสุขหรือ มีแต่ความทุกข์ระทม เลี้ยงลูกมาแต่เมื่อโตแล้วก็ทอดทิ้งตน ไม่มีญาติพี่น้องคอยช่วยดูแลลูก หลานและเหลน เธอหวังเพียงว่าวันหนึ่งตนจะจากโลกนี้ไปอย่างสงบ ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป

กรณีศึกษารายที่ 11

ใจเพชร (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้อดทนเพื่อลูก ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนพาสุข

“แม่เลี้ยงเดี่ยวในสลัมนี้เค้าไม่มีความรู้ หากมีความรู้เค้าก็ไม่ต้องลำบาก พี่ก็เหมือนกัน

หากไม่มีความรู้คงลำบาก นี่พี่ก็เรียนเพิ่มเติมนะ ไม่งั้นก็แย่ ชีวิตแม่เลี้ยงเดี่ยวในสลัมมันไม่ง่ายขึ้น

หากไม่มีครอบครัวคอยช่วยก็ยิ่งลำบาก ตัวพี่ก็อยู่ลำพังกับลูก ทั้งลำบากกายและลำบากใจ”

ใจเพชร (นามสมมติ) อายุ 57 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 3 คน อายุ 30 ปี 29 ปี และ 25 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพเจ้าหน้าที่มูลนิธิสิกขาลัย เช่าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ในราคาเดือนละ 2,700 บาท อาศัยอยู่กับลูกทั้ง 3 คน เดิมใจเพชรอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่เขตบางนา พ่อกับแม่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยมีรายได้จากการรับจ้างปลูกผักทำสวนวันละ 150 บาท เธอเป็นลูกคนเดียว ต่อมาเมื่ออายุ 10 ปี พ่อของเธอไปทำงานที่บุรีรัมย์เป็นกรรมกรก่อสร้าง ตั้งแต่พ่อไปทำงานพ่อแม่ไม่เคยติดต่อกลับมาที่บ้านเลย ทำให้เธอต้องเลิกเรียนหนังสือ หลังจากนั้นแม่ของเธอก็ได้มาอาศัยอยู่กับเพื่อนที่ย่านคลองเตย โดยแม่รับจ้างล้างจานที่ร้านอาหารจีน

แห่งหนึ่ง เธอรับใบเรียงเบอร์มาขายตามสี่แยกไฟแดงแถวพระราม 4 มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก โชคดีที่เมื่อตอนเธออายุ 18 ปี ได้พบกับครูประทีป ครูประทีปมีความรักและเอ็นดูเธอเป็นอย่างมาก ให้เงินเธอเพื่อใช้จ่ายวันละ 40 บาท และให้เธอเข้ามาช่วยงานที่มูลนิธิดวงประทีป แม่ของเธอเปลี่ยนอาชีพเป็นขายไข่แข็งหาบเร่ ขายได้กำไรวันละ 300 บาท เธอสมัครงานที่มูลนิธิศึกษาลัยเป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปได้เงินเดือน 7,000 บาท เธอได้รู้จักกับสามีโดยการแนะนำของครูประทีป สามีของเธอเป็นพนักงานดับเพลิงอยู่ที่หน่วยดับเพลิงพิเศษของมูลนิธิดวงประทีป เมื่อทั้งคู่รักกันจึงได้แต่งงานกันอย่างเรียบง่าย ไม่มีพิธีอะไรใหญ่โตเพียงแค่ทำบุญเลี้ยงพระและจดทะเบียนสมรสกัน หลังแต่งงานได้ไม่นานมีลูกจำนวน 3 คน สามีของเธอเป็นคนรักเพื่อน และตั้งวงดื่มสุรากับทุกคน จึงไม่ได้ช่วยเหลือเธอด้านการเงินมากนัก ส่วนตัวเธอมีหน้าที่การงานที่ก้าวหน้าขึ้นและได้เลื่อนระดับเป็นรองผู้จัดการมูลนิธิศึกษาลัยอย่างรวดเร็ว เธอต้องทำหน้าที่สอนหนังสือเด็ก ๆ ที่มาใช้บริการห้องสมุดศึกษาลัยทุกเย็น และบางครั้งยังต้องเดินทางออกไปต่างจังหวัดตามโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อะหว่างมูลนิธิศึกษาลัยและโรงเรียนต่างจังหวัด ถึงแม้เธอจะทำงาน แต่เธอก็เลี้ยงดูลูกเองทั้ง 3 คนเองได้ ลูก ๆ เธอมักจะพา她去ทำงานด้วยทุกแห่ง

เมื่อปี พ.ศ. 2545 เธอทราบว่าสามีมีภรรยาอื่นและสามีก็ยอมรับผิดชอบ เธอจึงขอหย่ากับสามี เขายินยอมหย่าและให้ค่าเลี้ยงดูลูก ๆ เดือนละ 5,000 บาท เธอเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมาเป็นเวลา 17 ปีแล้ว ทำงานส่งลูกทั้งสามเรียนจนจบปริญญาตรีทุกคน ลูกคนโตสำเร็จการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง คนที่สองสำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และคนเล็กสำเร็จการศึกษาด้านบริหารและการจัดการจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง ลูกทั้งสามได้แต่งงานมีครอบครัวกันไปหมดแล้ว เธอให้ลูก ๆ ย้ายออกไปอยู่กับที่บ้านของสามีและภรรยาไม่ให้อยู่ในชุมชนแห่งนี้เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมแก่หลาน ๆ ที่จะเติบโตขึ้นในอนาคต

เธอคิดว่าปัญหาของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัดแห่งนี้คือ การที่แม่เลี้ยงเดี่ยวขาดการศึกษาและมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ทำให้ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเอง และลูก ๆ ได้จนทำให้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากเจ้าหนีนอกระบบ และเมื่อไม่สามารถชำระหนี้ได้ก็หนีไปทิ้งลูก ๆ ให้อยู่กับปู่ย่าตายายในชุมชนแออัดนี้ เธอเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวผู้สั่งสมประสบการณ์ความรู้ความสามารถจากการทำงานตลอดเกือบ 30 ปี ทำให้เป็นผู้ทรงความรู้และมีความเป็นนักวิชาการอย่างมาก เธอแสดงความคิดเห็นว่าหากภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยว และเด็ก ๆ ในชุมชนแออัดมากกว่าที่เป็นอยู่คงจะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยว เช่นที่เป็นอยู่เป็นอย่างแน่นอน

กรณีศึกษารายที่ 12

ใจเด็ด (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ทำงานเพื่อเลี้ยงลูกอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย กล่าวว่า

“เคยมีรายได้นอนเพียงวันละ 3 ชั่วโมง เพราะจะได้หาเงินเยอะ ๆ บางวันบ้านหมุนรอบเลย เดินเซไปเซมา อยากได้เงินมาส่งลูก ๆ เรียน ผัวที่ตายไปตั้งแต่ปี 40 ตอนนั้นคนเล็กเพิ่ง 7 ปีเอง คนโตก็กำลังเข้า ม.1 เลยต้องทำงานทั้งวันทั้งคืนนะ”

ใจเด็ด (นามสมมติ) อายุ 52 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 35 ปี และ 29 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพขายกล้วยเดี่ยว เช้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสซุ ราคาเดือนละ 2,500 บาท อาศัยอยู่กับลูกสาวและลูกชายทั้ง 2 คน เดิมเธออาศัยอยู่กับพ่อแม่ซึ่งประกอบอาชีพขายผักที่ตลาดสี่มุมเมือง ต่อมาได้ย้ายมาอยู่คลองเตย เพราะพ่อแม่เปลี่ยนมาขายปลาที่แผงในตลาดคลองเตย ตอนเป็นเด็กไม่สบายเป็นโรคไมเกรนหรือปวดศีรษะข้างเดียวจึงจำเป็นต้องรับประทานยาแก้ปวดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นผลเสียต่อสุขภาพดับของเธอเป็นอย่างมาก เมื่อพ่อของเธอเสียชีวิตไปตอนที่เธออายุได้ 18 ปี ด้วยโรครุนแรงในวัย 79 ปี ทำให้เธอต้องอยู่กับแม่เพียงสองคน แม่ของเธอต้องทำงานอย่างหนักเพื่อเก็บเงินใช้หนี้ในระบบที่ได้ไปกู้มากกว่า 50,000 บาท ต้องส่งดอกเบี้ยเป็นรายวัน ๆ ละหลายร้อยบาท เมื่อเธออายุได้ 20 ปี แม่ของเธอได้ประสบอุบัติเหตุลื่นล้มกระดูกสะโพกหักจึงต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท รักษาได้สองเดือนก็เสียชีวิต เนื่องจากติดเชื้อในกระแสโลหิต เมื่อทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต เธอจึงได้เลิกขายปลาที่ตลาดคลองเตย และเปลี่ยนไปสมัครงานเป็นพนักงานขายของร้านขายข้าวสารและของชำที่ตลาดคลองเตยแทน โดยได้ค่าแรงวันละ 200 บาทซึ่งไม่พอกับการใช้หนี้ที่พ่อและแม่เธอไปกู้มา ยังเหลือหนี้ที่ต้องชำระอีกประมาณ 30,000 บาท เธอทำงานอยู่หนึ่งปี จึงไปสมัครงานที่ร้านคาราโอเกะแถวคลองเตยซึ่งเป็นการทำงานกลางคืนเพื่อหาเงินให้ได้มากกว่าเดิม และที่นี่เธอได้พบกับสามีซึ่งประกอบอาชีพขับรถแท็กซี่ และเป็นลูกค้าของร้านคาราโอเกะ สามีรักเธอมาก เมื่อเธออยู่กับสามีได้สองปี เธอก็ได้ตั้งครรภ์และมีลูก สามีของเธอช่วยจ่ายหนี้แทนเธอจนหมด เมื่อจ่ายหนี้สินหมดเธอได้ตั้งครุฑคู่คนที่สอง สามีขยันหาเงินทำงานขับรถควบสองกะ ตั้งแต่หกโมงเช้าถึงตีสอง ทุกวันไม่ค่อยได้พักผ่อน โดยที่เธอทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเลี้ยงลูกเพียงอย่างเดียว

เมื่อปี พ.ศ. 2540 สามีของเธอเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจวายเฉียบพลันขณะนอนหลับหรือที่เรียกว่า “โรคไหลตาย” เธอต้องหางานทำเพื่อเลี้ยงลูก ๆ ซึ่งขณะนั้นลูกสาวคนโตของเธอกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนลูกชายคนเล็กกำลังเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เธอประกอบอาชีพขายกล้วยเดี่ยวอยู่ที่หน้าปากซอยชุมชนพาสซุ โดยขายตั้งแต่เช้าถึงบ่ายสองโมง พอขายกล้วยเดี่ยวเสร็จก็ไปทำงานเป็นแม่ครัวที่ร้านอาหารในซอยนานา โดยที่ลูกสองคนอยู่ที่บ้านเพียงลำพัง ให้ลูกสาวดูแลลูกชาย เพราะเหตุความจำเป็นต้องทิ้งลูกไว้แต่ก็ได้ฝากเพื่อนบ้านไว้ช่วยดูแล ซึ่งเธอจะทำงานเสร็จก็ประมาณตี 1 และกลับมาบ้านนอนได้ประมาณ 2 ชั่วโมง จากนั้นก็ต้องตื่นตอนตี 4 เพื่อไปตลาดคลองเตยซื้อเครื่องกล้วยเดี่ยวมาเตรียมขายในตอนเช้า นอกจากนี้เธอยังประกอบอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งคือขายเบอร์ทองใบละ 50 บาท โดยรางวัลของเธอคือสร้อยคอทองคำมูลค่า 1 สลึง และเธอรู้อาผิตกกฎหมาย แต่ก็จำเป็นต้องทำเพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงลูก เธอไม่ต้องการกู้หนี้ยืมสินเหมือนครั้งที่พ่อแม่เคยทำ เพราะเธอเคยต้องทนทุกข์ทรมานมากกับการหาเงินมาจ่ายหนี้และดอกเบี้ย

กิจวัตรประจำวันของเธอในปัจจุบันคือทุกวันเธอจะขายแต่กล้วยเดี่ยวเพียงอย่างเดียวซึ่งได้กำไรวันละประมาณ 500 บาท เธอกล่าวว่าตอนนี้ลูก ๆ ของเธอมีงานทำเป็นหลักแหล่ง และมีเงินเดือนมาช่วยเหลือครอบครัว ลูกสาวคนโตทำงานเป็นพนักงานธุรการที่บริษัทแห่งหนึ่งย่าน กล้วยน้ำไทเงินเดือน ๆ ละ 12,000 บาท

ลูกชายคนรองทำงานเป็นพนักงานส่งเอกสารให้กับบริษัทเดียวกันกับลูกสาว ได้เงินเดือน ๑ ละ 9,500 บาท ลูกทั้งสองให้เงินเดือนกับเธอเดือนละ 1,500 บาท

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีหลัก คือ ตั้งใจทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินเลี้ยงลูก ด้วยการเพิ่มจำนวนชั่วโมงการทำงานให้มากที่สุดเท่าที่ร่างกายของเธอจะสามารถทำได้ในช่วงที่จำเป็นต้องใช้เงินมา เธอไม่เคยเลือกงาน โดยเธอกล่าวว่าทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงิน

ก่อนหน้านี้เธอมีความลำบากมากในการเลี้ยงลูกมาตลอด 20 ปี เพราะเธอได้นอนวันละไม่ถึง 3 ชั่วโมง และเธอยังเป็นโรคตับอักเสบเนื่องจากการใช้ยาไมเกรนมาตลอดชีวิต เมื่อสอบถามถึงความอยู่ดีมีสุขเธอหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต และลูก ๆ ได้มีครอบครัวที่อบอุ่น ไม่ลำบากเหมือนเธอที่ยากลำบากมาตลอดชีวิต

กรณีศึกษา รายที่ 13

ใจเดียว (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวใจเด็ดที่พยายามหาเงินทุกทางเพื่อลูก ใจเดียวได้เล่าถึงการทำอาชีพเสริมเพื่อนำเงินมาเลี้ยงลูกว่า

“งานกลางวันก็ขายหมูทอด ตกเย็นก็ไปวัดคลองเตยนอก ไปรับจ้างอยู่เป็นเพื่อนศพ หากใครจ้างเราก็อ่านะ คินละตั้ง 500 นาน ๆ จะมีสักครั้ง เดียวนี้เค้าไม่ค่อยจ้าง ลูก ๆ หลาน ๆ เค้าอยู่เฝ้ากันเอง เศรษฐกิจมันแย่งเงินทุกบาทก็หายากเนาะ”

ใจเดียว (นามสมมติ) อายุ 51 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดนครพนม มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 32 ปี ประกอบอาชีพขายหมูทอดและรับจ้างเฝ้าศพ เช่าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ราคาเดือนละ 2,300 บาท อาศัยลูกสาว 2 คน เธอมาจากครอบครัวที่ยากจน เกิดที่จังหวัดนครพนม พ่อของเธอประกอบอาชีพทำขวัญนาค ส่วนแม่รับจ้างตัดต้นมันสำปะหลัง เธอเกิดในครอบครัวศิลปิน มีพี่ชาย 1 คน เธอเป็นเด็กตั้งใจเรียนและชอบดนตรีไทย ได้โควตานักดนตรีไทยเพื่อเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนประจำจังหวัด เมื่ออายุได้ 17 ปี พ่อและพี่ชายของใจเดียวประสบอุบัติเหตุจมน้ำเสียชีวิตระหว่างนั่งเรือข้ามฟากเพื่อไปฝั่งประเทศลาว แม่จึงให้เธอออกจากโรงเรียนและให้มาช่วยที่บ้านปลูกต้นมันสำปะหลัง หลังจากพ่อเสียชีวิตไปไม่นาน แม่ของเธอมีสามีใหม่ซึ่งเป็นพ่อหม้ายลูกติด 1 คน ลูกติด เป็นลูกชาย คินหนึ่งระหว่างเธอกำลังนอนหลับลูกของพ่อเลี้ยงพยายามจะข่มขืนเธอ แต่พ่อเลี้ยงช่วยไว้ได้ทัน แม่ของเธอกลัวว่าจะเกิดอันตรายอีก จึงได้พาเธอขึ้นมาฝากไว้กับญาติของแม่ที่อยู่กรุงเทพมหานคร ชื่อว่า ป้าซ้อย ป้ายซ้อยใจดีมากให้เธอช่วยงานขายหมูทอด เธอได้เรียนรู้การหมักหมูสูตรต่าง ๆ ในการทำหมูทอดและขายหมูทอดตั้งแต่อายุ 20 ปี

เมื่ออายุได้ 22 ปี ได้พบกับสามีซึ่งเป็นพนักงานส่งน้ำดื่มให้กับคนในชุมชน สามีของเธอมาเป็นลูกค้าร้านและได้รักชอบพอกัน เธอจึงตกลงอยู่กับสามีและได้มาเช่าห้องเช่าอยู่ที่ชุมชนพาสุข ในอัตราเดือนละ 1,000 บาท หลังจากอยู่กับสามีมาหลายปีก็มีลูกสาว 1 คน ลูกสาวเป็นเด็กค่อนข้างอ่อนแอไม่สบายบ่อยต้องไปโรงพยาบาลเป็นประจำ เธอใช้สิทธิบัตรทองเพื่อรักษาตนเองและลูกสาวเวลาเจ็บป่วย เธอและสามีหารายได้จาก

งานประจำที่ทำได้เดือนละประมาณ 10,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่ค่อนข้างมากสำหรับสามชีวิตอย่างไรก็ตาม หลังจากมีลูกสามีมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปกลายเป็นคนที่ชอบเที่ยวกลางคืน ดื่มสุราและไม่ค่อยกลับบ้าน เงินทองที่หามาได้ก็หมดไปกับบอบายมุข ทำให้เธอทะเลาะกับสามีอยู่เป็นประจำ

เมื่อปี พ.ศ. 2544 ขณะที่ลูกสาวของเธออายุได้ 8 ปี สามีได้ขโมยเงินของเธอเพื่อไปใช้กินเที่ยว และหนักเข้าก็ขโมยของไปขาย เธอจึงได้ขอเลิกกับสามี ซึ่งสามีไม่ยอม เธอจึงตัดสินใจพาลูกกลับไปที่บ้านที่จังหวัดนครพนม เวลาผ่านไป 2 ปี เธอกลับมาที่ชุมชนพาสูช อีกครั้งเพื่อทำมาหากิน โดยได้มาเช่าบ้านอยู่กับลูกสาวสองคน ส่วนสามีของเธอได้หนีกลับไปอยู่บ้านที่จังหวัดชัยภูมิแล้ว เธอส่งลูกเรียนที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา ส่วนตนเองก็เริ่มขาย หมูทอดข้าวเหนียว ขายตั้งแต่เช้ามีจนถึงบ่ายสามโมง จากนั้นก็ไปรับพวงมาลัยมาร้อยเพื่อให้แม่ค้าไปขายในวันรุ่งขึ้น แม้วารายได้ ณ ขณะนั้นถือว่าพอใช้เพียงพอแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการเรียนของลูก เธอคิดจะหารายได้พิเศษจึงไปรับจ้างอยู่เฝ้าศพที่วัดคลองเตยนอก เมื่อเวลาถึงงานศพ โดยได้ค่าจ้างคืนละ 300 – 500 บาท ตามแต่เจ้าภาพงานศพจะให้ เธอมีความคุ้นเคยกับวัดมาตั้งแต่เด็กเพราะพ่อเป็นคนทำขวัญนาค ทำพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่ในวัด เธอจึงไม่กลัวที่จะนั่งเฝ้าศพ เธอพยายามหารายได้เพื่อมาเลี้ยงลูกเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่ถึงจะลำบากอย่างไรเธอก็ไม่ต้องการกู้หนี้ยืมสินเพราะคิดว่าการกู้เงินนอกระบบเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและจะไม่ทุกใจในการหาเงินมาใช้หนี้คืน

กิจวัตรประจำวันของเธอในปัจจุบันคือตื่นแต่เช้ามีดประมาณตีสี่ไปตลาดคลองเตยซื้อวัตถุดิบ คือ หมู ข้าวเหนียว เพื่อเตรียมขายข้าวเหนียวหมูทอด เธอจะขายจนถึงเที่ยง พอช่วงบ่ายเธอจะไปช่วยงานร้านขายของชำในซอยชุมชนพาสูช จนถึงช่วงค่ำ เธอจะกลับบ้านทำอาหารเพื่อรับประทานร่วมกันกับลูกสาว หากวันใดมีงานศพที่ต้องการคนเฝ้าก็จะไปทำงานเฝ้าศพต่อที่วัด

ในการดำรงชีวิตของเธอ มีคติในการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัว คือ ทำงานให้มากที่สุดและทำงานอะไรก็ได้ที่ไม่ผิดกฎหมาย เลือกรางานที่คนอื่น ๆ ปฏิเสธที่จะทำ เพราะมันคือโอกาสที่เธอจะทำได้ทำและได้เงิน ปัจจุบันลูกสาวของเธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขามนุษยศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และทำงานเป็นพนักงานบริษัททัวร์ โดยมีรายได้เดือนละ 13,000 บาท ไม่รวมค่าล่วงเวลา ส่วนเธอก็ยังคงขายหมูทอดและข้าวเหนียว โดยขายทุกวัน ยกเว้นวันหยุดสัปดาห์ เธอคิดว่ามีความสุขที่ได้มีงานประจำทำ ลูกมีงานดี ๆ ทำและไม่มีหนี้สิน อยู่แบบมีเท่าไรก็ใช้จ่ายเท่านั้น เธอกำลังเก็บเงินเพื่อนำไปซื้อคอนโดหลังเล็ก ๆ แถวที่ทำงานของลูกสาวเพราะใจเดียวไม่ยอมใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแออัดอีกต่อไป และหวังว่าอนาคตของตนและลูกสาวจะดีขึ้นในอนาคต

กรณีศึกษาตอนที่ 14

ใจจด (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้อยู่ได้เพราะกำลังใจจากลูก ใจจดกล่าวอย่างท้อแท้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บของตนเองว่า

“ที่เป็นโรคหัวใจ ความดันสูง อยากจะตาย ๆ ไปให้พ้น ๆ ติดอยู่เพียงลูกยังเล็กสองคน กำลังเรียน ม.ปลาย จะมีแรงไหวแค่นั้นก็ไม่รู้ ญาติพี่น้องก็ไม่มี ยิ่งไงจะสู้เพื่อลูกต่อไปจนวันสุดท้ายที่ยังหายใจละกัน”

ใจจด (นามสมมติ) อายุ 48 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิลำเนาเดิมจังหวัดหนองคาย มีบุตรจำนวน 2 คน อายุ 16 ปี และ 14 ปี ตามลำดับ ประกอบอาชีพขายเครื่องดื่มชงประเภทต่าง เช่น กาแฟ น้ำหวาน ฯลฯ เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ราคาเดือนละ 2,000 บาท โดยอาศัยอยู่กับลูกชายและลูกสาวรวมจำนวน 3 คน เธอย้ายถิ่นฐานมาจากหนองคายเมื่อ 15 ปีที่แล้ว เดิมเธออาศัยอยู่กับพ่อและแม่ซึ่งประกอบอาชีพทำนาอยู่ที่หนองคาย เป็นลูกคนที่สองจากมีพี่น้องทั้งหมดห้าคน ครอบครัวมีฐานะยากจน จึงให้เธอเรียนจบเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และลาออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อและแม่ทำนาปลูกข้าว แต่ผลผลิตไม่ค่อยดี พ่อของเธอจึงนำที่นากว่า 30 ไร่ ไปจำนองเพื่อนำเงินมาซื้อปุ๋ย แต่กลับประสบภัยแล้งทำให้เงินที่กู้มากที่สุดไปส่งผลพ่อของเธอต้องคิดหนักว่า 200,000 บาท ในที่สุดที่นาที่หลุดจำนองทำให้ครอบครัวของเธอจึงไม่มีที่จะอยู่ทำมาหากิน

เมื่อปี พ.ศ. 2532 ครอบครัวของเธอทั้ง 7 ชีวิตจึงได้ตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่เมื่อมาถิ่นอย่างไม่มีจุดหมาย เลยต้องอาศัยนอนตามใต้สะพานอยู่หลายเดือน ในช่วงแรก ๆ แม่ของเธอร้ายพวงมาลัยให้ลูก ๆ ขาย อยู่ตามแยกไฟแดง รวมทั้งหาเงินโดยการเข็ดกระจกรถซึ่งไม่ต่างจากเด็กจรจัด เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือน ต่อมาเธอและครอบครัวจึงตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่ชุมชนแออัดคลองเตย โดยเช่าห้องเดือนละ 800 บาท พี่ ๆ น้อง ๆ ของเธอมีสามีและภรรยาและแยกย้ายออกจากบ้านไปกันหมด เหลือเพียงแต่เธอที่อยู่กับพ่อและแม่ซึ่งทำงานรับจ้างทั่วไปได้รายได้วันละประมาณ 200 บาท ในขณะที่เดียวกันเธอก็รับขนมถ้วยเป็นรถเข็นมาขายได้วันละประมาณ 300 บาท หักค่าของแล้วได้กำไรวันละประมาณ 100 บาท

เธอได้เจอกับสามีที่ทำงานเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เขามีฐานะดีมาจากครอบครัวเป็นคนจีน แต่ไม่ยอมรับเธอเป็นลูกสะใภ้ จึงทำให้สามีของเธอต้องออกมาเช่าตึกแถวให้เธอและครอบครัวอยู่แถวคลองเตย สามีไม่ได้อยู่กับใจจดทุกวัน เธอเริ่มขายกาแฟ น้ำปั่น มีรายได้วันละ 400 – 600 บาท ซึ่งเป็นรายได้ค่อนข้างดี เธอมีลูกสองคนแต่ไม่ค่อยมีความสุขกับชีวิตคู่เนื่องจากสามีไม่ค่อยอยู่ด้วยเพราะทางครอบครัวไม่พอใจ เธอให้ลูกชายคนโตเข้าเรียนที่โรงเรียนชุมชนพัฒนา ส่วนพ่อและแม่ของเธอกลับไปยังจังหวัดหนองคาย เพราะไม่อยากจะอยู่กรุงเทพมหานคร อีกต่อไป

เมื่อปี พ.ศ. 2550 ขณะที่ลูกคนเล็กอายุได้ 2 ปี สามีบอกเธอว่าต้องแต่งงานกับผู้หญิงที่พ่อแม่หาให้ ไม่เช่นนั้นจะตัดออกจากครอบครัว หลังจากสามีแต่งงาน สามีไม่เคยกลับมาเยี่ยมเลย เธอพยายามติดต่อสามีแต่ติดต่อไม่ได้ เธอจึงไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าตึกเดือนละ 8,000 บาท ต้องคืนตึกไปแล้วย้ายไปอยู่ในบ้านเช่าห้องเล็ก ๆ ในซอยชุมชนหมู่บ้านพัฒนา เธอนำลูกคนเล็กไปฝากให้มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมเลี้ยง และตั้งแผนขายเครื่องดื่ม จำพวกผลไม้ปั่น และกาแฟ ที่ข้างสหกรณ์หมู่บ้านชุมชนพัฒนา โดยได้รายได้วันละประมาณ 400 บาท เธออยู่กับลูก ๆ ด้วยความลำบากมาหลายปี จึงไปประกอบอาชีพเสริมโดยการรับจ้างทำอาหารจัดเลี้ยงที่วัดเวลาใครมีงานบุญงาน

ศพต่าง ๆ ได้รายได้ครั้งละหลายพันบาท เธอกู้หนี้จากสหกรณ์ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาจำนวน 12,000 บาท โดยเสียอัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 8 ต่อปี เธอตั้งหน้าตั้งตาเลี้ยงลูกทั้งสองเพียงลำพัง ไม่เคยติดต่อกลับไปบอกพ่อแม่เลย ว่าได้เลิกกับสามีแล้วเพราะกลัวว่าพ่อแม่จะเป็นห่วง อีกทั้งพ่อแม่ก็เคยห้ามทักท้วงแล้วก่อนที่จะอยู่กับสามีว่า สามีของเธอไม่น่าจะเป็นคนดี ทุกวันนี้เธอมีโรคประจำตัวคือโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง และมีอาการแน่นจุกหน้าอก หมอแนะนำให้เธอทำบอลูนหัวใจเพื่อขยายหลอดเลือด แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายส่วนเกินหลายบาท เธอจึงเลื่อนการทำบอลูนออกไปก่อน แม้ว่าเธอมีสิทธิรักษาตามหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือบัตรทองรักษาตนเอง และลูก ๆ การที่เธอต้องทำงานหนักโดยลำพังทำให้รู้สึกท้อแท้ใจว่าไม่มีใครมาช่วยเหลือในความยากลำบากและโทษที่โชคชะตาของตนเองที่รักคนผิด ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามใจจดใจจ่อที่จะสู้เพื่อลูก ๆ จะได้เรียนหนังสือสูง ๆ เพื่อจะได้ไม่ลำบากในอนาคต

กิจวัตรประจำวันของเธอในปัจจุบันคือตื่นตั้งแต่เช้าและออกมาตั้งร้านขายน้ำ โดยขายตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น ลูก ๆ ไปเรียนหนังสือช่วงเช้า พอเวลาเย็นกลับบ้านมาช่วยเธอขายของและทำความสะอาดบ้าน ลูก ๆ ของเธอเป็นเด็กดี มีความรับผิดชอบ

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีหลักการในการหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัว คือ ขยันและอดทน เก็บเล็กผสมน้อย ออมเงินเป็นประจำ ซื่อของเท่าที่จำเป็น ทำงานด้วยความตั้งใจ ชายของเป็นอาชีพหลัก และต้องหาอาชีพเสริมมาประกอบกันด้วย เธอหวังว่าความเป็นอยู่ของเธอและลูก ๆ จะดีขึ้นในอนาคต เธอกล่าวว่า หากเธอมีเงินและสุขภาพดีก็คงทำให้ชีวิตของเธอมีความอยู่ดีมีสุขขึ้นมาได้

กรณีศึกษาที่ 15

ใจจ่อ (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ปฏิเสธความรักใหม่เพียงเพราะเพื่อ “ลูก” ใจจ่อถ่ายทอดความในใจที่มีต่อรักครั้งใหม่และลูกของตนเองว่า

“มีคนมาจีบนะแต่ไม่เอาแล้ว สงสารลูกมันหนะ กลัวลูกจะเสียใจ เราจากสามีเก่าด้วยความรักไม่ใช่เลิกกัน ยังไงก็ขอเลี้ยงลูกตามลำพังดีกว่า ตัดปัญหาพ่อเลี้ยงลูกเลี้ยงด้วยนะ จนไม่เป็นไร อย่างต้องขอทานก็ดีแล้ว”

ใจจ่อ (นามสมมติ) อายุ 40 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 20 ปี อาชีพขายข้าวหมูแดง เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสุข ราคาเดือนละ 2,300 บาท อาศัยอยู่กับลูกสาว เพียง 2 คน เดิมเธออาศัยอยู่กับลุงและป้าที่ประกอบอาชีพขายกล้วยทอดที่แยกสะพานขาว พ่อและแม่ทิ้งเธอไว้กับลุงและป้าตั้งแต่เธออายุ 3 ปี อาศัยอยู่แถวถนนหลานหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ของลุงและป้าที่ผ่อนไว้หลายปี ลุงและป้าไม่มีลูกจึงเลี้ยงเธอเหมือนกับลูกแท้ ๆ เธอช่วยป้าขายกล้วยทอด และได้เรียนหนังสือจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากมีสามีคนแรกและตั้งครุฑ เขาเป็นเพื่อนนักเรียนและไม่ประกอบอาชีพอะไร เธอย้ายไปอยู่บ้านของเขา เขาไม่อยู่บ้านด้วยเนื่องจากพ่อของเขาส่งเขาไปเรียนที่จังหวัดพัทลุง เมื่อคลอดลูกแล้วพ่อและแม่เขา

ได้ขอเอาลูกไปเลี้ยงและขับไล่เธอออกจากบ้าน ทำให้เธอต้องกลับมาอยู่กับลุงและป้าอีกครั้ง เธอขायกลัวทอดตามไฟแดงเป็นเวลาหลายปี วันหนึ่งเธอไปสมัครงานร้านขายกวยจั๊บน้ำร้อน และได้มีโอกาสเจอกับสามีคนที่ 2 ซึ่งเป็นชาวสิงคโปร์ เขามาเที่ยวที่เมืองไทยและพบเธอที่เยาวราช เขารักเธอมากและเข้าบ้านให้อยู่แถวพระราม 9 และเลี้ยงดูเธอเป็นอย่างดี เธอเก็บเงินที่สามีให้มาใช้จ่ายได้จำนวน 200,000 บาท

เวลาผ่านไป 2 ปี เขาได้เลิกกับเธอ เธอจึงได้ไปอาศัยอยู่กับเพื่อนสมัยมัธยมที่บ้านเช่าในชุมชนพาสู ใช้ชีวิตอย่างสมถะและนำเงินเก็บมาลงทุนเปิดร้านอาหารตามสั่ง เมื่ออายุได้ 20 ปี ก็ได้พบกับรักใหม่สามีคนที่ 3 เป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง เธอแต่งงานกับเขาและอยู่กินด้วยกันที่บ้านเช่าใกล้บ้านเพื่อน เขาทำงานไม่ได้เงินเดือนประจำ แต่ได้เปอร์เซ็นต์ส่วนแบ่งจากการเก็บศพ ๆ ละ 400 บาท และเขาประกอบอาชีพเสริมไปรับจ้างเป็นพนักงานดับเพลิงชั่วคราว เธอมีลูกสาวด้วยกัน 1 คน

เมื่อปี พ.ศ. 2552 มีเหตุเพลิงไหม้ที่ชุมชนพาสู ครั้งใหญ่ เขาได้เข้าไปดับเพลิงที่ตรอกในชุมชน และถูกไม้คานทับเสียชีวิตในบ้านที่เกิดเพลิงไหม้ เธอจึงเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตั้งแต่นั้นมาและไม่คิดที่จะมีรักครั้งใหม่ถึงแม้จะมีคนมาจีบอยู่หลายครั้งหลายคน เธอเลี้ยงลูกมาตลอด 10 ปี และส่งเสียให้ลูกเรียนสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และทำงานเป็นพนักงานการเงินที่โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท

กิจวัตรประจำวัน คือ ทุกวันตื่นแต่เช้าและไปตลาดคลองเตยเพื่อซื้อวัตถุดิบมาทำข้าวหมูแดงขาย วันหนึ่งจะขายตั้งแต่เช้าถึงบ่ายสามโมงได้กำไรวันละ 700 บาท หลังจากเก็บร้านเธอจะไปทำมูลนิธิดวงประทีป ช่วยทำงานต่าง ๆ ตามที่ตนเองจะช่วยเหลือได้เช่น การจัดห้องประชุม การล้างห้องน้ำ เธอไม่ต้องการที่จะอยู่เฉย ๆ เพราะเหงาและจะคิดถึงสามีที่จากไป เธอเลี้ยงลูกตลอด 10 ปีด้วยความลำบากแต่ไม่มากนักเพราะเป็นคนเก็บเงินเก่ง ไม่จำเป็นต้องกู้ยืมเงินใคร ไม่มีหนี้สิน

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ มีหลักการ คือ ขยันทำงานทุกงานที่ทำได้ เก็บเงินไว้ให้ได้มากที่สุด เพราะเงินคือความจำเป็นพื้นฐานของเธอ เงินจะช่วยชีวิตเธอได้ยามเธออายุ 40 ปีแต่เธอมีสามีมาแล้ว 3 คน จึงไม่อยากจะให้มีสามีใหม่อีกแล้ว และสงสารความรู้สึกของลูกอีกด้วย เธอคิดว่าการที่อยู่กับลูกเพียงลำพังก็มีความสุขดีกว่าการอยู่กับญาติพี่น้อง เพราะเธอชอบความสันโดษและไม่รู้สึกอายหากอยู่เพียงลำพัง เธอต้องการให้ลูกสาวมีครอบครัวที่อบอุ่นและย้ายออกไปอยู่นอกชุมชนแห่งนี้ให้ได้ในอนาคต

กรณีศึกษารายที่ 16

ใจคอ (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวที่เกลียดคำว่า “แม่เลี้ยงเดี่ยว” ใจคอแสดงถึงมุมมองที่มีต่อคำว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวว่า

“อะอะก็แม่เลี้ยงเดี่ยว อะอะก็แม่เฒ่า เราก็ไม่ได้อยากเป็นเฒ่านะ ไม่ชอบด้วยกับคำว่าแม่เลี้ยงเดี่ยว เพราะรู้กันใหม่แหละเหนื่อยแค่ไหนที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียว ถ้าลูกเอาถ่านเราก็คงไม่เหนื่อย แต่นี่ลูกก็ติดเกมส์ ขโมยเงินไปเล่นเกมตลอด กลุ่มใจทุกวัน ไม่รู้จะทำอย่างไร ทนไปวัน”

ใจคอ (นามสมมติ) อายุ 40 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภูมิลำเนาจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 15 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีน เข้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสซุช ในราคาเดือนละ 2,500 บาท อาศัยอยู่กับลูกชาย 2 คน เดิมเธอเกิดที่กรุงเทพมหานคร พ่อและแม่เลิกกันตั้งแต่เธอยังเล็ก ๆ เธอได้อาศัยอยู่กับพ่อที่จังหวัดนนทบุรี พ่อของเธอประกอบอาชีพเป็นหมอนวดแผนไทยทำงานอยู่แถวบางใหญ่ เธอเรียนที่โรงเรียนชลประทานจนสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วออกมาทำงานเป็นหมอนวดแผนไทยเหมือนกับพ่อ ตอนนั้นเธอทำงานที่ร้านนวดทุกวันไม่มีวันหยุด ในแต่ละวันเธอได้รับค่าจ้างวันละ 400 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่ค่อนข้างดีมาก

วันหนึ่งขณะที่เธอไปเดินเที่ยวตลาดนัดแถวบางใหญ่ จึงได้พบกับสามีซึ่งเป็นเพื่อนของเพื่อนประกอบอาชีพขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีน เธอได้รู้จักและพูดคุยกับเขาและได้ไปมาหาสู่กันอยู่เป็นประจำ เมื่ออายุ 25 ปีจึงได้ตัดสินใจอยู่กับเขาและได้ย้ายไปอยู่กับเขาที่ชุมชนพาสซุช เธอได้เรียนรู้การขายสินค้า ตั้งแต่การไปประมูลสินค้านำเข้าที่ตู้คอนเทนเนอร์ที่ท่าเรือ การท่าเรือแห่งประเทศไทย เขาได้สอนเทคนิคต่าง ๆ ให้เธอหลายอย่าง ผ่านไปหลายปีเธอได้ตั้งครุฑ และคลอดลูกชาย ทำให้เธอต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูก เขามีนิสัยเจ้าชู้ ตีมสุรา และเล่นการพนัน เธอทะเลาะกับสามีอยู่เป็นประจำจนคิดจะแยกทางกับสามี แต่เขาไม่ยอมและทุบตีทำร้ายเธอ ๆ ทำให้ตัวเธอทุกข์ทรมานเช่นนั้นอยู่เป็นเวลา 3 ปีเต็ม

วันหนึ่งเขาถูกจับกุมในข้อหาเมียเสพติดอยู่ในครอบครอง ศาลพิพากษาตัดสินว่าเขาเป็นผู้ค้าและเสพยาเสพติดประเภท 1 จึงให้ประหารชีวิตและเห็นว่ารับสารภาพจึงลดโทษให้เหลือจำคุกตลอดชีวิต ตอนนั้นเธอตั้งสติไม่ได้ แต่ด้วยเพราะต้องดูแลลูกชายจึงต้องมีสติและยืนให้ได้อีกครั้งหนึ่ง เธอเริ่มต้นจากการนำลูกไปฝากเลี้ยงไว้ที่มูลนิธิเด็กก่อนในสลัม และเริ่มขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีนอีกครั้งหนึ่ง เธอจะเป็นต้องต่อสู้กับนักเลงที่การทำเรื่องที่ได้ประมูลราคาตัดหน้ากัน ถูกลอบทำร้ายจากพวกที่ไม่พอใจจากการแพ้ประมูลเป็นประจำ เธอจึงตัดสินใจซื้อประกันชีวิตไว้ให้ลูกและส่งประกันปีละเกือบสองหมื่นบาทเป็นประจำทุกปี

กิจวัตรประจำวันของเธอในปัจจุบันคือ ตื่นตั้งแต่เช้าและออกไปตั้งแผงขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีน เธอขายตามตลาดนัดทั่วไป ทั้งตลาดนัด วัด โรงเรียน ส่วนราชการต่าง ๆ เธอมีรถกระบะคันหนึ่งแต่ไม่มีลูกจ้าง เธอทำงานของตนเองทุกอย่าง ทำอย่างนี้มากกว่า 10 ปีแล้ว รายได้ที่เธอหาได้คิดเป็นกำไรวันละประมาณ 500 บาท ซึ่งอาจจะไม่มากแต่ก็ต่อชีวิตเธอและลูกชายได้อย่างสบาย เธอไม่ชอบการกู่หนี่ เพราะคิดว่ามีเท่าไรก็ใช้เท่านั้น ไม่อยากสร้างนี้ให้ลำบากเวลาจ่ายคืน

ในการดำรงชีวิตและการหาเลี้ยงชีพของเธอ คือ ยึดหลักการที่ว่าจะต้องเข้มแข็ง ขยันและอดทน พยายามเรียนรู้และศึกษาขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ และฝึกปฏิบัติทำให้ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาใคร หรือพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด

เธอมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคำว่าแม่เลี้ยงเดี่ยว เพราะเธอไม่ได้อยากเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและไม่ชอบหากใครมาว่าตนเองว่าเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว แต่ก็พยายามทำใจยอมรับให้ได้ เหตุผลที่ไม่ชอบคำนี้เพราะว่าจะนึกถึงสามีที่ไม่ได้เรื่องทุกครั้ง ซึ่งทำให้ชีวิตของเธอและลูกชายเป็นเช่นนี้ ลูกชายของเธอเป็นเด็กไม่สนใจในการเรียน ลูกชายไม่ชอบไป

โรงเรียน โคตเรียนไปร้านเกมส์เป็นประจำ อีกทั้งขโมยเงินของเธออีกด้วย เธอทุกซอกทุกซอกกับลูกชายมากและมีแผนว่าเมื่อลูกชายเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว จะพามาช่วยงานขายของด้วย เพราะเธอคิดดูแล้วว่าลูกชายแล้วว่าหากไม่ทำเช่นนั้น ลูกชายของเธออาจจะเสียคนก็เป็นได้ เธอต้องการให้ลูกชายมีอนาคตที่ดี เรียนสูง ๆ แต่ก็คงเป็นไม่ได้ในเรื่องการเรียน แต่เธอไม่ย่อท้อ และพยายามจะสร้างอาชีพที่สุจริตให้แก่ลูกชายของเธอที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป

กรณีศึกษารายที่ 17

ใจชื่น (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยววัยสี่ผู้ตั้งใจจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตลอดไป ใจชื่นกล่าวถึงตนเองและอนาคตของลูกว่า

“ตั้งใจจะเลี้ยงลูกให้เรียนสูง ๆ มันจะได้มีวิชาหาเลี้ยงตัวเองได้ ไม่อยากให้ลำบากเหมือนหนู สงสารลูก หนูไม่คิดจะมีผิวใหม่ นะ มีคนมาจีบแต่ไม่เอาแล้ว อยู่กับลูก สนุกกับเพื่อน ๆ แบบนี้แหละดีแล้ว ไม่ต้องทุกซอกทุกซอกกับแฟน ทรมาณนะที่ผ่านมา”

ใจชื่น (นามสมมติ) อายุ 31 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดนครปฐม มีบุตรจำนวน 1 คน อายุ 10 ปี ประกอบอาชีพขายผลไม้แห้งและผลไม้ดอง เช้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสสุข ราคาเดือนละ 2,200 บาท อาศัยอยู่กับลูกชายสองคน เดิมเธออาศัยอยู่กับตาและยายที่จังหวัดนครปฐม พ่อและแม่นำเธอไปฝากไว้ให้ตากับยายเลี้ยงตั้งแต่เธอเกิดและไม่เคยกลับมาเยี่ยมอีกเลย ตาและยายบอกเธอว่าพ่อกับแม่แยกทางกัน ต่างคนต่างมีครอบครัวใหม่ เธอช่วยตากับยายเลี้ยงเปิดที่ฟาร์มของนายหนับซึ่งเป็นเจ้าของร้านเปิดทะเล่ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดนครปฐม เธอจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากสงสารตาและยายที่ต้องหาเงินด้วยความยากลำบาก เมื่อเธอลาออกจากโรงเรียนก็ไปทำงานรับจ้างเลี้ยงเปิดเป็นอาชีพหลักและทำฟุทราเชื่อมไปขายที่ตลาดน้ำดอนหวายเป็นอาชีพเสริม เธอเป็นคนขยัน ตั้งใจหาเงินเก็บไว้เพื่อจะเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร เพราะเธอคิดว่าจะมีช่องทางหาเงินได้ดีกว่า

เมื่ออายุ 18 ปี เธอเดินทางเข้ามาอยู่กรุงเทพมหานคร ทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟร้านหมูกระทะย่านคลองเตย เธอมาพักอาศัยกับเพื่อนที่เช่าบ้านอยู่ที่ชุมชนพาสสุข หลังจากทำงานได้ 2 ปี เธอมีโอกาสไปเที่ยววันสงกรานต์กับเพื่อน ๆ และพบกับสามีที่เป็นพนักงานของร้านขายอะไหล่รถจักรยายนยนต์ย่านวรจักร เธอคบหากับเขาได้ 1 ปี ก็ได้ตกลงอยู่กับกันโดยไม่ได้ส่งข่าวบอกตายและยายเพราะไม่อยากให้ตายและยายเป็นห่วง เธอมีลูกชาย 1 คน หลังจากมีลูกได้ไม่นาน เขากลับบ้านที่จังหวัดพะเยาเพื่อไปช่วยที่บ้านเก็บผลไม้ แต่ไปนานหลายเดือนทำให้เธอรู้สึกไม่สบายใจจึงได้พาลูกไปหาสามีที่จังหวัดพะเยา เมื่อเดินทางไปถึงก็พบว่าเขาได้แต่งงานอยู่กับผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นญาติกับสามี เธอถามเขาว่าจะเลือกใครต้องเลือกภรรยาได้แค่คนหนึ่ง เขาขอมีภรรยา 2 คน เธอจึงตัดสินใจแยกทางกับเขา และพาลูกกลับมาอยู่ที่ชุมชนพาสสุข เธอพยายามไม่เสียใจและลุกขึ้นสู้อีกครั้งโดยไปรับผลไม้จากรังสิตมาขาย ด้วยการเช่าที่ที่แผงหน้าศาลเจ้าพ่อพระประแดง เสียค่าเช่าวันละ 90 บาท และ

นำลูกไปฝากให้ขายข้างบ้านเลียงวันละ 100 บาท เธอขายผลไม้สดหั่น เช่น มะม่วง มะละกอ มันแกว เป็นต้น ได้กำไรจากการขายผลไม้วันละประมาณ 400 บาท ทุก ๆ สามวัน เธอจะว่าจ้างรถจากเพื่อนบ้านเพื่อไปซื้อผลไม้ที่รังสิต ในการไปแต่ละครั้งจะไปซื้อในปริมาณที่เพียงพอสำหรับขายเป็นเวลา 3 – 5 วัน โดยจะซื้อชนิดของผลไม้ตามฤดูกาลของผลไม้ เธอได้กำไรจากการขายผลไม้ไม่เท่ากันในแต่ละวัน บางวันขายได้กำไรมากกว่า 400 บาท เธอส่งเงินไปให้ตากกับยายเดือนละ 1,000 บาท

ทุกวันนี้ลูกชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนชุมชนพัฒนาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นเด็กเรียนดี เธอต้องการให้ลูกชายมีการศึกษาสูง ๆ เพราะจะได้ไม่ลำบากในตอนโตเป็นผู้ใหญ่ และตั้งใจว่าจะทำงานหาเงินส่งลูกชายเรียนสูง ๆ และจะไม่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินกู้ในระบบหรือนอกระบบ เพราะเธอมีความเห็นว่าว่าการกู้ยืมเงินก็เหมือนการฆ่าตัวตายทางอ้อม เพราะทั้งเครียดกับดอกเบี้ย เครียดกับการติดตามทวงหนี้ หากจ่ายไม่ครบหรือไม่ตรงเวลา เธอไม่ค่อยมีความสุข ความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ เพราะไม่มีญาติมาคอยช่วยเหลือ แต่เธอก็รับได้กับชีวิตที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ แม้จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากใครก็ตาม

กรณีศึกษารายที่ 18

ใจรัก (นามสมมติ) แม่เลี้ยงเดี่ยวผู้ยึดมั่นในศาสนา ใจรักกล่าวถึงสามีและการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของตนเอง

*“หนูก็ไม่รู้อนาคตนะพี่ ตอนนี้อะไรก็ให้ดี ส่วนศาสนาหนูกับลูกก็ขอเป็นมุสลิม
ต่อไปตามแฟนหนู ถึงเค้าจะจากไปแล้วพวกเราก็กินทำตัวเหมือนเดิม เหมือนตอนที่เค้ายังอยู่ การ
เลี้ยงลูกลำพังหนูก็เหนื่อยนะ แต่จะกลับไปลำบากที่ได้อีก หนูคงไม่ไปดีกว่า”*

ใจรัก (นามสมมติ) อายุ 26 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดปัตตานี มีบุตรจำนวน 1 คน เป็นลูกชายอายุ 6 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพนักงานร้านสะดวกซื้อที่ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนพาสซุ เช้าบ้านอยู่ในซอยชุมชนพาสซุ ในราคาเดือนละ 2,000 บาท อาศัยอยู่กับลูกชายเพียง 2 คน เธอได้ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพมหานคร กับสามีเมื่อ 4 ปีที่แล้ว ครอบครัวเธอเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ที่จังหวัดปัตตานี พ่อและแม่ของเธอเปิดร้านขายติ่มซำเล็ก ๆ อยู่ท้ายตลาดอำเภอแม่ลาน มีพี่น้อง 4 คนซึ่งตนเองเป็นคนเล็ก เธอสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากแต่งงานมีครอบครัวก่อน เธอช่วยที่บ้านขายของตั้งแต่เล็กจนโต เมื่ออายุ 19 ปี เธอได้พบรักกับสามีซึ่งเป็นช่างไฟฟ้าอยู่ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าท้ายตลาด เขาเป็นมุสลิมนับถือศาสนาอิสลาม ทางบ้านของเธอนับถือศาสนาพุทธ ไม่ชอบเขาและพยายามกีดกันความรักระหว่างเธอและเขาโดยการหาผู้ชายให้เธอแต่งงานด้วย แต่เธอปฏิเสธครอบครัวและโกหกครอบครัวว่าตนเองตั้งครรภ์กับเขา ครอบครัวจึงยอมให้แต่งงานได้ เธอได้เปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาอิสลาม และพยายามปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลาม เมื่อ 4 ปีที่แล้วเธอได้ย้ายตามเขาเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร เพราะเขาได้งานที่บริษัทแห่งหนึ่งแถวพระราม 4 ทั้งสองมีด้วยกันเป็นลูกชาย 1 คน ได้มาเข้าบ้านหลังเล็ก ๆ ที่

ชุมชนพาสซุช ในราคาเดือนละ 1,800 บาท รายได้ของครอบครัวมาจากเงินเดือนสามีของเธอเดือนละ 12,000 บาท

อย่างไรก็ตามเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ขณะที่เขากำลังซ่อมตู้ไฟฟ้าแรงสูงของบริษัท เขาทำงานพลาดทำให้ไฟฟ้าช็อตและเสียชีวิตทันที เธอตัดสินใจที่จะอยู่ที่นั่นต่อไปไม่กลับบ้านที่ปัตตานี เพราะคิดว่าหากกลับไปพ่อแม่ต้องให้แต่งงานใหม่ ซึ่งเธอไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น เธอได้เงินประกันชีวิต-อุบัติเหตุจากทางบริษัทของสามีเป็นเงินจำนวน 200,000 บาท เธอเก็บเงินนี้ไว้ในบัญชีเพื่อเป็นทุนในการดำรงชีวิต เธอพาลูกไปฝากเลี้ยงไว้ที่มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม และได้สมัครงานที่ร้านสะดวกซื้อแถวบ้านที่เธออาศัยอยู่ เธอทำงานเป็นกะ โดยขอร้องกับผู้จัดการร้านว่าขอทำงานช่วงเช้าตั้งแต่เจ็ดโมงเช้าถึงหกโมงเย็น ซึ่งผู้จัดการร้านเห็นใจจึงอนุญาตให้เธอทำช่วงเวลากลางวันเท่านั้น

กิจวัตรประจำวันของเธอในปัจจุบันคือทุกวันตื่นแต่เช้าไปส่งลูกที่มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมแล้ว เธอเดินทางไปทำงานที่ร้านสะดวกซื้อซึ่งอยู่ตรงข้ามกับมูลนิธิฯ เมื่อพักกลางวันหรือเวลาที่เธอได้พักเธอจะเดินข้ามไปคอยดูแลลูกชายของเธออยู่ทุกวัน พอเวลาสี่โมงเย็นเธอจะข้ามไปรับลูกชายและพามาเล่นที่หลังร้านสะดวกซื้อ ซึ่งลูกชายของเธอก็เป็นที่รักของเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่ทำงาน ทุกคนรอบข้างเข้าใจเธอและนับถือในความตั้งใจของเธอที่จะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวตั้งแต่ยังสาว เมื่อเลิกงานเธอและลูกจะกลับบ้านรับประทานอาหารค่ำและทำธุระส่วนตัวก่อนเข้านอน เธอดูแลลูกชายอย่างดีไม่ให้มียุ่งกั๊ดแม่แต่จุดเดียว เมื่อมีเวลาว่างเธอก็จะสอนให้ลูกชายลูกรู้จักและเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ถึงแม้เธอเองก็เพิ่งเริ่มศึกษาในศาสนาอิสลามไม่นานแต่ใจรักก็มุ่งมั่นที่จะสวดมนต์ให้กับพ่อแม่และทุก ๆ คนที่เธอรักและคิดถึง ในวันเสาร์-อาทิตย์ เธอจะฝากลูกให้ย้ายข้างบ้านเลี้ยง เพราะเป็นวันหยุดของมูลนิธิฯ เธอเป็นห่วงและกังวลเกี่ยวกับลูกชายเสมอ แต่ด้วยความจำเป็นก็ต้องทำเช่นนี้

เธอหาเงินเลี้ยงชีพตนเองและลูกได้พอเพียง เธอจึงไม่มีหนี้สินใด ๆ เธอบอกว่าพยายามใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพราะเธอคิดว่าแนวทางของพระองค์ฯ สามารถทำให้ครอบครัวของเธออยู่ได้อย่างมีความสุข และพอเพียงต่อการดำรงชีวิตของตนเองและลูกชาย เธอมีความสุขดีในทุกวันนี้ แต่หลายครั้งก็นอนร้องไห้เพราะคิดถึงสามีที่จากไปอย่างกะทันหันไม่มีวันกลับ เธอพยายามเลี้ยงลูกให้มีชีวิตที่ดีและไม่ยากลำบาก โดยมีความหวังที่อยากจะให้ลูกได้เรียนหนังสือสูง ๆ เพราะจะได้ไม่ลำบาก และเธอเองก็พยายามพัฒนาตนเองด้วยการเรียนหนังสือเพิ่มในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ไม่ต้องเข้าห้องเรียนประจำ เพื่อชีวิตที่ดีของตนเองและลูกชายในอนาคต

Appendix E

Examples of decoding and coding semantic case studies

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย

รหัส :

- ภูมิหลัง
- องค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุข
- ยุทธวิธีการดำรงชีพ
- เงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
- เงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
- อุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	สวัสดีค่ะ ก่อนอื่นหนูขอแนะนำตัวก่อนเลยนะคะพี่ หนูชื่อ นางสาววัลรัตน์ ไหมรัตน์ไชยชาญ ชื่อเล่นว่านุ้ย เป็นนักศึกษาปริญญาเอกจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หรือ ที่เรียกสั้นๆ ว่านิด้า ขณะนี้หนูกำลังทำวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด โดยหนูเลือกพื้นที่ๆ จะศึกษาเป็นที่นั้นะคะพี่ วันนี้ต้องขออนุญาตสัมภาษณ์พี่ แต่ข้อมูลในการสัมภาษณ์ทั้งหมดจะถูกปิดเป็นความลับแต่จะนำข้อมูลบางประการมาใช้ประกอบการทำวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อทั้งงานวิจัยของหนูและอาจจะผลักดันเป็นข้อเสนอนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคตนะคะ ไม่ทราบว่าจะยินยอมอนุญาตให้หนูทำการสัมภาษณ์ได้ไหมคะ	
Answer	อ้อ ได้ค่ะ ถ้ามได้เลยคะ เมื่อก่อนก็มีคนจากมูลนิธิดวงประทีปมาถามพี่อยู่เหมือนกันเรื่องเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยว	● ภูมิหลัง
Question	นานหรือยังคะพี่	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Answer	ก้อประมาณ 4 – 5 ปีมาได้แล้วนะ แต่ก็ไม่เห็นมาถามอะไรอีกนะ เห็นเค้าบอกวามาสัมภาษณ์แล้วจะหาทุนการศึกษาให้หลานๆ พี่ พี่ก็เห็นยังไม่มีอะไรเลยจนปานนี้แล้ว	● ภูมิหลัง
Question	อ้อ เทรอคะพี่ เค้าน่าจะทำโครงการอะไรซักอย่างหรือเปล่าคะพี่	
Answer	ไม่รู้สินะ ก็เห็นพูดๆ อย่างนั้นแต่ก้อเจิบๆ ไป	
Question	คะพี่ วันนี้หนูมา 2 คนนะคะ คนนี้ชื่อพี่ยุ้นะคะ เป็นผู้ช่วยนักวิจัยหนูในวันนี้ นะคะ วันนี้ต้องรบกวนพี่ด้วยนะคะ	
Answer	ได้จ้ะ	
Question	ไม่ทราบว่พี่ชื่ออะไรคะ	
Answer	พี่ชื่อ “ใจดี” (นามสมมติ) จ้ะ	
Question	งั้นหนูขออนุญาตเรียกพี่ว่าพี่ใจดีเลยนะคะ พี่ใจดีอายุเท่าไรคะ	
Answer	ปีนี้ก็อายุ 47 ปีนะ ใกล้ 50 แล้ว	
Question	อ้อคะพี่ แล้ววันนี้ขายไก่ทอดได้เยอะหรือยังคะพี่	
Answer	ขายตั้งแต่ตี 4 ยังได้ไม่ถึง 300 เลย ช่วงนี้ทำไม่ม่ค่อยมีคนกินไก่ทอดเลย ชอบไปซื้อของใน 7-11 กินกันนะ สงสัยมีอะไรแจกอีกแล้วมั้ง	● ยุทธวิธีการดำรงชีพ
Question	นี่พี่นั่งทอดไก่อย่างนี้คนเดียวตั้งแต่ตี 4 เลยหรือคะ	
Answer	ไม่หอรอก ทอดจริงๆ ก็ประมาณ 6 โมงได้ ตี 4 ไปซื้อไก่มาหมักก่อน	
Question	พี่ไปซื้อแถวไหนคะ	
Answer	นี่ไง ตลาดสดคลองเตยนี่ไง นั่งวินไปซื้อ คิด 20 บาท เกรงใจวินมันเหมือนกัน ของมันก็หนักอยู่ ตัวพี่ก็อ้วนๆ อยู่เหมือนกัน ฮ่าๆๆ	
Question	คะพี่ แล้ว ร้อนไหมคะ นั่งหน้าเตาทั้งวัน	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Answer	ร้อนมากนะ นี่ไงแขนนี่โดนน้ำมันร้อนๆ กระเด็นใส่เยอะมาก เป็นแผลทั่วมือเลย	
Question	โหยมีไปหาหมอบ้างไหมคะพี่	
Answer	ไปนะ ใช้บัตรทองไปหา เดิมไปหาแถวคลินิกแถวนี้แหละ แต่เค้าให้ยาไม่ค่อยดี ตอนนี้เลยไปที่โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท แต่หมคนเยอะมากเหลือเกิน รอทั้งวันยังไม่ได้หาหมอเลย แต่ยาเค้าก็ดีขึ้น	
Question	พี่ใจดีมีโรคประจำตัวอะไรด้วยหรือเปล่าคะ	
Answer	มีจ้ะ พี่เป็นเบาหวานกับความดันนะ เมื่อสองปีก่อนลูกต้องเรียกรถพยาบาลมารับเลยพี่ล้มเพราะความดันขึ้น 300 กว่านะ เกือบไม่รอดเลยนะ ตอนนี้เบาหวานไม่เป็นแล้วนะ แต่เหลือความดันยังต้องกินยาต่อไปเรื่อยๆ นะ เนี่ยะยิ่งขायไก่ออดยั้งร้อนพอร้อนความดันก็ขึ้นสูงอีก ต้องเรียกลูกเอาพัดลมมาเป่าให้	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิหลัง ● องค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุข
Question	บ้านที่อยู่แถวนี้ใช้ไหมคะ	
Answer	นี่ไง หลังนี้ไง (ตรงข้ามร้านขายไก่ทอด) หลังเล็กๆ แต่อยู่กันเกือบ 10 คน	
Question	โห นอนกันไม่อัดอัดหรือคะพี่	
Answer	อัดอัดสิ มีแค่ห้องเดียวกันนอนกัน 9 คนเลยนะ นอนเรียงกันเลย	
Question	พี่ใจดีอยู่กับใครบ้างคะ	
Answer	อยู่กับพ่อแก่ๆ แก่ 71 ปี แล้วนะ แล้วลูกสาว 2 คน ลูกเขย 2 คน หลานอีก 3 คน หลานนี้ก็ลูกสาวของลูกสาวคนโต 1 คน ลูกของผัวเก่ามันอีก 1 คน เป็นผู้หญิง และก็มีหลานสาวลูกของลูกสาวคนเล็ก 1 คน รวมก็ 3 คน หลานสาวแท้ๆ 1 คน หลานไม่แท้ 1 คน เลี้ยงก็เพราะสงสารมันนะ	
Question	ลูกๆ อายุเท่าไรคะพี่	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
	บทสัมภาษณ์	รหัส
Answer	คนโต 32 ปี คนเล็ก 29 ปี	
Question	แล้วบ้านที่อยู่นี้เช่าใช่ไหมคะพี่	
Answer	ใช่ เช่าสหกรณ์ฯ เค้า สหกรณ์เค้าเช่าที่การทำเรือมาแล้วมาแบ่งเช่า	
Question	เดือนละประมาณเท่าไรคะพี่	
Answer	เดือนละ 1500	
Question	พี่คิดว่าแพงไหมคะพี่	
Answer	แพงสิ เรามันคนจน 1500 ต่อเดือน ไหนจะค่าน้ำค่าไฟอีกลำบากนะ เพราะพี่เป็นคนหาเงินคนเดียว ส่วนลูกสาว ลูกเขยมันหาเงินมามันก็ไว้ใช้จ่ายกันเองกับลูกๆ มันไม่ได้เอามาให้เราซักบาทนะ	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิหลัง ● ยุทธวิธีการดำรงชีพ
Question	พี่ใจดีเป็นคนที่ไหนคะ เกิดที่ไหนคะ	
Answer	พี่เป็นคนคลองเตยแต่ไหนแต่ไรแล้วนะ อยู่ที่นี่มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย พ่อพี่ก็ขายไก่ทอด แม่พี่ตายตั้งแต่พี่เด็กๆ แล้ว	
Question	พี่อยู่ที่นี้ตั้งแต่เกิดแล้วพี่เรียนแถวนี้ด้วยไหมคะ	
Answer	พี่เรียนที่โรงเรียนวัดคลองเตย แต่พี่ไม่จบป.6 หรอกนะ ป.5ก็ไม่เรียนแล้ว เพราะพี่เกลียดวิชาภาษาอังกฤษ ไม่รู้เรื่อง เลยหนีเรียนเลย	
Question	พี่น้องถือศาสนาพุทธหรือเปล่านั้น	
Answer	ใช่ๆ	
Question	แล้วพี่เป็นแม่เลี้ยงเดียวนานยังคะ	
Answer	ก็เกือบ 30 ปีแล้วนะ พี่ได้กับแฟนตั้งแต่อายุน้อย ประมาณ 15 ปีก็มีลูกแล้วคือไม่เรียนหนังสือแล้วพี่ก็หนีไปทำงานก่อสร้าง เจอกับแฟนก็ทำงานก่อสร้างเหมือนกัน แต่แฟนพี่แก่แล้ว ตอนพี่ 15 เค้าก็เกือบ 40 แล้ว ตอนนั้นก็ 70 แล้วนะ	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	ยังเจอกับแฟนพี่ใหม่คะ	
Answer	ไม่เจอนะ แต่เค้าอยู่แถวนี้แหละแฉะๆ พระโขนงอยู่กับเมียใหม่มีลูก 4 คน เห็นเค้าว่า	
Question	แล้วโทษนะคะพี่ ทำไมพี่เลิกกับแฟนคะ	
Answer	อ้อ แฟนพี่มันเจ้าชู้ ตอนที่ท้องมันก็ไปจับพวกเด็กเสิร์ฟ นักร้อง ได้เมียใหม่ เป็นแม่ค้าขายส้มตำ	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิหลัง ● เงื่อนไขทางสังคม
Question	แล้วเค้าก็เลิกไปดื้อๆ เลยหรือคะพี่	
Answer	ใช่มันทิ้งไปเลยไม่สนใจลูก 2คน เลย	
Question	แล้วพี่ได้จดทะเบียนสมรสกันใหม่คะ	
Answer	ไม่ได้จดทะเบียน อยู่กันเฉยๆ	
Question	แล้วพี่เลี้ยงลูกคนเดียวตั้งแต่นั้นมาใช้ใหม่คะพี่	
Answer	ใช่สิ โหยลำบากมาก ตอนที่คลอดลูกคนที่สองตอนนั้นพี่ก็ 21-22 ได้ น้ามน ยังไหลเลยก็ต้องไปทำงานเลี้ยงลูกแล้ว	
Question	แล้วตอนนั้นลูกอยู่กับใครคะพี่	
Answer	อ้อพี่ฝากพ่อพี่เลี้ยงให้มันวิ่งเล่นกันแถวนี้แหละ พ่อพี่ขายไก่ทอดแบบนี้แหละ ดูหลาน 2 คนไป	
Question	แล้วพี่ทำงานอะไรเลี้ยงน้องๆ คะ	<ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธวิธีการดำรงชีพ
Answer	เมื่อก่อนพี่ตื่นเช้ามาก็ไปทำงานก่อสร้างมีรถ 6 ล้อมารับคนไปทำงานก่อสร้าง สร้างพวกตึกคอนกรีต ห้างนี้แหละ ทำงานถึง 5โมงเย็น ได้วันละ 180 บาท แล้วหลัง 5 โมงเย็น พี่ก็กลับบ้านมาอาบน้ำแล้วออกไปทำงานร้านลาบแฉะๆ	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ	
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี	
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน	
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.	
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ	
บทสัมภาษณ์	
	รหัส
	นี้แหละ เมื่อก่อนข้างในสลัมนี้เป็นโต๊ะสนุกเกอร์ มีร้านขายส้มตำลาบน้ำตก พี่ก็ไปเสิร์ฟอาหาร ล้างจาน ได้คืนละ 200 อยู่นะ รวมทีปอีกก็เกือบๆ 400 เลยแหละ ทำจนถึงตี 3 ได้ แล้วก็กลับบ้านนอน นอนไม่กี่ชั่วโมงก็ตื่นแล้ว
Question	โห สุดๆ แข็งแกร่งเลยคะพี่ แล้วพี่เหนื่อยมากใช้ไหมคะตอนนั้น
Answer	เหนื่อยนะ ร้องไห้เลยแหละ แต่ก็ได้พ่อ ได้เพื่อนๆ บ้านแถวๆ นี้แหละ บอกให้สู้เพื่อลูกๆ ลูกๆ ก็ร้องไห้ตามพี่ตลอด พี่ก็อดทนนะ พอเวลาผ่านไป 10 ปี พี่ก็เล็กแล้วมาขายไก่ทอดต่อ ค่าแรงนี้ตกไปเลยแต่ลูกๆ ก็เรียนจบหมดแล้วลูกๆ เรียนแค่ ม.3 เท่านั้นมันก็มีแฟนกันแล้ว
Question	แสดงว่าพี่ขายไก่ทอดมา 10 กว่าปี แล้วใช้ไหมคะ
Answer	ประมาณ 8-9 ปีได้นะ
Question	พี่พอจะเล่าได้ไหมคะว่ากิจกรรมประจำวันพี่ทำอะไรบ้างคะ
Answer	ได้สิคะ พี่ตื่นเช้า ประมาณ 4:00 นทุกวัน เมื่อตื่นแล้ว พี่ก็ หุงข้าวไว้หม้อนึง จากนั้นพี่ก็นั่งวิน ไปตลาดสดคลองเตย ไปซื้อ ไก่ที่นั่น ซื้อพวกน่องไก่ปีกไก่ สะโพกไก่ ซื้อที่บางครั้งก็ ประมาณ 30 โล แล้วก็ซื้อพวกโครงไก่ ไครงไก่ก็ขายคืนะช่วงนี้ ไครงไก่ซื้อประมาณ 20 30 โลเหมือนกัน จากนั้น ก็ซื้อพวก แป้งโกกิ ไข่ซัฟทอดไข่ไก่ ดันทุนก็ เราราวๆ 2,000 บาทโดยประมาณต่อวัน จากนั้นพี่ก็นั่งรถวินมอเตอร์ไซค์กลับบ้าน แล้วก็ ทำกับข้าวนิดหน่อยให้พวก หลานๆกิน กลับมาถึงก็ราวๆตี 5 ครึ่งได้นะ บางครั้งก็ทอดปลาบางครั้งก็ เจียวไข่ ตั้งทิ้งไว้พวกหลานๆตื่นก่อนไปโรงเรียนมันก็ตักกินกันเองก่อนแหละ จากนั้นพี่ก็มาที่แผงขายไก่ตรงนี้แหละ หมักไก่ ตั้งน้ำมันตั้งกระทะ จัดแจง เปิดร้าน แล้วก็เริ่มทอดตั้งแต่ประมาณ 6:00 น.ได้ ลูกค้าก็จะมาเราๆตั้งแต่ 6:30 น. ทั้งวัน จนถึงประมาณ 15:00 น.พี่ก็เก็บร้านแล้ว ทอดไปขายไป นั่ง

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ	
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี	
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน	
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.	
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ	
บทสัมภาษณ์	รหัส
คุยกับเพื่อนๆ แถวนี้ไป เดินกลับไปบ้านดูความเรียบร้อยดูพอกินข้าวหรือยังบ้างจากนั้น 15:00 น.ได้พีกก็เก็บร้าน อาบน้ำ ทำบัญชีด้วยนะ กำลังทำอะไรไม่ค่อยมีหรอกช่วงนี้ไม่รู้เศรษฐกิจเป็นอะไร คนซื้อแต่โครงไก่ไปกิน ไม่ค่อยซื้อไก่เป็นชิ้นๆเลย ไก่ทอดพีกก็ไม่แพงนะ อย่างน้อยเนี่ยก็ขึ้นละ 15 เอง ร้านอื่น 20 เข้าไปแล้ว ส่วนพีกก็ 12 บาทบ้าง 15 บาทบ้าง ตามขนาด ส่วนโครงไก่เนี่ยก็คงละ 20 เมื่อก่อนขายโครง 5 บาท 10 บาทเอง แต่ของมันขึ้นนะ พีกเลยต้องขึ้นตามข้าวเหนียวพีกมีนะ แต่ไม่ทุกวันหรอก อย่างวันนี้ก็ไม่มีข้าวเหนียวขาย เน้นขายแต่ไก่ทอดอย่างเดียว ลูกค้าก็บ่นอยู่นะ แต่ที่หุงหนึ่งไม่ทันข้าวเหนียวอะไรเดี๋ยวนี้ก็แพง ขายมากำไรบาทสองบาทแล้วก็ไม่ยอมขายเหนื่อย รู้สึกชีวิตเหนื่อยมามากแล้วพอเก็บร้านเสร็จพีกก็ไปอาบน้ำอาบท่า ไปดูแลพอก ตัดเล็บให้แกบ้าง ตัดผมให้แกบ้าง ปีบนิ้วให้แกบ้าง ซักประมาณ 18:00 น.ก็เดินออกมาตลาดแถวนี้แหละมีแผงขายพวกผักพวกปลา ก็ซื้อผักบุ้งถั่วฝักยาว ปลาหู คะน้า พรุ้งนี้มาทำกับข้าวอาหารเย็น พีกถามหลายๆนะ อ้าวทำไมเล่นไม่ทำการบ้านมันก็บอกว่าทำเสร็จมาบ้างไม่มีการบ้านบ้างพวกนี้มันซี้เกียจ ไอ้เราจะสอนเขาไม่รู้เรื่อง ส่วนลูกสาว 2 คน คนโตนะ มันก็ทำงานอยู่ที่การทำเรื่องนี้แหละ เป็นเสมียน ส่วนผัวมันก็ ขับมอเตอร์ไซด์ส่งเอกสาร ลูกสาวคนที่ 2 เป็นลูกจ้างร้านขายของ 20 บาท อยู่ แถวๆบึงซีพระราม 4 ค่าแรงก็น้อย ส่วนผัวมัน ก็เป็น พนักงานร้านขายวัสดุก่อสร้าง ผัวไอ้คนเล็ก มันก็นอนอยู่ที่ร้านเก่าแก่มันนั่นแหละ นานๆก็กลับมาอนที่บ้านที่พอประมาณซัก 3-4 ทุ่มพีกก็เข้านอนแล้วละ ไม่มีอะไรทำละ บางครั้งก็มีเพื่อนเพื่อนแถวนี้แหละมาหา ชวนกินเหล้ามั้ง ชวน ไปเที่ยวเดินแถวตลาดนัดแถวนี้บ้าง เดี่ยวนี้พีกก็กินเหล้าไม่ทำอะไรแล้ว แก่ขึ้นอยากพักผ่อน ก็มีความสุขดีอยู่กับหลายๆ ปวดหัวบ้างอะไรบ้าง ก็ตินะ	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	พี่ใจดีคิดว่ารายได้ที่พี่ทำได้เท่านี้ที่พี่บอกว่าได้วันละ 5000-600 บาท พอใช้ไหมคะพี่	
Answer	พออยู่นะ แต่พี่ก็เป็นหนี้จนกระบบอยู่นะ เยอะอยู่ดอก ร้อยละ 3	
Question	เป็นหนี้เยอะไหมคะพี่	
Answer	เยอะตั้ง 7000 บาท ดอกนี้จ่ายรายเดือน ดีหน่อย เดือนนึงแค่ไม่กี่ร้อย คนกันเองปล่อยกู้	
Question	พี่ใจดีคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการหาเลี้ยงชีพและการดำรงชีวิตของพี่และลูกๆ หลานๆ มีอะไรบ้างคะ	
Answer	ปัญหาหรือ ก็คงเป็นเศรษฐกิจที่โครตแย่เลยตอนนี้ คนไม่ค่อยซื้อไก่ทอดกิน บางคนทำกับข้าวกินกันเอง ไปซื้อไก่มาทำอาหารกินกันเองบ้าง ส่วนไก่ดิบที่ซื้อมาทอดก็แพงมากเลย ขึ้นทุกวันทุกวัน ปัญหาอีกเรื่องก็คือ การที่ลูกๆ หาเงินได้ก็ไม่แบ่งมาให้เราใช้จ่ายบ้าง เราก็รู้สึกน้อยใจนะ เมื่อก่อนเราก็กินงานแทบตายเลี้ยงพวกมันได้ แต่เวลาเราลำบากเราไม่เคยได้จากพวกมันสักบาท แต่ก็เป็นแม่เป็นยายเนี่ยะ ยอมพวกมันแหละ สงสารพวกมันคนโตทำงานเดือนนึงแค่หมื่นเดียว คนเล็กนี่เดือนละ 8000 ได้ ค่ากิน ค่ารถ ค่าใช้จ่าย ลูกๆ ของพวกมันก็ไม่พอแล้ว นี่แหละเรียนน้อย ทำงานก็ได้เงินน้อยตามไป	<ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธวิธีการดำรงชีพ ● อุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ
Question	พี่ใจดีเคยได้ยินคำว่า “ความอยู่ดีมีสุข” ไหมคะ	
Answer	ได้ยินสิ ได้ยินผ่านทีวีบ่อยๆ นะ	
Question	ตามที่พี่เข้าใจพี่พอจะบอกได้ไหมคะว่า ความอยู่ดีมีสุขเป็นอย่างไรคะ	
Answer	ความอยู่ดีมีสุขหรือ น่าจะหมายถึง “มีเงิน มีทอง มีใช้ ไม่มีหนี้สิน มีครอบครัว ก็คงมีสุขแล้ว” อยู่ดีกินดีอะไรแบบนั้น	
Question	แสดงว่าต้องมีทั้งเงินและครอบครัวด้วยหรือคะ	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Answer	“ใช่สิ ของพี่นะ หากมีเงินไม่มีลูกหลาน ไม่มีพ่อ ไม่มีเพื่อนบ้าน เพื่อนเก่าแก่ แถวนี่ ถึงพี่จะมีเงินนะ พี่ก็คงเหงา ไม่มีความสุขหรอก หรือหากจะมีลูกๆ ไม่มีเงินทองก็ไม่ค่อยจะสุขเหมือนกัน”	● เงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
Question	แล้วทุกๆ วันนี่ พี่คิดว่าพี่มีสิ่งนี้ใหม่คะ แบบพี่รู้สึกว่ามีอยู่ดีมีสุขใหม่คะ	
Answer	“พี่ว่าพี่ยังไม่มีอยู่ดีมีสุขหรอกนะ เพราะพี่มีหนี้ก้อนนี้ทำให้ทุกข์ หากไม่มีหนี้ก้อนนี้ พี่คงมีความสุข คงอยู่ดีกินดี นอนหลับดีพุ่งไปแล้ว”	
Question	งั้นพี่คาดหวังว่าสิ่งใดบ้างคะที่จะทำให้พี่เกิดความอยู่ดีมีสุข	
Answer	“ก็ตามที่พี่บอกไปนะหนู ตัวพี่แหละ พี่คิดว่าหากพี่จะอยู่ดีมีสุขต้องไม่มีหนี้สิน ไม่ต้องดิ้นรนหาเงิน มีเงินใช้ไม่ขาดมือ ไม่ต้องทำงานสายตัวแทบขาด ได้อยู่กับครอบครัวของพี่ ได้เห็นลูกๆ หลานๆ อยู่รอบตัวเรียกพวกมันพวกมันก็เดินมาหา มีเพื่อนๆ ระแวกนี้ไว้แซว พูดคุย ตั้งวงกันตามเทศกาลบ้าง ก็คงทำให้พี่อยู่ดีมีสุขได้”	
Question	แล้วพี่คิดว่ามีเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนทั่ว ๆ ไป คืออะไรบ้าง	
Answer	คนทั่วไปพี่ว่านะ “พวกเค้าคงคิดไม่ได้ผิดแปลกไปจากพี่หรอก เค้าก็ต้องอยากมีเงินทอง มีสุขภาพดี ไม่มีหนี้สิน และได้อยู่กับคนที่เค้ารักกันแหละ” “พี่นะเวรกรรม สงสัยชาติที่แล้วไปรังแกคนที่เค้าเป็นคู่รักกัน ชาตินี้เลยต้องเป็นมายอย่างนี้ อะไรนะ แม่เลี้ยงเดียวนั้นแหละ โชคดีของพี่ที่ยังมีพ่อไม่เคยทิ้งพี่ คอยดูแลไม่ให้เอาดั่งค์เลย แถมยังให้ตั้งค์เรากับลูกๆ อีก”	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	ดีจังนะคะพี่ อย่างน้อยก็มีคุณพ่อคอยช่วยเหลือ แล้วพี่คิดว่าเงื่อนไขที่จะทำให้ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของตัวเองมีอะไรบ้างคะ	
Answer	ข้อแรกคือหาเงินทองได้คล่องๆ ข้อสองคือไม่ต้องกู้ยืมเงินใครมาใช้ ข้อสาม หลานๆ เรียนจบ และพ่อกับพี่ไปนานๆ นี่แหละพี่ว่า	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุข
Question	คะพี่ แล้วที่ผ่านมาจากจนถึงทุกวันนี้ มีหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนใดบ้างที่เข้ามาช่วยเหลือเจือจุนพี่ในเรื่องความเป็นอยู่ การหาเลี้ยงชีพ บ้างคะพี่	<ul style="list-style-type: none"> ● เงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
Answer	ตอบเลยนะ ไม่มีอะ หน่วยงานภาครัฐไม่เคยสนใจหรือรอกพวกแม่เลี้ยงดงเลี้ยงเดี่ยว ไม่เห็นช่วยอะไร ไม่เหมือนคนจน คนชราพวกนั้นมีเงินเข้าธนาคารให้ทุกเดือน พวกแม่เลี้ยงเดี่ยวเค้าคงเห็นมีแรงมีแขนขาทำงานหาเลี้ยงตัวเองไปเถิด	
Question	แล้วกลุ่มมูลนิธิแถวนี้ล่ะคะ	
Answer	พี่ก็เห็นเด็กอ่อนก็ช่วยๆ แม่เลี้ยงเดี่ยวเอาลูกไปฝากเลี้ยงเค้าอยู่นะ เป็นลูกเล็กๆ นะ พอดีพี่ไม่มีลูกเล็กๆ เลยไม่ได้ไปขอความช่วยเหลืออะไรพวกเค้าหรอกนะ	<ul style="list-style-type: none"> ● เงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
Question	คะพี่ แล้ว ชุมชนรอบข้างมีช่วยบ้างไหมคะ	
Answer	มีก็สหกรณ์ มีให้กู้ยืมเหมือนกัน อะไรนะ “กู้ยืมเพื่อแม่” อะไรแบบนี้ ให้แม่ๆ ที่ลำบากได้ไปกู้ยืมเงินสหกรณ์เพื่อเอามาทำทุนหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว แต่ระบบยุ่งยากมาก พี่เคยยืมมาห้าหกพันหลายปีก่อน ยุ่งยากคนค้าไม่มีเลยไม่ได้ไปยืมแล้ว	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	คะพี่ พี่คะ พี่พอจะบอกได้ไหมคะว่าความพึงพอใจในชีวิตมีอะไรบ้างและอยากให้เกิดสิ่งใดบ้างในชีวิตของพี่และลูกในอนาคต	
Answer	ความพึงพอใจเธอ ความพึงพอใจอย่างเดียวที่พี่อยากให้มีคือ ความพอใจที่พี่จะไม่เป็นหนี้สิน หากไม่มีหนี้สินพี่คิดว่าพี่จะพอใจเป็นที่มากที่สุดเลย แบบว่าพี่คงจะสบายตัวเนาะ ไม่ต้องเครียด เอามือนอนกายนอนหลับอย่างนี้	● องค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุข
Question	ดีคะพี่ แล้วพี่คิดว่าปัจจุบันนี้พี่ใจดีมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต การหาเลี้ยงชีพ ความอยู่ดีมีสุขเพียงใด	
Answer	การใช้ชีวิตของพี่ที่ก็พอใจนะที่เป็นแบบนี้ เพราะพี่จน ไม่ได้มีความฝันหรือจะมีบ้านมีรถ แค่มียี่สิบกว่าบาทพี่ก็พอใจ ส่วนในเรื่องการหาเลี้ยงตัวเองพี่ก็พอใจนะที่ได้ขายไก่ทอดถึงมันร้อนถึงมันเหนียวพี่ก็ได้เป็นหัวหน้าตัวเอง ไม่ได้ไปก้มหน้าฟังนายคนไปไหนดูว่าเอา แต่มันก็ยังไม่ทำให้พี่มีความอยู่ดีมีสุขหรอก เพราะอย่างพี่บอกไป พี่มีหนี้สินนั่นแหละ	
Question	พี่คิดว่าคิดว่าแนวทางใดที่จะช่วยให้พี่และบุตรบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุข	
Answer	แนวทางไหนหรือ พี่ว่าหากทางรัฐบาลหรือหน่วยงานที่มีเงินเยอะ มาช่วยเหลือพวกแม่เลี้ยงเดี่ยวเรื่องเงินก็คงจะดี เพราะแม่เลี้ยงเดี่ยวก็น่าพยายามหาเงินนะแต่มันก็ไม่พอหรอก อยากให้รัฐบาลมีนโยบายแบบช่วยเหลือคนที่มีลูกติดไม่มีฝีมือช่วยเลี้ยงลูกบ้างคงจะดี อาจจะเป็นโอนเงินให้เดือนละ 500 หรือ 1000 นิ่ง ฮ่าๆๆๆ คงทำไม่ได้มั้ง เห็นทะเลาะกันบ่อยจะตาย	● เงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
Question	ฮ่าๆๆ เป็นความคิดที่ดีนะคะพี่ แล้วพี่คิดว่าปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคที่มีผลต่อการดำรงชีพของพี่มีอะไรบ้างคะ	
Answer	ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่สูงขึ้น เช่น ค่ารถในการเดินทางต่างๆ ค่าของกิน ผัก ปลา หมู ข้าวสารที่แพงขึ้นทุกวัน เดียวนี้ 20 บาทซื้ออะไรไม่ได้แล้ว	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
	บทสัมภาษณ์	รหัส
	ให้หลานไปโรงเรียนยังวันละ 30 บาทเลยมันบอกไม่พอ เหนื่อยจังกับข้าวของแพงขึ้น พี่ว่ามันเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตของพี่เป็นอย่างมาก แบบเราหาได้น้อยแต่ต้องใช้จ่ายเยอะ หากข้าวของอะไรนะเศรษฐกิจพวกนั้นไม่เป็นอย่างทุกวันนี้ พี่ว่าเราคงอยู่ได้	
Question	ค่ะพี่ จริงค่ะ ยุคนี้ข้าวยากมากแพงมากค่ะ พี่คิดว่าปัญหาและอุปสรรคที่จะขัดขวางต่อการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขของพี่คืออะไร	● อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีพ
Answer	คำตอบแบบเดียวกันเลยนะ คือเรื่องเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ และค่าใช้จ่าย หากแพงขึ้นเรื่อยๆ แต่รายได้ยังต่ำอยู่ก็คงแย่	
Question	ปัจจุบันพี่ได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้พี่สามารถดำรงชีพอย่างอยู่ดีมีสุขอะไรบ้าง	
Answer	ไม่มีเลย ไม่มีใครช่วยเลย เย่มากๆ ถ้าหมายถึงรัฐบาลนะ แต่หากเป็นจากพ่อ พี่ก็ช่วยพี่มาตลอดนะ มีน้อยก็ใช้น้อยไปตามประสา ส่วนเพื่อนๆ บ้านก็คงเรื่องที่เราฝากลูกฝากหลานให้เค้าช่วยดูได้บ้างบางครั้งบางเวลา	● เจ็บใจทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
Question	ค่ะพี่ฟังดูแล้วน่าเศร้าพี่	
Answer	เลิกเศร้าแล้วพี่	
Question	แสดงว่าพี่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในเรื่องที่จะทำให้การดำรงชีวิตของพี่ดีขึ้นเนาะ	
Answer	ใช่ค่ะ	
Question	งั้นปัจจุบันหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทเพื่อยกระดับความอยู่ดีมีสุขของพี่เลยถูกต้องไหมคะ ตามที่พี่ได้กล่าวมา	
Answer	ใช่ค่ะ	

การถอดรหัสและการให้รหัสความหมาย : ความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนแออัด

แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่กับบุตรและเครือญาติ		
กรณีศึกษารายที่ 1 : ใจดี		
แม่พระผู้อุปการะเด็กน้อยแม่ไม่ใช่สายเลือดตน		
วันที่ 3 เมษายน 2562 เวลา 11.30 น.		
ณ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย กรุงเทพฯ		
บทสัมภาษณ์		รหัส
Question	พี่มีข้อเสนอแนะ อื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน	
Answer	ค่ะพี่เห็นน้องทำรายงานใช้ใหม่ พี่อยากให้น้องช่วยพวกแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างพวกเราบ้างแบบเสนอเรื่องให้ท่านนายกเลยไม่รู้จะทำได้ไหม ฮ่าๆๆ เพื่อประเทศชาติจะเห็นพวกแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างพวกเราเป็นคนสำคัญบ้างอย่างน้อยเราก็ออยากได้รับความช่วยเหลือนะคะหนู	
Question	ถ้าทำได้ก็คงจะดีค่ะพี่ หนูเองก็เข้าใจนะคะ หนูเองก็เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเหมือนกัน	
Answer	อ้าวจริงหรือหนู แม่เลี้ยงเดี่ยวมาแรงเนาะสมัยนี้ ฮ่าๆๆๆ	
Question	วันนี้พวกหนูต้องขอบคุณพี่ใจดีมาก ๆ เลยนะคะ ยังไงพวกหนูก็อาจจะต้องสัมภาษณ์พี่ใจดีอีกเพิ่มเติมนะคะวันข้างหน้าเผื่อมีอะไรหนูขออนุญาตรบกวนด้วยนะคะ	
Answer	ได้จ้ะมีไรก็มา พี่ชายเฝ้าตลอดทุกวันนี้ค่ะ	
Question	ขอบคุณค่ะพี่	

BIOGRAPHY

NAME

Ms. Thawanrat Mairattanachaichan

ACADEMIC BACKGROUND

Bachelor's Degree majoring in English from Rajabhat Chandrakasem Institute , Bangkok, Thailand in 1999 and a Master Degree from Graduate School of Human Resource Development at National Institute Development Administration, Bangkok, Thailand in 2009

EXPERIENCES

2004-2018, Plan and Policy Analyst, Division of Physical Activity, Department of Health, Ministry of Public Health, Nonthaburi Province, Thailand

